Міністерство освіти і науки України

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д.УШИНСЬКОГО»

На правах рукопису

**ЛОГВІНА Світлана Андріївна**

УДК 378,147:811.111

# ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО СЛОВНИКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ АВТЕНТИЧНОГО МОВЛЕННЯ

13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник

Мартинова Раїса Юріївна,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

Одеса – 2014

# ЗМІСТ

**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ** ..... 4

**ВСТУП** ..... 5

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО СЛОВНИКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ АВТЕНТИЧНОГО МОВЛЕННЯ** 13

1.1. Визначення поняття «потенційний іншомовний словник» …..... 14

1.2. Ретроспективний аналіз методів формування потенційного англомовного словника в педагогічній теорії і практиці …….. 26

1.3. Лінгвозмістова характеристика новинних повідомлень ЗМІ - як джерела структурування потенційного англомовного словника…. 37

1.3.1 Особливості мови засобів масової інформації……... 37

1.3.2. Психологічна характеристика процесу слухового сприймання мас-медіа повідомлень ……..... 42

1.3.3. Лінгвістичні труднощі сприймання на слух повідомлень засобів масової інформації та шляхи їх подолання ..... 53

**Висновки з розділу 1** ..... 71

**РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО СЛОВНИКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ АВТЕНТИЧНОГО МОВЛЕННЯ** ..... 75

2.1. Лінгводидактичні принципи формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів …….…….. 75

2.2. Взаємозв'язок аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності як основи практичної реалізації словникового запасу майбутніх філологів…….……..... 81

2.3. Лінгводидактична модель процесу формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення ……... 85

2.3.1 Критерії відбору автентичного матеріалу для створення системи

вправ з формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів…….. 94

2.4. Система вправ з формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання мас-медіа повідомлень та методичні рекомендації щодо їх виконання ……..... 100

**Висновки з розділу 2**..... 119

**РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО АНГЛО-МОВНОГО СЛОВНИКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ АВТЕНТИЧНОГО МОВЛЕННЯ** ……. 122

3.1. Організація та етапи проведення експериментального дослідження 122

3.2. Хід і результати констатувального експерименту ……... 124

3.3. Перевірка ефективності розробленої методики у процесі проведення формувального експерименту …… 137

3.4. Математична обробка результатів дослідження ..... 150

**Висновки з розділу 3** ..... 164

**ВИСНОВКИ** ..... 167

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ** ..... 170

**ДОДАТКИ**..... 197

# ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗМІ – засоби масової інформації

ВНЗ – вищій навчальний заклад

ЕГ – експерементальна група

КГ – контрольна група

# ВСТУП

**Актуальність дослідження**. Інтеграція України до європейського освітнього простору передбачає володіння її громадянами англійською мовою як засобом міжнародного спілкування. Таке завдання іншомовної підготовки спеціалістів у різних галузях знань визначено Національною доктриною розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Концепцією мовної освіти в Україні та Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти. Однак досягнення безперешкодного рівня використання іноземної мови для реалізації професійних знань значно ускладнюється через недостатній словниковий запас майбутніх спеціалістів. Саме тому увагу багатьох учених зосереджено на пошуку нових шляхів розширення словникового запасу студентів у процесі оволодіння англомовною мовленнєвою діяльністю.

Методологічні основи засвоєння іншомовного матеріалу у світлі реалізації основних законів діалектики й провідних закономірностей дидактики розкрито в дослідженнях А. Агібалова, П. Алексєєва, І. Бім, В. Бухбіндера, Ю. Лещенко, В. Краєвського, Р. Мартинової, О. Миролюбова, О. Шамова. Висвітлено психологічні особливості сприймання, осмислення й запам’ятовування іншомовних лексичних одиниць у домовленнєвій (В. Зинченко, З. Фройд) і мовленнєвій (І. Зимня, О. Леонтьєв, О. Смирнов, О. Соколов) практиці. Обґрунтовано правомірність розширення словникового запасу в процесах: читання (І. Берман, М. Вайсбурд, Г. Рогова, В. Плахотник, О. Тарнопольський, Г. Харлов), аудіювання (О. Бігіч, К. Бржозовська, Р. Вікович, О. Домбровський, Н. Єлухіна) і говоріння (Н. Гез, Ю. Кудряшов, Ю. Пассов, Л. Скалкін).

В сучасних зарубіжних дослідженнях наголошується на доцільності використання наочних засобів навчання: флеш-карток, кросвордів, діаграм, ребусів для засвоєння додаткової лексики в процесі ігрової діяльності (I. Beck, M. McKeown, I. Nation, J. Richards); на розширенні меж словникового запасу студентів шляхом вивчення синонімів і антонімів

раніше засвоєної лексики, а також утворення асоціативних зв'язків між словами (B. Seal, S. Thornbury, A. Vermeer).

Однак, незважаючи на широку базу досліджень, проблема оволодіння студентами достатнім арсеналом іншомовних лексичних засобів для безперешкодної комунікації остаточно не вирішена. Наявні проблеми обмеженого іншомовного словникового запасу майбутніх філологів обумовлені несформованістю в них потенційного іншомовного словника, тобто такого лінгвістичного інструменту, який дозволяє самостійно семантизувати незнайому лексику і тим самим сприймати на слух автентичне мовлення.

Питання, пов'язані зі створенням потенційного словника й удосконаленням процесів його формування, досліджувалися в низці робіт вітчизняних і зарубіжних педагогів. Так, Р. Міньяр-Белоручев, О. Тарнопольский акцентували увагу на контексті як на основному способі самостійної семантизації лексики. М. Арапов, Є. Розанов визначили склад потенційного словника й пропонували розширення його меж за рахунок архаїзмів, історизмів, менш вживаних реалій і неологізмів; однак вони ототожнювали поняття «потенційний» і «пасивний» словники. М. Колкова, І. Михайлова, Г. Нізамов, М. Носкова досліджували багатозначність як джерело потенційного словника. І. Колесник, Н. Мокрієва, А. Шапкіна вдосконалювали структуру потенційного словника, взявши за основу семантичну виводимість слів. М. Безденежних, Б. Гінзбург наголошували на необхідності застосування суфіксального словотвору з метою розширення словникового запасу учнів. О. Рижкова вивчала можливості конвертованих утворень як опори при розумінні текстів для читання, акцентуючи увагу на типології слів, утворених шляхом конверсії.

Словниковий запас загалом і потенційний словник зокрема – це динамічне явище, тобто змінний чинник, поліпшення якого ніколи не може дійти кінця, адже період його вдосконалення продовжується все життя людини. Наявні у сучасній методиці навчання іноземних мов шляхи

розширення словникового запасу студентів за рахунок формування потенційного словника не вичерпують усіх можливостей і потреб його реального активного застосування. Цей факт свідчить, що існує протиріччя між мовленнєвою інтенцією мовця та лінгвістичними можливостями її реалізації. Спроби розв'язати це протиріччя зумовили вибір теми дослідження «Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення».

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів «Теорія та практика інтегрованого навчання іноземних мов в середніх і вищих навчальних закладах України» (державний реєстраційний номер 0109U000201), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дослідження затверджено Вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 7 від 24.02.2011 р.) і закоординовано в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 4 від 26.04.2011 р.).

**Мета дослідження** - теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення.

**Завдання дослідження:**

1. Уточнити сутність поняття «потенційний англомовний словник майбутніх філологів» та дослідити методи його формування у педагогічній теорії та практиці.

2. Визначити лінгвозмістову характеристику повідомлень засобів масової інформації як джерела формування потенційного словника.

3. Встановити психологічні особливості сприймання на слух повідомлень ЗМІ; виявити лінгвістичні труднощі, що виникають в процесі аудіювання, й окреслити шляхи їх подолання.

4. Обґрунтувати структуру формування потенційного англомовного словника й подати її у формі лінгводидактичної моделі.

5. Розробити систему вправ з формування потенційного англомовного словника на основі сприймання новинних повідомлень і перевірити її ефективність за визначеними критеріями.

**Гіпотеза експериментального дослідження** полягає в тому, що формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів відбуватиметься успішно, якщо: включити у його склад номінативну, деривативну й ідіоматичну лексику, яку вивчали раніше та яка сприймалася з автентичного аудіо мовлення; засвоювати всі види лексики в три етапи: на першому (лінгвокомунікативному) – шляхом набуття знань окремих лексичних одиниць та формування навичок їх вживання в словосполученнях і реченнях, а також у процесі розвитку лінгвістичних умінь сприймання на слух коротких повідомлень ЗМІ; на другому (умовно-комунікативному) – шляхом розвитку умовно-комунікативних умінь сприймати, переказувати й обговорювати адаптовані автентичні аудіотексти, які містять лексику, що семантизується на основі мовної та контекстуальної здогадки; на третьому (реально-комунікативному) – шляхом розвитку реально-мовленнєвих вмінь сприймати й інтерпретувати неадаптовані автентичні аудіотексти, які містять лексику, що семантизується на основі особистих лінгвістичних здібностей, розуміння обставин щойно отриманої аудіоінформації.

**Об’єкт дослідження** – процес навчання самостійного розширення англомовного словникового запасу майбутніх філологів для сприймання автентичних повідомлень ЗМІ.

**Предмет дослідження** – методика формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичних повідомлень ЗМІ.

**Методи дослідження**. З метою визначення понятійно-категоріального апарату, характеристики існуючих методів формування потенційного англомовного словника використано метод аналізу, узагальнення і систематизації психолого-педагогічних, лінгвістичних та методичних досліджень, а також нормативних документів. Для з'ясування лінгвосмислового змісту повідомлень ЗМІ застосовано метод лінгвокогнітивного, дефініційного, дистрибутивного й зіставного аналізу лексики. Для характеристики психологічних особливостей сприймання на слух іншомовних повідомлень задіяно методи аналізу й синтезу звукового складу слів, диференціації значення слова та декодування мовних одиниць, що виголошуються в зв'язне мовлення. Для виявлення труднощів, що виникають під час аудіювання англомовних повідомлень ЗМІ[1], використано метод тестування. Для обґрунтування дидактично раціональної методики формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів застосовано метод педагогічного моделювання. Для розробки системи вправ з формування потенційного англомовного словника вжито методи систематизації та класифікації матеріалу що вивчається, а також методи логіко-дидактичного взаємозв'язку педагогічних дій. Перевірку ефективності розробленої методики формування англомовного потенційного словника майбутніх філологів здійснено методом педагогічного експерименту. Для перевірки достовірності одержаних результатів, якісного й кількісного аналізу даних експерименту застосовано методи статистичної обробки результатів дослідження.

**База дослідження**. Експериментальне дослідження проводилося на базі Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського, Євпаторійського інституту соціальних наук Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет», Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Загалом в експерименті взяли участь 162 студенти, зокрема в основному експерименті 81 студент.

[1] повідомлення засобів масової інформації далі повідомлення ЗМІ.

**Наукова новизна одержаних результатів.** Уперше науково обґрунтовано та розроблено методику формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення. Уточнено сутність поняття «потенційний англомовний словник майбутніх філологів» у результаті чого встановлено, що він: містить номінативну, дериватівну й ідіоматівну групи слів; ґрунтується на незнайомих лексичних одиницях, які самостійно семантизуються на основі знань правил словотворення, мовної та контекстуальної здогадки, а також на основі особистих лінгвістичних здібностей розуміння обставин щойно сприйнятої на слух англомовної інформації; досліджено методи його формування у педагогічній теорії та практиці; виявлено переваги й недоліки існуючих методів. Визначено лінгвозмістову характеристику повідомлень ЗМІ як джерела формування потенційного англомовного словника; встановлено психологічні особливості сприймання на слух повідомлень ЗМІ для встановлення можливостей компресії внутрішнього мовлення шляхом нівелювання лінгвістичних труднощів; виявлено лінгвістичні труднощі, що виникають в процесі аудіювання й окреслено шляхи їх подолання. Обґрунтовано й спроектовано лінгводидактичну модель формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення, що обіймає три етапи: лінгво-комунікативний, умовно-комунікативний, реально-комунікативний; розроблено критерії (конструктивний, інтроспективний, креативний) оцінювання рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів. Уточнено структуру потенційного англомовного словника майбутніх філологів. Подальшого розвитку набули: теорія засвоєння іншомовного матеріалу, методична концепція самостійного розширення англомовного словникового запасу студентів вищих навчальних закладів.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає у розробці спецкурса з навчання аудіюванню публіцистичних текстів студентів четвертих курсів філологічних спеціальностей, а також навчального

посібника «Практичний курс формування потенційного англомовного словника у студентів філологічних спеціальностей педагогічних університетів: у 4-х частинах: Ч. 1. Політика; Ч. 2. Економіка; Ч. 3. Світські хроніки; Ч. 4. Світові катаклізми».

Результати дослідження можуть бути використані під час викладання фахових дисциплін, що забезпечують мовну підготовку студентів філологічних спеціальностей: “Стилістика англійської мови”, “Лексикологія англійської мови”, “Практика усного та писемного мовлення”, “Методика викладання іноземних мов у вищій школі”, а також при складанні робочих програм і розробці навчальних посібників для студентів-філологів.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес вищих навчальних закладів: Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського (акт про впровадження № 01/369 від 22.03.2011 р.); Євпаторійського інституту соціальних наук Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (акт про впровадження № 126 від 28.03.2011 р.); Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (акт про впровадження № 402.06.07/850 від 30.03.2011 р.); Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 733 від 29.03.2011 р.).

**Достовірність результатів дослідження** забезпечено теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень, використанням системи методів дослідження, адекватних об’єкту, предмету, меті та завданням; підтверджено експериментальною перевіркою розробленої методики, якісним і кількісним аналізом експериментальних даних із застосуванням методів математичної статистики.

**Апробацію результатів дослідження** здійснено на *міжнародних*: «Вища школа України: національні пріоритети і європейські орієнтири» (Черкаси, 2010), «Англійська мова в контексті сучасних наукових парадигм» (Херсон, 2010) і *всеукраїнських*: «Комунікативно-когнітивний підхід до

викладання філологічних та психолого-педагогічних дисциплін» (Євпаторія, 2011); «Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі» (Київ, 2012), «Педагогічні традиції та інновації в сучасному освітньому просторі» (Мукачево, 2013) науково-практичних конференціях.

**Публікації.** Основні положення й результати дисертації відображено в 13 публікаціях автора, з яких 6 - у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 4 – у наукових збірниках і тезах доповідей, 2 – у виданнях навчально-методичного характеру, рекомендованих для студентів філологів вищих навчальних закладів (у співавторстві).

Особистий внесок здобувача в працях у співавторстві полягає у розробці системи вправ з формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів на основі автентичних новинних матеріалів світових телеканалів.

**Структура дисертації**. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст дисертації викладено на 196 сторінках. Робота містить 5 рисунків, 12 таблиць, 2 схеми, що обіймають 7 сторінок основного тексту. Список використаних джерел налічує 277 найменувань (з них 31 іноземними мовами), що охоплює 23 сторінки. Додатки викладено на 87 сторінках.

# РОЗДІЛ 1
# ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО СЛОВНИКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ АВТЕНТИЧНОГО МОВЛЕННЯ

Одним з основних протиріч сучасної методики навчання іноземних мов є невідповідність між реальними потребами студентів спілкуватися іноземною мовою і використовувати її як засіб підвищення професійної компетенції та лінгвістичними можливостями реалізації цих потреб, тобто студенти відчувають нестачу активного словникового запасу для вирішення тих мовленнєвих завдань, які в них виникають.

Проте, умови навчання, що існують сьогодні, не дозволяють збільшувати обсяг лексики, яка активно засвоюється для забезпечення рівня реально-мовленнєвої комунікації, оскільки на його мовну активізацію зазвичай витрачаються значні ресурси часу. Вважаємо, що компенсувати нестачу лексичного запасу для вдосконалення якості іншомовних мовленнєвих умінь може спеціально створений потенційний словниковий запас, на засвоєння якого, через його переважно рецептивну характеристику, витрачається значно менше навчального часу, а форми його засвоєння співвідносні з формами лінгвістичної самоосвіти.

Перш ніж визначати методику формування потенційного словника для вдосконалення іншомовних комунікативних умінь взагалі та вмінь сприймання новинних повідомлень засобів масової інформації зокрема, розглянемо, що являє собою «потенційний словник», і спробуємо уточнити це поняття; проаналізуємо цілі, зміст і методи формування потенційного словника в учнів і студентів у різні періоди навчання іноземних мов; спробуємо дати лінгвозмістову характеристику новинних повідомлень ЗМІ як невичерпного джерела потенційного словника; і виявимо психологічні

особливості процесу сприймання на слух новинних повідомлень засобів масової інформації.

### 1.1. Визначення поняття «потенційний іншомовний словник»

Тлумачення поняття «потенційний словник» не є однозначним у методичній літературі. Так, одна група дослідників (М. Арапов, Є.Розанов) ототожнювали його з поняттям «пасивний словник», який, за словами М. Арапова, містить у собі частину словникового складу мови, яка складається з лексичних одиниць, «вживання яких обмежене особливостями явищ, які вони означають (назви рідкісних реалій, історизмів, власних імен) або лексичних одиниць, відомих тільки частині носіїв мови (архаїзми, неологізми) і які використовуються тільки в окремих функціональних стилях мови: книжковому, розмовному, газетному тощо» [8, с.369].

Щодо Є. Розанова, то вчений до пасивного, а отже й до потенційного словника відносив слова та фразеологічні одиниці, значення яких можна зрозуміти з контексту або встановити самостійно, на основі розуміння мовної форми слова або значення його кореня [195].

Певний внесок у визначення поняття пасивного словника зробив Л. Щерба. Він вважав, що це такий лексичний запас, який може знадобитися учням під час читання літератури іноземною мовою, і тому пропонував його рецептивну форму засвоєння [240]. Вчений зауважує, що потенційний словник - це ті слова, які не були вивчені, але які можна зрозуміти на підставі ряду факторів [241, с.51].

Положення про значущість і аналіз специфічних особливостей потенційного словника знаходимо в дослідженнях таких провідних вчених, як: Б. Гінзбург, О. Тарнопольського, Н. Мокреєвої, О. Рижкової, І. Колесника, О. Шапкіної, К. Крупника, С. Фоломкіної, Р. Міньяр-Бєлоручева. Більшість з названих учених у своїх визначеннях виходять з того, що потенційна лексика – це така лексика, яка може бути самостійно зрозумілою і введеною не тільки в пасивний, але за необхідності і в активний

словник учнів, якщо вона стане на якомусь етапі навчання вкрай важливою для активного професійно зорієнтованого мовлення.

На підтвердження сказаного розглянемо наявні визначення поняття «потенційний словник» і порівняємо їх.

Так, Б. Гінзбург до потенційного словника відносив лексику, яку учень може в усіх випадках самостійно зрозуміти при читанні, не користуючись словником, на основі певних прийомів семантизації [60]. Обмеженість цього визначення, на наш погляд, полягає в тому, що воно не передбачає введення в потенційний словник будь-якого необхідного для подальшої комунікації слова, семантизація якого можлива і за допомогою перекладу.

Більш детальне трактування поняття знаходимо у визначенні М. Безденежних, яка вважає, що потенційна лексика – це слова, незафіксовані в попередньому мовному досвіді учнів; вони доступні для семантизації в процесі рецептивної мовної діяльності, на засадах реального іншомовного словникового запасу і спеціально розвинених умінь [20]. Вважаємо, що звужувати межі потенційного словника лише вмінням самостійно семантизувати нові слова не доцільно, тому що людині в мовленні може знадобитися будь-яке слово для вираження своїх думок, або саме те слово, яке вживається в тексті і без якого зрозуміти його зміст вкрай важко.

Такої самої думки у визначенні поняття «потенційний словник» дотримуються і Н. Мокрієва, О. Рижкова, І. Колесник, О. Шапкіна, які вважають, що лексичні одиниці, необхідність яких є передумовою їх семантичної виводимості (відтвореності), формують потенційний словник.

З точки зору психології, «виводимість (відтвореність)» – це властивість слова, яка забезпечує учням можливість правилоутворювального розкриття значення незнайомого слова на основі знання його компонентів чи на основі контексту [99, с. 130-131]. Разом з тим у методиці існує інше розуміння «виводимості» – як прийому семантизації проблемного слова на основі

знання словотвірних факторів (основ, афіксів, словотвірних моделей) і наявності регулярних міжмовних відповідностей [144].

Враховуючи основні особливості словотворення і слововиводу в англійській мові, а також властивості смислової виводимості, можна виділити категорії слів з різною виводимістю значення: простою, ускладненою, складною.

1. Слова з *простою* (неускладненою) *виводимістю* значення. До цієї групи належать похідні, складні, конвертовані слова, когнати і структурно семантична відповідність.

Наприклад: to execute – executive виконувати – виконавець,

long-term - довгостроковий.

2. Слова з *ускладненою виводимістю* значення. До цієї групи належать похідні слова, до яких у рідній мові студентів відсутні регулярні еквіваленти, що служать опорою для розуміння; це і ускладнює виводимість значення слів такого типу.

Наприклад: ill-natured - з поганим норовом,

heavy-handed - незграбна спроба.

До групи слів з ускладненою виводимістю також слід віднести похідні слова, еквіваленти яких у рідній та іноземній мовах студентів виражені словами, утвореними від різних основ.

Наприклад: cook – cooker готувати – плита.

3. Слова зі *складною виводимістю* значення. До цієї групи слів можуть бути віднесені похідні, складні і конвертовані слова, а також фразеологізми, що не мають еквівалентів у вже вивчених мовах, значення яких не можна вивести зі значень складових компонентів, багатозначні слова, слова, утворені шляхом конверсії, а також слова спільного кореня.

Наприклад: an attractive head – досл. «приваблива голова».

To think of the attractive head of an article is as important as to create its text. – Подумати про привабливий заголовок статті так само важливо, як і створити її текст.

Враховуючи названі вище категорії виводимості, О. Шапкіна до потенційного словника відносить інтернаціональні, конвертовані, похідні, складні, багатозначні слова та фразеологічні одиниці [237].

Проте, тлумачення дослідниці розкриває категорію складу потенційного словника дуже звужено. А такі вчені, як О. Горбачова, М. Колкова і С. Фоломкіна, значною мірою розширюють межі складу словника. Вони вважають, що потенційний словник може включати до себе всі незнайомі для студента мовні одиниці, які він може зрозуміти незалежно від чинників, що лежать в основі їх розуміння. Виходячи з цього визначення, поряд з інтернаціональними, конвертованими, похідними, складними, багатозначними словами і фразеологічними одиницями до потенційного словника належать когнати, омоніми, а також терміни та актуалізовані фразеологічні одиниці.

К. Крупник розглядає потенційний словник як «…сукупність тих невивчених лексичних одиниць, значення яких може бути виведено на підставі факторів внутрішнього порядку, з урахуванням знання словотворчих елементів навіть за умови нейтрального впливу факторів зовнішнього порядку; тобто в семантично нейтральному контексті…[109, с.111]». Відповідно до цієї позиції контекст не розглядається як одне з джерел потенційного словника.

Значно ширше трактують категорію потенційного словника прихильники іншої точки зору, які включають до цієї категорії і контекст. Так, О. Тарнопольський зараховує до потенційного словника незнайомі для студента мовні одиниці, значення яких він може вивести або здогадатися, коли зустрічається з ними в тексті [220].

Такої ж думки дотримується і Р. Міньяр-Бєлоручев, який обґрунтовує доцільність введення до потенційного словника різноманітних значень знайомих слів, а також їх похідних та інших лексичних одиниць, про значення яких можна здогадатися з тих чи інших формальних ознак. Це слова, які учень може сприйняти без словника, якщо вони зустрінуться при

читанні чи аудіюванні, хоча до цього ці слова не були в його мовному досвіді [151].

Як бачимо із наведених визначень, жоден з дослідників не вводить у потенційний словник слова, значення яких можуть бути визначені шляхом перекладу, що значно лімітує можливості студентів самостійно вводити у свій словниковий запас абсолютно незнайому, але мотиваційно-обумовлену і тому необхідну їм для реального мовного спілкування лексику, а також не розглядає будь-який різновид наочності як засіб семантизації потенційної лексики. Крім того, жоден з названих дослідників не приділяє належної уваги проблемі запам'ятовування лексики потенційного словника і тим самим створенню передумов для її переходу в активний словник.

Тому теоретичні засади формування потенційного іншомовного словника потребують більш детальної методологізації: вивчення його складу, обсягу, способів наповнення та систематизації, а також поступового переходу лексики зі статусу «потенційний словник» у статус «активний словник».

Отже, розбіжності, що існують у розумінні як самого поняття «потенційний словник», так і значущості його застосування, призводять до недостатньої ефективності розширення іншомовного лексичного запасу студентів. Тому вважаємо за доцільне уніфікувати поняття «потенційний словник». Розглянемо більш детально поняття, що досліджується.

Так, філософський енциклопедичний словник розкриває поняття «потенційність» як притаманну життєвій субстанції тенденцію, яка за відомих сприятливих умов досягає своєї мети [223].

«Потенційний», з точки зору лінгвістики, розглядається як такий, що існує в потенції, прихований, але готовий з'явитися. «Потенційне слово» – похідне або складне слово, яке реально не існує (тобто не зафіксоване у вже реально здійснених творах мовлення, але може бути створено в будь-який момент, відповідно до продуктивних словотвірних моделей цієї мови [129].

Явище «потенції» енциклопедичний словник визначає як джерело, можливості, запаси, які можуть бути використані для вирішення будь-якого завдання, досягнення певної мети, реалізації можливостей окремої особи [223].

На думку С. Ожегова, потенція – це можливість, те, що існує в прихованому вигляді і може з'явитися за певних умов [221].

Такою умовою стосовно поняття, що досліджується, є затребуваність слова в разі його мовної необхідності і семантичної адекватності поданої думки. За даними досліджень В. Бухбіндера, Ю. Гнаткевича, Г. Харлова, семантична адекватність визначається: а) за контекстом; б) за допомогою словотворення; в) за допомогою переказу; г) за допомогою тлумачення [43; 232].

Отже, проаналізувавши зазначені вище дослідження і трактування поняття «потенційний словник», а також зважаючи на дефіцит лексичної свободи, що існує у студентів і не дозволяє підняти рівень їх реально-мовленнєвої комунікації, ми пропонуємо таке його визначення: потенційний словник являє собою слова з прихованими семантичними можливостями, поява (розуміння, семантизація, вживання) яких обумовлюється лінгвістичними здібностями окремої особи та певною мовною ситуацією.

Потенційний словник – це такий словник, який містить три групи слів: 1) номінативну, яка складається з нових слів, необхідних для професійно зорієнтованої мовленнєвої діяльності та полісемії їх значень; 2) деривативну, яка складається зі слів, похідних від лексики номінативної групи, шляхом словотворення, словоскладання, конверсії, скорочення, ад'єктивації, субстантивації, чергування звуків і перенесення наголосу в слові; 3) ідіоматичну, яка складається з семантично неподільних висловлювань, з ускладненою інтуїтивною семантизацією.

Дамо характеристику кожній групі.

*Номінативна група* (від фр. omiatif - номінативний) служить для позначення предметів, явищ, якостей, дій; предметно-диференціювальна

функція виявляється в здатності слова бути ім'ям явищ дійсності. Тематично ці слова об'єднані в одну групу внаслідок семантичної спільності слів різних частин мови, які відповідають певній темі: сім'я, кіно, політика, економіка і т. д. Дотично нашої роботи, ми будемо розглядати такі теми, як політика, економіка, світові катаклізми і світські хроніки.

*Дериватівна група* (від фр. dérivatif – похідний) служить для позначення дериватів, похідних слів З точки зору лінгвістики, деривативний – це словотвірний. До цієї групи належать слова, утворені від слів, що вже існують у мові, за допомогою наявних моделей слововиводу (деривації) і словоскладання. Відповідно, до деривативної групи увійдуть слова, похідні від слів номінативної групи.

*Ідіоматівна група* (ідіоматичний) (від грецького διωματικός – особливий, своєрідний). Ідіоматика – це збірне поняття для всіх видів фразеології, загальними властивостями яких є тісна спаяність компонентів сталого словосполучення в семантичному відношенні, стійкість або стабільність форми та наявність емоційного, експресивного забарвлення внаслідок переосмислення значення або образності фразеологічної одиниці [221].

Ця група містить: власне ідіоми – абсолютно неподільні й нечленовані стійкі поєднання, значення яких не виводиться з лексичного складу їх компонентів;

парні словосполучення, особливістю яких є опис одного поняття через синонімічні, антонімічні або суміжні за значенням пари слів (іменників, прикметників, прислівників і дієслів), що з'єднуються за допомогою сполучника;

приказки – фразеологічні словосполучення з явно відчутним переосмисленим значенням; характерною особливістю цих фразеологічних єдностей є конкретність образу, життєвість ситуації, на базі якої створюється фразеологічна одиниця;

прислів'я, яке структурно і семантично посідає особливе місце серед інших фразеологічних одиниць: воно еквівалентне не слову, а реченню;

виражає не поняття, а ціле судження і може функціонувати як самостійний текст, має замкнену форму та повчальний зміст. Для прислів'їв характерна наявність особливих художніх засобів та стилістичних прийомів, таких як: метафора, метонімія, гіпербола, порівняння, епітет, паралелізм тощо;

традиційні порівняння, запас яких, найчастіше дуже старих, що вже були усталені й відшліфовані в мові, поповнюється також і новими словосполученнями, джерелом яких є в більшості випадків явища навколишньої дійсності, різні предмети побуту людини і т. ін.

цитати та алюзії виконують функцію «культурних символів»; у результаті їх вивчення у студентів формуються певні уявлення про фрагмент образу світу, системи тематично-обумовлених зразків і ціннісних орієнтирів, що відображає соціальний клімат, характерний для конкретного моменту розвитку суспільства в широкому соціально-психологічному контексті.

Щодо лінгвістичних здібностей, то це індивідуальні психологічні здібності людини, пов'язані з освоєнням нею мови та її практичним застосуванням у різних життєвих ситуаціях.

Імовірнісний характер потенційного словника підкреслює динамічність та детермінованість процесу його формування та семантизації. Семантизація значення невивчених слів при сприйманні автентичних новинних повідомлень є складним інтелектуальним вмінням, яке засноване на реалізації механізмів імовірнісного прогнозування і здійсненні дій логічного характеру щодо становлення внутрішніх (словотворчих, семантичних) і зовнішніх (тематичних, смислових і структурних) опор і проявляється інтуїтивно на стадії досконалого володіння іноземною мовою.

Для розуміння кожна з означених груп потребує комплексу своїх індивідуальних лінгвістичних можливостей. Так, для семантизації лексики номінативної групи достатньо лише перекладу та тлумачення змісту іноземною мовою; деривативна група потребує навичок мовної здогадки, яка реалізується в умінні використовувати внутрішні опори проблемного слова (знайомі словотворчі елементи, принципи словотворення, відомі корені,

відоме значення багатозначного слова, регулярні міжмовні відповідники), та лінгвістичної антиципації - вплив подальшої мовної форми на попередню в послідовності форму.

У сучасній методиці здогадка про значення невивчених слів при сприйманні іншомовного мовлення характеризується як складний психологічний процес, заснований на механізмах імовірнісного прогнозування і ймовірнісної ретроспекції, що спираються на мовний, мовленнєвий і практичний досвід студентів. Дослідники відзначають принципову різницю між характером реалізації здогадки на стадіях оволодіння і володіння іноземною мовою: у першому випадку здогадка носить переважно дискурсивний, у другому - інтуїтивний характер [153]. На початку оволодіння цим умінням здогадка є дискурсивним процесом: всі операції, пов'язані з семантизацією проблемного слова усвідомлені і розгорнуті. Під час формування навичок, що складають суть здогадки, операції, що забезпечують її, стають менш усвідомленими і більше згорнутими [141].

Так, ідіоматична група є найбільш складною для семантизації – розуміння цієї лексики не має чітких правил, а відбувається за рахунок інтуїтивних відчуттів: контекстної або мовної здогадки, інтуїції, ерудиції, асоціації, імовірнісного прогнозування та антиципація.

Контекстуальна здогадка характеризується як складне мовленнєве вміння, яке засноване на комплексі лексико-граматичних мовних і мовленнєвих навичок і є необхідним для семантизації слова з опорою на структурні, семантичні і тематичні відносини в тексті [141].

Інтуїція (від лат. untuori - дивитися всередину, пильно, уважно розглядати) означає здатність вирішувати проблему не шляхом логічного міркування, а скоріше, вгадуванням відповіді. Інтуїцією ми називаємо евристичний процес, що полягає в знаходженні рішення задачі на основі даних орієнтованого натяку, не пов'язаних логічно чи недостатніх для виведення логічного висновку. Для інтуїції характерні швидкість і

безпосередність, що дозволяє миттєво формулювати гіпотези і приймати рішення.

Термін "асоціація" в сучасній психології трактується як "зв'язок між психічними явищами, при яких актуалізація (сприйняття, уявлення) одного з них тягне за собою появу іншого [188, с.28]". Мовні асоціації мають у своїй основі не що інше, як зв'язок між окремими уявленнями: "При асоціації уява або образ нового предмета, що фіксується у свідомості після першого ознайомлення з реалією, викликає в пам'яті уявлення іншого знайомого раніше предмета, для якого є найменування. Зіставляючи предмети, суб'єкт виокремлює по суті їх одну загальну ознаку [168, с.26]. Отже, в основі асоціативності мовних одиниць лежить подібність образів, єдність позамовних смислів, в силу чого мовну асоціацію можна визначити як зв'язок між безсловесним глуздом і безглуздим словом, зв'язок, завдяки якому мовні одиниці можуть вказувати на те, що означається і бути означаючими.

Ерудиція (від лат. eruditio - вченість, пізнання) - глибокі всебічні пізнання, широка обізнаність [186]. Студент з високим рівнем ерудиції має додаткові знання в більш широкій галузі закритої інформації, має більш глибокі й тісні стосунки з літературою, історією, географією та ін., що, в свою чергу, дозволяє без ускладнень розуміти й вживати цитати, алюзії, реалії та ін.

У процесі сприйняття мовлення принцип випереджального відображення (передбачення) проявляється у формі імовірнісного прогнозування послідовних, заданих ззовні, незалежних від реципієнта елементів мовної ланки. Це передбачення не є чисто внутрішньою інтенцією, а ініціюється певним, сприйнятим до моменту його початку, мінімальним компонентом. Ґрунтуючись на цьому контексті і на наявному мовному та немовному досвіді, студент висуває гіпотези можливого продовження тексту, яке носить неоднозначний характер [115]. Прогнозування дозволяє здійснити активний зустрічний пошук і передбачити ймовірний розвиток тексту, тобто полегшує і прискорює процеси сприйняття і розуміння [116, с.72-76].

Антиципація у філософії та психології - це передбачення, уявлення про предмет чи подію, що виникає до акта їх сприйняття, очікування події. Подання про результат того чи іншого процесу, що виникає до його реального досягнення і служить засобом зворотного зв'язку при побудові дії. Так, у роботі ми передбачаємо лексичне навантаження новинного повідомлення за рахунок тематичного групування.

Усі перераховані види слів за формою можуть бути: ізольовані, стандартно комбіновані (типові словосполучення) і нестандартно комбіновані (ідіоми, фразові дієслова).

Для більш чіткого уявлення змісту і структури потенційного словника зобразимо їх схематично (див. схему 1 на стор.25).

Як бачимо з поданої схеми, потенційний словник передбачає за структурою ту ж лексику, на якій ґрунтується: номінативну, дериативну і ідіоматівну. Різниця полягає в тому, що ґрунтується словник на вивченій лексиці і формах її трансформації, а передбачає незнайому лексику, яка або утворюється знайомими граматичними способами, і тому легко семантизується, або являє собою експресивні лексеми, які семантизуються за допомогою контексту або інтуїтивних відчуттів.

В рамках нашої роботи вважаємо за необхідне звузити межі вивчаємого поняття за рахунок спеціалізації та надати тлумачення такому явищу, як потенційний англомовний словник майбутніх філологів - це англомовний словниковий запас студентів філологічних спеціальностей, що містить номінативну, дериативну і ідіоматівну групи слів, ґрунтується на незнайомих лексичних одиницях англійської мови, які можуть бути самостійно зрозумілими при утворенні знайомими граматичними способами або за допомогою контексту чи інтуїтивних відчуттів, і обумовлюється лінгвістичними здібностями окремого студента та певною англомовною ситуацією.

Однак запропоноване нами визначення потенційного словника лише характеризує передбачуваний склад лексичних одиниць, але не розкриває

способів їх вивчення для вдосконалення лінгвістичного і змістовного аспектів іноземної мови. Проаналізуємо цілі та методи формування потенційного словника в педагогічній теорії та практиці в послідовності розвитку методики навчання іноземних мов.

**Схема 1.**

**Зміст і структура потенційного словника**

**в и в ч е н і й  л е к с и ц і**

## 1.2. Ретроспективний аналіз методів формування потенційного англомовного словника в педагогічній теорії і практиці

Питання формування потенційного словника студентів вивчало чимало вітчизняних і зарубіжних вчених протягом усього періоду розвитку методики навчання іноземних мов. Це зумовлене тим, що завжди відчувалося протиріччя між недостатнім обсягом засвоєної лексики та необхідністю розуміти і сприймати на слух автентичні повідомлення ЗМІ, різножанрові художні твори, наукові доповіді, лекції, професійно зорієнтовані тексти, багаті експресивною лексикою, фразеологічними та стилістичними прийомами.

Надалі розглянемо, як формувався потенційний словник залежно від цілей і компонентів змісту навчання на різних етапах розвитку методики викладання іноземних мов.

Так, *у 50-і роки* (XX ст.) метою вивчення іноземних мов у школах був розвиток вміння читати та перекладати іноземні тексти. Що стосується опанування усного мовлення, то воно зводилося до розвитку вміння ставити запитання і відповідати на них. Однак до кінця 50-х років ситуація в країні починає змінюватися, коли настає так звана «відлига»: зростає обмін делегаціями, збільшуються безпосередні зв'язки людей з іноземцями; проводиться Міжнародний фестиваль молоді і студентів у Москві в 1957 році. Усе це вперше вказало на необхідність вивчення усної іноземної мови широкими масами.

Виходячи з цілей навчання, основними компонентами змісту навчання були знання, навички та вміння в читанні, перекладі, рецептивній граматиці, говорінні на основі певної тематики.

Відповідно до цього методика формування потенційного словника була націленою на розширення меж його складу, який за новими мірками мав охоплювати лексику не тільки для читання художніх творів, але й для безперекладного сприймання цих текстів, а також забезпечення можливості усного спілкування в рамках тем, що досліджувалися. Нова лексика записувалася в додаткові словники або подавалася з виноскою при первинній появі в тексті.

Методичні підходи *в 60-і роки* формувалися під впливом психологічної теорії діяльності та психолінгвістики – молодої наукової дисципліни, яка виникла на межі психології і лінгвістики. Психологічне обґрунтування навчанню іноземних мов надала І. Зимня, у якому мовна діяльність називалася головним об'єктом у навчанні мови, що означало перехід від опанування мови як системи, яка склалася раніше, до оволодіння мовленнєвою діяльністю в її основних різновидах: слухання, говоріння, читання, письмо і письмове мовлення [90].

У методиці навчання німецької мови проблему формування потенційного словника досліджував Б. Гінзбург. Основна частина його дослідження присвячена навчанню розуміння невивчених слів на основі словотвору. Вчений доходить висновку, що потенційний словник значною мірою залежить від індивідуума, від здатності людського мозку до «відтворення уяви», «заглядання вперед» [60].

При відборі лексичного мінімуму, на думку Б. Гінзбурга, у його основу закладаються різні словотвірні моделі. При їх відборі враховуються явища словотвірної полісемії, тобто наявність різних відтінків або значень слів усередині однієї словотвірної форми. Як засіб виділення певної системи зв'язків і відносин для вивчення конкретного слова і для розуміння на його основі аналогічних невивчених слів, модель є не тільки вираженням

структурної організації мовного матеріалу, а й засобом навчання мови. Навчальні конструкції є зразковими за своїми структурно-семантичними якостями, охоплюють великі лексичні групи слів у підручниках і в книгах для художнього читання, постають організаційним ядром цільного словотвірного ряду та об'єднують окремі групи слів у великі понятійні чи лексичні розряди.

У своїх дослідженнях Б. Гінзбург виділяє дві групи слів. До *першої групи* увійшли складні і похідні слова, компоненти яких не змінюють свого значення, а до *другої* – слова, компоненти яких більшою чи меншою мірою змінюють своє значення. У відібраний мінімум увійшли іменники (250 слів), прикметники (150 слів) і дієслова (200 слів). У свою чергу всі слова цього списку (600 слів) поділяються на слова з нерозкладними і розкладними основами. Першу підгрупу становлять нерозкладні, кореневі слова, що мають велику словотвірну цінність. Розкладні слова другої підгрупи легко розчленовуються на первинну (твірну) основу і ту словотвірну модель, за якою ці слова утворені.

Навчання за моделями починається з аналізу певного зразка, при цьому особливо виділяються його основні ознаки і підкреслюється зв'язок зовнішнього, формального боку зразка з його значенням. При поясненні моделі враховуються методичні труднощі засвоєння мовного явища залежно від «прозорості» значення слова і співвідношення між основою та афіксами, а також між компонентами складного слова. Після засвоєння основних ознак моделі і прийомів аналізу слова акцент переноситься на виділення ознак словотвірної структури слів у співвідношенні з моделлю-взірцем і на розкриття значення нових слів. Завершальним етапом є читання без перекладу незнайомих текстів [60].

На думку Б. Гінзбурга, формування потенційного словникового запасу відбувається не тільки на основі конкретних вивчених моделей-зразків, а й шляхом перенесення накопичених знань на основі набутого досвіду в

розкритті значення слів, що сприяє розвитку таких здібностей, як «відтворювальна уява» і «імовірнісне прогнозування».

Такої самої думки дотримується і М. Безденежних [20], яка формує зміст потенційного словникового запасу на основі словотворення. Дослідницею було виокремлено три *рівні словотвірного моделювання*, що характеризуються різним ступенем словотвірної абстракції, а саме: структурний, структурно-семантичний і семантичний, а також було проведено відбір лексичного мінімуму щодо словотворення німецької мови. Стосовно іменника – це модель безафіксної основи, модель певного словоскладання, модель суфіксальної основи. Стосовно дієслова – це модель безафіксно-похідної основи, модель означального словоскладання, модель префіксальної основи. Стосовно прикметника – це модель означального словоскладання, модель префіксальної основи, модель суфіксальної основи [20].

Після визначення мінімуму щодо словотворення було з'ясовано основні параметри методичної типології відібраних моделей і умовно виділено три їх типи за складністю утворення слів: легкої складності, середньої складності та підвищеної складності. При навчанні розуміння потенційного словникового запасу вчена враховує наявність легких і важких слів усередині моделі і будує навчання, рухаючись від більш легких до важких.

Дослідниця виділяє два основні ступені у формуванні складного мовного вміння: *підготовчий і мовний*.

*Підготовчий ступінь* ґрунтується на структурно-семантичному аналізі з використанням розроблених у лінгвістиці прийомів: перетворення формальних елементів конструкції за поданим зразком при збереженні інваріанта значення, уведення подібних лексичних одиниць у різне мовне оточення.

Мета підготовчого ступеня – навчальне ставлення учнів до внутрішньої форми слова, розвиток обґрунтованої мовної здогадки. Робота зі словом,

словосполученням і реченням, що здійснюється на цьому ж етапі, вчить учнів долати труднощі в розумінні слів різних структурних типів.

*Мовний ступінь* забезпечує включення умінь, набутих у процесі підготовчого етапу, у рецептивну мовну діяльність учнів – читання. Матеріалом для мовних вправ служать пов'язані за змістом групи речень, мікротексти, спеціально препаровані навчальні та оригінальні тексти.

Навички, набуті в процесі підготовчих вправ, поступово переносяться в нові умови, коли перед учнем виникають й інші труднощі. Текстові вправи є фінальним етапом у формуванні вмінь синтетично розуміти лексику потенційного словникового запасу.

Методична та наукова цінність дослідження М. Безденежних очевидна. Проте, на наш погляд, авторка недооцінює значимість граматичних знань і навичок видозміни слів для отримання їх нових значень і вживання в нестандартному лінгвістичному оточенні.

Як зазначає А. Щукін, для методики *70-х років* характерне перенесення акцентів у роботі із засобами мови у вигляді мовних одиниць на те, як такими одиницями користуватися, тобто на мовну діяльність, предметом якої є думка, засобом здійснення – мова, а способом вираження думок за допомогою мовлення (внутрішне і зовнішне) [242, с. 263].

Основними компонентами навчання були не тільки ті, що перелічені вище, а також знання, навички та вміння в оволодінні монологічним та діалогічним усним мовленням, в читанні вголос і про себе. Рамки потенційного словника в цей період значно розширилися; оскільки предметом мовної діяльності була думка, то зросло значення мовної здогадки, відбулося розширення вокабуляру за рахунок словотворення. Проблема навчання лексичної сторони мови і формування лексичного запасу учнів завжди була однією з центральних і разом з тим найбільш складних проблем методики навчання іноземних мов. У зв'язку із цим формувалися різні принципи комплексного відбору лексики, а також вивчалися способи її засвоєння.

С. Шатілов виявив такі засоби навчання, які найбільш ефективно сприяли засвоєнню і збереженню лексичних одиниць у пам'яті учнів протягом тривалого часу і створювали потенційні можливості для виклику необхідних лексичних одиниць відповідно до мовної задачі, стратегії і тактики мовця. На його думку, зміст потенційного словника становлять: а) похідні слова, значення яких учні можуть зрозуміти на основі знання складових частин; б) інтернаціональні слова, що мають подібний графічний і звуковий образ у рідній та іноземній мовах, а також загальну семантику; в) окремі значення багатозначних слів за умови, що їх другорядні значення збігаються в рідній та іноземній мовах. Щоб підвищити ефективність навчання лексики, вчений рекомендує такі етапи роботи: 1) оцінити труднощі, які заважають засвоєнню лексичних одиниць, і звести їх у більш-менш однорідні групи; 2) передбачити способи введення лексики, що застосовуються до кожної групи; 3) ввести та пояснити, орієнтучись на ті сторони лексичних одиниць, які спричиняють труднощі, і шукати шляхи їх подолання.

Подолання лексичних труднощів, на думку С. Шатілова, здійснюється за рахунок ізоляції складних слів одне від одного, включення вивчених одиниць у різні поєднання та асоціативні зв'язки, а також виконання диференційованих вправ [238, с. 178].

Однак, незважаючи на значний науково-педагогічний внесок автора в процес формування лексичного запасу учнів, на наш погляд, недостатню увагу ним приділено здогаду як способу семантизації складних слів. Семантизацію складних слів учений бачить у їх ізоляції, що виключає роботу з контекстом узагалі та з автентичним матеріалом зокрема.

У *80-і роки* набули обґрунтування і розвитку різні напрямки методики, що орієнтують викладача на комунікативне навчання мовного спілкування. Це період поглибленого вивчення та впровадження в практику навчання концептуальних положень із суміжних з методикою дисциплін: мовознавство, дидактика, психологія, психолінгвістика. Тому значну увагу

приділено впливу цих наук на процес оволодіння лексикою потенційного словника.

Відповідно до цілей цього періоду до основних компонентів змісту навчання, крім названих вище, можна віднести знання, навички та вміння в комунікативному мовному спілкуванні, у самостійній класній та позакласній роботі. Поряд з поданими вище прийомами розширення меж потенційного словника використовується багатозначність; значну увагу приділено критеріям відбору слів у лексичні мінімуми.

Так, О. Шапкіна пропонує навчати розуміння невивчених слів на основі різноманітних лексико-семантичних концептів багатозначних слів. У семантичну структуру слова входить безліч варіантів його перекладу. При розгляді типів значень дослідниця бере до уваги семантичний аспект у його синхронному плані та всі лексико-семантичні варіанти поділяє на головні й неголовні. Однією із суттєвих ознак головного лексико-семантичного варіанта є його здатність служити основою для творення інших, похідних від нього слів [237].

Були досліджені й виділені основні фактори, що впливають на розуміння невивчених одиниць, а саме: співвіднесеність семантичних структур рідної та іноземної мов, місце лексико-семантичного концепту в семантичній структурі багатозначного слова, наявність граматичних труднощів, спричинених змінами форми слова в порівнянні з тією, яка відома учням. На основі цих факторів було виокремлено чотири *рівні труднощів*.

До *першого рівня* віднесено невивчені лексико-семантичні варіанти значень, які мають просту виводимість без наявності граматичних труднощів; *до другого* – ті, що мають ускладнену виводимість без наявності граматичних труднощів; *до третього* – ті, що мають просту і ускладнену виводимість з наявністю граматичних труднощів; *до четвертого* – ті, що мають складну виводимість.

У своїй роботі під час навчання прийомів розуміння невивчених лексико-семантичних варіантів значень багатозначних слів вчена спирається

на теорію поетапного формування розумових дій П. Гальперіна та Н. Тализіної, що передбачає: а) розчленування складних завдань на низку допоміжних; б) вирішення цих завдань з логічною послідовністю; в) широке використання інструкцій, узагальнень [54].

З урахуванням прийомів навчання, що допомагають розуміти невивчені значення багатозначних слів, О. Шапкіною був розроблений комплекс вправ. Усі вправи комплексу розподіляються на три типи: 1) інформаційні, які забезпечують осмислення і засвоєння матеріалу, тобто необхідної інформації про нього; 2) операційні, які сприяють закріпленню операції з матеріалом та розвитку певних умінь; 3) мотиваційні, завершальні вдосконалення мовленнєвих умінь, їх мотиваційне використання в інтересах комунікації.

1. Перший тип вправ – *інформаційний*. Завдання інформаційних вправ першого рівня полягає в тому, щоб досягти усвідомлення сутності полісемантизму, його універсальності, показати особливості переосмислення значень і виділити той фактор семантизації, на який необхідно спиратися при виведенні невивчених значень.

Інформаційні вправи другого рівня призначені для розвитку індивідуальних умінь і спрямовані на:

а) усвідомлення семантичних зв'язків між окремими лексико-семантичними варіантами відповідних слів рідної та іноземної мов і на основі цього виведення значень невивченого лексико-семантичного концепту при оперті на рідну мову;

б) усвідомлення семантичних зв'язків між окремими лексико-семантичними варіантами багатозначних слів в іноземній мові і виведення невивчених значень на основі вивченого.

Інформаційні вправи третього рівня містять невивчені лексико-семантичні варіанти, розуміння яких ускладнене наявністю граматичних труднощів, пов'язаних зі зміною категорії *прономінальності* (вторинної номінації), покажчиками якої є присвійні та особові займенники третьої

особи, вказівні займенники, прислівники, що відіграють роль підмета, додатка або обставини.

Інформаційні вправи четвертого рівня знайомлять учнів з невивченими лексико-семантичними варіантами, які пов'язані з відомим не безпосередньо, а через образ предмета чи явища, на основі якого відбувалося переосмислення.

2. Другий тип вправ – *операційний*, спрямований на навчання розуміння невивченої лексики з опертям на контекст. Виконання цих вправ приводить до вдосконалення таких умінь:

- встановлювати загальний зміст тексту;
- встановлювати диференційні ознаки смислового змісту слова;
- встановлювати значення невивченої лексики з опорою на контекст.

3. Третій тип вправ – *мотиваційні вправи,* що здійснюються на матеріалі художніх творів, які містять різні види незнайомої лексики; у процесі їх читання перевіряється сформованість уміння розуміти невивчені значення багатозначних слів різних рівнів труднощів.

Незважаючи на те, що О. Шапкіна приділяє значну увагу методиці семантизації багатозначної лексики, вона недостатньо чітко формулює критерії її відбору для потенційного словника, крім того, у її методиці відсутні вправи на таке використання цих слів, яке привело б їх у статус активної лексики.

На думку О. Мокреєвої, вибір прийому навчання залежить від характеру лексичних одиниць і особливостей їх виводимості та спрямований на формування умінь семантизувати значення слова [155]. Розробляючи прийоми навчання учнів розуміти нові лексичні одиниці, які можна віднести до потенційного словникового запасу, дослідниця спиралася на теорію формування розумових дій П. Гальперіна. Чимале значення авторка приділяє поділу складних завдань на прості і визначає основні етапи формування потенційного словникового запасу. Ці етапи охоплюють:

1) роботу над формуванням потенційного словника учнів лише тоді, коли є впевненість, що учні знають вихідні (базові) слова, тобто ті, з якими треба співвідносити нові слова. Це слова одного кореня для похідних і конверсійних лексем; те ж саме слово з близьким значенням для багатозначних слів, відомі слова, які входять до складу фразеологічної одиниці, відомі еквіваленти інтернаціональних слів у рідній мові;

2) розвиток вміння розпізнавати лексичні одиниці, зіставляти їх граматичні форми, а також семантизувати їх значення;

3) облік рівнів труднощів розуміння лексичних одиниць;

4) вироблення вмінь семантизувати лексичні одиниці на основі закономірного висновку і мовної здогадки, яка передбачає роботу як над ізольованим словом, так і над словом у контексті.

Розширення потенційного словникового запасу вчена пропонує здійснювати на основі:

1) афіксації за допомогою: а) суфікса, що приєднується до основи (суфіксація), б) префікса, який приєднується до слова (префіксація), в) суфікса і префікса, які приєднуються до основи (парасинтетичне утворення); 2) конверсії; 3) інтернаціональних слів; 4) багатозначності і 5) фразеологічних одиниць.

Приділяючи значну увагу розширенню меж потенційного словника, авторка не формує логічну систему засвоєння його слів, оскільки вони вживаються епізодично, з недостатньою кількістю їх повторення. Крім того, вона не програмує їх використання в автентичному висловлюванні, у якому аналізовані лексичні явища посідають значне місце.

*Починаючи з 90-х років та по теперешній час* мета навчання іноземних мов зосереджується на розвитку комунікативної професійно зорієнтованої діяльності майбутніх філологів, яка передбачає вдосконалення змісту потенційного словника, та має стати соціально-професійною і пізнавально-орієнтованою. Тому до його складу мають входити слова, що забезпечують

розуміння художніх творів, повідомлень ЗМІ, автентичної наукової та освітньої літератури.

Саме тому в ці роки увага вчених концентрується не тільки на вдосконаленні змістового аспекту потенційного словника, але й на методах його засвоєння. Особливу увагу цим проблемам приділено в дослідженнях Р. Мартинової. Вчена запропонувала таку концепцію запам'ятовування і практичного застосування слів потенційного словника: 1) усвідомлене сприйняття незнайомої лексики в зіставленні її з рідною мовою; 2) трактування поняття незнайомої лексики добре засвоєними мовними засобами; 3) визначення сенсу лексичних явищ за контекстом; 4) систематичне повторення незнайомого матеріалу з тексту в текст для запобігання можливості його забування; 5) почергове введення незнайомих лексичних одиниць з однотипною формою їх трансформацій; 6) невідкладне практичне застосування знань незнайомої лексики в процесі читання текстів, що поступово ускладнюються у лінгвістичному та смисловому планах. Реалізацію цих теоретичних положень для навчання школярів Р. Мартинова пропонує в читанні серії текстів (по 5 у кожній), що вмістять незнайомі мовні явища у вигляді: а) слів-інтернаціоналізмів, б) слів-інтернаціоналізмів, слів, утворених у результаті словоскладання; в) слів-інтернаціоналізмів, слів, утворених у результаті словоскладання, конверсії і префіксів; г) слів-інтернаціоналізмів, слів, утворених у результаті словоскладання, конверсії, префіксів і суфіксів; д) слів-інтернаціоналізмів, слів, утворених у результаті словоскладання, конверсії, префіксів, суфіксів і закінчень; е) слів-інтернаціоналізмів, слів, утворених у результаті словоскладання, конверсії, префіксів, суфіксів, закінчень, а також одного (двох, трьох, чотирьох …n незнайомих слів у кількості, залежній від віку учнів і їх лінгвістичного досвіду). У результаті виявилося, що в одному тексті може бути до 29 незнайомих мовних явищ, які учні сприймають без будь-яких труднощів, за рахунок системного подолання лінгвістичних труднощів, що з тексту в текст поступово зростають [149].

Значний внесок у формування потенційного словника і метод його засвоєння зробили дослідження О. Тарнопольського. Їх сутність полягає у систематизації незнайомої лексики за її граматичними, міжнародними та контекстуальними ознаками. Відповідно до *першої ознаки* для мовної здогадки пропонуються незнайомі слова, що відрізняються від знайомих префіксами, суфіксами, закінченнями або утворені за допомогою конверсії та словоскладання. Згідно з *другою ознакою* з'являється необхідність розвивати здогад шляхом набуття знань інтернаціональної лексики. Однак, при цьому слід звертати увагу студентів на те, що далеко не всі співзвучні з їх рідною мовою слова – інтернаціоналізми, що відповідають їм за значенням. Відповідно до *третьої ознаки* вчений рекомендує вживати поряд з усіма знайомими словами в реченні одне незнайоме слово, яке не складно зрозуміти з контексту. Він наводить такий приклад: «…you can easily comprehend the meaning of many unknown words in the text if the context makes the meaning clear…» [220, с. 75–76]. У такому випадку слово «comprehend» визначається справді легко.

Разом з тим вважаємо, що в методиці О. Тарнопольського гіперболізована можливість контекстуальної здогадки для більшості учнів і тому вона може призвести до нерозуміння складних мовних явищ, якими рясніють автентичні тексти, особливо новинні, які сповнені експресивною лексикою.

Проаналізовані нами способи формування та засвоєння потенційного словника показали далеко невичерпані можливості діяльності, що досліджується. Так, подальше вдосконалення методики формування потенційного словника може полягати в характеристиці його джерела і способів його структурування з урахуванням потреб сприйняття повідомлень ЗМІ, виявлення шляхів подолання лексичних та граматичних труднощів при слуховому сприйнятті повідомлень мас-медіа; у визначенні структурних компонентів змісту навчання лексики потенційного словника, а також у розробці системи вправ для набуття додаткових лексико-граматичних знань, якими можна оперувати в процесі читання, письма та аудіювання.

Вирішенню зазначених проблем буде присвячена наступна частина нашого дослідження.

## 1.3. Лінгвозмістова характеристика новинних повідомлень ЗМІ як джерела структурування потенційного англомовного словника

Сучасні засоби масової інформації, новітня публіцистика, публічна мова нівелювали нормативну англійську мову і тому максимально наблизили її до експресивної форми спілкування з усіма притаманними їй стилістичними особливостями, які активно використовуються в повідомленнях мас-медіа і становлять цінне з точки зору методики джерело структурування потенційного словника. Вивченню цих особливостей, а також прогнозуванню можливих шляхів подолання лінгвістичних труднощів при їх звуковому сприйманні та осмисленні і буде присвячено наступний підпункт цієї роботи; зробимо також спробу охарактеризувати процес сприймання іншомовного мовлення з психологічної точки зору.

### 1.3.1. Особливості мови ЗМІ

Засоби масової інформації, або ЗМІ – збірна назва комплексних технічних пристроїв, які забезпечують швидку передачу і масове тиражування словесної, образної, музичної інформації. Завдяки використанню цих технічних пристроїв виникли три підсистеми ЗМІ: преса, радіо і телебачення, кожна з яких складається з величезної кількості каналів – окремих газет, журналів, альманахів, книжкової продукції, програм радіо і телебачення, здатних поширюватися як у невеликих регіонах (областях, районах, округах), так і по всьому світу. Досягнення людини в галузі науки і техніки дозволили з'явитися таким ЗМІ, як Інтернет і реклама. В останні роки спостерігається прискорена комп'ютеризація всіх сфер суспільного життя, і на шляху розвитку інформаційних технологій майже повністю відсутні будь-

які бар'єри. Інтернет – породжена цими технологіями глобальна система пошуку і передачі інформації, в ЗМІ відіграє не останню роль.

ЗМІ є невід'ємною частиною процесів масової комунікації. Масова комунікація – це «…систематичне поширення (за допомогою технічних засобів тиражування) спеціально підготовлених повідомлень, що представляють соціальну значимість серед чисельно великих, анонімних, розосереджених аудиторій, з метою впливу на установки, оцінки, думки і поведінку людей…» [223, с.610].

Стильовим особливостям мовлення присвячені численні роботи лінгвістів: І. Гальперіна, В. Комісарова, М. Кожиної, В. Костомарова, Т. Крючкова, Є. Проніна, Є. Салигіна, О. Сіроткіної, Ю. Скребнева, Г. Солганік, А. Швейцера, D. Crystal, R. Ellmore, W. Safire, D. Bolinger, C. Freedman, J. Mill, H. Sperber та інші.

За своєю природою традиційні ЗМІ (преса, радіо, телебачення) орієнтовані на публіцистичний жанр – висвітлення явищ поточного життя суспільства, фактичних даних щодо різних його сторін. Як зазначає І. Гальперін, основною функція публіцистичного стилю, що відрізняє його від інших мовних стилів є «….вплив на читача або слухача з метою переконати його в правильності висунутих положень або викликати в ньому бажану реакцію на сказане, не так логічно обґрунтованою аргументацією, скільки силою, емоційної напруженості висловлювання, показом тих рис явища, які найбільш ефективно можуть бути використані для досягнення поставленої мети» [56, с.405]. У рамках публіцистики сформувалися різноманітні функціонально-стилістичні напрями: подієво-інформаційний, позитивно-аналітичний, критико-аналітичний, сатиричний, полемічний, дискурсний [208, с. 214].

Серед жанрово-тематичного різноманіття текстів ЗМІ легко виділяються типи текстів. До них можна віднести: новинні матеріали (хроніка подій); коментарі, аналітичні огляди на різні теми (політика, економіка, суспільне

життя, соціальні проблеми, моральність, культура, наука тощо); інтерв'ю; спортивні новини / репортажі; рекламні матеріали тощо.

Серед усіх засобів масової інформації найпопулярнішим є телебачення, а найголовнішою жанровою ланкою в будь-якій сучасній телесистемі вважаються новини. Завдяки таким ознакам як новизна, актуальність, інформативність, подієвість, динамічність, оперативність, повнота і технічна досконаліть передачі інформації вони користуються найбільшою популярністю серед глядацької аудиторії.

Теленовини як засіб навчання іноземної мови містять значні дидактичні можливості, оскільки ефективно створюють в аудиторії природне іншомовне міжкультурне середовище. По-перше, теленовини грунтуються на основі стійких тематичних блоків (політика, економіка, світська хроніка, світові катаклізми, спорт тощо). Завдяки використанню теленовин збагачується предметна основа для розвитку комунікативної компетенції студентів, розширюється їхній понятійно-подієвий і мовленнєво-культурознавчий кругозір.

По-друге, теленовини є відображенням останніх тенденцій у розвитку англійської мови, з якими, за умови регулярного і цілеспрямованого перегляду новин, студенти знайомляться природним шляхом. До того ж, використання учасниками програми новин різних стилів мовлення, форм англійської мови та вимови уможливлює вдосконалення лінгвістичної компетенції майбутніх філологів і перекладачів.

По-третє, теленовини є засобом передачі культурно значущої інформації, вони відображають процеси взаємодії і взаємовпливу культур рідної країни і світу. Студенти мають можливість порівнювати способи подачі інформації про події у світі на вітчизняних телеканалах та каналах країни, мова якої вивчається, усвідомлювати й аналізувати існуючі відмінності. Крім того, перегляд новин допомагає студентам орієнтуватися у величезному потоці інформації і використовувати її у своєму житті та

професії, сприяючи при цьому розвитку вмінь критично осмислювати й об'єктивно оцінювати інформацію [48].

І на сам кінець, новини є найбільш затребуваним контентом глобального інформаційного ринку на світових та радянських телеканалах. Новинні та інформаційно-аналітичні програми складають 100% обсягу мовлення таких каналів, як CNN, EuroNews, 5 канал Україна, BBC World News. Щодня збільшується кількість і якість інформаційних телевізійних проектів, що мотивує необхідність вивчення самих інформаційних продуктів.

Поняття «*новинний текст*» активно вживається в лінгвістиці. Спираючись на лінгвістичні праці А. Дерябіна і О. Кара-Мурзи [72, с. 60–63;95, с. 41-43], можна визначити новинний текст як текст, що повідомляє про будь-яку подію, тобто взятий у подієвому аспекті. З новинних текстів надходить основна маса інформаційних потоків. У ЗМІ такого роду тексти є основними носіями оперативної інформації і дозволяють здійснювати постійний моніторинг найбільш значущих подій у світі.

Для лінгвістичних концепцій новинний текст, як і будь-який інший текст, являє собою «…витвір мовленнєвотворчого процесу, що володіє завершеністю, який об'єктивується у вигляді письмового документа, що складається з назви (заголовка) і ряду особливих одиниць (надфразовових єдностей), об'єднаних різними типами лексичних, граматичних, стилістичних зв'язків, що має певну цілеспрямованість і прагматичну установку…[56, с. 18]».

До особливостей інформаційних текстів слід віднести і особливий характер стандартизації мови і її експресивність.

Стандартизація мови – «…природний і прогресивний процес, який має на меті створення ємних, комунікативно-доцільних готових мовленнєвих формул для різноманітних сфер і цілей спілкування…[197, с.19]». Однаковість мовлення значно полегшує сприйняття і розуміння публіцистичних матеріалів завдяки вираженій тенденції до автоматизації, регулярності, стійкості засобів вираження.

Проблему виявлення стилістичних особливостей публіцистичних текстів досліджувало чимало вчених. Так, В. Крупновим було встановлено, що високий ступінь *стандартизації мови* ЗМІ визначається вживанням значного відсотка: а) *стійких і клішованих висловів* (to bring the agreement – прийти до угоди; to nail down the agreement – затверджувати угоду); б) *стандартних термінів і назв* (embargo, employment, emigration) і (House of Commons – Палата громад; Security Council – Рада безпеки; term of office – термін повноважень; mission of good will – місія доброї волі; cold war – холодна війна); в) *слів-інтернаціоналізмів* (revolution, demonstration, propaganda); г) *міжнародної, політичної, економічної, культурологічної та спортивної лексики* (the discussions are still in their early stages; negotiations are expected to begin; approval of the agreement; it is officially announced that); д) *загальноприйнятих скорочень* (NATO – North Atlantic Treaty Organization; UN – United Nations Organization; M. P. – Member of Parliament; T. U. C. – Trades Union Congress; TV – Television) [110, с. 171-188].

Стандартна лексика здебільшого є активною і тому може становити номінативну групу потенційного словника (див. схему 1 на с. 25). Економічна, політична та культурологічна глобалізація суспільства обумовлює вживання стандартної лексики в повсякденному житті. Особливо важливим є вільне володіння такою лексикою для студентів як мовних, так і немовних вишів, щоб забезпечити високий рівень їх ерудиції та професійної компетенції, а також безпроблемне розуміння один одного. Проте більшу увагу ми будемо приділяти експресивній лексиці, тому що саме вона має особливу складність для студентів при сприйнятті на слух і є основою потенційного словника.

Експресивність мови як засіб залучення уваги слухача, вираження ставлення до поданої інформації, розстановки оціночних акцентів і т. ін. активно використовується в повідомленнях мас-медіа. На думку Ш. Баллі, засновника сучасної концепції і методів дослідження експресивних фактів мовлення, експресивність – це емоційне сприйняття дійсності і прагнення

передати його реципієнту [19]. Експресивній лексиці властиві такі стилістичні явища, як: епітети, реалії, алюзії, цитати, ідіоми та фразові дієслова, прислів'я та приказки, метафори, гіперболи, а також неологізми. У підпункті 1.3.3. наведемо більш детально приклади експресивної лексики, характерної для повідомлень ЗМІ, для того щоб спрогнозувати можливі шляхи подолання труднощів сприйняття експресивного і стилістично забарвленого мовлення.

У роботі зосередимо увагу на більш складних формах сприймання повідомлень ЗМІ – сприймання на слух, що передбачає не тільки знання і розуміння сенсу стилістично забарвлених мовних явищ, але й здатність їх сприймання в потоці прискореного англійського мовлення, що рясніє складними фонетичними явищами. Здійснимо спробу дати психологічну характеристику процесу сприймання на слух повідомлень ЗМІ і з'ясувати труднощі, з якими найчастіше зустрічаються студенти.

### 1.3.2. Психологічна характеристика процесу слухового сприймання мас-медіа повідомлень

Проблема сприймання інформації є однією з найважливіших у психології. Чимало досліджень психологів та методистів присвячені цьому питанню (А. Андреєв, М. Балабайко, М. Жинкін, О. Запорожець, В. Крутецький, О. Леонтьєв, О. Лурія, Р. Нємов та ін.). У психології сприймання розглядається як «…суб'єктивний образ предмета, явища або процесу, який безпосередньо впливає на аналізатор або систему аналізаторів…[188, с.83]». Таким чином, висувається припущення, що в основі сприймання лежать системи внутрішньоаналізаторних зв'язків, у межах одного аналізатора, якщо явище, яке сприймається, діє тільки на один орган чуття (наприклад, слух при сприйманні мови), а якщо предмети і явища навколишнього світу мають низку властивостей і впливають цими властивостями на різні аналізатори, то в основі сприймання лежать так звані

міжаналізаторні зв'язки (наприклад, при сприйнятті новинних повідомлень на слух – поєднання зорового і слухового аналізаторів) [111, с. 111].

Деякі автори (Р. Немов) трактують сприймання як «…осмислений (що передбачає мислення) і зазначений (пов'язаний зі словом) синтез різноманітних відчуттів, що отримується від цілісного предмета. Цей синтез виступає у вигляді образу даного предмета, який складається в ході активного його відображення…[157, с. 119]». Ряд дослідників наголошують на активному процесі сприйняття і визначають його як «…цілісний образ, що відображає єдність структури і властивостей об'єкта...[119,с.314]». Інші уточнюють, що це «осмислений (що включає прийняття рішення) і зазначений (пов'язаний з мовленням синтез різноманітних відчуттів, отриманих від цілісних предметів або складних, які сприймаються як ціле явище, де синтез виступає у вигляді образу даного предмета або явища яке складається в ході активного його відображення [157, с.182]».

Отже, сприймання – це активний процес відображення у свідомості людини предметів і явищ у сукупності їх властивостей і частин при безпосередньому впливі на аналізатор або систему аналізаторів, що завершується створенням образу сприйнятого предмета чи явища і оперуванням цим образом. Саме на основі сприймання можлива діяльність інших психічних функцій – пам'яті, мислення, уяви.

Психологи (І. Зимня, В.Зінченко) розрізняють у сприйманні два процеси:

- процес формування образу об'єкта. Він полягає у виділенні істотних диференціальних ознак об'єкта і встановленні взаємозв'язку між ними. Таким шляхом формується уявлення про об'єкт, його психологічний образ.

- процес сприймання об'єкта за наявності вже сформованого образу, процес пізнавання. Впізнати об'єкт можна, спираючись на несуттєві ознаки або на деякі з істотних ознак [91; 93].

Так, відомий психолог і філософ С. Рубінштейн, стосовно процесу сприймання зазначив, що «зіставлення, звірення, звірка образу, що виникає в індивідуальній свідомості, з предметом, зміст - властивості, ознаки - якого,

виявлення суспільним досвідом, зафіксованим у значенні позначає його слова, становить істотну ланку сприйняття як пізнавальної діяльності» [198].

Слід зазначити, що М. Жинкін [81;82] виділяє два механізми мовного слуху: відмінність та впізнавання. *Відмінність* – це процес, при якому:

- об'єкт, образ якого не сформований у пам'яті, усвідомлюється як відмінний від інших, чиї образи сформовані. Наприклад, якщо ми чуємо незнайоме слово, то перш за все ми усвідомлюємо, що це слово відрізняється від іншого, нам відомого;

- диференціальні ознаки цього об'єкта виділяються або при порівнянні з іншими, або шляхом впізнавання цих ознак;

- відбувається встановлення відносин між диференціальними ознаками.

Наприклад, щоб сформувати образ будь-якого слова, необхідно не тільки виділити всі диференційні ознаки, а й встановити порядок їхнього проходження.

Для перебігу процесу розходження необхідно виділити всі диференціальні ознаки і зв'язки між ними. Цей процес є основою формування образу об'єкта в пам'яті.

Згідно зі схемою 1, поданою у підрозділі 1.1, процес відмінності є актуальним для зовсім нових слів, що беруть участь у процесі формування професійної компетенції студентів, як номінативної, деривативної, так і ідіоматичної групи.

Процес впізнавання спирається на сформований образ об'єкта в пам'яті. У загальному вигляді впізнавання при сприйнятті усного мовлення можна представити як аналітико-синтетичну обробку акустичного сигналу, порівняння виділених ознак з образом, що зберігається в пам'яті, і їх подальшу смислову інтерпретацію. Впізнавання, яке не спирається на сформований образ, може бути помилковим.

Процес упізнання характерний для сприймання деривативної групи слів, похідних від раніше вивчених.

Отже, завершальною фазою механізму смислового сприймання іншомовного мовлення є розуміння, яке супроводжується складною розумовою діяльністю, що включає впізнавання мовних засобів і осмислення змісту. В основі розуміння висловлювання в цілому лежить так зване «словесне розуміння». Взаємодія опущень і мислення призводить до осмислення того, що було почуто в мові. Розуміння висловлювання відбувається внаслідок упізнавання й осмислення певних мовних зразків, які виникають у нашій свідомості в результаті впливу мови на органи чуття. Швидкість і точність такого розуміння залежать від того, наскільки міцним і чітким буде зв'язок між звуковим чинником мовних зразків та слів у мовному потоці з їх змістом.

*Словесне розуміння* достатнє лише для розуміння окремих речень і словосполучень, але, коли на слух сприймається зв'язане мовлення, розповідь, необхідний більш високий рівень розуміння – розуміння предметне. Предметне розуміння виникає на базі словесного. Якщо словесне розуміння, як зазначалося вище, спирається на мовний досвід учнів, то предметне розуміння можливе тільки на базі певного життєвого досвіду, знання окремих фактів, знайомства з подібними ситуаціями та ін.

*Предметне розуміння*, як і словесне, спирається на впізнання знайомого і на осмислення нового, включення його у сферу відомого. Але тут набуває сили новий дуже потужний фактор – інтерес до змісту сприйманого мовлення, що панує над увагою слухача, стимулює вольове зусилля, без якого неможливий успішний плин такої трудомісткої й напруженої діяльності, як сприймання іноземної мови на слух. У роботі наголошується на новинних повідомленнях ЗМІ, актуальність тем та яскравий відеоряд яких є потужним активатором інтересу студентів до матеріалу, що прослуховується. Однак у випадку зі сприйманням новинних повідомлень не можна обмежитися тільки предметно-образним розумінням, з'являється необхідність усвідомити причинно-наслідкові зв'язки між фактами. Потрібне ще й логічне розуміння. Поряд з розумінням описаних фактів приходить

розуміння думок, логіки подій. При розумінні таких висловлювань виникає низка запитань до змісту – чому відбулася певна подія, чим обумовлені ті чи інші вчинки дійової особи – і з цієї позиції аналізується зміст висловлювання, дається оцінка названих фактів з точки зору їхньої життєвої достовірності.

*Логічне розуміння* висловлювання приходить у результаті складних розумових операцій, які включають аналіз і синтез, аналогію, індукцію та дедукцію, і потребує досить високого розумового розвитку. Воно безпосередньо пов'язане з виникненням певної спрямованості думки та об'єднанням частин у ціле.

У дослідженні будемо аналізувати всі три вида розуміння: словесне для номінативної лексики, фактичне для деривативної лексики і логічне, останнє буде необхідне для сприймання ідіоматичної лексики, тому що представлена в попередньому підрозділі експресивна лексика потребує мінімальної ерудиції та фонових знань.

Щодо реалій, назв організацій, посад, термінів і скорочень – тут достатньо фактичного розуміння. Назви міжнародних організацій, прийняті позначення важливих історичних і політичних подій, географічні назви і низка інших реалій – це те, що кожен студент-філолог старших курсів зобов'язаний знати. Тому в більшості випадків розуміння не становить складності для студента.

Саме через відсутність у багатьох студентів необхідних знань, а також загальної ерудиції і світогляду, розуміння таких стилістичних прийомів та пареміологічних одиниць, як метафори, епітети, цитати, алюзії, ідіоми, фразові дієслова і т. ін., спричиняє певні труднощі; однак студент може компенсувати нестачу подібних знань мовною інтуїцією та постійним зверненням до логічного мислення.

Складність і швидкість розумових процесів, що відбуваються при сприйманні усного мовлення, потребують максимальної уваги з боку слухача, мобілізації як довільної, так і післядовільної уваги. Довільна увага передбачає вольове зусилля, яке можна стимулювати постановкою мети. В

студентів воно може виникнути завдяки наявності інтересу до інформації, яка прослуховується.

Розуміння кожної нової фрази нерозривно пов'язане з розумінням усього попереднього, нове ніби пропускається крізь призму вже відомого, тому впродовж прослуховування тексту потрібно зберігати в пам'яті весь його зміст.

*Слухове сприймання* – це багаторівнева ієрархічна структура розумової діяльності. Вона має у своєму розпорядженні складні аналітико-синтетичні механізми обробки сигналу, які надходять ззовні на різних рівнях: акустичному, семантико-мовному, змістовому.

Разом з цим процес *зорового сприймання* також є дуже складним: від фізико-хімічних стадій, через попередню обробку зображення оком і мозком – до психічних підсвідомих і свідомих процесів ідентифікації та розпізнавання образів зовнішнього світу.

Поєднання акустичного та образного ряду у відеозаписах новинних телепрограм надзвичайно важливе для розуміння і відтворення мовлення. Психологи підкреслюють, що, чим більше аналізаторів беруть участь у прийомі інформації, тим успішніше виконується діяльність. Як зазначають Л.Банкевич та І. Зимня, сприймати мовлення на слух із зоровою опорою легше, ніж без неї, не тільки тому, що зоровий канал має в 6,5 разів більше пропускної можливості, ніж слуховий, але й тому, що наочний матеріал забезпечує встановлення смислових зв'язків між звуковою і зоровою інформацією, розвантажує оперативну пам'ять слухача [88].

Як відомо, у результаті взаємодії відеоряду і тексту, який звучить, створюється нова якість, своєрідна єдність слова і зображення – новий текст, у якому смислове навантаження рівною мірою розподіляється на два компоненти (відео та аудіо). Відеоряд не просто стає опорою для розуміння і запам'ятовування звукового повідомлення – він несе на собі значне інформаційне навантаження, беручи участь у переданні різних сенсів. Урахування цього фактора відіграє значну роль у процесі навчання

сприймання телевізійних новин, оскільки опис відеоряду, зіставлення його з аудіотекстом, асоціації, що виникають на основі минулого досвіду, інтенсифікують розумову активність студентів та являють собою основу для мотивованого висловлювання. Знайомі образи предметного світу (внутрішня наочність) на телеекрані допомагають розкрити зміст поданої інформації, здогадатися про значення слова чи висловлювання. Зоровий ряд (динамічна наочність) може виконувати роль паралельного синонімічного повторення словесного ряду. Він створює певну зорову метафору, аудіовізуальну єдність, функціональну паралельність слів і зорового ряду, тим самим укріплюючи свою позицію в якості активного засобу семантизації, що можливий лише при сприйманні новинних відеоповідомлень і не можливий при читанні або тільки прослуховуванні.

Сприймання тексту на слух пов'язане з більшими труднощами, ніж розуміння при читанні. Студентам подаються зразки усного мовлення у виконанні дикторів телебачення. Як відомо, на сприймання та розуміння телетексту суттєво впливає тривалість фрази. У своїх працях А. Кібрик і А.Ложкіна доходять висновку, що на середньому етапі учень може сприйняти на слух фразу, яка складається з 10–13 слів: речення до 5 слів розуміються без зусиль, у той час як при розумінні речень у 6–12 слів відбувається певна зміна структури фрази, і при відтворенні, здебільшого, має місце скорочення речення [98, с.16]. Речення, довжина яких досягає 15–20 слів, складні для розуміння.

Зазначені вище особливості сприймання на слух телевізійного новинного повідомлення студентами у навчальному процесі розглядаються як явища, що полегшують сприймання і розуміння тексту (відеоряд – динамічна наочність), проте слід назвати і ті явища, які ускладнюють процес сприймання і розуміння: широке використання різноманітних стилістичних прийомів, а також інтонація, чіткість вимови і темп мовлення диктора. При підготовці студента до роботи з автентичним відеоматеріалом необхідно

враховувати труднощі, які притаманні цьому виду діяльності, і розглядати різні шляхи подолання цих труднощів.

Однак, дотично навчального процесу, то нас цікавить не просто сприймання автентичних новинних повідомлень ЗМІ, які є невичерпним джерелом стилістично забарвленої лексики і фонетичним зразком сучасного автентичного мовлення; нашою метою перш за все є виявлення повноти розуміння значущості матеріалу. Такий вид мовленнєвої діяльності як аудіювання, який являє собою процес сприймання, розпізнавання та розуміння мовних сигналів, які можна почути, і є різновидом навчальної діяльності, яка завжди передбачає контрольні та перевірні завдання.

Таким чином, основою внутрішнього механізму аудіювання є такі психічні процеси:

- сприймання на слух, порівняння і впізнавання, здатність виділяти, розрізняти і ідентифікувати диференціальні ознаки одиниць сприймання. Порівння тісно пов'язане з минулим досвідом людини, з її почуттями й емоціями. Під досвідом слухача розуміються сліди від слухових і мовленнєво моторних відчуттів, які і становлять основу слухового сприймання і розуміння мовлення. Так, якщо слуховий слід потенційно досить активний, то при сприйманні того ж повідомлення він немов оживає і відбувається осмислене впізнавання;
- увага як зосередженість психічної діяльності є першою необхідною умовою успішного сприймання усного мовлення. У зв'язку з проблемою сприймання аудіотекста за допомогою слухового аналізатора необхідно враховувати властивості уваги, такі як обсяг, концентрація, розподіл, стійкість, коливання, переключення;
- антиципація, передбачення або ймовірнісне прогнозування функціонують на рівні мовної форми і змісту. Правильність прогнозу залежить від мовного і (іноді) життєвого досвіду, розуміння ситуації і контексту. Це своєрідне «передналаджування» органів мовлення сприяє збудженню в корі головного мозку певних моделей. Ще до початку

сприймання, як тільки з'являється настанова на слухання, артикуляційні органи вже проявляють мінімальну активність. Завдяки цьому у свідомості слухача збуджуються певні моделі, що дає можливість передбачати, антиципувати те, що ми повинні почути;

• пам'ять – оперативна (ми пов'язуємо те, що чуємо зараз, з тим, що тільки що почули, тобто кінець фрази пов'язуємо з її початком); чим краще розвинена пам'ять, тим більша величина одиниці сприймання; довготривала (сховище еталонів); на відміну від інших мовних механізмів довготривала пам'ять формується не спеціальними вправами, а всім попереднім досвідом;

• інформативний аналіз на основі виділення одиниць смислової інформації, який включає в себе метод дослідження сприйнятої інформації за допомогою уявного або реального розчленування її на складові елементи (частини об'єкта, його ознаки, властивості, відносини). Кожна з виділених частин аналізується окремо в межах єдиного цілого;

• заключний синтез, що припускає різного роду компресію та інтерпретацію сприйманого повідомлення, – процес, який оперує поняттями і виконує функції узагальнення і планування, а також дозволяє за допомогою умовиводів усвідомити сенс сприйнятої інформації.

Крім психічних процесів, аудіювання також включає в себе наступні аудитивні вміння, інтеграція яких забезпечує володіння цим видом мовленнєвої діяльності:

- слухо-вимовні вміння (здатність студентів, доведена до автоматизму, безпомилкового, швидкого, стабільного сприйняття і впізнавання фонетичного коду);
- рецептивні лексико-граматичні вміння [187; с.7].

У методиці викладання іноземної мови існують різні класифікації умінь аудіювання. Зупинимося на деяких з них. Г. Рогова пропонує наступну класифікацію умінь аудіювання [192; с.117]:

- вміння диференціювати звуки, які сприймаються;
- вміння інтегрувати звуки в смислові комплекси;
- вміння утримувати звуки в пам'яті під час слухання;

- вміння здійснювати вирогіднісне прогнозування;
- вміння розуміти звуковий ланцюг, що сприймається (виходячи з ситуації спілкування).

Н. Елухина виділяє такі вміння [78; с.15]:

- вміння виділяти смислові віхи, визначати смисловий центр фрази;
- вміння відділяти основну інформацію від другорядної;
- вміння визначати тему повідомлення;
- вміння поділяти текст на смислові частки, встановлювати факт повідомлення;
- вміння встановлювати логічні зв'язки між фактами;
- вміння виділяти головну думку;
- вміння визначати ставлення автора (того, хто говорить) до того, хто викладає факти, до дійових осіб;
- вміння заповнювати пропуски протягом сприймання повідомлення за допомогою логічної здогади з опорою на текст;
- вміння сприймати повідомлення в певному темпі і певної тривалості звучання до кінця без втрат інформації.

Досить детальну класифікацію умінь аудіювання пропонує Я. Колкер [100;102-112] :

- фонетичні уміння аудіювання;
- граматичні уміння аудіювання;
- лексичні уміння аудіювання;
- вміння сприйняття на слух монологічних текстів;
- уміння аудіювання діалогічного мовлення;
- уміння аудіювання в процесі діалогічного спілкування.

Детальніше зупинимося на лексичних уміннях аудіювання. Лексичні уміння аудіювання - вміння розуміти іншомовне повідомлення на рівні слова, поєднання слів, а також контексту, в якому вони представлені [100; с.63].

Отже, лексичні вміння аудіювання включають в себе:

- упізнання окремих слів і співвідношення їх із значенням;
- упізнання омонімів і визначення їх значень;

- становлення значень слів зі словотворчими афіксами, що відображають ставлення мовця до предмета висловлювання;
- прогнозування слова в контексті на основі знання його лексичної сполучуваності;
- виділення слів, що відносяться до певного кола понять;
- визначення антонімічних і синонімічних пар слів в межах сверхфразового єдності;
- визначення контекстуального значення багатозначного слова, значення якого відомі;
- визначення найбільш важливого слова, що є основним об'єктом висловлювання, на основі низки речень, пов'язаних за змістом;
- прогнозування слова, що є основною ознакою об'єкта висловлювання;
- прогнозування слова, що відображає ставлення мовця до об'єкта висловлювання;
- вгадування значень слів, які раніше не зустрічалися: за загальним коренем, за словотворчими аффиксами, за знанням факту, за логікою подій.

Дотично специфіки нашого дослідження найбільш повною та відповідною темі роботи є класифікація Р. Вікович, яка виокремила такі основні вміння роботи з автентичними телевізійними новинами:

- уміння розуміти загальний зміст повідомлення;
- уміння розуміти повний зміст повідомлення, включаючи деталі;
- уміння вилучати специфічну інформацію;
- уміння критично оцінювати сприйняту інформацію;
- метадискурсивні вміння (вміння студентів прогнозувати зміст висловлювання на основі знання студентами структури і лінгвістичних особливостей різних ланок дискурсу новин);
- уміння розуміти надписи на екрані; вміння прогнозувати зміст повідомлення на основі співвіднесення вербальної і/або схематичної інформації та відеоряду;

- вміння обговорювати отриману з відеосюжету інформацію.

Вивчивши і проаналізувавши певні класифікації умінь аудіювання, ми обрали класифікацію Р. Вікович [48], яка, на наш погляд, є досить детальною, дає найбільш точну і повну характеристику аудитивних умінь сприймання автентичного новинного повідомлення.

Отже, розглянуті вище психологічні особливості процесів слухового сприймання та аудіювання повідомлень, а також лінгвістичні труднощі, пов'язані з цими мовленнєвими діями, лише в загальній формі доводять нам необхідність їх урахування при подальшій теоретичній розробці методики формування потенційного словника для сприймання повідомлень ЗМІ. Однак проблема ускладнюється тим, що повідомлення ЗМІ за своїм лінгвосемантичним змістом відрізняються від будь-якого іншого звукового мовлення, наприклад: розмовного, побутового, наукового і т. ін. Повідомлення ЗМІ поряд з незнайомою стандартною лексикою рясніють експресивними фразеологічними висловами. Практика показує, що студенти відчувають труднощі при читанні текстів, які містять лексику такого ґатунку, навіть при наявності зорової опори, а тим більше при їх звуковому сприйманні, яке передбачає наявність щонайменше двох ускладнень: незнайомий мовний матеріал і його фонетичні особливості при звучанні. Саме розгляду цих труднощів присвячена наступна частина нашого дослідження.

### 1.3.3. Лінгвістичні труднощі сприймання на слух повідомлень ЗМІ та шляхи їх подолання

Аудіювання – вид мовленнєвої діяльності, який використовується в будь-якому усному спілкуванні, підпорядкованому виробничим, суспільним чи особистим потребам. Без оволодіння цим видом діяльності неможливо вивчити мову і користуватися іншомовним висловлюванням на тому рівні, який необхідний на сучасному етапі розвитку суспільства.

Чимало методистів (Ю. Пассов, Р. Міньяр-Бєлоручев, П. Елухіна, Н. Гез та ін.) визнають різноманіття і різноплановість труднощів аудіювання. Найбільш детальною і конструктивною, на наш погляд, є класифікація аудитивних труднощів І. Морозової, яка виділяє три групи.

Перша група труднощів пов'язана з *умовами комунікації*:

1) однократність подання інформації і незворотність мовлення, яке звучало, вимагають від слухача швидкого, майже синхронного впізнання звукових сигналів;

2) темп, що задається мовцем, змушує слухача сприймати мовлення в нав'язаному йому «швидкісному режимі»;

3) унаслідок відсутності зорових опор та зворотного зв'язку з джерелом інформації особливо ускладнюється розуміння «механічного мовлення»;

4) аудіювання мовлення людей з різними голосовими характеристиками і індивідуальною манерою вимови спричиняє необхідність адаптуватися до голосів різної сили й тембру, а також до вимови, яка іноді відхиляється від нормативної [156].

До другої групи аудитивних труднощів І. Морозова відносить *лінгвістичні складнощі*:

1) фонематичні труднощі, що виникають у зв'язку з розбіжністю графічного та акустичного образу слова в умовах неповного стилю вимови;

2) ритміко-інтонаційні особливості, які ускладнюють вислів, особливо у випадках, коли інтонація висловлює підтекст;

3) труднощі у сприйнятті експресивного або стилістично забарвленого мовлення;

4) труднощі логічного характеру, спричинені розпізнаванням омонімів, зокрема омофонів, розмежуванням лексико-семантичних варіантів багатозначних слів, розрізненням паронімів і т. ін. [156,с.8].

До третьої групи належать труднощі, пов'язані *з розумінням смислового боку інформації*:

1) розуміння фактичного змісту;

2) розуміння логіки викладу (тобто причинно-наслідкових, умовних та інших зв'язків між фактами і подіями);

3) осмислення позиції автора, загальної ідеї повідомлення, формування свого ставлення до сприйнятої інформації [156].

Спираючись на класифікацію труднощів І. Морозової, ми виділяємо труднощі, які виникають у навчанні при аудіюванні повідомлень ЗМІ. Розглянемо лише лексичні, граматичні та фонетичні труднощі, оскільки досліджуємо не стільки навчання аудіювання повідомлень ЗМІ, скільки формування потенційного словника для аудіювання.

**До лексичних особливостей**, які ускладнюють сприймання новинних повідомлень на слух, будемо відносити слова, які подібні за формою і звучанням, але розходяться за значенням: омоніми, пароніми, похідні слова, багатозначні слова і т. ін.), численні реалії (імена власні, географічні назви), скорочення, експресивну лексику, представлену нами в попередньому параграфі, а саме: неологізми, метафори, гіперболи, прислів'я та приказки, ідіоми, алюзії, цитати і т. д., а також незнайому лексику.

**Омоніми –** це слова, які випадково збіглися за звучанням і написанням або слова, які настільки розійшлися за значенням, що в сучасній мові їх колись наявний зв'язок вже не відчувається [221].

Відповідно до форми омоніми поділяють на омофони, омографи та абсолютні омоніми. Омофони (homophones <Gk- homos – same, phono – sound), мають однакову звуковою форму, але розрізняються не тільки семантично, але й графічно (bare/ bear, road/rode etc). Омографи (homographs <Gk- homos – same, grapho – write) навпаки збігаються графічно, але читаються по-різному (row, read, bow etc). Абсолютні омоніми мають спільну звукову та графічну форми, але розрізняються за семантикою і нерідко приналежністю до різних частин мови (bear – carry, bear – animal; match – contest, match – person, match – fit).

У роботі будемо розглядати лише ті форми, які при однаковому звучанні мають різну семантику. Наприклад:

“Depravation” [deprə'vei(ə)n] – to be an evil influence on someone, esp. someone who is young or not very experienced (розпад, погіршення, розбещення).

“Deprivation” [deprə'vei(ə)n] – something you need or usually have that you are prevented from having (позбавлення). Маючи однакове звучання, ці слова розходяться у значеннях і помилка у виборі слова може спричинити спотворення сенсу цілого повідомлення.

People suffered terrible deprivations during the war. – Під час війни люди страждали від нестатків.

**Пароніми** – це слова, які внаслідок подібності у звучанні і часткового збігу морфемного складу можуть або помилково, або каламбурно використовуватися в мовленні. З точки зору слухового сприймання новинних повідомлень пароніми перешкоджають адекватному розумінню інформації, підміняючи зміст помилковим значенням. Наведемо кілька прикладів пар паронімів:

a) *judicial* – 1. of or by a court of justice – судовий (e. g. judicial branch) 2. showing or using judgment in thinking about something (e. g. «He is rather talented» – replied Sarah judicially),
   *judicious* – showing or having good sense – розумний, розсудливий (e. g. You put your case most judiciously);
b) *credible* – that can be believed – який заслуговує на довіру (e. g. a credible witness),
   *credulous* – ready to believe things – довірливий (e. g. credulous consumers);
c) *politic* – acting or judging wisely, prudent – ощадливий, дбайливий, розважливий, обачний;
   *political* – of the state, of government, of politics – політичний;
d) *economic* – економічний,
   *economical* – економний;

e) *enviable* – causing envy – завидний, спокусливий, привабливий (e. g. The company made profit at an enviable rate),

*envious* – full of envy – заздрісний (e. g. The company's success was watched enviously by the competitors);

f) *exhausting* – виснажливий, утомливий (e. g. It was a difficult and exhausting job),

*exhaustive* – thorough or complete – вичерпний, ґрунтовний, поглиблений (e. g. This list is by no means exhaustive),

*exhaustible* – smth. that exists only in a limited quantity – обмежений, небемежний (e. g. possible long term shortages of exhaustible resources).

При сприйманні на слух студент може зіткнутися із ситуацією «вирівнювання» сенсу, коли той, хто слухає, схильний замінити менш відомий йому паронім іншим, схожим за формою й походженням. Наприклад, дієслово “disburse” (pay smth out, especially from a fund – оплачувати), що належить офіційно діловому стилю, замінюється більш вживаним і стилістично нейтральним disperse (spread out over a wide area – розсіювати, розганяти), що призводить до спотворення сенсу (*Quite an amount of money was dispersed in regional development grants*).

Оскільки новинне повідомлення включає в себе висвітлення широкого кола соціокультурних явищ, то важливо враховувати категорію паронімів, що мають соціолінгвістичні відмінності, правильне сприйняття яких залежить від рівня мовної культури слухача, наприклад: ethical – етичний і ethnical – етнічний; euphuism – евфуїзм і euphemism – евфемізм.

Поряд з омонімами і паронімами багатозначні і похідні слова ускладнюють сприймання на слух новинного повідомлення через наявність широкого діапазону значень в одної лексичної одиниці, з яких має бути обране одне, єдине вірне значення, що через швидкість та обсяг подання матеріалу новин зробити досить складно.

**Реалії** дуже різні і вимагають високої поінформованості та компетентності студента в питаннях географії, загальносвітових явищ і

подій, з метою адекватного сприйняття скорочень, власних імен та географічних назв, актуальних для конкретного періоду часу.

Так, наприклад: *Ahmadinejad has accused the international medias of launching psychological war against Iran and insists – the election was real and fair*. Де Ahmadinejad – власне ім'я, Махмуд Ахмадінеджад – політичний лідер (президент) Ірану, що набув світової відомості лише завдяки останнім подіям в Ірані. Поряд з Тегераном у зведеннях новин називаються й інші міста та райони Ірану, такі як Mashhad, Semnān and provinces Fārs, Khorāsān-e Shomali [North Khorasan], що є географічними назвами і потребують додаткової уваги.

Новинні повідомлення рясніють також експресивними висловами (тобто висловами, які мають особливі конотації), що становлять лексику, складну для розуміння, значення якої визначається або за контекстом, або за допомогою перекладу чи тлумачення іноземною мовою, що вивчається. Однак до експресивної лексики належать і вже добре відомі студентам слова і вислови. Тому, виходячи зі схеми 1 на с. 25, експресивна лексика буде представлена як раніше вивченими, так і новими лексичними одиницями.

**Метафора** використовується з метою розширення смислового обсягу слів, шляхом додавання їх переносних значень, її сутність полягає в осмисленні і переживанні явищ одного роду в виразах явищ іншого роду. Так, наприклад:

1. *Inflation is lowering our standard of living.* – Інфляція знижує рівень нашого життя.

2. *If there's much more inflation, we'll never survive.* –Якщо інфляція зростатиме (досл.: якщо буде більше інфляції), ми не витримаємо.

3. *We need to combat inflation.* – Нам потрібно боротися з інфляцією.

4. *Inflation is backing us into a corner.* – Інфляція заганяє нас у кут.

5. *Inflation is taking its toll at the checkout counter and the gas pump.* – Інфляція завдає шкоди при розрахунку в магазині і на бензозаправній станції.

6. *Buying land is the best way of dealing with inflation*. – Купівля землі – найкращий спосіб боротьби з інфляцією.

7. *Inflation makes me sick.* – Інфляція дратує мене.

У всіх цих випадках погляд на інфляцію як на самодостатню сутність дозволяє нам розмірковувати про неї, характеризувати її кількісно, виділяти той чи інший її аспект, розглядати її як причину подій, враховувати інфляцію в наших діях і навіть уявляти, що ми розуміємо її природу.

Так, наприклад, кажучи «вирішальна спроба», часто використовують вислови *big attempt, serious attempt, important attempt.* А вислів *local animosities* – місцева ворожнеча, часто замінюється на *domestic animosities або home animosities.*

**Гіпербола** служить для перебільшення значення будь-яких фактів, подій. Поряд з гіперболою **епітети** використовуються для того, щоб підкреслити ознаку предмета, охарактеризувати його. Часто вживаються слова-підсилювачі (terribly, immensely, dreadfully); лайливі слова (damn, bloody); епітети (smashing, super, wizard). Наприклад:

In a statement to the BBC a *treasury spokesman* said... – дуже цінний, важливий спікер. Описуючи Соню Сатамайор, суддю Верховного Суду Америки, американський сенатор Чак Шумер назвав її *juridically marvelous*, що перекладається як чарівно юридично правильна.

Many times in the last hundred days and I frankly sat up for my career... – Багато разів за останні сто днів і навіть за всю свою кар'єру. Це мова політичного лідера, який, намагаючись показати свою активну діяльність, перебільшує її терміни. Ми відносимо цю лексику до раніше вивченої стандартно-комбінованої.

**Неологізми** – це слова, які виникають як назви для нових предметів, явищ, понять, що не мають ще назв у мові, або як нові назви для предметів або понять, які вже існують. Вони з'являються через запозичення з іншої мови або виникнення нового слова за наявними в мові словотвірними моделями від «старого» слова. Нові слова сприймаються як неологізми

тільки до тих пір, поки висловлені ними поняття не стануть звичними, після чого вони міцно входять у словниковий склад і вже не сприймаються як нові. Слід зазначити, що неологізми, як правило, виникають на базі мовної традиції, шляхом використання вже наявних у мові словотвірних засобів.

Поява у слова нового лексико-семантичного варіанта в прагматичному аспекті варіативності розглядається як результат варіювання в його вживанні в різних ситуаціях спілкування залежно від соціального, територіального, національного, вікового, професійного та інших статусів учасників комунікації. Одна і та лексика по-різному реалізується в однотипних ситуаціях носіями мови з різних суспільних верств. У результаті вживання слова в нетиповій для нього ситуації (контексті) носіями іншого соціолекта (мови певної соціо-професійної групи) воно набуває нового відтінку значення, який потім оформлюється в окремий лексико-семантичний варіант слова.

В основному неологізми з'являються серед наукових термінів, щоб описати нові наукові відкриття, наприклад, у медицині виник новий термін – prion, тобто субмікроскопічна інфекційна частка, що спричиняє дегенерацію головного мозку. У політиці вживають неологізми з метою переосмислення старих догматів і визначення нових цілей, наприклад: brutalitarian. У сфері марок торгівлі – щоб виділити свій бренд. Наприклад, не багато хто знає, що cola – це тропічне дерево, Sprite – фея, марка одягу oggi – в перекладі з італійської означає «сьогодні», Nike – грецька богиня перемоги, а Snickers походить від to snicker – хіхікати!

Проте, основну проблему становить первинне пред'явлення неологізму, оскільки, поки це слово не закріпиться в лексиконі, кожен вимовляє його на свій лад, по-своєму наголошуючи. У потоці звукового мовлення виокремити його і впізнати досить складно, тому ми віднесемо його до стандартно-комбінованої, але раніше не вивченої лексики.

Такі пареоміологічні одиниці, як **алюзії, цитати, прислів'я** та **приказки** мають посилання від історичних подій до натяків і посилань на епізоди і

персонажів літературних творів, біблійні мотиви, міфологічні сюжети і народні оповіді. У тих випадках, коли ці стилістичні явища лімітовані посиланнями на факти минулого, мова буде йти про ерудицію і начитаність студента, необхідні для відповідного перенесення смислових навантажень алюзій, приказок і т. д. при сприйнятті тексту, який прослуховується.

Алюзії до літератури, історії, кіно являють собою важливі, відомі історичні факти. Наприклад:

*But Nicholas Ainley, one of the so-called «three wise men» who advised the Attorney General...* – джерелом цієї алюзії є Біблія (The Three Wise Men or Magi).

**Цитати** з виступів політичних діячів і людей зі світовим ім'ям так само властиві новинним повідомленнями. У тих випадках, коли до тематичних джерел цитат, алюзій і т. д. зараховуються факти сучасного життя суспільства, для адекватного сприймання студенту необхідні обізнаність і зацікавленість у подіях і героях сучасного суспільства. Наприклад:

Роббі Вільямс, відомий сучасний актор, який мав оерацію на сердці вісім неділь потому, цитував Девіда Летермана, коміка і ведучого популярного вечірнього шоу в Америці, сказав: «I and David Letterman are now «brotherhood of zippered chest». Усе це становить додаткові знання, і ми відносимо цю лексику до стандартно-комбінованої, але раніше не вивченої лексики.

**Прислів'я** та **приказки** (часто також у «деформованому» вигляді) використовуються для образності вираження думки. Наприклад.

*The traditional summerhouse is dead, long life the twenty-first century summer house!* Старовинне французьке проголошення *The King is dead. Long live the King!* (Король мертвий. Хай живе король!) постає в деформованому вигляді, і ми його відносимо до раніше не вивченої нестандартно-комбінованої лексики.

*America's «Divide and Rule» Strategies in the Middle East.* Суть приказки «розділяй і володарюй» розкриває хазяйську поведінку Америки в питаннях

Далекого Сходу. Ми розглядаємо її як раніше не вивчену нестандартно-комбіновану лексику.

З'явилися так само і політичні приказки, наприклад: *How you stand depends on where you sit.* Сенс її полягає в тому, що оцінка популярності будь-кого значною мірою залежить від його посади і впливу. Ми відносимо її до раніше не вивченої нестандартно-комбінованої лексики.

*Suppose you were an idiot, and suppose you were a member of Congress; but I repeat myself.* Це вислів Марка Твена, який став приказкою і додає сумніву щодо інтелектуальних здібностей політичних діячів, конгресменів. Ми його відносимо до стандартно-комбінованої раніше не вивченої лексики.

**Ідіоми** та **фразові дієслова** являють собою широко використовувану образну фразеологію, яка становить значну складність при сприйнятті на слух новинних повідомлень, оскільки окремо кожен елемент ідіоматичної групи має індивідуальне значення, а в сукупності ці елементи утворюють ідіому або смислову групу зі стійким значенням, яке часто не можна пояснити. Так, наприклад:

1) *Stake (n)* – ставка, at stake – something that can be gained or lost – під загрозою зриву. The whole peace process is at stake. – Весь мирний процес знаходиться під загрозою (поставлений на карту).

2) *to cast* – кидати, викидати; a spell-(n) – чари (добрі і злі). This speaker is able *to cast a spell* on the audience. – Цей оратор може зачарувати аудиторію.

3) Three soldiers were killed *by friendly fire*. – Троє солдатів були вбиті вогнем з боку своїх (тобто помилково).

4) *Alistair Darling doesn't want to change that he wants to beef it up*. Мова йде про міжнародну банківську систему і про її зміцнення. *Beef up* означає «зміцнити, посилити». Про сенс представленої лексики важко здогадатися, оскільки семантизації піддається тільки цілісне поєднання, тому ми віднесемо її до нестандартно-комбінованої раніше не вивченої лексики.

Що стосується фразових дієслів, можна навести такі приклади: *Tony Blair has again given us all the slip*. Вислів *to give (someone) the slip* означає «уникати, тікати від кого-небудь» і являє собою раніше не вивчену нестандартно-комбіновану лексику, зміст якої можна зрозуміти тільки з тексту.

*President Clinton rose his eyebrows when he heard the suggestion that the control of visas for entry into the United States be transferred from the State Department to the Department of Justice.* Фразеологізм *to raise the eyebrows* передає почуття здивування або зневаги. Щоб уточнити значення для цього конкретного випадку, необхідно звернутися до тексту, з якого зрозуміло, що мова йде про здивування; і у схемі 1 на с. 25 цей вислів посідає місце раніше вивченої нестандартно-комбінованої лексики.

Такі фонетичні труднощі, як: розбіжність між написанням і вимовою слів; розбіжність у різних мовах темпоральних характеристик голосних, приголосних звуків, складів, синтагм; розбіжність диференціальних ознак фонем в іноземній і рідній мовах – є базовими й актуальними на початковому й середньому етапах навчання аудіювання. Такий вид діяльності, як сприймання на слух новинних повідомлень, є найскладнішою формою аудіювання і розрахований на студентів-філологів старших курсів.

**Граматичними труднощами є**: редуковані граматичні форми; нестандартні синтаксичні конструкції; порушення нормативного порядку слів у реченні. Сприймаючи фразу, студент повинен визначити синтаксичні функції слів у реченнях, що допомагає розумінню тексту в цілому.

**Фонетичними труднощами** при сприйманні повідомлень ЗМІ, на наш погляд, є:

1) темп мовлення новинних повідомлень, який часто універсально прискорений, значно швидший за темп повсякденного спілкування, що, у свою чергу, ускладнює сприймання інформації, яка звучала;

2) при швидкому темпі мовлення змінюється якість звуків, неударні звуки редукуються, іноді зовсім «проковтуються» в словах;

3) логічний наголос, наявність або відсутність пауз, членування тесту, що звучить, а саме відсутність чітких кордонів між звуками у слові і між словами в реченні;

4) у потоці мовлення знайомі слова змінюють звичне звучання під впливом асимілятивних явищ;

5) індивідуальні голосові характеристики дикторів, а саме: тембр, тон, акцент і чистота вимови.

Вище нами були представлені лексичні та фонетичні труднощі сприймання новинних повідомлень ЗМІ, далі ми спробуємо спрогнозувати шляхи подолання цих труднощів.

Названі вище мовні та стилістичні особливості мови ЗМІ значно ускладнюють розуміння англомовних повідомлень. Вивчення такої лексики як активної не передбачене програмою через обмеженість навчального часу та специфіку лексичного матеріалу, а саме частотність його вживання і його багатозначність. Проте, ми вважаємо неправомірним вилучення цих лексичних явищ з навчального процесу, оскільки саме вони не мають адекватного розуміння і перекладу рідною мовою, становлять основні труднощі для студентів, спотворюючи сприйняття матеріалу. Для правильної передачі в перекладі експресивної лексики також потрібні фонові знання і хоча б мінімальна ерудиція. Ніхто не може знати напам'ять усі тексти всієї світової літератури, назви всіх фільмів і т. ін., однак студент повинен компенсувати нестачу подібних знань інтуїцією, мовним чуттям і постійним зверненням до словників та іншої довідкової літератури.

Більшість учених (М. Безденежних, О. Рижкова, О. Тарнопольський, Н.Шапкіна) пропонують три основні шляхи зняття лексичних труднощів: 1) забезпечити студентів відповідними словниками, де будуть розкриватися значення названих вище лексичних явищ; 2) навчити студентів «проминати» важкі місця тексту і намагатися розуміти його основний зміст; 3) розвивати у студентів мовну та контекстуальну здогадки за допомогою спеціальної методики.

Розглянемо запропоновані варіанти подолання лексичних труднощів при сприйманні новинних повідомлень ЗМІ англійською мовою.

1. Наявність універсального словника, де розкривалися б всі нестандартні лексичні явища, виключається, що призводить до використання трьох і більше словників (словники ідіом, фразових дієслів, неологізмів, прислів'їв і приказок тощо) для сприймання на слух одного новинного повідомлення ЗМІ. Враховуючи специфіку жанру ЗМІ, а саме темп звучання та інформативну насиченість тексту, вважаємо, що робота з більш ніж одним словником ускладнює і позбавляє сенсу процес сприймання на слух новинних повідомлень ЗМІ. У різних повідомленнях вживається різна кількість ідіом, гіпербол, неологізмів, метафор тощо, з'ясування значень яких при прослуховуванні тексту робить роботу зі словником неможливою. Тому для сприймання простіших з лінгвістичного погляду текстів словник може надати допомогу, а для розуміння надмірно експресивних текстів використання словника не виправдане.

2. Навчити студента «проминати» лінгвістичні труднощі з метою розуміння основного змісту аудіоповідомлення є початковою стадією подолання психологічного бар'єру, який полягає в тому, що студент відчуває страх нерозуміння сенсу аудіотексту.

**Перше рішення**, до якого повинен дійти студент, зустрівши в тексті незнайоме слово, це поставити собі запитання: «Чи потрібно мені знати значення цього слова?» На це запитання можна відповісти, лише маючи чітку мету прослуховування.

**Друге рішення**, яке повинен винести студент, відповідаючи на запитання: «Чи потрібне мені точне або приблизне значення цього невідомого слова?» У більшості випадків під час сприймання на слух, студенту достатньо приблизного значення. Першим кроком у пошуках приблизного значення незнайомого слова є визначення морфологічної приналежності слова (іменник, дієслово, прикметник, прислівник).

Таким чином, при роботі зі складними аудіо/графічними текстами необхідно поєднувати 2 види інформації:

- інформація з тексту, тобто слова, речення, ідеї – всі можливі підказки, наявні в тексті;
- інформація поза текстом, тобто власне знання реципієнта за темою тексту – підказки ззовні.

Комбінування обох видів інформації називається «виведенням умовиводів» (making inferences). Це одна з найважливіших навичок, яку необхідно формувати й удосконалювати у студентів. Однак реально досягати такого вміння може лише обмежена кількість учнів, а саме ті, які мають багатий словниковий запас, «почуття мови» і розвинені навички сприймання на слух автентичних новинних повідомлень ЗМІ. Крім того, прослуховування аудіотексту на просуненому етапі з розумінням тільки основного змісту корисне лише для самостійного додаткового процесу самоосвіти, коли студент прослуховує текст собі на втіху, отримуючи лише цікаву й необхідну йому інформацію. У такому випадку поза полем осмислення, а тим більше вивчення залишається весь лінгвістичний матеріал тексту – як стандартний, так і експресивний. Таке прослуховування аудіоматеріалу ніяк не розширює лінгвістичні здібності студента, з тим щоб у наступному тексті зазнавати менше мовних труднощів і розуміти не тільки загальний зміст, але й більш детальну інформацію. Якщо студент не знає достатню кількість лексико-граматичних явищ, що наповнюють текст, він не може адекватно зрозуміти контекст для подальшого аналізу, обговорення та інтерпретації прослуханого матеріалу. Така робота з новинними повідомленнями ЗМІ має більше пізнавальний, ніж навчальний характер, що не відповідає основним завданням навчальної програми у виші.

3. Як зауважує О. Тарнопольський, за роки навчання не можливо сформувати у студентів рецептивний словниковий запас такого рівня, щоб він покривав обсяг лексичних одиниць, які використовуються в автентичних текстах різного жанру, тематики, рівня складності; тобто такий рецептивний

словник, який забезпечить студентові сприйняття автентичного тексту без напруги. О. Тарнопольський вважає, що такий словник має налічувати від 10 000 до 15 000 лексичних одиниць, що робить накопичення такого словника за період навчання у виші неможливим. Найбільш доцільним у такій ситуації вважаємо формування у студентів навичок мовної та контекстуальної здогадки, що допоможе сформувати потенційний словниковий запас, необхідний для рецептивної комунікації. Для вирішення цього завдання важливо визначити способи формування мовної та контекстуальної здогадки, а також можливість доповнення та розширення формованого потенційного словника [220].

Формування умінь мовної здогадки починається з оволодіння «сумою правил» (термін І. Бермана), що забезпечують розпізнавання тієї чи іншої словотвірної структури, розмежування омонімічних словотвірних структур і встановлення їх значень.

Виходячи з визначення мотивованої лексики, сформульованого М. Креленштейном [108, с.22-34 ], – «…мотивована лексика включає ті слова і словникові одиниці, які можуть бути в тій чи іншій мірі зрозумілі на підставі значення елементів, що входять до її складу - морфологічних, семантичних, компонентів словосполучень та ін.» – можна назвати такі способи навчання мовної здогадки:

- вивчення морфологічної словотвірної системи конкретної мови (продуктивні моделі та елементи);
- аналіз взаємозв'язку між компонентами похідних і складних слів, що дозволяє встановити їх значення;
- вивчення семантичного словотворення: основні типи зміни значення слів (розвиток від конкретного значення до абстрактного, розширення і звуження значень, переносні та образні значення), багатозначність і омонімія повнозначних і службових слів; способи інтерпретації і розуміння багатозначних слів;

- робота зі словами спільного кореня: виявлення особливостей графіки і морфологічного оформлення цих слів у конкретній іноземній мові, їх порівняння з відповідними словами спільного кореня рідної мови;

- робота зі стійкими словосполученнями з різним ступенем переосмислення компонентів; виявлення слів, найбільш «схильних» до утворення словосполучень; розпізнавання стійких словосполучень у тексті і способів їх тлумачення.

Отже, контекстуальна здогадка є складним мовним умінням, компонентом уміння сприймати на слух, формування якого засноване на створенні комплексу лексико-граматичних мовленнєвих і мовних навичок, що розвивають здатність студентів передбачати граматичні, лексичні і тематичні елементи тексту.

Названі вище шляхи подолання лексичних труднощів є класичними і мають очевидні переваги, посідають базові позиції в методиці зняття лексичних труднощів. Однак необхідна їх певна модифікація, уже хоча б тому, що ми розглядаємо лексичні труднощі новинних повідомлень при їх слуховому сприманні, і в рамках нашої роботи однією з цілей є міцне засвоєння слів потенційного словника і їх подальше активне використання при рецептивному та репродуктивному видах діяльності.

Вважаємо, що подолання лексичних труднощів при сприйманні повідомлень ЗМІ повинне: мати попередню підготовчу роботу; супроводжуватися певними видами діяльності і закріплюватися спеціальними мовними діями. Прогнозуючи шляхи подолання лексичних труднощів, будемо брати за основу теорію поетапного формування розумових дій, сформульовану П. Гальперіним, яка полягає в тому, що організація зовнішньої діяльності учнів сприяє переходу зовнішніх дій у розумові і є основою раціонального управління процесом засвоєння знань, навичок, умінь.

Відповідно до цієї теорії формування розумових дій відбувається за такими етапами: 1) створення мотивації студента; 2) складання схеми так

званої орієнтовної основи дії; 3) виконання реальних дій; 4) промовляння вголос описів тієї реальної дії, яка відбувається, у результаті чого зникає необхідність використання орієнтовної основи дії; 5) дія супроводжується промовлянням «про себе»; 6) повна відмова від мовного супроводу дії, формування розумової дії в згорнутому вигляді. На кожному етапі дія виконується спочатку розгорнуто, а потім поступово скорочується, «згортається».

Практичне значення теорії поетапного формування розумових дій П. Гальперіна полягає в тому, що в процесі навчання формування нових дій відбувається легше, без заучування нового матеріалу (оскільки він засвоюється в процесі, шляхом мимовільного запам'ятовування), без використання методу спроб і помилок.

У теорії формування операційної та мотиваційної готовності до мовленнєвої діяльності ми виділяємо три етапи:

1) операційна готовність формується шляхом набуття лінгвістичних знань, відбору лексики за темами та її вивчення в ізольованому, стандартно- і нестандартно-комбінованому вигляді, у словосполученнях і окремих реченнях, і це буде, відповідно, попередня робота;

2) формування мотиваційної готовності першого типу відповідає сприйманню повідомлень ЗМІ адаптаційного характеру, з їх подальшим аналізом і інтерпретацією;

3) мотиваційна готовність другого типу – це здатність сприймання автентичних повідомлень ЗМІ з наявністю ідіоматичної лексики і їх наступний аналіз і інтерпретація (див. схему 2 на стор.70).

Щодо подолання фонетичних труднощів, то існує стандартний набір прийомів: транскрибування, інтонування, багаторазове прослуховування певного уривка. На наш погляд, ці прийоми характерні для початкового рівня аудіювання, на просуненому етапі сприймання текстів на слух потребує добре розвиненої слухової та логічної пам'яті.

Прогнозуючи подолання фонетичних труднощів аудіювання, будемо брати за основу закон діалектики переходу кількості в якість – один з найважливіших і найбільш загальних законів розвитку природи, людського суспільства та мислення. Більш коректно його можна було б назвати законом виникнення нової якості внаслідок накопичення кількісних змін. Діалектика розглядає розвиток як перехід від незначних і прихованих, поступових кількісних змін до змін корінних, відкритих – якісних, де якісні зміни приходять не випадково, а закономірно, унаслідок накопичення непомітних і поступових кількісних змін, не поступово, а швидко, раптово, у вигляді стрибкоподібного переходу від одного стану до іншого, через ламання лінійного закону зміни та переходу до нелінійних законів і форм змін.

**Схема 2**

**Схема подолання лексичних труднощів при сприйманні новинних повідомлень ЗМІ**

| **Попередній етап** |
| --- |
| Набуття лінгвістичних знань, формування лінгвістичних навичок і розвиток первинних умінь використання матеріалу ЗМІ |

↓

| **Етап супроводу** |
| --- |
| Розвиток здібностей сприймання повідомлень ЗМІ адаптованого характеру |

↓

| **Етап закріплення** |
| --- |
| Закріплення здібностей сприймання автентичних повідомлень ЗМІ з їх подальшим аналізом і інтерпретацією |

Спираючись на закон переходу кількості в якість, ми пропонуємо багаторазове прослуховування, але не одного і того ж уривка, а багаторазове прослуховування новинного тексту як такого, а також зіставлення графічного та акустичного образів. Для цього ми відібрали 100 новинних відеосюжетів

(у середньому 1,5–2 хвилини кожен), 70 з яких є тематичними: Business and Markets (10 відеосюжетів); Technology (10 відеосюжетів); Health (10 відеосюжетів); Politics (10 відеосюжетів); Entertainment (10 відеосюжетів); Sport (5 відеосюжетів); World disasters and wars (15 відеосюжетов); а 30 – Top Stories, де включені сюжети з усіх тематичних розділів. Кожен з 70 тематичних сюжетів має графічну опору – газетну статтю на ту саму тему, прочитавши яку перед прослуховуванням, студент має можливість заповнити прогалини у своїх історичних, політичних, географічних знаннях, якщо такі існують. Дворазове прослуховування 100 відеосюжетів гарантує виникнення моторних механізмів у сприйманні новинних повідомлень на слух; це призводить до того, що при багаторазовому повторенні інформація, що зберігається в короткочасній пам'яті, переходить в довгострокову пам'ять, у результаті перекодування в особливий концептуальний код, який структурує інформацію, забезпечуючи тим самим її довгострокове зберігання [12]. Отже, ми приходимо до того, що кількість прослуханих текстів переходить у нову якість володіння мовою.

Відтак, встановлені теоретичні засади формування потенційного англомовного словника для сприймання новинних повідомлень ЗМІ дозволяють обґрунтувати та запропонувати систему вправ як з відбору змісту словника, так і за методами його засвоєння.

## Висновки з розділу 1

Аналіз психолого-педагогічної та наукової літератури з проблеми формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення дозволив дійти таких висновків.

1. Теоретичні засади формування потенційного англомовного словника потребують більш детального тлумачення, у зв'язку з чим ми зробили спробу уніфікувати поняття «потенційний словник», та обумовили його структуру, що складається з: *номінативної* (вивченої за програмою і нової, в усіх її

граматичних формах); *дериватівної* (утвореної відповідно до раніше вивчених та нових граматичних правил); і *ідіоматівної* (яка піддається антиципації, інтуїтивній семантизації та семантизації за допомогою перекладу) лексики.

Під терміном «потенційний англомовний словник майбутніх філологів» розуміємо: англомовний словниковий запас студентів філологічних спеціальностей, що містить номінативну, дериватівну і ідіоматівну групи слів, ґрунтується на незнайомих лексичних одиницях англійської мови, які можуть бути самостійно зрозумілими при утворенні знайомими граматичними способами або за допомогою контексту чи інтуїтивних відчуттів, і обумовлюється лінгвістичними здібностями окремого студента та певною англомовною ситуацією.

2. Проведений ретроспективний аналіз цілей, змісту та методів формування потенційних словників у педагогічній теорії та практиці дозволив виявити:

а) певні переваги в методиці формування потенційного словника, якими є: створення навчальних моделей - зразків словотворення, які демонстрували структурно-семантичні утворення нових слів; розробка словників, що включають слова в різних граматичних формах; обґрунтування концепції варіативного словотворення; визначення принципів відбору лексики для потенційного словника студентів різних спеціальностей; розробка диференціальних вправ для розвитку мовної та контекстуальної здогадки; аналізі лексико-семантичних варіантів визначення значення невідомих слів;

б) а також низку недоліків попередніх методів формування потенційного словника, що полягають у: відсутності обґрунтованої структури потенційного словника; недооцінці значущості цілеспрямованого засвоєння слів потенційного словника; відсутності вправ, спрямованих на засвоєння способів семантизації незнайомої лексики; недостатній увазі до розвитку продуктивних умінь використання лексики потенційного словника; ототожненні методів формування потенційного і пасивного словників, що

ускладнює формування навичок самостійної семантизації мовних явищ, які вживаються в різних видах мовленнєвої діяльності; недостатній активізації лексики потенційного словника для можливості її переходу в активний словниковий запас тих, кого навчають.

3. Визначено лінгвозмістову характеристику новинних повідомлень ЗМІ як джерела структурування потенційного англомовного словника. Вона полягає у поступовій заміні нормативної англійської мови її експресивним еквівалентом, що є відображенням останніх тенденцій у розвитку сучасної англійської мови. Експресивність мовлення виражається у вживанні синонімічних повторень, гіпербол, метафор, епітетів, порівнянь, крилатих виразів, що значно поповнює ідіоматичну складову словника для повідомлень ЗМІ.

4. Встановлено психологічні особливості сприймання на слух повідомлень ЗМІ, якими є: аналіз і синтез звукового складу слова; співвіднесення комплексу звуків в значущі лексичні елементи, а потім їх об'єднання в смислові блоки, що вимовляються. Ці блоки створюються в мисленні людини на основі первинного зв'язку слова з ситуацією, до якої воно відноситься, а далі з реакцією, яку воно викликає; при цьому одне й друге має асоціативний або умовно-рефлекторний характер. Однак зіставлення значення слова з його формою це ще не мовлення в її справжньому прояві. Мовлення виникає тоді, коли зв'язок слова і його значення перестає бути умовно-рефлекторним або асоціативним, а стає смисловим, сигніфікативним. Під час сприймання повідомлень ЗМІ на слух інтенсифікується розумова активність студентів за рахунок зіставлення відеоряду й аудіотексту, аналізу асоціацій, які виникають на підставі минулого досвіду, логічних умовиводів у межах смислового змісту, що, в свою чергу, стимулює мотивоване висловлювання.

5. У ході дослідження встановлено труднощі сприймання іншомовного мовлення на слух, що пов'язані з: умовами комунікації; розумінням смислового боку інформації; а також лінгвістичними труднощами, що

охоплюють фонетичні, лексичні і граматичні аспекти. *Фонетичні труднощі передбачають:* погіршення якості звуків через швидкий темп мовлення новинних повідомлень; відсутність розчленування потоку мовлення та його паузування; змінювання вимови знайомих слів під впливом асимілятивних явищ; вплив індивідуальних голосових характеристик дикторів (тембр, тон, акцент, чистота вимови) на розуміння. *Лексичні труднощі включають:* наявність слів, що подібні за формою та звучанням, але різні за значенням (омоніми, пароніми, похідні та багатозначні слова); реалії (власні імена, географічні назви); скорочення; експресивна лексика (неологізми, ідіоми, прислів'я, приказки, алюзії, цитати); лексичні засоби виразності (метафори, епітети, гіперболи, гра слів); незнайома лексика; іноземні запозичення. *Граматичними труднощами є:* редуковані граматичні форми; нестандартні синтаксичні конструкції; порушення нормативного порядку слів у реченні.

Запропоновано шляхи подолання цих труднощів, які передбачають: наявність попереднього домовленнєвого етапу вивчення мовних явищ, притаманних аудіо мовленню ЗМІ; набуття досвіду сприймання навчальних текстів найбільш актуальної тематики з повідомлень ЗМІ, їх переказ та аналіз; сприймання автентичних текстів в послідовності зниження рівня їх адаптованості.

Висновки, яких ми дійшли в ході дослідження, будуть покладені в основу експериментальної моделі формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення, що й складає зміст наступного розділу дисертації.

Основні результати першого розділу опубліковано в працях автора [130, 133, 138].

# РОЗДІЛ 2
# МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО СЛОВНИКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ АВТЕНТИЧНОГО МОВЛЕННЯ

У цьому розділі ми маємо на меті практично розробити методику формування потенційного англомовного словника студентів-філологів, виокремити основоположні дидактичні принципи, характерні для цього дослідження, застосувати сучасні принципи, які відображають прогресивний характер нинішньої дидактики, визначити основні критерії відбору ЗМІ повідомлень для формування потенційного словника майбутніх філологів, укласти комплекс вправ і методичні рекомендації з формування англомовного потенційного словника: а) продуктивного, б) репродуктивного, в) рецептивного мовлення та змоделювати процес формування потенційного англомовного словника студентів-філологів.

## 2.1. Лінгводидактичні принципи формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів

Підрозділ 2.1. присвячено опису лінгводидактичних принципів формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів. Розглянемо насамперед поняття «принцип».

Принцип (від лат. principium - початок основа) – 1) першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорій, науки; 2) внутрішні

переконання людини, ті практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різноманітних сферах діяльності [223].

Принципи навчання (дидактичні принципи) – це основоположні ідеї, що пронизують собою всю систему науково-дидактичного знання і субординують його.

В педагогічній енциклопедії відзначено, що дидактичні принципи – це принципи дидактики, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчальної роботи в школі у відповідності з загальними цілями виховання і закономірностями процесу навчання [ 185, Т.1 - С. 732].

І. Підласий принципи навчання також називає дидактичними принципами і дає таке визначення: "Дидактичні принципи (принципи дидактики) - це основні положення, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчального процесу у відповідності з його загальними цілями і закономірностями. В принципах навчання виражаються нормативні основи навчання, взятого в конкретно-історичному вигляді. Будучи дидактичними категоріями, принципи навчання характеризують способи використання законів і закономірностей у відповідності з визначеними завданнями" [180 - Кн. 1,440].

Лінгводидактичні принципи формування потенційного словника будемо розглядати у двох напрямах: у відборі смислового та лінгвістичного змісту словника, а також у методах його засвоєння.

Що стосується принципів відбору за змістом, то лексика потенційного словника повинна відповідати найбільш актуальним проблемам сучасності. Проаналізувавши новинні повідомлення таких каналів, як Ap (Associated press), BBC (British Broadcasting Corporation), CNN (Cable News Network), ми виявили найбільш важливі теми для обговорення: політичні, економічні, проблеми охорони здоров'я, наукові відкриття, світські хроніки, спортивні досягнення, військові трагедії та руйнування через природні катаклізми. Беручи до уваги перераховані вище актуальні теми, для подальшої роботи з новинними повідомленнями ЗМІ ми виокрмили шість тематичних груп:

1. Economics;
2. Politics;
3. Technology;
4. Health;
5. Entertainment;
6. World disasters and wars.

У межах кожної тематичної групи відбирається лексика номінативна, деривативна та ідіоматична за загальними принципами відбору лексичних одиниць. Так, М. Дем'яненко, К. Лазаренко, С. Кисла пропонують такі принципи відбору лексичних одиниць: «частотність; тематичний принцип; сполучуваність; словотворча цінність; стройова здатність слова; багатозначність слова; стилістична необмеженість; зразковість; виключення синонімів; відповідність навчальному процесу» [71].

До лінгвістичних принципів належать також і граматичні; це формування слова шляхом словотворення, словоскладання, конверсії, скорочення, ад'єктивації, субстантивації.

Аналізуючи лінгводидактичні принципи навчання засвоєння цього матеріалу, важливо відзначити, що принципи навчання історично конкретні і відображають нагальні загальнолюдські потреби. Під впливом соціального прогресу та наукових досягнень, у міру виявлення нових закономірностей навчання, накопичення досвіду роботи викладачів вони видозмінюються, удосконалюються.

Дидактичні принципи є *основоположними*, які відповідають закономірностям навчання, визначають всю діяльність викладача, організацію навчання, складання навчальних планів і вибір засобів з усіх навчальних предметів і ступенів навчання, і *сучасними*, які відображають прогресивний характер нинішньої дидактики, де цілі навчання змінюються під впливом вимог життя та ведуть до зміни принципів.

Аналіз різних підходів до систематизації принципів навчання дозволяє виокремити в ролі основних, визнаних більшістю дидактів, такі принципи:

1) науковості;

2) доступності;

3) свідомості й активності;

4) наочності;

5) систематичності й послідовності;

6) міцності;

7) індивідуалізації та диференціації.

Однак, за словами В. Оконя, цей перелік повинен залишатися відкритим [164]. Дослідник вважає, що кількість принципів, які випливають із закономірностей процесу навчання, не може бути постійною.

Дотично теми роботи ми виділяємо лише деякі дидактичні принципи, які спробуємо реалізувати при складанні комплексу вправ з метою формування потенційного словника. Такими принципами, на наш погляд, є: науковість і доступність, посильність; свідомість і творча активність студентів при керівній ролі викладача; наочність і розвиток теоретичного мислення; системність і систематичність навчання; зв'язок навчання із життям і практикою професійної діяльності; міцність результатів навчання і розвиток пізнавальних здібностей студентів. Розглянемо їх більш докладно.

*Принцип науковості та доступності.* Наукові знання безперервно розширюються у своєму обсязі. Кожне десятиліття приносить подвоєння наукової інформації. Здібності студентів до засвоєння знань хоча і зростають в історичному розвитку людства завдяки безперервному зростанню науки і її впливу на життя, а також в міру успіхів педагогічної теорії і практики, проте далеко не настільки, щоб зростав обсяг знань. У повідомленнях ЗМІ регулярно констатуються та розглядаються нові явища, події та досягнення в галузі науки, технологій, медицини. Повідомлення ЗМІ є одним з перших, загальнодоступних джерел подання наукової інформації.

Однак науковість навчання має сенс лише тоді, коли пояснення викладача зрозумілі студентам, тобто інформація повинна бути *доступною* для розуміння, що, у свою чергу, забезпечується шляхом системного подання

нового матеріалу; у нашій роботі це лексика. Знання та вміння студентів повинні становити певну систему, а їх формування має здійснюватися в такій послідовності, щоб елемент навчального матеріалу, що досліджується, був логічно пов'язаний з іншими його елементами.

*Принцип систематичності і послідовності* передбачає, що викладання навчального матеріалу викладачем доводитиметься до рівня системності у свідомості студентів, що знання не тільки подаватимуться у певній послідовності, але й будуть взаємопов'язаними, а вивчений матеріал постійно повторюватиметься [61].

У процесі навчання задіяні усі органи чуття людини. Враховуючи систематичність подання й заучування нової лексики, важливо зважати і на той факт, що специфіка повідомлень ЗМІ забезпечує відеоряд, який сприяє кращому засвоєнню нової лексики. Оскільки пропускна спроможність органів зору становить 100 000 умовних одиниць інформації за одиницю часу, орган дотику за ту ж одиницю часу пропускає 10 000 умовних одиниць інформації, а орган слуху – лише 1000. Таким чином, близько 80% відомостей про довкілля людина отримує за допомогою зору. Це і є *принцип наочності*.

Чітко простежується взаємозв'язок принципів науковості, доступності, систематичності навчання і наочності, але все це буде результативним лише за умови активного і свідомого використання цього навчального матеріалу студентами. Це принцип *свідомості і творчої активності* студентів при керівній ролі викладача, який полягає в активному оволодінні студентами знаннями та вміннями на основі їх осмислення, творчої переробки та застосування в процесі самостійної роботи.

*Принцип зв'язку навчання з життям і практикою професійної діяльності* відповідає цілям освіти сучасного періоду, де ключовим є вдосконалення професійних якостей студентів. Реалізацію цього принципу ми вбачаємо у формуванні в студентів потенційного іншомовного словника,

який значно розширить їх можливості читання автентичної професійної літератури, говоріння з носіями мови та письмового ділового спілкування.

Засвоєння знань і умінь студентами буде успішним і корисним в їх професійній діяльності, якщо вони пройдуть повний цикл пізнавальних дій, що складається зі сприйняття матеріалу, що досліджується, його осмислення, запам'ятовування й застосування на практиці. *Принцип міцності і дієвості результатів навчання* вимагає, щоб у навчанні гармонійно поєднувалася робота довільної і мимовільної пам'яті. Мимоволі добре запам'ятовується те, що для людини важливе, цікаве, пов'язане з діяльністю, доступне, наочне, систематичне і свідоме.

Отже, всі принципи навчання нерозривно пов'язані між собою: науковість неможлива без систематичності і послідовності і може бути реалізована тільки при опорі на доступність навчання; здійсненню доступності сприяє застосування наочності, що допомагає свідомому й активному засвоєнню навчального матеріалу; глибоко засвоюється те, що доступно, тобто відповідає віковим та індивідуальним особливостям студентів.

Усі перераховані вище принципи є основоположними. Щодо сучасних принципів, то важливо зазначити, що при складанні комплексу вправ, спрямованого на розширення англомовного словникового запасу шляхом прослуховування повідомлень мас-медіа, за основу беремо системно-комунікативний метод, розроблений Р. Мартиновою. Концептуальною основою розробленого нами комплексу вправ є такі дидактичні принципи: удосконалення філологічної освіти студентів та розширення їх світогляду; цілісного сприйняття мовних явищ; системного підходу до управління процесом навчання; відповідності методів навчання психофізіологічним можливостям студентів; рівних можливостей для студентів з різними здібностями; переходу до вивчення нового матеріалу за умови відносного засвоєння попереднього; регулярної зміни видів навчальної діяльності; взаємопов'язаного навчання видів іншомовної мовленнєвої діяльності;

використання перекладу як способу семантизації мовного матеріалу, що досліджується, прийоми формування мовних навичок та засоби їх становлення [147].

Враховуючи специфіку слухового сприймання новинних повідомлень ЗМІ, а саме швидкість і фонетичні особливості подання, а також високу інформативність, оскільки повідомлення ЗМІ охоплюють широкий спектр тем і передбачають високий рівень ерудиції, якої знання студентів не завжди відповідають, ми запропонувати *принцип попередньої інформативності* для зняття аудитивних труднощів при сприйманні повідомлень ЗМІ. Попереднє ознайомлення (прочитання) та обговорення студентами тих тем, які будуть надалі подані як відеоновинний сюжет, дозволить їм заповнити прогалини в ерудиції, якщо такі мають місце, або набути знання про нові явища, однак у більш звичній формі – у вигляді читання. Для цього ми пропонували перед кожним новинним сюжетом прочитати статтю з газети або журналу на тему, що вивчається. Навчання аудіювання буде результативним лише за умови поєднання читання, письма та говоріння.

## 2.2. Взаємозв'язок аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності як основи практичної реалізації словникового запасу майбутніх філологів

Розглядаючи аудіювання як компонент змісту навчання, важливо окреслити взаємозв'язок аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності. Як у реальному спілкуванні поєднуються чотири види мовленнєвої діяльності, так і в навчальному процесі навчання будь-якого виду мовленнєвої діяльності має бути інтегрованим.

Кожен вид мовленнєвої діяльності має специфічний характер функціонування психофізіологічних механізмів, проте аудіювання має зв’язок з кожним з них. А відсутність взаємопов'язаної основи навчання

продуктивних і рецептивних видів діяльності гальмує формування кожного з них, не дозволяє досягти істотних результатів.

Взаємозв'язок і взаємозумовленість різних видів мовленнєвої діяльності при раціональному навчанні передбачають обов'язкове врахування особливого, специфічного, співвідносного із сутнісними характеристиками кожного окремого виду мовленнєвої діяльності. Таким чином, у методиці розрізняють чотири комунікативні вміння: аудіювання, говоріння, читання, письмо. Проте помилково думати, що кожного вміння можна навчити у відриві від інших комунікативних умінь. Це означає, що, цілеспрямовано навчаючи, наприклад, читання, ми одночасно створюємо базу для навчання і аудіювання, і говоріння, і письма.

Поняття аудіювання включає процес сприймання і розуміння усного мовлення. Смислове сприймання мовлення на слух є перцептивною, мисленнєво-мнімічною діяльністю, яка здійснюється в результаті виконання низки складних логічних операцій, таких, наприклад, як аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняння, абстракція, конкретизація тощо. Сприймаючи мовлення, той, хто слухає, перетворює за допомогою моторного (мовленнєво рушійного) аналізатора звукові образи в артикуляційні. Між слуховим і мовленнєво ручаючими аналізаторами встановлюється міцний функціональний зв'язок. Що стосується зорового аналізатора, то відомо, що оптичні сигнали перевершують усі інші в отриманні інформації про зовнішній світ. При аудіюванні зоровий аналізатор значно полегшує сприймання й розуміння мовлення на слух. Такі зорові опори, як органи мовлення, жести, міміка, кінеми й інші, підкріплюють слухові відчуття, полегшують внутрішнє промовляння і з'ясування змісту висловлювання [122].

Визнаючи тісний взаємозв'язок між говорінням, аудіюванням, письмом та читанням, необхідно підкреслити відмінність кінцевих продуктів кожного із зазначених видів мовленнєвої діяльності. Для говоріння та письма це різні

за своїм лінгвістичним оформленням висловлювання, а для аудіювання – розуміння повідомлення.

Розглядаючи зв'язок аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності, необхідно звернутися до їх психофізіологічної природи. Це питання широко висвітлене в науковій літературі такими психологами та методистами, як: Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, В. Єлисєєва, О. Леонтьев та інші. Аудіювання здійснюється за рахунок функціонування мовленнєвого слуху (оперативного механізму), внутрішнього промовляння, мисленнєво-мнемічної діяльності з декодування мовленнєвих сигналів, імовірнісного прогнозування на стадії смислової переробки мовленнєвих сигналів. Говоріння виникає таким чином: зовнішній мовленнєвий твір є результатом граматико-семантично оформленого (оперативний механізм) внутрішнього мовленнєвого конспекту майбутнього висловлювання, який вибудовується внаслідок складної мисленнєво-мнемічної діяльності з перекодування розумових образів у мовленнєву форму. Читання реалізується в стадіях перцептивної і смислової переробки. *На першій стадії* відбувається сприймання графічних знаків за рахунок оперативного механізму, а за допомогою внутрішнього промовляння відбувається відтворення слухо-моторних образів слів. *Друга стадія* характеризується включенням мисленнєво-мнемічної діяльності з декодування графічних сигналів і ймовірнісним прогнозуванням на рівні смислової здогадки. Що стосується письма, то у світлі проблеми дослідження воно буде розглядатися не з погляду власного продукування письмового повідомлення, а з погляду конспектування графічної й акустичної інформації та здійснення записів тексту, який аудіюється. У цьому сенсі механізми письма можна представити таким чином: у результаті мисленнєво-мнемічної діяльності відбувається декодування мовного коду мовленнєвого твору, сприйнятого на слух або візуально. Далі здійснюється граматико-семантичне оформлення (оперативний механізм) майбутнього письмового твору – конспекту. Таким чином, мисленнєво-мнемічна діяльність здійснює зворотний процес. Має

місце перекодування передмовленнєвого твору в графічний код у супроводі внутрішнього промовляння. Усе це веде до кінцевого продукту діяльності – репродуктивних записів інформації, яка аудіюється [53;77;81;89;119;207].

Жоден вид мовленнєвої діяльності не може здійснюватися без налагодженого оперативного механізму – механізму граматико-семантичного оформлення повідомлення на «вході» чи на «виході». Мисленнєво-мнемічні процеси, у тому чи іншому напрямі, здійснюються в усіх видах мовленнєвої діяльності залежно від мети: кодування розумових образів або декодування акустичних чи зорових сигналів. Механізм імовірнісного прогнозування відіграє виняткову роль у реалізації рецептивних видів мовленнєвої діяльності – аудіювання та читання, а аналогічний йому механізм випереджувальний синтез – відповідно у продуктивних видах мовленнєвої діяльності – говорінні та письмі [89, 119, 207].

Підсумовуючи, можна дійти висновку про тісний взаємозв'язок аудіювання, говоріння, читання та письма. Письмо виникло на базі усного мовлення як спосіб фіксації звуків мовлення, для збереження і подальшого відтворення інформації. Читання є перехідною формою від усного мовлення до письма, поєднуючи в собі ознаки того й іншого. Навчання як читання, так і письма пов'язане з розвитком зв'язків між мовленнєвим слухом і артикуляцією. Кожна мовленнєва діяльність у нормі забезпечується спільною роботою декількох аналізаторів. Однак функція кожного аналізатора в будь-якому вигляді мовленнєвої діяльності залишається суворо диференційованою, а взаємозв'язок між аналізаторами – динамічним, рухомим та змінюється при переході від одного виду мовленнєвої діяльності до іншого. Наприклад, зв'язок між слуховим і мовленнєво рушійним аналізатором не є абсолютним, а залежить від багатьох факторів, у першу чергу від складності розумових дій, від форми спілкування (усне або письмове), від мовленнєвого досвіду студентів.

Слід зазначити, що в реальному спілкуванні жоден із зазначених видів мовленнєвої діяльності не існує ізольовано, теж саме стосується і

навчального процесу, у якому позитивна динаміка при навчанні будь-якого виду мовленнєвої діяльності можлива лише за умови взаємопов'язаної роботи з усіма чотирма видами одночасно. Ізоляція видів мовленнєвої діяльності в навчанні може призвести до того, що студенти розвинуть вміння висловлюватися на певну тему, але не сприйматимуть мовлення на слух і, таким чином, не зможуть брати участь у спілкуванні чи, навпаки, розуміючи зміст прочитаних або почутих фраз, не зможуть сформулювати свої власні висловлювання.

## 2.3. Лінгводидактична модель процесу формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення

Обрана нами форма систематизації процесу набуття знань номінативної, деривативної й ідіоматичної лексики, процесу формування навичок вживання цієї лексики в поступово ускладнюваних навчально-мовленнєвих текстах і процесу розвитку умінь викладати інформацію почутого новинного повідомлення, використовуючи лексику, що вивчається, становить собою «модель».

Педагогічна модель – це науково обґрунтована схема досліджуваного об’єкта в динаміці його розвитку, що відбиває цілісність вивчення процесу, оскільки дає можливість побачити не тільки елементи, але й зв’язки між ними [245]. У нашій роботі це процес формування потенційного словника для сприймання новинних повідомлень в усіх його компонентах, які послідовно розвиваються.

У межах цього дослідження ми не ставимо за мету вводити нові структурні елементи в процес формування іншомовного потенційного словника, однак їх уточнена сутність і форма взаємозв’язку подаються вперше.

Розробляючи модель, ми повною мірою поділяли думку тих учених (Е. Гусинський, О. Дахін, В. Монахов, В. Тюркін), які вважають, що «педагогічна модель – це розв'язання традиційних проблем нетрадиційним способом», що ґрунтується на власній інтерпретації педагогічних закономірностей процесу навчання, а також на дидактичній логіці й дидактичних принципах його організації [70, с. 22].

Разом з тим вважаємо, що навіть раціональна оцінка дидактичної сутності досліджуваного процесу навчання недостатня для визначення розроблюваної моделі як «найбільш ефективної», тобто такої, що дозволяє в процесі її реалізації більшості научуваних достягнути всіх цілей навчання.

Ефективність моделювання залежить від початкових теорій і гіпотез, що вказують на межі допустимих при моделюванні спрощень. Для опису ефективності моделювання в педагогіку було введено спеціальне поняття – педагогічна валідність, що близьке до достовірності, адекватності, але не тотожне їм.

Педагогічну валідність умотивовують комплексно: концептуально, критерійно й кількісно, оскільки моделюється, як правило, багатофакторне явище. Суперечки навколо можливості моделювання складних явищ соціальної сфери продовжуються й нині та, імовірно, не припиняться ніколи. Пов'язано це з фундаментальною проблемою повноти кожної сконструйованої моделі. Жодна модель, навіть дуже складна, не може дати цілковитого уявлення про досліджуваний об'єкт і точно передбачити його розвиток чи описати траєкторію руху в якомусь власному просторі. Ученим доводиться під час конструювання моделей балансувати на межі їх повноти й валідності.

Намагаючись наблизити нашу модель до її більш точних параметрів, тобто надати їй достатнього рівня валідності, внесемо такі уточнення: 1) конкретизуємо цілі навчання формування потенційного англомовного словника на всіх його етапах; 2) деталізуємо сутність кожного етапу не тільки з урахуванням елементів навчання, які поступово розвиваються, але й

враховуючи труднощі переходу від одного етапу до іншого; 3) розширимо спектр досліджуваних компонентів змісту навчання сприймання автентичного мовлення: а) *знань* – загальних, вивченої лексики й лінгвокраїнознавчих; б) *навичок* – мовних, умовно-мовленнєвих і мовленнєвих; в) *умінь* – передмовленнєвих і реально-мовленнєвих; г) текстів – різнорівневих щодо ступеня їх адаптованості; 4) конкретизуємо методи навчання й форми контролю.

Крім того, для більш точного відбиття різноманітних аспектів процесу формування потенційного словника для сприймання повідомлень ЗМІ представимо цей процес у формі трьох взаємообумовлених етапів: 1) лінгво-комунікативного; 2) умовно-комунікативного, 3) реально-комунікативного.

Перший, **лінгво-комунікативний** етап спрямований на поглиблення лексичних знань і демонстрацію дидактичної послідовності виконання педагогічних дій для набуття знань номінативної, деривативної й ідіоматичної лексики, навичок і вмінь її вживання на мовному та комунікативному рівнях її вживання, достатніх для прослуховування навчальних текстів у межах певної тематики з їх подальшим обговоренням.

Другий, **умовно-комунікативний** етап спрямований на розвиток умінь читання і сприймання на слух адаптованих автентичних аудіотекстів, що ґрунтуються на вивченій лексиці та правилах словотворення.

Третій, **реально-комунікативний** етап спрямований на розвиток умінь сприймання на слух неадаптованих автентичних новинних сюжетів, а також узагальненого й детального викладу прослуханої інформації в інтерпретованому вигляді.

На кожному з названих етапів відбувається поступово ускладнювана навчальна діяльність, яка визначається конкретними цілями засвоєння частин (елементів) предмета, що вивчається, шляхом застосування відповідних методів навчання. Таке засвоєння можливе на основі зростання мовленнєвого потенціалу компонентів змісту навчання: від знання, володіння мовною інформацією до навичок і умінь її використання. Досягнення кожної окремої

мети навчання перевіряється за допомогою спеціальних контрольних завдань, у результаті чого встановлюється можливість висунення кожної наступної окремої мети навчання за умови досягнення попередньої.

Для демонстрації сказаного й повноти його сприйняття подамо лінгводидактичну модель процесу формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів на стор. 88–89.

Як видно з поданої моделі, *перша мета* лінгво-комунікативного етапу навчання полягає у введенні в потенційний англомовний словник научуваних номінативної лексики в ізольованій формі, що відповідає знанням першого порядку, а саме загальні мовні знання номінативної лексики на рецептивному й репродуктивному рівнях. Ці знання досягаються шляхом графічного

Рис. 2. 1. Лінгводидактична модель процесу формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів.

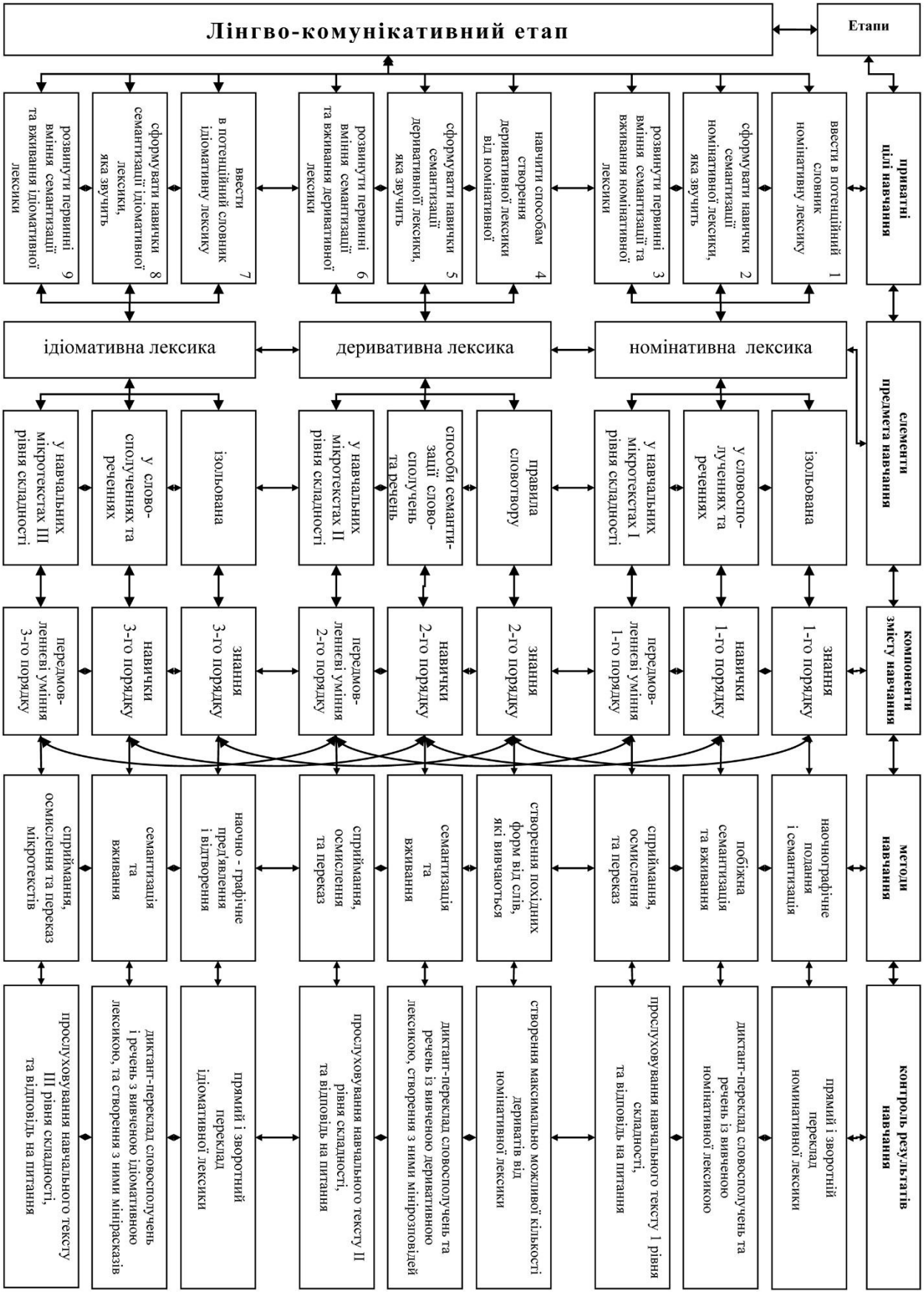


Рис. 2. 2. Лінгводидактична модель процесу формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів. (продовження)

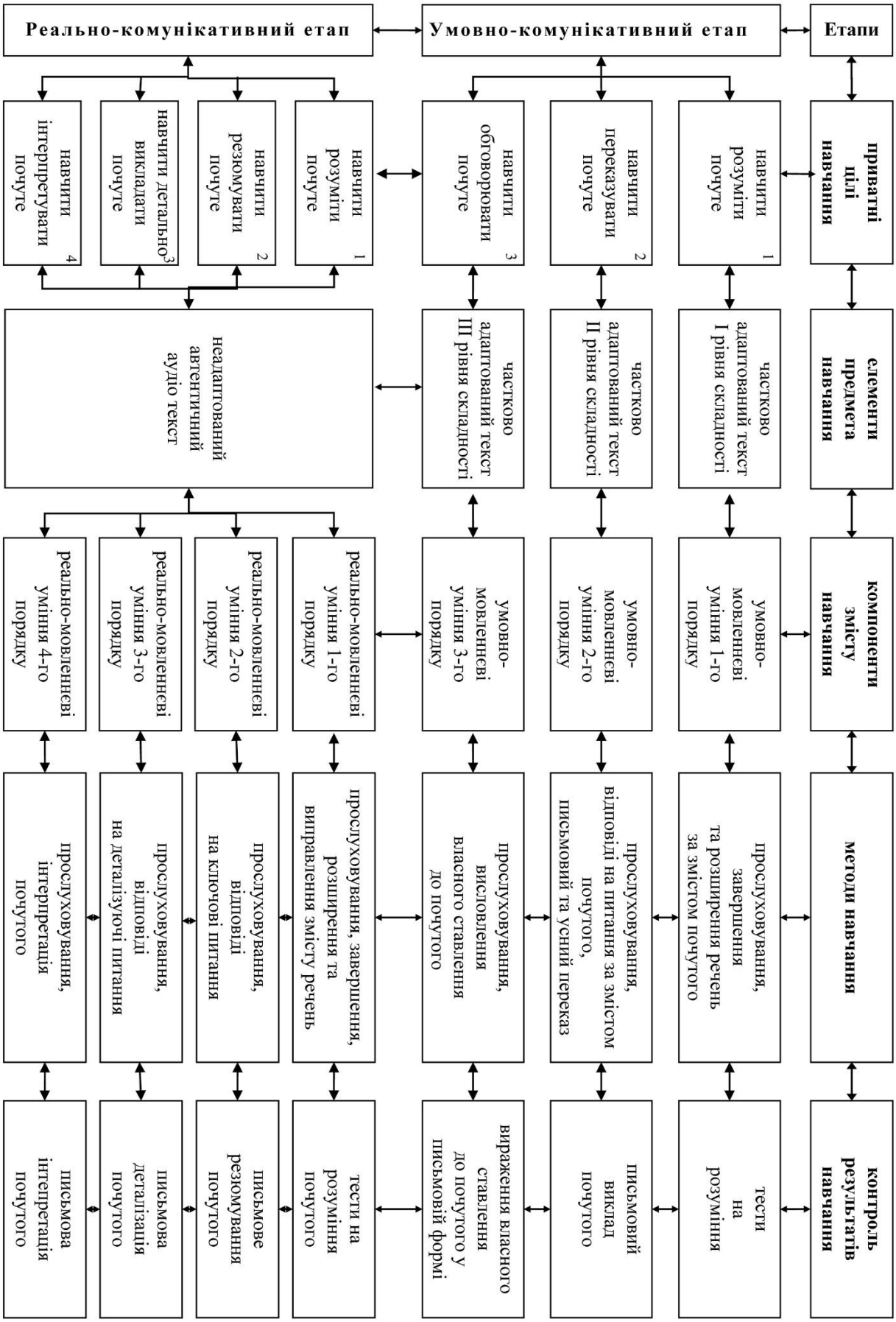


подання лексики й семантизації з опорою на рідну мову, а також завдяки усному повтору й запису кожної лексеми. Якість її засвоєння перевіряється за

допомогою прямого й зворотного перекладу введених зразків номінативної лексики. Здатність робити такий переклад більшістю научуваних дозволяє ставити *другу мету* навчання, що полягає у формуванні навичок семантизації номінативної лексики, яка звучить, у словосполученнях і реченнях, що відповідає навичкам першого порядку, тобто мовні навички використання лексичного матеріалу, що вивчаэться, як рецептивні, так і репродуктивні. Вони формуються шляхом побіжної семантизації й уживання студійованого лексичного матеріалу в словосполученнях і реченнях. Перевіряється сформованість таких навичок шляхом виконання диктанту-перекладу словосполучень і речень з рідної мови на ту, що вивчається. Здатність виконувати такий диктант-переклад більшістю тих, хто навчається, дозволяє ставити *третю мету* навчання, яка полягає в розвитку первинних умінь семантизації й використання номінативної лексики в навчальних мікротекстах першого рівня складності (60% адаптованості тексту), що відповідає передмовленнєвим умінням першого порядку. Ці уміння розвиваються шляхом сприймання, осмислення й переказу навчальних мікротекстів, що містять номінативну лексику. Якість становлення названих умінь перевіряється шляхом прослуховування навчальних текстів першого рівня складності й відповідей на запитання за змістом прослуханого. Здатність виконувати таке завдання більшістю научуваних, дозволяє ставити *четверту мету* навчання, яка полягає у вивченні способів творення деривативної лексики від номінативної на основі правил словотвору, що відповідає знанням другого порядку. Ці знання досягаються шляхом творення похідних форм від слів, які вивчаються. Здатність утворювати максимальну кількість дериватів від тих слів номінативної групи, які вивчаються, більшістю тих, хто навчається, дозволяє ставити *п'яту мету* навчання, що полягає у формуванні навикчок семантизації деривативної лексики, яка звучить у складі словосполучень і речень, що відповідає навичкам другого порядку, а саме репродуктивним мовленнєвим навичкам уживання деривативної лексики, які формуються шляхом семантизації й

уживання студійованої лексики в словосполученнях і реченнях. Перевіряється сформованість таких навичок шляхом виконання диктанту-перекладу словосполучень і речень, що містять деривативну лексику, і складання міні-розповідей.

Здатність виконувати диктант-переклад і складати міні-розповіді більшістю студентів, дозволяє ставити *шосту мету* навчання, яка полягає в розвитку первинних умінь семантизації та вживання деривативної лексики в навчальних мікротекстах другого рівня складності (50% адаптованості тексту), що відповідає передмовленнєвим умінням другого порядку. Ці уміння розвиваються шляхом сприймання, осмислення й переказу навчальних мікротекстів, що містять деривативну лексику. Якість становлення таких умінь перевіряється шляхом прослуховування навчальних текстів другого рівня складності й відповідей на запитання за змістом прослуханого. Здатність виконувати таке завдання більшістю тих, хто навчається, дозволяє ставити *сьому мету* навчання, яка полягає у введенні в потенційний англомовний словник ідіоматичної лексики в ізольованій формі, що відповідає знанням третього порядку, а саме лінгвокраїнознавчі знання ідіоматичної лексики, необхідні для нормативного вживання вивченої лексики в мовленні, оскільки їй властиві такі складні за семантизацією й використанням пареміологічні одиниці, як ідіоми, прислів'я, приказки, а також стилістичні прийоми: гіпербола, метафора, епітет, алюзія тощо. Ці знання досягаються шляхом графічного подання й відтворення, а також усного повторення й запису кожної лексеми. Якість засвоєння перевіряється за допомогою прямого й зворотного перекладу введених зразків ідіоматичної лексики. Здатність виконувати такий переклад більшістю научуваних, дозволяє ставити *восьму мету* навчання, яка полягає у формуванні навичок семантизації ідіоматичної лексики, що звучить у складі словосполучень і речень, що відповідає навичкам третього порядку, а саме репродуктивним мовленнєвим навичкам уживання ідіоматичної лексики, які формуються шляхом семантизації й уживання студійованої лексики в словосполученнях і

реченнях. Перевіряється сформованість таких навичок шляхом виконання диктанту-перекладу словосполучень і речень, що містять ідіоматичну лексику та складання міні-розповідей. Здатність виконувати диктант-переклад і складати міні-розповіді більшістю научуваних, дозволяє ставити *дев'яту мету* навчання, яка полягає в розвитку первинних умінь семантизації й уживання ідіоматичної лексики в навчальних мікротекстах третього рівня складності (40% адаптованості тексту), що відповідає передмовленнєвим умінням третього порядку. Ці уміння розвиваються шляхом сприймання, осмислення й переказу навчальних мікротекстів, що містять ідіоматичну лексику. Якість становлення таких умінь перевіряється шляхом прослуховування навчальних текстів третього рівня складності й відповідей на питання за змістом прослуханого. Здатність виконання такого завдання більшістю научуваних, дозволяє ставити першу мету другого етапу навчання.

*Перша мета* умовно-комунікативного етапу навчання полягає в навчанні розуміти прослуханий частково адаптований текст першого рівня складності (30% адаптованості тексту), що відповідає умовно-мовленнєвим умінням першого порядку, а саме вмінням уживати досліджувану лексику: номінативну, деривативну й ідіоматичну, але не в живому мовленні, а в навчальних завданнях. Ці уміння розвиваються шляхом прослуховування й виявлення розуміння почутого під час розширення й завершення речень. Якість становлення аналізованих умінь перевіряється навчальними тестами на розуміння. Здатність виконувати такі тести більшістю научуваних, дозволяє ставити *другу мету*, яка полягає в навчанні переказувати прослуханий частково адаптований текст другого рівня складності (20% адаптованості тексту), що відповідає умовно-мовленнєвим умінням другого порядку. Ці уміння розвиваються шляхом прослуховування й відповідей на запитання за змістом почутого, а також усного й письмового переказу. Якість становлення аналізованих умінь перевіряється у формі письмового викладу за темою почутого. Здатність виконувати письмовий виклад більшістю научуваних, дозволяє ставити *третю мету*, яка полягає в навчанні

обговорювати почутий частково адаптований текст третього рівня складності (10% адаптованості тексту), що відповідає умовно-мовленнєвим умінням третього порядку. Ці уміння розвиваються шляхом прослуховування й висловлення свого ставлення до змісту почутого. Якість становлення аналізованих умінь перевіряється у формі письмового висловлення ставлення до почутого. Здатність виконувати таке завдання більшістю тих, хто навчається, дозволяє ставити першу мету третього етапу.

*Перша мета* реально-комунікативного етапу навчання полягає в навчанні розуміти прослуханий неадаптований автентичний аудіотекст, що відповідає реально-мовленнєвим умінням першого порядку, а саме вмінням розуміти прослухане новинне повідомлення, де є як номінативна, деривативна, так і ідіоматична лексика. Ці уміння розвиваються шляхом прослуховування й виявлення розуміння почутого під час розширення, завершення й корегування змісту речень. Якість становлення аналізованих умінь перевіряється навчальними тестами на розуміння. Здатність виконувати такі тести більшістю тих, хто навчається, дозволяє ставити *другу мету*, яка полягає в навчанні резюмувати почуте автентичне неадаптоване новинне повідомлення, що відповідає реально-мовленнєвим умінням другого порядку. Ці вміння розвиваються шляхом прослуховування й відповідей на ключові запитання за змістом почутого. Якість становлення аналізованих умінь перевіряється у формі письмового резюмування прослуханого новинного повідомлення. Здатність виконувати письмове резюмування більшістю тих, хто навчається, дозволяє ставити *третю мету*, яка полягає в навчанні детально викладати прослуханий неадаптований автентичний аудіотекст, що відповідає реально-мовленнєвим умінням третього порядку. Ці вміння розвиваються шляхом прослуховування й відповідей на деталізовані питання за змістом почутого. Якість становлення аналізованих умінь перевіряється у формі письмової деталізації прослуханого новинного повідомлення. Здатність виконувати письмову деталізацію більшістю научуваних, дозволяє ставити *четверту мету*, яка полягає в навчанні

інтерпретувати прослухане неадаптоване автентичне новинне повідомлення, що відповідає реально-мовленнєвим умінням четвертого порядку. Ці вміння розвиваються шляхом прослуховування й інтерпретації почутого з висловленням своєї думки щодо побаченого сюжету із залученням додаткової інформації. Якість становлення аналізованих умінь перевіряється у формі письмової інтерпретації побаченого новинного повідомлення. Навіть успішний результат становлення реально-мовленнєвих умінь третього етапу не стає закінченням процесу навчання, а є лише свідченням можливого переходу до введення наступної дози номінативної й ідіоматичної лексики та її вивчення за пунктами описаного вище процесу.

Отже, ми переконалися, що запропоновані в моделі методи навчання, обумовлені вищеназваними цілями, елементами й компонентами змісту навчання, приводять до досягнення прогнозованих результатів навчання. Саме цей факт дозволяє припустити раціональність названих методів навчання, які ми детально викладемо у формі системи вправ, але перш розглянемо критерії відбору автентичного новинного матеріалу.

### 2.3.1. Критерії відбору автентичного матеріалу для створення системи вправ з формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів

Без вирішення проблеми відбору навчального матеріалу «будь-яка раціональність навчання стає безпредметною» [143]. У методиці викладання іноземних мов проблему відбору культурологічних, країнознавчих та соціокультурних матеріалів досліджувало чимало дослідників [50, 200, 209], внаслідок чого були розроблені основні і додаткові критерії.

При вирішенні даної проблеми будемо ґрунтуватися на аналізі існуючих в методиці загальних критеріїв відбору автентичних матеріалів для використання в навчальному процесі з метою навчання іноземної мови і приватних критеріїв їх відбору з метою розвитку соціокультурної компетенції майбутніх філологів, а також враховувати умови навчання та

фактори, що впливають на відбір автентичних відеоматеріалів як специфічного засобу навчання.

Перш ніж приступити до аналізу критеріїв, що зустрічаються в науковій літературі, необхідно представити наше тлумачення цього поняття. Під критерієм відбору ( від грец. Criterion - засіб для судження ) ми розуміємо такі характеристики матеріалу, які дозволяють говорити про доцільність чи недоцільність використання цього матеріалу в навчальному процесі.

При відборі змістовного наповнення автентичних відеоматеріалів, що використовуються з метою формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів, необхідно враховувати, що інформація, значима з позиції міжкультурного детермінанта, може бути представлена в різних аспектах автентичних відеоматеріалів:

- тематичному (політика, економіка і т. д.);
- філологічному (фонова, безеквівалентна лексика, ідіоматичні вирази);
- соціологічному (інформація про особливості вербальної і невербальної поведінки в різних ситуаціях ) [ 175].

Не можна забувати, що інформація, що транслюється за допомогою автентичних відеоматеріалів, повинна бути достатньою і бути стимулом для придбання і розвитку соціокультурної компетенції .

У науково-методичній літературі описані такі критерії відбору автентичного відеоматеріалу:

1) системність і послідовність, реалізовані у змісті програм [182]. Автентичний матеріал не повинен порушувати цілісність навчального процесу. Робота з автентичними відеоматеріалами повинна стати органічною частиною, модулем заняття, вплітатися в концепцію навчально-методичного комплексу, тему, ситуацію. Важливим критерієм при цьому є тематична і ситуативна маркированість матеріалу [209], яка полягає в його приналежності будь-якої певній сфері, темі чи ситуації;

2) новизна по відношенню до предметних знань, явна невідомість інформації для навчаються [ Там само] ;

3) значимість, змістовна та інформаційна цінність відомостей для народів інших країн [50, 209];

4) близькість країнознавчих, в тому числі культурологічних, відомостей сучасності [50]. Поряд з цим в науково- методичній літературі виділяються також критерії, що знаходяться в тісному взаємозв'язку з вищеназваним, а саме актуальність і стабільність [209]. Необхідно пояснити кореляцію і значимість цих критеріїв. Так, наприклад, під «сучасністю», на відміну від «актуальності», мається на увазі те, що автентичний матеріал повинен відображати сучасну дійсність країни досліджуваної мови: новини суспільного, політичного, культурного життя. У той же час це не означає, що слід виключити звернення до історичних фактів, до класичної літератур, до всіх тих фактів, які закладають основу стабільних енциклопедичних знань, основу міжкультурної ерудиції особистості. Але при цьому важливо пам'ятати про те, щоб «фонові знання культурної спадщини були представлені з позиції нашого дня і через сприйняття нашого сучасника» [209]. «Актуальність» трактується як значущість інформації для конкретної групи учнів;

5) необхідність відомостей для конкретних, найбільш ймовірних ситуацій спілкування з іноземцями та розуміння їх мови [50]. Значущими характеристиками при цьому повинні бути достовірність, типовість і частотність [209 ] або, іншими словами, репрезентативність.

В якості провідного принципу відбору матеріалу К. Едельхофф визначає орієнтацію на тих, хто навчається, урахування їхніх потреб, знань, досвіду, рівня навченості [175]. Ж. Вітлін проголошує урахування країнознавчої мотивації студентів (врахування їх інтересів, ступеня емоційного впливу на них країнознавчого матеріалу) [50]. Л. Полушина виділяє наступні критерії: інтерес, цікавість, доступність розумінню, яка визначається рівнем реальних навчальних можливостей студентів [182].

Приймаючи до уваги специфіку досліджуваного нами автентичного матеріалу, а саме новинні повідомлення ЗМІ, звернемося до результатів дослідження Р Вікович, яка запропоновала чотири групи критеріїв відбору відеосюжетів англомовних новин: 1) критерії, що відбивають специфіку новин як продукту телебачення; 2) критерії, пов'язані з екстралінгвістичним змістом інформаційного повідомлення; 3) критерії урахування мовних особливостей аудіотексту; 4) критерії, пов'язані з діяльністю викладача, що використовує новини [48].

Враховуючи все вищесказане і не вступаючи в суперечність з принципами і критеріями, які виділяються іншими дослідниками, для досягнення мети – формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів доцільно дотримуватися таких основних критеріїв відбору матеріалу, а саме:

1) автентичність - відеоматеріал повинен бути автентичним (за джерелом породження інформації), оскільки тільки автентичний матеріал може бути досить достовірним як в лінгвістичному, так і соціокультурному [160] і культурологічному аспектах. При цьому зауважимо, що адаптація автентичних відеоматеріалів для відповідності матеріалу цілям навчання і поставленим завданням, рівнем володіння іноземною мовою студентами є допустимою, а в деяких випадках необхідною;

2) функціональність - цей критерій припускає кореляцію автентичних відеоматеріалів з певною сферою, темою і ситуацією спілкування (з урахуванням програми), для яких він є репрезентативним. Видається, що з урахуванням особливості формування потенційного англомовного словника саме автентичні відеоматеріали, що містять лексику груп, що вивчаються (номінативної, деривативної та ідіоматичної) в лінгвістичному оточенні у реальному автентичному мовленні, представляють особливий інтерес і повинні бути включені в навчальний процес;

3) лінгвістична співвіднесеність - виділяються наступні лінгвістичні характеристики автентичних відеоматеріалів, наявність яких дозволяє

використовувати їх для розвитку навичок формування англомовного потенційного словника майбутніх філологів, наведемо приклади деяких з них:

- безеквівалентна лексика, яка передає реалії, характерні для національно-культурного середовища країн досліджуваної мови: наприклад, етнографічна реалія побуту (одягу) Kilts (Scotland); муз. інструмент Bagpipe (Scotland); напої - Scotch (Scotland); житло Victorian houses, terrace houses (England);
- пареміологічні одиниці, які, у зв'язку з активізацією трансформаційних процесів у сфері прислів'їв та приказок є ускладненими для сприймання у поточному мовленні тому, що трансформація прислів'їв - це не тільки заперечення сформованих у суспільстві і мові стереотипів, а й іронічна репрезентація нових життєвих «принципів» в нових соціально-історичних умовах: наприклад, How true it is that gladness quickly follows sadness, у контексті цього прикладу прислів'я gladness follows sadness актуалізує значення «після сліз щастя (після дощу веселка)», тобто негативна емоція печалі, смутку змінюється позитивної емоцією радості, яка визначається як «позитивний емоційний стан, пов'язаний з можливістю досить повно задовольнити актуальну потребу та інш.;

4) тривалість відеоматеріалу - є досить спірним критерієм. У методичній літературі не існує єдиної думки з приводу тривалості роботи з автентичним відеоматеріалом. Деякі автори виступають за використання епізодів тривалістю від 30 секунд [62], інші ж вважають за краще використання цілого фільму. Ми вважаємо, що цей критерій знаходиться в прямій залежності від цілей методичної роботи з матеріалом. Щоб навчити рецепції інформаційних опор автентичних відеоматеріалів і досягти глибокого розуміння інформації, доцільно використовувати закінчені сюжети, що не перевищують 2-4 хвилин ефірного часу.

Зупинимося на критеріях відбору автентичних відеоматеріалів, які можна охарактеризувати як додаткові та розглядати як рекомендації:

1) пізнавальна цінність - даний критерій орієнтує на врахування інтересів, потреб студентів. Будь який автентичний відеоматеріал є відображенням тієї соціокульурной та історичної реальності, в умовах якої він створювався, і дозволяє сформувати уявлення про іншомовну культуру в певний момент її розвитк, зіставити і проаналізувати зміни, що відбулися, простежити еволюцію менталітету носіїв мови, встановити причини цієї еволюції і визначити константні складові [26].

2) ситуативна варіативність професійної спрямованості - цей критерій демонструє різноманітність представлених в автентичних відеоматеріалах ситуацій міжособистісного та професійного спілкування. Спостереження і засвоєння певної мовної і немовної поведінки носіїв іноземної мови дозволяють студентам накопичити певний досвід з виділення подібностей і відмінностей у способах комунікацій рідною та досліджуваною іноземною мовою, уможливлюють вдосконалення фонетичної та лінгвістичної компетенції майбутніх філологів;

3) виховна цінність - полягає в відборі об’єктивного та різнопланового, з точки зору народу іншої країни, його історії та культури.

Підводячи підсумок вищесказаного про відбір відеоматеріалів, використовуваних при розробці методичних матеріалів для формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів, можна дійти висновку: відеоматеріали повинні бути автентичними. При цьому з урахуванням умов навчання допускається їх адаптація. Автентичний відеоматеріал повинен бути функціональним та лінгвістично співвіднесеним і органічно вписуватися в навчальний процес, в концепцію програми та навчально-методичного комплексу, формувати в студентів навички вживання досліджуваної лексики та фонетичного вдосконалення, а також сприяти підвищенню країнознавчих та культурологічних рівнів обізнаності студентів.

Він повинен відповідати віковим, когнітивним і комунікативним особливостям і можливостям, інтересам і потребам студентів.

Крім того, виходячи з цілей конкретного заняття, важливо брати до уваги релевантність додаткових критеріїв відбору автентичних відеоматеріалів: пізнавальної, ситуативної варіативності професійної спрямованості і його виховної цінності.

## 2.4. Система вправ з формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання мас-медіа повідомлень та методичні рекомендації щодо їх виконання

Опанування будь-якого виду мовленнєвої діяльності в процесі вивчення іноземної мови за відсутності мовного середовища здійснюється за допомогою системи вправ. Кожна така система складається з комплексів вправ, що передбачають набуття конкретних умінь, у нашому випадку – умінь сприймання автентичного мовлення, тобто аудіювання.

Проблему розробки системи вправ досліджували такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: І. Бім, Н. Бориско, І. Грузинська, П. Гурвіч, Р. Мартинова, Ю. Пассов, В. Скалкін, Н. Скляренко, Г. Харлов, С. Шатілов, S. Blum-Kulka, P. Brown, R.Lado та інші. Слідом за С. Ф. Шатіловим, під системою вправ ми розуміємо сукупність необхідних типів, видів і різновидів вправ, виконуваних у такій послідовності і в такій кількості, які враховують закономірності формування умінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності в їх взаємодії та забезпечують максимально високий рівень оволодіння іноземною мовою за заданих умов [238, с. 59].

Під вправою ми розуміємо спеціально організоване в навчальних умовах одно- або багаторазове виконання окремої операції або низки операцій чи дій мовного чи мовленнєвого характеру з метою оволодіння ними або їх удосконалення [238, с. 56].

Робота щодо формування потенційного англомовного словника студентів включала впровадження у процес навчання роботи з розробленим навчальним посібником «Практический курс формирования потенциального словаря для студентов филологических специальностей педагогических университетов в двух частях: «политика», «экономика», «светская хроника» и «мировые катаклизмы», що призначено для опрацювання на заняттях зі спецкурсу з лексикології та стилістики і спрямовано на розвиток вмінь аудіювати автентичні новинні відеосюжети англійською мовою з повним і точним розумінням, формуванням потенційного словника студентів, розвитком навичок і вмінь мовної та контекстуальної здогадки, антиципації та прогнозування.

Текстовий матеріал (оригінальні новинні сюжети відомих світових телеканалів) розташований у посібнику за принципом ускладнення роботи з ним. Це досягається завдяки зростанню мовних труднощів тексту (на початку навчання студенти працюють з адаптованими текстами, після цього переходять на неадаптовані тексти і лише наприкінці опрацьовують автентичні новинні відеосюжети).

Враховуючи специфіку роботи, було обрано такі критерії відбору навчального матеріалу: соціокультурна спрямованість і автентичність навчального матеріалу, наповненість навчального матеріалу лексикою із соціокультурним компонентом, пізнавальна цінність та інформативність матеріалів, посильність і доступність, відповідність Програмі викладання іноземних мов для мовних спеціальностей.

Виходячи із суті представленої в попередньому підрозділі лінгводидактичної моделі процесу формування потенційного словника для аудіювання повідомлень ЗМІ, система вправ з ефективного забезпечення цього процесу складається з трьох блоків. *До першого блоку* входять вправи, спрямовані на засвоєння номінативної лексики, формування мовних і мовленнєвих навичок вживання цієї лексики та контроль якості її сприймання в навчальному тексті. *До другого блоку* входять вправи,

спрямовані на засвоєння додаткових значень лексики, що досліджується, і похідних форм від раніше вивченої лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання цієї лексики та контроль якості її сприймання в навчальному тексті. *До третього блоку* входять вправи, спрямовані на засвоєння ідіоматичної лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання цієї лексики та контроль якості її сприймання в автентичному тексті.

Крім того, у кожному блоці згідно з розробленою нами теорією навчання предмета, що вивчається, будуть присутні контрольні вправи, які мають дві функції: функцію перевірки та навчальну функцію. Перша полягатиме у з'ясуванні якості набутих знань, навичок і вмінь для визначення готовності до виконання кожної наступної дії, що становить ці компоненти навчання. Друга буде реалізовуватися в ролі спонукача до системних повторень усього раніше засвоєного матеріалу, оскільки кожен наступний контроль буде здійснюватися не тільки на новому матеріалі, але й на вивченому.

Отже, представимо кожен блок з вправами, що відносилися до нього, в послідовності їх виконання, включаючи і контрольні вправи. Рекомендації з техніки виконання вправ подано одразу після назви виду вправи.

**I. Перший блок** – *вправи, спрямовані на засвоєння номінативної лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання цієї лексики на лінгво-комунікативному етапі і контроль якості її сприймання в навчальному тексті.* Вправи першого блоку мають на меті запровадження нового мовного матеріалу, тренування у сприйманні й переробці формальної мовної інформації, зняття труднощів подальшого сприймання навчального тексту.

**Вправа 1.** Презентація та семантизація нової номінативної лексики.

**Технологія виконання:**

- Викладач поділяє дошку навпіл. У лівій частині дошки він записує слова і вислови, запропоновані в уроці 1, англійською мовою та їх

транскрипцію. У правій частині дошки записується переклад кожного слова і вислови рідною мовою.

- Студенти записують усі нові слова і вислови номінативної групи з транскрипцією і перекладом, після чого самостійно читають цей матеріал уголос англійською мовою без перекладу. Переклад сприймається про себе, без озвучування.
- Викладач демонструє зразок читання цих слів і висловів англійською мовою. Студенти слухають і повторюють уголос нормативне звучання за викладачем.
- Кожен студент у голос по черзі з дошки читає запропонований матеріал.
- Викладач закриває праву частину дошки. Студенти, дивлячись на варіант, написаний англійською мовою, вимовляють по черзі кожне слово рідною мовою, демонструючи тим самим рецептивний рівень знань цього матеріалу.
- Викладач закриває ліву частину дошки. Студенти, дивлячись на варіант, написаний рідною мовою, промовляють по черзі кожне слово, демонструючи таким чином рецептивний рівень знань цього матеріалу.

**Вправа 2.** Активізація нової номінативної лексики в передмовленнєвій практиці. Вживання лексики в реченнях, які побудовані на вивченому граматичному матеріалі.

**Технологія виконання:**

- Вправа складається з абзаців, кожен з яких містить речення хоча б з однією з досліджуваних лексем. Кожен абзац закінчується запитанням, що передбачає відповідь з використанням слова, яке відпрацьовується в ньому.
- Один студент читає речення першого параграфа і відповідає на поставлене запитання. Інший студент читає речення другого абзацу і відповідає на запитання. Таким чином, у виконанні цієї вправи беруть участь всі присутні. Здатність кожного студента виконати таку вправу свідчить про сформованість лінгвістичних умінь вживання матеріалу, який вивчається.

**Вправа 3.** Тренування вживання ізольованих лексем у найпростіших мовних діях.

**Технологія виконання:**

- Студентам пропонуються підставні таблиці з вмістом досліджуваних лексем. Студентові необхідно скласти речення із запропонованою в таблицях лексикою, що вивчається, і зачитати їх вголос. Кожен студент читає по одному реченню, демонструючи тим самим сформованість своїх рецептивних навичок.

**Вправа 4.** Активізація слів в оперативній пам'яті.

**Технологія виконання:**

- Викладач складає речення англійською мовою, а слово, що вивчається, в реченні написано в дужках рідною мовою.
- Студентові необхідно швидко прочитати речення, автоматично перекладаючи слово в дужках англійською мовою.

**Вправа 5**. Активація лексики в мовленнєвій практиці. Вживання лексики в мовленнєвих ситуаціях.

**Технологія виконання:**

- Вправа складається з параграфів, у кожному з яких запропоновано речення рідною мовою, що містять лексику, що вивчається.
- Студент перекладає ці речення англійською мовою і складає міні-розповідь, використовуючи виділені, тобто досліджувані слова.
- Такі саме дії студент виконує з кожним наступним пунктом і згодом зачитує складену ним міні-розповідь.
- Кожен студент виконує по одному параграфу.
- Коли один зі студентів зачитує свою міні-розповідь, інші слухають і відтворюють сприйняту на слух інформацію.

Успішне виконання такої вправи свідчить про достатній рівень розвиненості рецептивних і репродуктивних умінь, що надає можливість перейти до текстових вправ.

Усі запропоновані вище вправи є дотекстовими.

**Вправа 6.** Розвиток рецептивних і репродуктивних умінь сприймати й відтворювати матеріал, що досліджується.

**Технологія виконання:**

- Студенти читають запропонований тематичний текст і відповідають на запитання до нього.
- Запитання до тексту мають ключовий характер, тому відповіді на них повинні бути розширеними, глибокими й осмисленими.

**Вправа 7.** Контроль рецептивних і репродуктивних умінь сприймати й відтворювати матеріал, що досліджується.

**Технологія виконання:**

- Студенти прослуховують навчальний текст.
- Після навчального тексту подано низку запитань, відповідаючи на які, студент повинен використовувати їх у ролі плану.

**Вправа 8.** Контроль знань слів, що вивчаються на рецептивному і репродуктивному рівнях.

**Технологія виконання:**

- Студенти закривають праву частину сторінки та читають словосполучення й речення цієї частини англійською мовою з регламентацією часу.
- Студенти закривають ліву частину сторінки й перекладають словосполучення і речення з регламентацією часу англійською мовою.

Якщо з таким прямим і зворотним перекладом впоралися всі студенти, то можна вважати, що рівень знань цих слів дозволяє розпочати формування первинних навичок їх вживання, тобто формування мовних навичок.

**Вправа 9.** Розвиток умінь підготовчого усного мовлення.

**Технологія виконання:**

- Студентам пропонується скласти власне повідомлення у стилі мас-медіа, використовуючи слова і словосполучення цього заняття.

Для того щоб таке творче завдання було виконане переважною більшістю студентів, необхідно бути впевненим в міцному засвоєнні

лексики, яка вивчається. Тому цьому творчому завданню передувала вправа з читанням і перекладом слів та словосполучень, що вивчаються, рідною мовою і навпаки за регламентований час.

**II. Другий блок** – *вправи, спрямовані на засвоєння похідної, тобто дериватівної лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання цієї лексики на умовно-комунікативному етапі і контроль якості її сприймання в навчальному тексті.* Вправи другого блоку мають на меті моделювання та семантизацію похідної лексики від нововведеної на основі знань правил словотворення і зняття труднощів подальшого сприймання адаптованого аудіоповідомлення. Набуті таким чином загальні рецептивні та репродуктивні знання номінативної лексики дозволяють починати навчання студентів похідних лексичних одиниць, а також ще раз повторити способи утворення похідних одиниць, без яких вони не зможуть надалі трансформувати певні лексичні одиниці для їх вживання в потрібному контексті.

**Вправа 1**. Повторення правил словотворення.

**Технологія виконання:**

- Викладач на дошці записує основні способи утворення похідних слів, такі як:

1) **словотвір** за допомогою суфіксації і префіксації. Наприклад: hard-line (безкомпромісний) – hardliner (жорстокий правитель); rig (шахраювати) – unrig (викривати); natural (природний) – naturally (природно); to cover (покривати) – to discover (відкривати).

2) **словоскладення.** Наприклад: rig (шахраювати) – rig-builder (вишко-монтажник); hard (важкий) +line (лінія) – hardlne (безкомпромісний); hand (рука) + book (книга) – handbook (довідник).

3) **конверсія.** Наприклад: 'export (експорт) – to ex'port (експортувати); 'progress (прогрес) – to pro'gress (прогресувати).

4) **субстантивація.** Наприклад: to refute (v.) (спростовувати) – refutation (n.) (спростування); to dismiss (v.) (відкидати) – dismission (n.) (звільнення);

5) **ад'єктивація.** Наприклад: to refute (v.) (спростовувати) – refutable (adj.) (помилковий); to dismiss (v.) (відкидати) – dismissive (adj.) (зневажливий); emotion (n.) (емоція) – emotional (adj.) (емоційний).

- Викладач надає приклади.
- Разом зі студентами викладач детально зупиняється й розбирає кожен зі способів.
- Студенти записують вислови в перетвореному вигляді в зошитах.
- Студенти читають перетворені варіанти англійською мовою та дають їх переклад рідною мовою.
- Студенти самостійно наводять приклади до кожного способу.

Незважаючи на детальну інформацію щодо способів словотворення, слід зазначити, що в кожному окремому випадку тільки словникова робота може дати вичерпні похідні форми. Тому при роботі з наступним розділом вправ наполегливо рекомендується наявність словника.

**Вправа 2.** Активізація правил словотворення.

**Технологія виконання:**

- Студенти перетворюють лексику, що вивчається, утворюючи якомога більше похідних форм, наприклад: observe (v.) – спостерігати, стежити; observability (n.) – спостережуваність; различимость (розпізнаваність, розріз-нюваність); observable (adj.) – видимий, помітний, доступний для огляду; observance (n.) – дотримання (закону, звичаю, релігійного обряду, свята); observation (n.) – спостереження, зауваження, висловлювання; observant (adj.) – уважний, наглядовий; observer (n.) – спостерігач, експерт, оглядач (у ЗМІ).
- Студенти читають утворені вислови та їх переклад рідною мовою.

**Вправа 3.** Тренування вживання похідних форм лексики, що досліджується, в найпростіших мовних діях.

**Технологія виконання:**

- Студентам пропонуються підставні таблиці з вмістом похідних форм від лексем, що досліджуються. Студентові необхідно скласти речення

із запропонованою в таблицях лексикою і зачитати їх вголос. Кожен студент читає по одному реченню, демонструючи тим самим сформованість своїх рецептивних навичок.

**Вправа 4.** Активізація похідних форм, стандартно-комбінованої лексики в оперативній пам'яті.

**Технологія виконання:**

- Викладач складає речення англійською мовою, а похідні форми від слів, що досліджується, у реченні написані в дужках рідною мовою.
- Студенту необхідно швидко прочитати речення, автоматично перекладаючи похідне слово в дужках англійською мовою.

**Вправа 5**. Активізація похідних форм у мовній практиці. Вживання лексики в мовленнєвих ситуаціях.

**Технологія виконання:**

- Вправа складається з параграфів, у кожному з яких подані речення рідною мовою, що містять похідні форми від лексики, що досліджується.
- Студент перекладає ці речення англійською мовою і складає міні-розповідь, використовуючи виділені, тобто досліджувані слова.
- Такі саме дії студент відпрацьовує з кожним наступним пунктом і згодом зачитує складену ним міні-розповідь.
- Кожен студент виконує по одному параграфу.
- Коли один зі студентів зачитує свою міні-розповідь, інші слухають і відтворюють сприйняту на слух інформацію.

**Вправа 6.** Розвиток рецептивних і репродуктивних умінь сприйняття і відтворення матеріалу, що досліджується, в більш складній формі – обговорення.

**Технологія виконання:**

- Студенти читають запропонований тематичний текст і обговорюють його, використовуючи у своєму висловлюванні ізольовані слова, що досліджуються, а також похідні форми від цих слів.

- Викладач дає можливість висловитися кожному студенту, що дозволяє ще раз активувати певну лексику в кожного студента окремо і стимулювати розвиток репродуктивних умінь обговорення тексту.

**Вправа 7**. Контроль рецептивних і репродуктивних умінь сприйняття і відтворення матеріалу, що досліджується.

**Технологія виконання:**

- Студенти прослуховують навчальний текст, що містить номінативну лексику, що досліджується, а також її похідні.

- Після навчального тексту студентам необхідно виконати післятекстовий тест, який дозволить оцінити рівень розуміння цього тексту. Для цього їм необхідно вибрати з трьох запропонованих речень одне, яке в точності співпадає зі змістом тексту. Наприклад:

a. Presidential election was marred by allegations of refutation.

b. Presidential election, was marred by allegations of being hard-lined.

c. Parliament election was marred by allegations of refutation.

Усі три речення граматично вірні, але мають незначні змістові відмінності, і лише при розумінні загального контексту можна визначити правильне речення. У цьому випадку це речення зі знаком «а.», інші два є невірними. (навчальний текст див. у додатку VII) Виконувати такі дії необхідно з кожною наступною групою речень цієї вправи.

- Викладач пояснює помилки в тесті, якщо такі виникають.

- Студенти обговорюють прослуханий текст.

**Вправа 8.** Контроль знань слів, що вивчаються, на рецептивному і репродуктивному рівнях.

**Технологія виконання:**

- Студенти закривають праву частину сторінки та читають словосполучення й речення, що містять номінативну лексику, що вивчається, і її похідні, з другої частини сторінки англійською мовою з регламентацією часу.

- Студенти закривають ліву частину сторінки й перекладають словосполучення та речення з регламентацією часу англійською мовою.

**Вправа 9**. Розвиток умінь підготовчого усного мовлення.

**Технологія виконання:**

- Студентам пропонується скласти власне повідомлення у стилі мас-медіа, використовуючи слова і словосполучення цього та попереднього уроків.

- Кожен студент зачитує своє повідомлення, інші слухають і колегіально вибирають найбільш цікавий і динамічний новинний сюжет. Тут можна оцінити і швидкість проголошення повідомлення – найбільш швидка і чітка вимова є найкращою.

**III. Третій блок** – *вправи, спрямовані на засвоєння ідіоматичної лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання цієї лексики на реально-комунікативному етапі й контроль якості її сприймання в автентичному тексті, а також її вживання при інтерпретації.* Вправи третього блоку мають на меті самостійну семантизацію за рахунок тлумачення, синонімів, антонімів, порівнянь, антиципації та прогнозування, потенційно можливої стандартної і експресивної лексики, а також закріплення в пам'яті студентів нововведеної і повторення раніше засвоєної лексики. Ці вправи орієнтовано на сприймання відеосюжетів з повним і точним розумінням, а також на розвиток експресивних умінь з переробки інформації, отриманої при аудіюванні, групування фактів, аналізу, тлумачення елементів і виклад основного змісту тексту та підтексту, коментування думок автора та висловлювання власної думки.

**Вправа 1.** Активізація ідіоматичної лексики в оперативній пам'яті.

**Технологія виконання:**

- Викладач надає речення, що охоплюють асоціативну експресивну нестандартно-комбіновану лексику, і три варіанти перекладу цього речення рідною мовою. Наприклад:

*Political leaders tiptoed around the refuted results.*

a. Політичні лідери ходили навшпиньках навколо спростування результатів.

b. Політичні лідери ходили коло та навколо спростованих результатів.

c. Політичні лідери ніяк не наважувалися заговорити про спростовані результати.

- Студенту необхідно вибрати правильний літературний переклад цього речення відповідно до жанру новинних повідомлень.

Якщо студенти обрали пункт «c», значить вони впоралися із завданням. Виконувати такі дії необхідно з кожним наступним реченням цієї вправи.

**Вправа 2.** Активізація багатозначної синонімічної, антонімічної лексики в оперативній пам'яті.

**Технологія виконання:**

- Студентам пропонуються чотири стовпці слів, де II і IV стовпчики містять досліджувану лексику уроку, I – їх синоніми, а III – антоніми.
- Студенти читають I і II стовпчики, добирають пари синонімів.
- Потім вони читають III і IV стовпчики і добирають пари антонімів.

| I | II |
|---|---|
| declaim | refute |
| manipulate | rigged |
| disproved | on the ground |
| attendance | turn out |
| militant | dismiss |
| reject | harangue |
| on site | call for |
| claim | hard-line |

| III | IV |
|---|---|
| flexible | refute |
| on the distance | rigged |
| reply | on the ground |
| accept | turn out |
| true | dismiss |
| absence | harangue |
| praise | call for |
| prove | hard-line |

Наприклад: attendance і turn-out є синонімами, що означають відвідуваність, явку, а turn out і absence є антонімами.

**Вправа 3.** Контроль знань багатозначної синонімічної лексики на рецептивному й репродуктивному рівнях.

**Технологія виконання:**

- Студенту пропонуються речення англійською мовою, що містять у дужках слова і вислови, схожі за змістом зі словами лексики, що вивчається.

- Спираючись на таблицю попередньої вправи, студенти зачитують речення, замінюючи слово в дужках на відповідне за змістом слово з II стовпчика.

Наприклад: *Reclusive Gen. Augusto Pinochet killed all who flouted the (violent) regime.* У цьому випадку необхідно розкрити дужки таким чином: *Reclusive Gen. Augusto Pinochet killed all who flouted the* ***hard-line*** *regime.* Де слово *violent* замінюється на синонім ***hard-line***, яке є словом, що вивчається.

**Вправа 4**. Контроль знань багатозначної антонімічної лексики на рецептивному й репродуктивному рівнях.

**Технологія виконання:**

- Студенту пропонуються речення англійською мовою, що містять виділені слова і вислови, протилежні за змістом лексиці, що досліджується.

- Спираючись на таблицю другої вправи, студенти зачитують речення, замінюючи виділені слова на протилежні за змістом з IV стовпчика.

Наприклад: *Iran's flexible regime fires ambassadors and diplomats.* Де *flexible* необхідно замінити на слово ***hard-line***.

**Вправа 5.** Активізація експресивної лексики, а саме паронімів в оперативній пам'яті. У цій вправі завдання ускладнюється тим, що до кожного речення надається чотири варіанти відповіді, але всі пропоновані слова схожі між собою (або за написанням, або за значенням). Вправа вимагає повного і точного розуміння значення кожного з цих слів і сприяє усвідомленню різниці між формою і значенням інтерферуючих лексичних одиниць.

**Технологія виконання:**

- Студенту необхідно прочитати текст і вибрати в кожній групі із запропонованих нижче слів одне, яке відповідає за змістом, а потім перекласти текст рідною мовою.

Наприклад: Since the close of (1) polling late Friday. – З того моменту, як закрилися виборчі дільниці в п'ятницю…

Since the close of (1) _____ late Friday, and the hasty confirmation of Mahmoud Ahmedinejad’s second term in office, protests have broken out across

Iran. President Barack Obama is (2) _____ his silence under disputed elections in Iran, he tiptoed around the (3)_____ results but hoped the situation would be settled (4)_____on the ground in Iran. Iranian hard line President Mahmoud Ahmadinejad won a long fight victory of the reformist candidate Mahmud Mir Hussein Moussavi. But Mussavi, dismissed the results, harangued the (5)_____was rigged and Iran supreme leader has called for an investigation. The massive voter turn out in Iran and large protests on the streets could be the start of a shift in Iranian politics.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. | calling | polling | falling | pole in |
| 2. | breaking | break in | cracking | draping |
| 3. | rented | refuted | reputed | reunited |
| 4. | out | are ought | oust | about |
| 5. | vow | note | vote | code |

Як зазначалося вище, особлива лінгвістична природа фразеологічних одиниць викликає специфічні психологічні та методичні складнощі в їх опануванні. Для правильного усвідомлення смислової та образної сторін фразеологічних одиниць, що вживаються в ЗМІ, а також для міцного запам'ятовування та формування навичок вживання їх у мовленні необхідно використовувати в процесі навчання лексики вправи, які забезпечують замикання в свідомості студентів нових мовних зв'язків, що лежать в основі промовляння і вживання фразеологізмів.

**Вправа 6.** Активізація ідіоматичної нестандартно-комбінованої лексики, а саме ідіом, в оперативній пам'яті.

**Технологія виконання:**

- У лівому стовпчику подано речення, що містять ідіоматичні вислови, які виділені жирним шрифтом, а в правому – тлумачення цих висловів англійською мовою. Студентові необхідно обрати правильне тлумачення для кожного ідіоматичного вислову.

Наприклад:

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1. | Famous people are always ***in the public eye***, and are followed by reporters wherever they go. | a. | to continue, to keep doing something as before |
| 2 | The first witness at the trial ***cast doubts on*** the testimony of the main witness. | b. | start talking, discussing |
| 3. | ***Broke the silence*** under disputed elections in Kenya. | c. | attempt to promote/ sell/ advance someone or something |
| 4. | We were permitted to ***carry on with*** the party after we talked to the apartment manager. | d. | well known (esp. by media) |
| 5. | The city ***made a pitch*** for more money from other levels of government to help build a new sports stadium. | e. | to cause someone or something to be doubted |

Так, реченню *Famous people are always **in the public eye**, and are followed by reporters wherever they go* відповідає таке тлумачення: *well known (esp. by media).* Ця вправа спрямована на досягнення необхідної рецептивної автоматизації ідіом.

**Вправа 7**. Активізація ідіоматичної нестандартно-комбінованої лексики, а саме фразових дієслів в оперативній пам'яті.

**Технологія виконання:**

- Прочитайте речення, вживаючи замість пробілів відповідне за змістом фразове дієслово, тлумачення значення потрібного фразового дієслова подається в дужках у кінці кожного речення. Наприклад:

**call for call on carry on deal with tiptoe around**

1. Kenya is …… a peaceful solution to the elections. (*ask strongly and publicly*)
2. Professor Tanzer …… Tim to make the situation clear. (*invite someone to speak in a meeting*)
3. Please, ……. I didn't mean to interrupt you. ( *continue doing smth*.)
4. The state would …….. any opposition. (*manage*)
5. Obama …… refuted results. (*be overcautious*)

Робота з відеосюжетом виконується на двох рівнях: у плані змісту, де увага викладача і студентів загалом зосереджена на мовному оформленні

тексту, і в плані сенсу, де увага сконцентрована переважно на логічному боці розповіді.

Таким чином, з одного боку, студенти оперують інформацією на рівні змісту, тобто практикуються в отриманні інформації, яка експліцитно виражена в сюжеті, уникаючи при цьому механічної передачі інформації і прагнучи до її творчого групування, виділення головного і другорядного. Водночас студенти аналізують і синтезують отриману інформацію. Це творча робота, яка спрямована на розвиток мовленнєвих умінь (рецептивних і репродуктивних) з опорою на логічне мислення.

Виконання підсумкових вправ забезпечує впорядкування в пам'яті мовного матеріалу, який студенти повинні опанувати рецептивно до ступеня автоматизації, і створює передумови для його переходу в активний словник учнів.

**Вправа 8.** Сприйняття і семантизація автентичного новинного повідомлення.

**Технологія виконання:**

- Студенти переглядають автентичний відеосюжет тривалістю в одну хвилину (за рішенням викладача відеосюжет можна переглянути ще раз).

Наведемо скрипт відеосюжету.

Were the elections refuted? Probably. It is more than likely that the higher voter turn-out for this election came in favor of change. This was not true in the 9th Presidential Elections, four years ago, where an unknown, conservative, Tehrani mayor, Ahmadinejad, broke the silence and was ‘challenged’ by the highly controversial cleric-turned-businessman, Rafsanjani. Haranguing the regime, the election was mostly boycotted or dismissed by many reformists minded voters, and the aspect of its ‘rigging results’ by way of the candidates having been hand-picked the Guardian Council (as is policy), was full of dismission in Western-language press.

But from the point of view of promoting more normal relations between the United States and Iran, avoiding a hard-line military conflict, and bringing stability to the region, the truth as to the more narrow question of whether the election was

procedurally rigged may be relevant. If in fact the election was not stolen, and Washington (and Europe) tiptoed around it pretending that it was, this can contribute to a worsening of relations. It will give further ammunition to hard-liners in Iran, who are portraying the whole uprising as a conspiracy organized by the West.

- Для контролю мовленнєвої діяльності студентів та засвоєння ними мовного матеріалу цього сюжету пропонується низка запитань:

a. *Who were the opponents in four year ago election?*
b. *Was the previous election supported by reformists?*
c. *Did western Press comprehensively highlight the 9th Presidential Elections?*
d. *Were the elections rigged according to the United States version?*
e. *What are the relationships between the United States and Iran?*

**Вправа 9**. Контроль якості сприймання сюжету ЗМІ. Одним з основних способів контролю якості сприймання інформації на найвищому рівні складності є інтерпретація. При виконанні наступних вправ від студентів вимагається висловлення власного ставлення до прослуханого.

**Технологія виконання:**

- Студенти практикуються у виявленні головної та другорядних думок автора й у послідовному викладі своїх суджень.

- Для зняття труднощів викладач пропонує низку ключових запитань, спираючись на які, студенти зможуть легше інтерпретувати текст.

*1. What springs first to your mind when you hear the words ... ....?*

*2. What consequences would it have for the world?*

*3. Who is the most at fault in ... ... ... ..?*

*4. What advice would you have for ... ... ... ..?*

*5. What do you know about ... ..?*

*6. How would you feel about being ... ...?*

*7. What three adjectives would you use to describe ... ...?*

- Для більш продуктивної роботи наведемо приклад автентичного тексту з його подальшою інтерпретацією.

**Authentic text**

Computers are major technological breakthrough of the twentieth century. Their benefits are numerous yet much can be said against them.

The main disadvantage of computers is that staring at a screen for long period of time can be damaging to the eyes, and sitting on a chair for hours is certainly not healthy. Secondly, computers distract from social interaction such as conversation.

However, the advantages of computers are numerous, such as the undeniable educational benefits, especially to children. Moreover, computers can be fun with a seemingly endless variety of games which can be played on them.

To sum up, there are strong arguments both for and against the use of computers. Yet, despite the health problems, risk to jobs and lack of personal interaction, it seems that as long as use of computers is regulated, the benefits computers provide to education and business are invaluable.

**Interpretation**

The first thing that springs to my mind when I hear any information about the computers is major technological breakthrough of the twentieth century. There is no doubt that computers made life easier in many spheres all over the world. Business can also benefit from using computers.

It’s easy for students to learn on computers because things seem more exciting and interesting when you see them on a screen rather than in book. There are also lots of games you can play too and you can become so interested in them that you don’t want to do your homework. But you can become unfriendly because you don’t want to go out. So try to spend more time with your real friends but not virtual.

Finally, I think computers are good because they help people a lot and statistics say that this is true. So it’s very smart, compact and timesaving device.

**Вправа 10.** Контроль якості сприйнятої інформації.

**Технологія виконання:**

- Це завдання подається у вигляді тесту, де навпроти кожного речення студентові необхідно поставити T (True), якщо речення правильне, і F (False), якщо в реченні наявні змістові помилки.

| | | |
|---|---|---|
| a. | There have been fights between people and the police in Iran. | |
| b. | Police arrested 100 supporters of the ruling party in Iran. | |
| c. | The main opposition leader asked his followers to accept the results. | |
| d. | The last time there were big street clashes in Iran was 30 years ago. | |
| e. | Mahmoud Ahmadinejad won't work until everyone knows the results. | |
| f. | Mr. Ahmadinejad won the election by a tiny margin. | |
| g. | Not all world leaders were happy that Mr. Ahmadinejad won. | |
| h. | President Obama wants to continue talks with Ahmadinejad. | |

**Вправа 11.** У ролі підсумкової пропонується творча вправа на висловлення своїх думок у межах теми, що обговорюється.

**Технологія виконання:**

Написати твір у межах теми, що обговорюється, англійською або рідною мовою, на розсуд викладача.

На підставі вищевикладеного можна дійти таких висновків.

1. Формування потенційного словникового запасу студентів старших курсів при аудіюванні оригінальних новинних повідомлень ЗМІ англійською мовою необхідно здійснювати на матеріалі вправ, які удосконалюють навички рецептивного опанування лексики і розвивають вміння мовної і контекстної здогадки, та які організовані відповідно до загальних принципів системно-комунікативного методу, запропонованого для створення системи вправ.

Система вправ з формування потенційного словникового запасу складається з трьох блоків. Кожен блок містить групу вправ, спрямованих на рецептивне засвоєння лексики та вдосконалення вмінь здогадки. Більш наочна демострація вправ  подана у додатку М на стор. 255.

Перший блок системи містить мовні вправи, які передбачають введення одиниць потенційного словника, зняття труднощів у подальшому сприйнятті тексту.

Вправи другого блоку, переважно умовно-мовленнєві, мають на меті встановлення внутрішніх і зовнішніх опор, що допомагають семантизувати нові слова і закріпити введену лексику, а також створити орієнтовну основу дій щодо з'ясування значень не вивчених раніше слів з опорою на словотвірні елементи та контекст.

Третій, заключний, блок системи вправ представлено реально-мовленнєвими вправами (як рецептивними, так і репродуктивними). До них належать вправи, орієнтовані на розвиток репродуктивних мовленнєвих умінь з переробки інформації, отриманої при сприйманні новинних відеосюжетів, які дозволяють здійснити контроль розуміння почутого на рівні змісту і сенсу.

## Висновки з розділу 2

На основі результатів, отриманих у першому розділі дисертаційного дослідження (визначення сутності понять «потенційний словник» та «потенційний англомовний словник майбутніх філологів»; лінгвозмістовної характеристики новиних повідомлень ЗМІ, особливостей мови ЗМІ; аналізу психологічної характеристики процесу слухового сприйняття мас-медіа повідомлень та лексичних труднощів сприйняття на слух ЗМІ повідомлень) у другому розділі було визначено основоположні лінгводидактичні принципи формування англомовного потенційного словника для сприймання саме новинних повідомлень мас-медіа, які виступили підґрунтям для функціонування системи вправ; запропоновано систему вправ із формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання повідомлень ЗМІ та розроблено експериментальну модель формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів. Результати дослідження дали підставу дійти таких висновків:

1. Враховуючи специфіку роботи, було обрано такі основоположні лінгводидактичні принципи формування потенційного англомовного

словника майбутніх філологів для сприймання новинних повідомлень мас-медіа: принципи науковості й доступності, систематичності, наочності, свідомості та творчої активності студентів, зв'язку навчання з життям і практикою професійної діяльності, а також міцності й дієвості результатів навчання. Крім того, було запропоновано принцип попередньої інформативності для зняття аудитивних труднощів при сприйманні новинних повідомлень, з огляду на високу інформативність, швидкість і фонетичні особливості їх подання.

2. Було встановлено, що взаємозв'язок і взаємозумовленість письма, говоріння, читання та аудіювання передбачає обов'язкове врахування особливих, специфічних, співвідносних сутнісних характеристик кожного окремого виду мовленнєвої діяльності, а ізоляція цих видів гальмує формування кожного з них і не дозволяє домогтися істотних результатів у процесі навчання.

3. Змодельовано дидактичну модель, яка наочно відображала різноманітні аспекти формування потенційного англомовного словника шляхом аудіювання англомовних повідомлень ЗМІ та реалізувалася за трьома ***етапами:*** 1) лінгво-комунікативному, на якому набувалися знання, формувалися навички і розвивалися вміння вживання номінативної, деривативної і ідіоматичної лексики; 2) умовно-комунікативному, на якому здійснювався розвиток умінь читання і сприймання на слух навчальних і автентичних аудіотекстів і 3) реально-комунікативному, на якому розвивалися вміння узагальненого й детального викладу прослуханої інформації в інтерпретованому вигляді; ***де цілі навчання є*** одним з головних факторів, що визначають взаємодію компонентів моделі, і їх досягнення сприяє цілісності процесу формування потенційного англомовного словника. У практичній індивідуальній діяльності кожного етапу вони трансформувалися в окремі цілі; ***елементами предмета навчання*** на першому етапі була номінативна, деривативна та ідіоматична лексика, на другому етапі - автентичні тексти першого і другого рівнів адаптованості для

прослуховування і переказу, на третьому етапі - автентичні тексти для читання й обговорення та автентичні тексти для прослуховування й інтерпретації; ***компонентами змісту навчання*** були: знання: загальні мовні знання номінативної лексики, лінгвістичні знання деривативної лексики, лінгвокраїнознавчі знання ідіоматичної лексики; навички: мовні навички вживання номінативної лексики, репродуктивні мовні навички вживання деривативної лексики, репродуктивні навички вживання ідіоматичної лексики; та вміння: мовленнєві вміння вживати досліджувану лексику, репродуктивні мовленнєві вміння вживати деривативну трансформовану лексику поряд з номінативною, репродуктивні вміння вживання всіх трьох типів лексики на першому етапі; передмовленнєві та умовно-мовленнєві вміння на другому етапі і реально-мовленнєві уміння на третьому етапі; ***методи навчання*** являли собою систему вправ з набуття всіх типів знань, формування всіх типів навичок і розвитку всіх типів умінь**;** ***форми контролю результатів навчання*** – надавали можливість перевірити якість становлення кожного рівня і готовність переходити на наступний рівень.

4. Розроблено систему вправ з формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення, яка складалася з трьох блоків.

I. *Перший блок* – це вправи, які спрямовані на засвоєння номінативної лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання цієї лексики і контроль якості її сприймання в навчальному тексті.

II. *Другий блок* – це вправи, які спрямовані на засвоєння похідної, тобто деривативної лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання цієї лексики і контроль якості її сприймання в навчальному тексті.

III. *Третій блок* – це вправи, які спрямовані на засвоєння ідіоматичної лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання цієї лексики і контроль якості її сприймання в автентичному тексті, а також її вживання при інтерпретації. Вправи третього блоку мають на меті самостійну семантизацію за рахунок багатозначності, синонімії, антонімії, тлумачення,

прогнозування та антиципації потенційно можливої стандартної та експресивної лексики, а також закріплення в пам'яті студентів нововведеної лексики і повторення раніше засвоєної лексики. Студенти орієнтовані на сприймання відео сюжету з повним і точним розумінням, а також на розвиток умінь з переробки інформації, отриманої при аудіюванні, групування фактів, аналіз, тлумачення елементів і виклад основного змісту тексту та підтексту, коментування думок автора та висловлювання власної думки. Основні результати другого розділу опубліковано в працях автора [132,134,135].

# РОЗДІЛ 3
# ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО СЛОВНИКА МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ АВТЕНТИЧНОГО МОВЛЕННЯ

У третьому розділі, присвяченому опису експериментального дослідження, розкрито питання організації, підготовки та проведення констатувального і формувального експериментів, дано оцінку отриманих результатів на підставі статистико-математичної обробки експериментальних даних, а також подано аналіз результатів експерименту.

## 3.1. Організація та етапи проведення експериментального дослідження

Дослідження проводилося з 2008 по 2013 р. на базі трьох кафедр іноземних мов: кафедри англійської філології Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського, кафедри іноземних мов

Євпаторійського інституту соціальних наук РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» і кафедри англійської філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського – і здійснювалося в чотири етапи.

На **першому,** аналітико-констатувальному етапі (2008–2009 рр.) вивчалася й аналізувалася література щодо теми дослідження, визначалася його методологічна й теоретична основа. Досліджувалися психологічні особливості процесу формування потенційного словника та проводився ретроспективний аналіз методів формування потенційного словника в педагогічній теорії та практиці останніх шістдесяти років. На підставі цього аналізу було виявлено особливості та недоліки наявних методів формування потенційного словника; а практичні результати реалізації цих методів перевірялися під час констатувального експерименту; вони оцінювалися за спеціально встановленими критеріями.

На **другому,** теоретико-пошуковому етапі (2009–2010 рр.) було обґрунтовано та сформульовано мету, гіпотезу й завдання дослідження, а також поглиблено теоретичний аналіз за темою, що досліджувалася. Так, було проаналізовано лексику сучасних новинних повідомлень ЗМІ і продемонстровано тенденцію нівелювання нормативного англійського мовлення з максимальним наближенням його до експресивної форми спілкування через всесвітню економічну, політичну й культурну інтеграцію та уніфікацію. У зв'язку з цим було визначено стилістичні особливості як самої лексики, так і новинних сюжетів, у яких вона вживається. Теоретичним результатом цього етапу стала розробка лінгводидактичної моделі формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення, яка впроваджувалася на:

1) лінгво-комунікативному; 2) умовно-комунікативному і 3) реально-комунікативному етапах для подальшого сприймання, переказу, обговорення та інтерпретації англомовних новинних повідомлень. Практичним результатом цього етапу став складений англо-український словник сучасної новинної лексики.

На **третьому,** аналітико-формувальному етапі (2010–2011 рр.) на підставі лінгводидактичної моделі було представлено експериментальну методику формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення, а також складено спеціальні завдання для перевірки знань, розроблено відповідні критерії для оцінки ефективності методики в процесі формувального експерименту. Результати формувального експерименту, з одного боку, підтвердили ефективність розробленої методики, а з іншого – виявили резервні можливості її удосконалення за рахунок використання словотвірних моделей і вивчення похідних форм номінативної групи, а також їх синонімів, антонімів і фразеологізмів, які широко використовуються в сучасних повідомленнях ЗМІ.

На **четвертому,** узагальнювальному етапі (2011–2013 рр.) було здійснено масову апробацію запропонованої методики, у результаті якої підтвердилася гіпотеза дослідження. На цьому етапі також було систематизовано й узагальнено результати дослідження, проведено їх математичну обробку.

Далі розглянемо експериментальну роботу нашого дослідження в послідовності її проведення.

### 3.2. Хід і результати констатувального експерименту

Для проведення констатувального експерименту необхідно було вирішити такі завдання: 1) розробити експериментальні матеріали (мовні і мовленнєві); 2) визначити критерії оцінювання рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення; 3) відібрати учасників експерименту й пояснити їм правила поведінки в процесі дослідження та контролю їх знань і умінь у відповідних видах мовленнєвої діяльності; 4) встановити результати проведеного контролю.

Зупинимося детально на вирішенні кожного завдання.

1. У ході дослідної роботи ми неодноразово наголошували, що одним з важливих компонентів потенційного англомовного словника є деривативна група, до якої належать похідні слова, утворені шляхом різноманітних прийомів словотвору, тому на першому етапі констатувального експерименту у якості мовного матеріалу ми запропонували 12 міні текстів зі словами номінативної групи, від яких необхідно було утворити максимально можливу кількість похідних (у нашому випадку ця кількість становить 67 дериват, утворених від слів номінативної групи). Наведемо приклад одного міні тексту.(Загальний мовний матеріал констатувального зрізу представлений у додатку А на стор. 197)

Elections are considered stolen when a regime **1** (hind) *hinders* an opposition victory through blatant manipulation of the vote count or through the annulment of the **2** (election) *electoral* results on the ground. In Serbia, it was only after such stolen elections had **3** (fundament) *fundamentally* transformed the political setting that mass **4** (dismiss) *dismissal* of total **5** (refute) *refutation* became successful. This forces a surprised **6** (autocrat) *autocratic* regime bent on staying in power **7** (rig) *to rig* the vote count or annul the results altogether.

Як бачимо з наведеного прикладу, у дужках знаходяться слова номінативної групи, а курсивом підкреслені похідні форми, тобто ті деривати, які мали відтворити студенти.

Що стосується мовленнєвих аудіо матеріалів для перевірки рівня сформованості потенційного англомовного словника для сприймання на слух автентичного мовлення, ми відібрали одне новинне повідомлення політичного характеру. Таким чином, для прослуховування був пред'явлений відео сюжети, який тривав одну хвилину двадцять секунд, що становить 172 слова. Джерелами як цього сюжету, так і подальших сюжетів новинних відео матеріалів, відібраних для проведення експерименту, стали світові канали Ap, BBC і CNN з програми за 2010 рік. Наведемо приклад новинного відео сюжету який було задіяно для проведення констатувального експерименту.

Afghan President Hamid Karzai on Thursday warned Western observers not to “delegitimize” the results of his country’s presidential election, which has been marred by allegations of refutation. In the presidential race there were only 18 candidates in the run for this seat. In an interview with CNN’s ,” Karzai gave a dismissal to all the claims and harangued the Afghanistan’s two electoral bodies. His chief rival, former Foreign Minister Abdullah Abdullah, has spoken out he has “no doubt” Karzai and his allies exercised the authority to rig the vote in the incumbent’s favor. Karzai told reporters earlier on the eve that he believes “firmly” that the election was not rigged, and made a harangue to the “overwhelmingly negative” portrayal of the vote by international news outlets. Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence did not wreck the election altogether after Taliban militants threatened to disrupt it and launched sporadic attacks across the country on the morning of the poll, which scared many people away and led to poor turnout increasing the chance of a run-off.

Після просмотру і прослуховування цього сюжету, щоб перевірити зрозуміння почутого, студентам необхідно було вибрати одне правильне речення з трьох за змістом сюжету. Наведемо приклад.

1.a) Presidential election was marred by allegations of refutation.

b) Presidential election, was marred by allegations of being hard- lined.

c) Parliament election was marred by allegations of refutation.

2. a) Karzai gave a dismissal to all the claims.

b) Karzai proved all the claims.

c) CNN gave a dismissal to all the claims.

3. a) Former Foreign Minister approve the President who exercised the authority to rig the vote.

b) Former Foreign Minister accused the President of exercising the authority to rig the vote.

c) Former Foreign Minister didn’t mention the President to exercise the authority to rig the vote.

4. a) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence wrecked the election.

b) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that military violence did not wreck the election.

c) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence did not wreck the election.

5. a) This election had high turnout.

b) This election had poor turnout.

c) This election had no turnout.

Для визначення рівня володіння репродуктивним умінням сприймати на слух повідомлення ЗМІ, а саме вмінням інтерпретувати почуте повідомлення, було запропоновано прослухати новинне повідомлення, 142 слова за обсягом, та 67 секунд за довжиною звучання.

Zelaya was removed from office by a military-backed coup June 28, but he continues to be recognised by the international community as the country's legitimate leader. The government set up after the coup is headed by Micheletti, who was next in line under presidential succession rules. On the eve Venezuelan President Hugo Chavez - a close ally of Zelaya - said in Caracas "Congratulations, you have done something heroic that will go down in the history of Honduras and Latin America." Hugo Chavez's counterpart Costa Rican President Oscar Arias - acting as mediator in the Honduran crisis - had drafted a proposal, known as the San Jose Accord, to end the standoff, but it has been rejected by the interim Honduran government. It calls for Zelaya ouster to be restored to power as president to head a government of national reconciliation until his constitutional term ends in January.

Після прослуховування, студентам було запропоновано три питання, для розкриття сенсу почутого повідомлення. Наведемо приклад запитань.

a. When did the coup take place?
b. Is Zelaya recognized by the international community as the country's legitimate leader?

c. Who is the close ally of Zelaya?

Після підготовки завдань перейдемо до визначення критеріїв для оцінювання рівня навченості респондентів.

2. Для діагностики рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення були розроблені критерії, їх показники та способи їх оцінювання.

За основу при визначенні критеріїв були прийняті напрями оцінювання, а саме: теоретичне опанування респондентами правил словотвору, розуміння почутого автентичного матеріалу та практичне використання набутих лексичних знань в процесі інтерпретації почутого повідомлення та вираження власної думки.

Отже, представимо критерії: конструктивний, інтроспективний та креативний.

Так, **перший критерій** *(конструктивний)* полягав у визначенні здібностей студента трансформувати лексику номінативної групи в деривативну згідно з правилами словотвору (словоскладання, конверсія, скорочення, ад'єктивація, субстантивація, чергування звуків і перенесення наголосу в слові) максимально можливими варіантами; уміння першого рівня – репродуктивні словотворчі уміння самостійно відтворювати деривати від номінативної, раніше вивченої лексики, на основі правил словотвору.

Показниками володіння вміннями, що діагностуються, є конкретні дії та їх комплекси, які виконуються відносно конкретно поставлених завдань у контексті навчання. Водночас, у структурі будь-якої дії можна виокремити загальні елементи, реалізація яких необхідна під час відтворення того чи іншого вміння. Володіння цими елементами може служити об'єктивними показниками розвитку вміння.

Так, показниками розвиненості словотворчих умінь була здатність студентів відтворити найбільшу кількість дериватів від поданих слів номінативної групи. Якість умінь на цьому рівні визначалася кількістю правильно утворених дериватів.

**Другий критерій** *(інтроспективний)* полягав у визначенні здібностей студента розуміти (семантизувати) лексику ідіоматичної групи, тобто стилістичні засоби виразності (порівняння, фразеологічні звороти, неологізми, метафори, гіперболи, прислів'я та приказки, ідіоми, алюзії, цитати тощо), за допомогою актів мислення та внутрішнього досвіду (мовна здогадка, прогнозування або контекст).

Показники розвиненості аудитивних умінь відображалися здатністю студента зрозуміти сенс новинного повідомлення. Якість умінь на цьому рівні визначалася здатністю усно й письмово відобразити інформацію новинного повідомлення засобом тестування, тобто вибору з трьох речень кожної групи одного, що відповідає змісту почутого; до тексту було запропоновано 5 груп по три речення у кожній групі.

Наступний, **третій критерій** *(креативний)* полягав у здатності самостійно усно відтворювати прослуханий текст, висловлювати власне ставлення до обговорюваної проблеми з послідовним доведенням й аргументуванням особистої позиції, активним використанням стилістичних засобів виразності, застосуванням різноманітних засобів інтонаційної виразності й паралінгвістичних засобів.

Показники розвиненості інтепретаційних умінь відображали здатність студента розмірковувати та виражати власну думку за темою почутого новинного повідомлення. Якість умінь на цьому рівні визначалася обсягом індивідуального висловлювання студента з використанням лексики деривативної і ідіоматичної груп та розширенням інформації й вираженням власної думки в усному непідготовленому висловлюванні (шляхом відповідей на ключові питання: до кожного новинного сюжету було запропоновано по 3 питання, що узагальнювали кожен сюжет; відповіді проводилися також у письмовій формі і передбачали висловлення власної думки за змістом побаченого).

За всіма трьома видами перевірки підрахунки здійснювалися за кількістю правильних відповідей з максимально можливих.

Розроблені критерії вимірювались у коефіцієнтах якості засвоєння респондентами знань і повноти розвитку вмінь, за формулами, розробленими В. Беспальком [25], а саме:

для кожного респондента - коефіцієнт повноти засвоєння змісту структурного елемента системи знань обчислювали:

$$К = a/N, \qquad (3.1.)$$

де а – кількість засвоєних (вірно названих) показників (елементів системи знань); N – загальна кількість показників (елементів системи знань), що підлягали вивченню на цьому етапі навчання. В роботі для цього коефіцієнта ми надамо скорочення КУ.

Для групи респондентів середній коефіцієнт повноти засвоєння знань і сформованості умінь (КК) вираховувалися за формулою:

$$K\overline{K} = \frac{1}{nN} \times \sum_{i=1}^{n} n_i \qquad (3.2),$$

де $n_i$ кількість засвоєних (вірно названих) показників елемента системи знань (або вірно виконаних дій) кожним респондентом;

n – загальна кількість показників елементів системи знань (або умінь), які мають бути засвоєними на певному етапі навчання;

N – кількість респондентів, які виконують завдання.

Визначимо якісну характеристику досліджуваних умінь сприймати текст на слух на рецептивному, репродуктивному та продуктивному рівнях аудіювання: 1) результат у 100–80% вважався високим і позначав відтворення почутої інформації в повному обсязі; 2) у 79–50% – середнім, при не зовсім повному обсязі відтворення інформації, яка прослуховувалась; 3) у 49–10% – низьким, при неповному відтворенні почутої інформації; у 9–0% – нульовим, що означало нездатність студента відтворити почуту інформацію.

Показники визначалися за кількістю правильно відтворюваних речень на основі почутого матеріалу. Так, якщо в 5 групах речень студент помилився один раз, то рівень якості рецептивної діяльності становив 80%; якщо при відповідях на спеціальні питання студент відповів правильно на 4 з 6 запропонованих, то рівень якості репродуктивної діяльності становив 67%; проте якщо при відповідях на загальні питання студент зміг розкрити лише дві ситуації з п'яти, то рівень якості продуктивної діяльності становив 40%.

Те ж стосувалося і лексики. Якщо студенти могли утворити максимальну кількість дериватів від номінативної лексики за регламентований час: 100–80% дериватів вказувало на те, що вони демонстрували високий рівень знань; 2) 79–50% дериватів – що рівень їх рецептивних та репродуктивних знань середній; 3) 49–10% – рівень їх рецептивних та репродуктивних знань низький; 4) нульовий результат відповідав можливості трансформування лексичного матеріалу обсягом у 9–0% слів.

Подамо схематично критеріальний підхід до діагностики рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення у таблиці 3.1.

*Таблиця 3.1*

**Критеріальний підхід до рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення**

| **Критерії** | **Показники** | **Засоби оцінювання** |
|---|---|---|

| | | |
|---|---|---|
| 1. Конструк-тивний | словотворчі уміння, рівень розвиненості яких залежить від якості та кількості правильно утворених дериватів від слів номінативної групи | Високий рівень – якісне максимально можливе перетворення слів у нові форми за регламентований час;від 100% до 80%<br>Достатній рівень – достатня кількість трансформованої лексики;від 79% до 50%<br>Середній рівень – недостатня кількість правильно трансформованої лексики;від 49% до 10%<br>Низький рівень – нездатність студента впоратися із завданням;від 9% до 0% |
| 2. Інтроспек-тивний | аудитивні уміння, рівень розвиненості яких залежить від якості самостійної семантизації прослу-ханого повідомлення та вибір відповіді з трьох можливих, яка найбільше відповідає сенсу новинного повідомлення | Високий рівень – максимальна кількість правильних відповідей (з 15 – 15, 14, 13, 12 *(12–15)* правильних відповідей);від 100% до 80%<br>Достатній рівень – достатня кількість правильних речень (з 15 – 11, 10, 9, 8 правильних відповідей); від 79% до 50%<br>Середній рівень – недостатня кількість правильних речень (з 15 – 7, 6, 5, 4, 3, 2 правильних відповідей); від 49% до 10%<br>Низький рівень – нездатність студента впоратися із завданням (з 15 – 1 або жодної правильної відповіді);від 9% до 0% |
| 3. Креатив-ний | інтерпретаційні уміння, рівень розви-неності яких залежить від якості та кількості самостійно введеної, правильно оформленої в мовному відношенні інформації студентом на підставі почутого повідомлення та трьох ключових питань до кожного тексту | Високий рівень – максимальний обсяг самостійно введеної якісної додаткової інформації (на 3 питання –3 повні відповіді); від 100% до 80%<br>Достатній рівень – достатній обсяг самостійно введеної якісної додаткової інформації з незначними похибками (на 3 питання – 2 відповіді); від 79% до 50%<br>Середній рівень – недостатній обсяг самостійно введеної якісної додаткової інформації зі значними помилками (на 3 питання – 1 відповідь); від 49% до 10%<br>Низький рівень – нездатність студента передати почуту інформацію будь-яким чином; від 9% до 0% |

Рівень володіння вміннями сприймати повідомлення ЗМІ на слух і рівень знань лексичного матеріалу перевірялися протягом 3 занять по 60, 40 та 60 хвилин відповідно, які проводилися в поза аудиторний час; по одному заняттю на день.

На першому занятті студентам пропонувалися міні тексти з номінативною лексикою для утворення дериват (за загальною кількістю 67 одиниць). На виконання аналогічних завдань студенти-філологи старших курсів витрачають близько 45 хвилин. Враховуючи рекомендації викладачів, що працюють у цих групах, ми додали ще 15 хвилин до основного часу. Таким чином, на проведення діагностичного зрізу за першим критерієм на матеріалі англійської мови студенти отримали 60 хвилин (45 хв. + 15 хв.).

На другий день студентам було запропоновано прослухати новинне повідомлення і проаналізувати 5 груп по три речення в кожній групі для вибору одного правильного за змістом речення в кожній групі. Час на виконання завдань розподілявся наступним чином: двократне пред'явлення тексту носієм англійської мови але з заниженим темпом подання (7 хвилин) та 30 хвилин на виконання тесту.

На третій день студентам було запропоновано прослухати новинне повідомлення з 3 ключовими питаннями для письмового пояснення проблемних ситуацій за змістом почутого Час на виконання завдань повідомлення розподілявся наступним чином: двократне пред'явлення також з заниженим темпом подання (7 хвилин) та 53 хвилини для вираження власної думки на письмі.

3. Відбір учасників констатувального експерименту відбувався з урахуванням таких вимог: 1) добровільно брати участь у проведенні всіх контрольних зрізів у поза аудиторний час; 2) дотримуватися правил учасника експерименту: не спізнюватися; не користуватися незапрограмованими джерелами інформації; не втручатися в роботу один одного; не зупинятися на тривалий час на матеріалі, який не знаєш; при виконанні одного варіанта на всіх сідати за окрему парту.

Ми відібрали групи таким чином, щоб у чотирьох з них працювали ті самі викладачі. Надалі дві з чотирьох груп кожного викладача перейдуть у статус експериментальних, а інші дві залишаться контрольними.

Для об'єктивності експерименту ми запросили до участі в ньому студентів з трьох вишів країни: Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (м. Сімферополь), Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського та Євпаторійського інституту соціальних наук РВНЗ «Кримський гуманітарний університет».

У констатувальному експерименті брали участь різні за успішністю студенти – усього 162 особи, різні за стажем роботи викладачі різних мовних факультетів – усього 3 особи. У кожному виші в одного викладача було по чотири групи.

Експеримент проходив на початку 2009 року в усіх групах. Оскільки для всіх студентів у кожен з 3 днів експерименту передбачалися одні й ті ж завдання, вони напередодні копіювалися в потрібній кількості.

Таким чином, протягом 3 днів кожен зі 162 студентів – учасників констатувального експерименту повинен був: трансформувати 67 слів номінативної групи в деривативну; прослухати 1 новинне повідомлення та з наданих 15 речень обрати 5 тих, що відповідають змісту новинного сюжету; прослухати 2 новинних повідомлення та скласти доповідь за трьома ключовими питаннями за змістом повідомлення.

4. Для об'єктивності оцінювання рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення експериментатор зашифрував прізвища студентів таким чином: перші цифри шифру позначали номер вишу:

I – Євпаторійський інститут соціальних наук ;

II – Миколаївський державний університет імені В. О. Сухомлинського;

III – Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського.

Наступні цифри шифру позначали номер групи, а треті цифри – фамілії студентів в алфавітному порядку.

Для виявлення вихідного якісного рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення, ми використовували вищеописаний критеріальний підхід для

діагностики повноти сформованості потенційного англомовного словника для сприймання автентичного мовлення і обчислювали математичні дані, використовуючи формули (3.1) та (3.2.).

Одержані результати діагностичного зрізу з перевірки рівнів володіння прийомами словотворення учасниками констатувального експерименту подано в таблиці 3.2. (дивись додаток Д на стор. 225).

З наведеної таблиці бачимо, що тільки дві людини зі 162 показали високий рівень володіння прийомами словотворення, вони впоралися з 57–60 завданнями з 67, що становить 85–90% завдань. За встановленими нами показниками успішності такий результат засвідчує високий рівень.

Лише 36 осіб показали достатній рівень (4 +5 +5 +3 +2 +3 +2 +5 +6 +1 = 36), тобто 22% студентів. Вони впоралися з 33–47 завданнями, що потрапляє в проміжок між 80% і 50% всього обсягу завдань і відповідає достатньому рівню володіння прийомами словотвору.

Найбільша кількість студентів, на жаль, змогли виконати менше 50% завдань, а саме 92 людини, що становить 57% від усіх, хто брав участь в експерименті. Тож 57% студентів продемонстрували середній рівень володіння прийомами словотвору.

За наведеними в таблиці 3.2 даними, 32 студенти, тобто 20% усіх учасників експерименту, не змогли впоратися із завданням, і їхній рівень володіння прийомами словотвору є низьким.

Як засвідчує таблиця 3.2, лише 23% респондентів позитивно впоралися із завданням і показали високий та достатній рівні, а переважна більшість, а саме 77%, показали середній і низький рівні. Вочевидь, що навички словотворення потребували доопрацювання.

Тому на другому етапі констатувального експерименту ми спробували визначити здатність студента розуміти (семантизувати) лексику ідіоматичної групи, тобто стилістичні засоби виразності (порівняння, фразеологічні звороти, неологізми, метафори, гіперболи, прислів'я та приказки, ідіоми, алюзії, цитати тощо), за допомогою актів мислення та внутрішнього досвіду

(мовна та контекстуальна здогадки, синонімія, антонімія, прогнозування, антиципація або контекст). Після прослуховування новинного повідомлення необхідно було з поданих 15 речень обрати 5, що відповідали змісту сюжету.

Подамо результати діагностичного зрізу з перевірки рівня володіння аудитивними уміннями учасниками констатувального експерименту в таблиці 3.3.(дивись додаток Е на стор. 230).

Як бачимо з таблиці 3.3., тільки одна людина зі 162 виконала всі 15 завдань правильно. Два студенти впоралися з 14 завданнями. З 13 завданнями впоралися п'ять осіб. Найбільша кількість студентів, а саме дев'ятнадцять осіб, впоралися з 12 завданнями.

За встановленими показниками обсяг засвоєної інформації, що становить не нижче 80% (у цьому випадку це не менше 12 завдань), свідчить про високу якістю володіння нею. У результаті аналізу отриманих експериментальних даних (1 + 3 + 6 + 18) було виявлено, що 28 студентів, тобто 17% усіх тих, хто брав участь в експерименті, на початку дослідження мали високий рівень самостійної інтуїтивної семантизації новинних повідомлень ЗМІ.

За даними, наведеними в таблиці 3.3, 59 студентів, тобто 36% усіх, хто брав участь, змогли правильно виконати від 8 до 11 завдань, тобто 50% усього обсягу завдань. З цього можна дійти висновку, що 36% учасників експерименту продемонстрували достатній рівень умінь аудіювання англомовних матеріалів ЗМІ.

Як засвідчує таблиця 3.3., 67 студентів, тобто 41% усіх, хто брав участь в експерименті, виконали від 2 до 7 завдань, тобто 49–10% усього обсягу, тому вважаємо, що їх рівень сформованості умінь середній. Вісім студентів зі ста шістдесяти двох зовсім не зрозуміли поданий відеоматеріал. Відповідно їх рівень аудитивних умінь є низьким.

Отже, аналіз результатів, отриманих під час констатувального етапу експерименту, підтвердив припущення про те, що, з одного боку, незнання лексики ЗМІ перешкоджає сприйняттю на слух новинних сюжетів, а з іншого

– демонструють можливість практично повного розуміння відеосюжетів навіть у разі незнання, але тільки незначної кількості слів, значення яких семантизується за допомогою контексту та відеоряду з опорою на мовну здогадку.

Наступний етап констатувального експерименту полягав у визначенні рівня сформованості потенційного англомовного словника для сприймання автентичного мовлення, а саме вмінням інтерпретувати почуте повідомлення, але лише в тих студентів, які продемонстрували високий і достатній рівень умінь за конструктивним та інтроспективним критеріями. Ними виявилося (28+59) = 87 осіб. Цим студентам було запропоновано по 3 запитання англійською мовою до прослуханого тексту для письмових відповідей на них. Робота виконувалася на основі інформації, яка була зрозумілою й запам'яталася.

До цього зрізу не залучалися студенти, які продемонстрували середній і низький рівень уміння розуміти зміст відеосюжетів, тобто (162 - 87) = 75 осіб. Експериментатору й асистентам було цілком очевидно, що відтворювати почуте іноземною мовою (навіть з опорою на запитання) неможливо без його розуміння.

Отже, результати зрізу у 87 студентів, які значною мірою володіють умінням аудіювати новинні сюжети, подані в таблиці 3.4. (дивись додаток Ж на стор. 236).

За даними таблиці 3.4, бачимо, що лише 11 з 87 студентів дали вичерпну відповідь на всі три запитання, що становить 13% студентів, які виявили високий рівень володіння репродуктивними уміннями інтерпретувати новинний текст. 57 студентів (67%) правильно відповіли не менш ніж на 2 запитання, тобто осягли половину змісту, який перевірявся, і тому рівень вимірюваних у них умінь відповідає достатньому. Решта (87 - 11 - 57) = 19 осіб виявили середній рівень репродуктивних інтерпретаційних умінь. Жоден респондент не виявив низький рівень сформованості вмінь.

Наведемо результати виявлення знань за креативним критерієм: у 11 студентів (13%) – високий рівень досліджуваних умінь; у 57 студентів (67%) – достатній рівень, у решти 20% – середній і низький.

Отже, можна зазначити, що решта 75 учасників експерименту (46%) не приймали участь у діагностичному зрізі з виявлення знань за креативним критерієм у зв'язку з тим, що вони не зрозуміли тексти на попередньому рівні.

Тому вважати їх можливості результативними в процесі репродукції почутого матеріалу мовою що вивчається, не видається правомірним.

Інші види зрізів у констатувальному експерименті не проводилися, тому що наявні результати досить повно освітили вихідний рівень рецептивних і репродуктивних можливостей студентів, що навчалися цього виду іншомовної мовленнєвої діяльності.

Перейдемо до розгляду подальшої експериментальної роботи, що полягала в організації навчального процесу за розробленою експериментальною методикою формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення.

## 3.3. Перевірка ефективності розробленої методики у процесі проведення формувального експерименту

Для проведення формувального експерименту необхідно було вирішити такі завдання: 1) відібрати учасників експерименту й пояснити їм правила поведінки протягом майбутньої перевірки; 2) визначити умови проведення формувального експерименту; 3) підготувати матеріали для проведення контрольних зрізів; 4) встановити результати проведеного контролю та узагальнити їх.

Зупинимося детально на вирішенні кожного завдання.

1. Формувальний експеримент проходив у 2010–2011 навчальному році. . Його учасниками стали студенти, які на констатувальному етапі

експерименту продемонстрували низькі й нульові вміння сприймати на слух новинні повідомлення. Однак з огляду на те, що перерозподіл студентів за підгрупами не видавався можливим, ми вирішили проблему відбору учасників формувального експерименту шляхом вибору в кожного викладача двох з чотирьох груп, причому тих, у яких результати виявилися нижчими. Такий підхід демонстрував наше бажання максимально об'єктивно перевірити розроблену методику формування потенційного словника для сприйняття повідомлень мас-медіа. Решта груп студентів виконували контрольну функцію, тобто їх результати навчання порівнювалися з тими, які ми отримали в групах з менш успішними студентами. Надалі контрольні групи студентів ми будемо скорочено називати КГ, а експериментальні – ЕГ.

Ті самі викладачі працювали в контрольних та експериментальних групах, отже, вони зобов'язалися не використовувати експериментальну методику навчання в контрольних групах.

Студенти експериментальних груп зобов'язалися суворо дотримуватися всіх рекомендацій експериментатора і тому ретельно й послідовно виконувати всі запрограмовані в експериментальному навчальному посібнику вправи, як під керівництвом викладача, так і під час позааудиторної самостійної роботи.

Подамо в таблиці 3.5 дані про всі експериментальні та контрольні групи з урахуванням результатів констатувального експерименту з визначення рівня рецептивних аудитивних умінь, рецептивних знань лексики й репродуктивних умінь сприймати повідомлення ЗМІ на слух. (дивись таблицю 3.5 на стор. 139)

Отже, як засвідчує таблиц 3.5., експериментальними групами були І-1, І-3, ІІ-1, ІІ-4, ІІІ-1, ІІІ-4, студенти яких виявили більш низький рівень за всіма трьома критеріями; контрольними групами були І-2 , І-4, ІІ-2, ІІ-3, ІІІ-2, ІІІ-3, студенти яких виявили більш високий рівень.

*Таблиця 3.5*

**Розподіл груп для проведення формувального експерименту**

| Виш | № групи | ПІБ викладача | К-ть студен-тів | КК при перевірці за 1 критерієм | КК при перевірці за 2 критерієм | КК при перевірці репродук-тивних умінь | Вид групи стосовно подальшої участі у формувально-му експерименті |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| I | 1 | Каменський О. І. | 13 | 0,42 | 0,42 | 0,58 | ЕГ |
| | 2 | | 13 | 0,59 | 0,58 | 0,67 | КГ |
| | 3 | | 14 | 0,50 | 0,45 | 0,61 | ЕГ |
| | 4 | | 14 | 0,55 | 0,55 | 0,67 | КГ |
| **II** | 1 | Добровольська Л. С. | 13 | 0,46 | 0,47 | 0,53 | ЕГ |
| | 2 | | 13 | 0,66 | 0,63 | 0,63 | КГ |
| | 3 | | 14 | 0,61 | 0,61 | 0,63 | КГ |
| | 4 | | 14 | 0,55 | 0,37 | 0,67 | ЕГ |
| **III** | 1 | Вовк О. А. | 13 | 0,43 | 0,38 | 0,60 | ЕГ |
| | 2 | | 13 | 0,61 | 0,55 | 0,67 | КГ |
| | 3 | | 14 | 0,60 | 0,49 | 0,67 | КГ |
| | 4 | | 14 | 0,42 | 0,34 | 0,58 | ЕГ |

2. Основною вимогою до проведення формувального експерименту було дотримання рівних умов для всіх його учасників. Ця рівність умов виявлялася:

1) у рівній кількості навчальних годин, відведених на формування потенційного словника для слухового сприймання новинних повідомлень для студентів експериментальних і контрольних груп;

2) в однаковому досвіді роботи викладачів в експериментальних і контрольних групах: кожен викладач працював у двох експериментальних і двох контрольних групах;

3) у рівних (однакових) навчальних матеріалах для студентів експериментальних і контрольних груп: усі без винятку студенти вчилися сприймати на слух одні й ті ж новинні сюжети: політичні (9 сюжетів), економічні (9 сюжетів) і світської хроніки (9 сюжетів); усього 27 сюжетів. Розшифровку цих сюжетів подано у додатку Г на стор.215.

4) у рівних (однакових) завданнях для контролю становлення рецептивних, репродуктивних і продуктивних умінь сприймати на слух новинні повідомлення політичного, економічного й соціального характеру для студентів експериментальних і контрольних груп;

5) у рівних термінах та способах проведення контрольних зрізів у студентів експериментальних і контрольних груп;

6) у рівних способах обробки отриманих даних в експериментальних і контрольних групах.

Відмітною ланкою процесу навчання сприйняття на слух новинних повідомлень студентів експериментальних і контрольних груп була тільки методика. Студенти експериментальних груп навчалися за розробленою нами методикою, реалізованою в експериментальних навчальних посібниках (Мартинова Р. Ю., Логвина С. А. Практичний курс формування потенційного англомовного словника для студентів філологічних спеціальностей педагогічних університетів: у 4-х ч. – 2010. – Ч. 1. Політика; Ч. 2. Економіка; Ч. 3. Світські хроніки; Ч. 4. Світові катаклізми). Студенти контрольних груп навчалися за довільними методиками, запропонованими їх викладачами.

3. Перший контрольний зріз проводився в кінці першого семестру, коли студенти прослухали перші п'ятнадцять сюжетів (по п'ять кожного виду).

Для проведення першого контрольного зрізу студентам експериментальних і контрольних груп пропонувалося для прослуховування по одному незнайомому новинному контрольному аудіо тексту кожного тематичного виду обсягом у 80 секунд кожен; швидкість їх звучання була на 15% повільнішою за швидкість звучання автентичного новинного сюжету.

Відповідно до описаних вище критеріїв студенти повинні були: 1) відтворити максимальну кількість похідних слів від слів номінативної

групи що відповідало конструктивному критерію оцінювання досліджуваних умінь (завдання див. у додатку Б на стор.203); 2) написати англійською мовою переказ почутого за допомогою відповідей на деталізовані запитання (по 7 запитань до кожного тексту), що відповідало інтроспективному критерію оцінювання досліджуваних умінь (самі завдання див. у додатку Б на стор.204); 3) написати англійською мовою своє трактування подій, що викладаються в текстах, за допомогою відповідей на ключові запитання (по 6 запитань до кожного тексту), що відповідало креативному критерію оцінювання досліджуваних умінь (самі завдання див. у додатку Б на стор.206).

4. Перевірка здійснювалася з усіма, хто брав участь в експерименті, у три дні по 70 хвилин кожного дня. Щодня викладач розсаджував студентів експериментальних і контрольних груп у великій аудиторії по одній людині за партою і відтворював для всіх один і той же тематичний аудіо текст. За необхідності контрольні аудіо тексти прослуховувалися два рази, але не більше. Після закінчення встановленого часу роздавалися картки із завданнями для перевірки рівня становлення рецептивних, репродуктивних і продуктивних умінь сприймати на слух повідомлення ЗМІ.

Таким чином, протягом кожного з трьох днів перевірки встановлювався рівень іншомовних знань, достатніх для сприймання на слух політичних (перший день), економічних (другий день) і культурологічних (третій день) аудіо текстів.

Подамо отримані результати схематично в таблиці 3.6. (дивись додаток З на стор.238).

Згідно з даними, наведеними в таблиці 3.6., студенти експериментальних груп, які в констатувальному експерименті зрозуміли запропоновані новинні сюжети лише на 30%, у формувальному експерименті за рахунок роботи з експериментальною методикою поліпшили свій результат на рецептивному рівні на 33%, що в цілому становило 63% якості умінь словотворення. Окрім того, чотири студенти з п'яти, у яких були низькі результати на рівні утворення похідних слів, поліпшили якість словотворення в середньому на

11%, що в цілому відповідає низькому рівню навичок словотворення, але разом з тим демонструє тенденцію до підвищення якості умінь, які розвиваються.

Крім того, 42 студенти експериментальних груп, які в констатувальному експерименті виявили низький рівень словотвірних умінь, у формувальному експерименті продемонстрували достатній рівень умінь, що розвиваються.

Що стосується рівня становлення репродуктивних умінь сприймання на слух повідомлень ЗМІ, то він виявився дещо нижчим за рівень рецептивних умінь і становив 57%. Це обумовлюється тим, що незнайома лексика може бути семантизована на підставі контекстуальної здогадки й відеоряду і тому в цілому зміст тексту може бути зрозумілим. Вжити новий лексичний матеріал, почутий лише один раз при аудіюванні, у процесі письмової репродукції тексту значно складніше. Ми обмежили кількість повторів аудіотексту до 2 разів, що виключало повторення незнайомого лексичного матеріалу і тому ускладнювало його вживання при переказі тексту.

Нижче, ніж рівень репродуктивних і рецептивних умінь, виявився рівень продуктивних умінь аудіювання у студентів експериментальних груп. Він становив нижню межу достатнього рівня й дорівнював 54%. Однак, також спостерігався значний прогрес у розвитку аудитивних можливостей цих студентів. Нагадуємо, що в ході констатувального експерименту вони зрозуміли новинні відеосюжети на досить низькому рівні. Обговорювати їх зміст засобами, що вивчалися в минулому навчальному році, для них не уявлялося можливим.

Аналіз письмових робіт з обговорення почутого на основі шести ключових запитань до кожного тексту показав, що поряд з номінативною лексикою вони використовували і деривативну, а також асоціативну, і незважаючи на те, що вітсоток її вживання був ще невеликим, однак це підтвердило правильність нашої гіпотези про те, що потенційний словник майбутніх філологів вже почав формуватися, оскільки на основі програмно обумовленої, нормативно-утвореної і самостійно семантизованої лексики

студенти самостійно утворювали і використовували у мовленні дериативну й асоціативну лексику.

Аналізуючи результати, отримані в ході первинної перевірки ефективності розробленої методики, слід зупинитися на досить несподіваних результатах становлення досліджуваних умінь у студентів контрольних груп.

Вони не навчалися за експериментальною методикою, але їх результати, хоча й незначно, але покращилися. Ці дані дають підставу стверджувати, що спрацював людський чинник і викладачі якоюсь мірою вдосконалили свою роботу в цілому. Крім того, студенти контрольних груп уже в констатувальному експерименті демонстрували достатній рівень рецептивних умінь сприймання на слух новинних сюжетів; на час контролю вони були попереджені, що їх вміння розуміти, переказувати й обговорювати прочитане будуть порівнюватися з відповідними вміннями студентів експериментальних груп.

Таким чином, перша перевірка розробленої методики навчання сприймати на слух повідомлення ЗМІ студентів-філологів показала її правомірність.

Для більш чіткого уявлення про вміння, що розвиваються у студентів експериментальних і контрольних груп, подамо їх у цифрових показниках у зведеній таблиці 3.7. (дивись таблицу 3,7 на стор.144)

Уже в процесі наступної частини експерименту спостерігалася більша впевненість наших студентів при роботі з повідомленнями мас-медіа. У кінці другого семестру після прослуховування, переказу й обговорення наступних 12 новинних повідомлень (по 4 сюжети кожного тематичного напрямку: політика, економіка, світська хроніка) було проведено повторний контрольний зріз для визначення рівня становлення рецептивних, репродуктивних і продуктивних умінь сприймати на слух повідомлення ЗМІ.

У ньому брали участь ті самі студенти експериментальних і контрольних груп та їх викладачі. Студентам було запропоновано виконати завдання, які були аналогічні тим, що пропонувалися під час передексперементального зрізу.

*Таблиця 3.7*

**Результати першого діагностичного зрізу з виявлення рівня розвитку іншомовних мовленнєвих умінь сприймати автентичне мовлення в майбутніх філологів експериментальних і контрольних груп**

| вид підгруп | кількість студентів | Загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 1-м критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення умінь у середньому на одного студента | Загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 2-м критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення умінь у середньому на одного студента | Загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 3-м критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення продуктивних умінь у середньому на одного студента |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | у цифрах | у % | | | у цифрах | у % | | | у цифрах | у % | |
| ЕГ | 81 | 2025 | 1283 | 63% | дост | 1701 | 973 | 57% | дост | 1458 | 791 | 54% | дост |
| КГ | 81 | 2025 | 1166 | 58% | дост | 1701 | 874 | 51% | дост | 1458 | 652 | 45% | сер |

Відповідно до описаних вище критеріїв студенти повинні були: 1) відтворити максимальну кількість похідних слів від слів номінативної групи, що відповідало конструктивному критерію оцінювання досліджуваних умінь; 2) написати англійською мовою переказ почутого за допомогою відповідей на деталізовані питання (по 7 запитань до кожного тексту), що відповідало інтроспективному критерію оцінювання досліджуваних умінь; 3) написати англійською мовою своє трактування подій, що викладаються в текстах, за допомогою відповідей на ключові питання (по 6 запитань до кожного тексту, загальна кількість становила 18 завдань), що відповідало креативному критерію оцінювання досліджуваних умінь.

Результати зрізу подано в таблиці 3.8. (дивись додаток І на стор.243).

За даними таблиці 3.8., у студентів експериментальних груп відбулися значні позитивні зміни:вдосконалилися словотвірні вміння, які розвилися ще на 22% відносно даних, отриманих у кінці першого семестру, і тепер їх показник становив 58 + 22 = 80%.

Рівень їх умінь самостійно семантизувати становив 71%, що на 14% вище, ніж дані щодо становлення відповідних умінь у кінці першого семестру навчання.

Що стосується якості продуктивних умінь, то вона вдосконалилася не тільки в кількісних показниках, але й у якісних. Це означає, що тепер на 10 і більше ключових питань відповіли не 38 осіб, як це було наприкінці першого семестру навчання, що становило 46% достатньої якості умінь обговорювати почуте, а 59 студентів, що становило 67% якості розглянутих умінь. Таким чином, нижня межа достатнього рівня продуктивних умінь сприймання повідомлень ЗМІ на слух у студентів експериментальних груп трансформувалася в середню межу достатнього рівня. Крім того, змінилося й саме письмове мовлення студентів при трактуванні сприйнятої під час прослуховування інформації. Воно ще більше збагатилося номінативною, дериватівною, і ідіоматівною лексикою, а також зросло структурне варіювання речень і висловлювань власної думки під час інтерпретації.

Студенти контрольних груп, за даними таблиці 3.8., також покращили свої результати: загалом на 6% у становленні словотвірних умінь, що тепер становило 58% + 6% = 64%, відповідних достатньому рівню становлення цих умінь. Якість умінь самостійної семантизації в них не вдосконалилася й до кінця другого семестру становила також 51%, тобто той самий низький поріг достатнього рівня. Вважатиме, що саме деталізовані питання стали певною мірою підказкою в становленні під час перевірки рецептивних та репродуктивних умінь сприймання на слух, їх продуктивний рівень залишився незмінним – 45%.

Для більш чіткого уявлення про розвиненість умінь студентів експериментальних і контрольних груп подамо результати у цифрових показниках у зведеній таблиці 3.9.

*Таблиця 3.9*

**Результати другого діагностичного зрізу з виявлення рівня розвитку іншомовних мовленнєвих умінь сприймати автентичне мовлення в майбутніх філологів експериментальних і контрольних груп**

| вид груп | кількість студентів | загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 1 критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення умінь у середньому на одного студента | загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 2 критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення умінь у середньому на одного студента | загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 3 критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення продуктивних умінь у середньому на одного студента |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | у цифрах | у % | | | у цифрах | у % | | | у цифрах | у % | |
| ЕГ | 81 | 2025 | 1621 | 80% | вис. | 1701 | 1205 | 71% | дост | 1458 | 982 | 67% | дост |
| КГ | 81 | 2025 | 1291 | 64% | дост | 1701 | 875 | 51% | дост | 1458 | 663 | 45% | сер |

Для більш чіткого уявлення про розвиток умінь студентів експериментальних і контрольних груп згідно з результатами обох

діагностичних зрізів подамо їх у цифрових показниках у зведеній таблиці 3.10.

*Таблиця 3.10*

**Результати діагностичних зрізів з виявлення рівня розвитку іншомовних мовленнєвих умінь сприймати автентичне мовлення в студентів експериментальних і контрольних груп**

| вид груп | кількість студентів | загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 1 критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення умінь у середньому на одного студента | загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 2 критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення умінь у середньому на одного студента | загальна кількість завдань для перевірки рівня становлення умінь за 3 критерієм | з них правильних відповідей | | рівень становлення продуктивних умінь у середньому на одного студента |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | у цифрах | у % | | | у цифрах | у % | | | у цифрах | у % | |
| ЕГ | 81 | 2025 | 1283 | 63% | дост | 1701 | 973 | 57% | дост | 1458 | 791 | 54% | дост |
| КГ | 81 | 2025 | 1166 | 58% | дост | 1701 | 874 | 51% | дост | 1458 | 652 | 45% | сер. |
| ЕГ | 81 | 2025 | 1621 | 80% | вис. | 1701 | 1205 | 71% | дост | 1458 | 982 | 67% | дост |
| КГ | 81 | 2025 | 1291 | 64% | дост | 1701 | 875 | 51% | дост | 1458 | 663 | 45% | сер. |

Подамо порівняльні дані щодо розвитку іншомовних мовленнєвих умінь сприймати автентичне мовлення на слух у майбутніх філологів в експериментальних і контрольних групах після формувального експерименту

на рис. 3.1, 3.2, а також на рис. 3.3, що визначає загальний індекс розвитку іншомовних мовленнєвих умінь сприймати автентичне мовлення в обох групах.

**Рис. 3.1 Рівень становлення умінь за 1 критерієм**

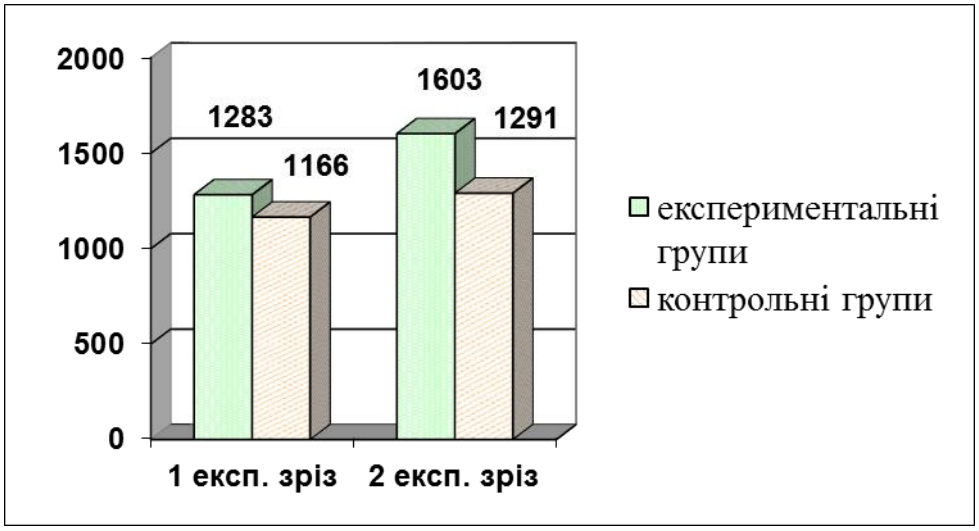


**Рис. 3.2 Рівень становлення умінь за 2 критерієм**

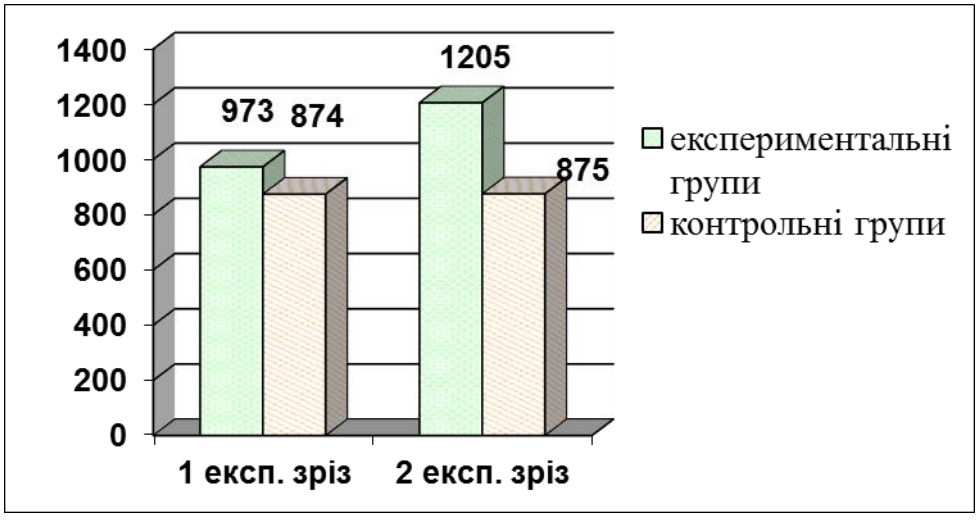


**Рис. 3.3 Рівень становлення умінь за 3 критерієм**

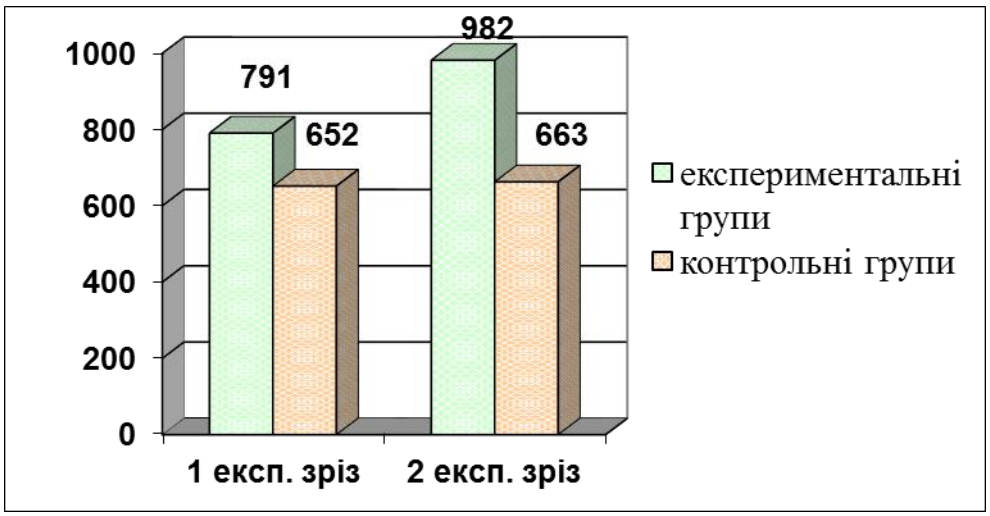


Представлені дані наочно демонструють значне зростання розвитку умінь у студентів експериментальних груп і низький рівень цих умінь у студентів контрольних груп, незважаючи на те, що вихідний рівень умінь сприймати на слух новинні повідомлення ЗМІ у перших з названих студентів був явно нижчим, ніж в другій групі.

Раніше ми вже висловлювали припущення, що аудіювання складних з погляду лінгвістики текстів буде недостатньо успішним, якщо не проводити попередню системну роботу з вивчення новинної лексики і стилістичних особливостей сюжетів ЗМІ. Студенти контрольних груп зрозуміли сенс почутого, оскільки знали значення більшої частини вживаної лексики, але відтворити, те, що почули, мовою, яка вивчається, вони практично не змогли.

Проведений другий діагностичний зріз остаточно переконав нас у правомірності висунутого припущення про те, що якість розуміння автентичних сюжетів ЗМІ безпосередньо залежить від якості володіння лексикою, з якої вони складаються. Значної кількості студентів важко було у висловленні думок не тільки через недостатнє розуміння сенсу сюжетів, а також через відсутність необхідних мовних одиниць у словниковому запасі для їх словесного оформлення. Це дозволяє вважати розроблену методику ефективною в тій її частині, яка спрямована на розвиток передмовленнєвих та мовленнєвих умінь сприймати автентичні новинні сюжети студентами-філологами.

Безумовно, можна припустити, що, якщо продовжували навчати студентів аудіювання повідомлень ЗМІ без попереднього вивчення лексики мас-медіа, кількість переглянутих сюжетів одного дня перейде в якість їхнього розуміння, осмислення та проговорювання. Однак такого обсягу навчального часу у вишівській практиці немає. Тому обраний нами шлях: від вивчення номінативної, деривативної й ідіоматичної лексики до читання спеціальних навчальних текстів, у яких вона системно повторюється з тексту в текст, та до аудіювання поступово ускладнюваних навчальних текстів, а потім до сприймання автентичних повідомлень ЗМІ – методично виправданий.

Отже можна зазначити, що отримані дані свідчать про позитивний вплив розробленої експериментальної методики формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів і підтверджують гіпотезу про раціональність формування потенційного словника в три етапи: лінгво-комунікативний, умовно-комунікативний і реально-комунікативний.

## 3.4. Математична обробка результатів дослідження

На початку експерименту нами було висунуто гіпотезу щодо переходу слів з можливих для вживання у вільно вживані шляхом систематичного вживання кожного з них за розробленою методикою, тобто розглядалася можливість переходу потенційної лексики в статус активної. Для перевірки цієї частини гіпотези ми провели наступний експеримент тільки зі студентами експериментальних груп, оскільки перед студентами контрольних груп не могла бути поставлена така лінгвістична задача.

Для того, щоб остаточно підтвердити цю думку, було перевірено в усіх учасників експерименту рецептивні й репродуктивні знання найбільш складних лексичних явищ номінативної, деривативної та ідіоматичної груп, що містяться в тих самих трьох контрольних текстах, які вони слухали, та в

подальшому демонстрували рівень їх рецептивного розуміння, а також рецептивного й репродуктивного відтворення.

У тексті 1 – політичного характеру – це були такі слова та вислови:

1. harangue about the rigged vote
2. massive voter turn-out
3. irrefutable evidence
4. ousted president
5. run for another term
6. restore to power
7. flee the country
8. reclusive general
9. denouncement of junta policy

У тексті 2 – економічного характеру – слова і вислови були такими:

1. bailout measures
2. boost savings rate
3. default rate
4. big retailer
5. stocks and commodities
6. crude oil prices
7. ideled factory
8. lay off
9. cut the jobs

У тексті 3 – культурологічного характеру – це були такі слова і вислови:

1. plead guilty
2. stay-away order
3. fuel the firestorm
4. sluggish growth
5. assaultive behavior
6. plead for mercy
7. pay tribute

Отже, усього важких для розуміння було (9 +9 +7) = 25 лексичних одиниць. Матеріали, що відображають зміст потенційного словника за темами – політика, економіка і світська хроніка, – знаходяться в додатку К на стор.247.

Оскільки студентам пропонувався один і той самий варіант контрольного зрізу, кожен студент сидів за окремою партою.

Суть експерименту полягала в тому, що кожному студенту на початку експериментального курсу пропонувалася картка з усіма 25 лексичними одиницями англійською мовою для їх письмового перекладу рідною мовою за час, рівний до швидкості письма дорослої людини, тобто 100 літер на хвилину. Після закінчення встановленого часу ці картки були зібрані викладачем та утримані до кінця експерименту.

Проаналізувавши всі виконані роботи, ми встановили, що 25, 24, 23, 22, 21, 20, 19, 18, і 17 лексичних явищ не переклав ніхто. Переклад 16 лексичних явищ здійснили 5 осіб з 81; 15 явищ – 4 особи; 14 явищ – 5 осіб; 13 явищ – 3 особи; 12 явищ – 7 осіб; 11 явищ – 7 осіб; 10 явищ – 9 осіб; 9 явищ – 10 осіб; 8 явищ – 7 осіб; 7 явищ – 8 осіб; 6 явищ – 7 осіб; 5 явищ – 9 осіб; до 4,3,2,1 явищ не надав перекладу ніхто. Це означає, що з 2025 лексичних явищ на всіх правильних перекладів було 789.

Визначимо початковий рівень знань лексичних явищ у політико-економічній і культурологічній сферах відносно кількості умовних одиниць знань, застосованих студентами, до загальної кількості одиниць знань у проведеному зрізі. Кількісною характеристикою повноти знань був коефіцієнт засвоєння студентами умовних одиниць знань.

Для цього використовуємо формулу (формулу А. А. Киверялга [112]) :

$$\overline{K} = \frac{\sum N_i}{n\sum N} \times 100\%, \qquad (3),$$

де n – загальна кількість студентів, які виконували роботу;

ΣN – сума правильних перекладів у тесті;

ΣNi – сума правильних перекладів студентів.

$$\overline{K} = \frac{789}{81 \cdot 25} \times 100\% = 39$$

Це означає, що з 2025 лексичних явищ на всіх правильних перекладів було 789, що складає 39%.

Після закінченні експериментального курсу студенти отримали інші картки, у яких цю лексику було подано в іншому порядку українською мовою для її письмового перекладу англійською мовою за той самий час. Студенти були попереджені, що помилки в орфографії слів не будуть враховуватися при визначенні рівня володіння цим лексичним матеріалом. Після закінчення встановленого часу ці картки також були зібрані викладачем.

У результаті перевірки робіт виявилося, що 25 лексичних явищ правильно переклали 5 осіб, 24 явища – 4 особи, 23 явища – 3 особи, 22 явища – 5 осіб, 21 явище –7 осіб, 20 явищ – 8 осіб, 19 явищ – 8 осіб, 18 явищ – 6 осіб, 17 явищ – 7 осіб, 16 явищ –7 осіб, 15 явищ – 6 осіб; 14 явищ – 4 особи; 13 явищ – 3 особи; 12 явищ – 3 особи; 11 явищ – 2 особи; 10 явищ – 2 особи; 9 явищ – 1 особа; 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1 і 0 лексичних явищ не переві жоден респондент. Визначимо кінцевий рівень засвоєних знань лексичних явищ у політико-економічній і культурологічній сферах та отриманих у результаті роботи з першоджерелами, відібраних самостійно відносно кількості умовних одиниць знань, застосованих студентами, до загальної кількості одиниць знань у цьому зрізі. Кількісною характеристикою повноти знань був коефіцієнт засвоєння студентами умовних одиниць знань.

Для цього використовуємо формулу (3):

$$\overline{K} = \frac{1470}{81 \cdot 25} \times 100\% = 73$$

Отже, з 2025 лексичних явищ на всіх правильно перекладених було 1470, що становить 73%, тобто т. зв. вищий поріг середнього рівня лексичної компетентності з досліджуваної проблеми.

Подамо результати обчислень у вигляді графіка-гістограми (Рис. 4).

**Рис.4. Порівняльні дані результатів першого і другого діагностичного зрізів з виявлення знань лексичних явищ студентів ЕГ**

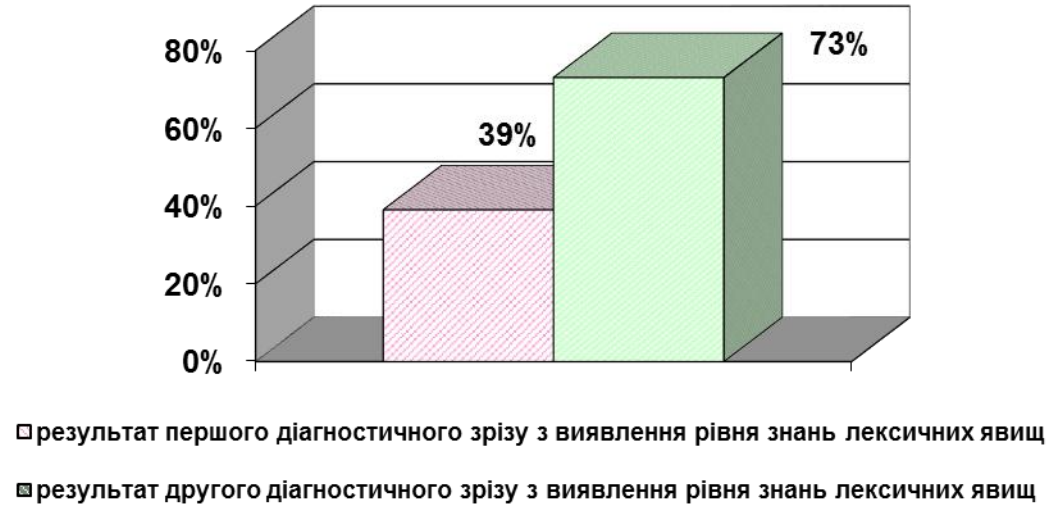


Усі подані вище розрахунки переконливо свідчать про можливість переходу лексики, яка є типовою для автентичних сюжетів ЗМІ політичного, економічного та культурологічного характеру зі статусу потенційної в статус активної завдяки використанню запропонованої методики, коли лексика, що вивчається, систематично повторюється.

Для обїективної оцінки результатів експерименту і підтвердженя ефективності запропонованої експериментальної методики формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів скористалися статистичними методами обробки експериментальних даних.

1. Перевіряється гіпотеза Н0: перехід слів з можливих для вживання у вільно вживані не є можливим після навчання за експериментальною методикою. Альтернативна гіпотеза: перехід слів з можливих для вживання у вільно вживані є природним за умови організації процесу навчання за експериментальною методикою. Методика аналізу вирогіднісної відбіркової велечини –лексичних знань набутих пвд час проведення формувального експерименту преставлена у додатку Л на стор. 251.

Варіаційний ряд 1 – тестування, що входить:

16, 16, 16, 16, 16, 15, 15, 15, 15, 14, 14, 14, 14, 14, 13, 13, 13, 12, 12, 12, 12, 12, 12, 12, 12, 11, 11, 11, 11, 11, 11, 11, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 9, 9, 9, 9, 9, 9, 9, 9, 9, 8, 8, 8, 8, 8, 8, 8, 7, 7, 7, 7, 7, 7, 7, 7, 6, 6, 6, 6, 6, 6, 6, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5.

Варіаційний ряд 2 – тестування, що виходить:

25, 25, 25, 25, 25, 24, 24, 24, 24, 23, 23, 23, 22, 22, 22, 22, 22, 21, 21, 21, 21, 21, 21, 21, 20, 20, 20, 20, 20, 20, 20, 20, 19, 19, 19, 19, 19, 19, 19, 19, 18, 18, 18, 18, 18, 18, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 17, 16, 16, 16, 16, 16, 16, 16, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 14, 14, 14, 14, 13, 13, 13, 12, 12, 12, 11, 11, 10, 10, 9.

2. Оскільки в результаті експерименту отримано результати у вигляді вибірки оцінок – перекладу 25 контрольних лексичних явищ, то подамо їх у вигляді інтервального варіаційного ряду. Для побудови такого ряду визначимо величину інтервалу всередині вибірки. Для визначення оптимального розміру інтервалу h, або такого, з яким побудований інтервальний ряд не був би громіздким і в той же час дозволяв виявити характерні риси досліджуваного явища, скористаємося формулою Стерджеса:

$$h = (U_{max.} - U_{min.}) / (1 + 3{,}322 \lg n), \qquad (4),$$

де $U_{max.}$, $U_{min}$ – найбільше та найменше значення оцінок у вибірці; $n$ – загальна кількість оцінок у вибірці.

Підставимо наші значення:

$U_{1max}=19$ $U_{1min}=8$

$U_{2max}=25$ $U_{2min}=9$

Отримаємо:

Вхідний тест

$$h_1 = (19 - 8) / (1+3{,}322\lg 81)=1{,}50$$

Вихідний тест

$$h_2 = (25 - 9) / (1+3.322\lg 81)=2{,}18$$

3. Початок першого інтервалу:

$$a_1 = U_{min.} - h/2,$$

наступного за ним:

$$a_2 = a_1 + h;$$
$$a_3 = a_2 + h;$$
$$a_4 = a_3 + h$$

$$\ldots\ldots\ldots\ldots$$
$$a_n = a_{n+1} + h;$$

Побудова інтервального ряду продовжується доти, поки початок наступного за порядком інтервалу не буде рівним або більшим, ніж $U_{max}$ *(вхідний тест –* $a_i$*; вихідний тест –* $b_i$).

Отримаємо:

для першого варіаційного ряду – вибірки

$a_1 = U_{min} - h/2$

| *Вхідний тест* | |
|---|---|
| *a1* | *4,25* |
| *a2* | *5,75* |
| *a3* | *7,25* |
| *a4* | *8,75* |
| *a5* | *10,25* |
| *a6* | *11,74* |
| *a7* | *13,24* |
| *a8* | *14,74* |
| *a9* | *16,24* |

для другого варіаційного ряду – вибірки:

| *Вихідний тест* | |
|---|---|
| *b1* | *7,91* |
| *b2* | *10,09* |
| *b3* | *12,27* |
| *b4* | *14,45* |
| *b5* | *16,63* |

| | |
|---|---|
| *b6* | *18,81* |
| *b7* | *20,99* |
| *b8* | *23,17* |
| *b9* | *25,35* |

Отримана кількість інтервалів:

$$K = (1 + 3{,}322 \lg 81) = 7{,}34 \sim 8$$

$$K_1 = 8;\ K_2 = 8$$

4. Визначимо кількість елементів вибірки $n_i$ $(i = 1,2,3\ldots\ldots 81)$, які потрапили в кожний з напівінтервалів $(u_{i-1}, u_i)$ і відносну частоту попадання випадкової величини у відповідний напівінтервал, тобто

$$P_i = n_i / n_{(i = 81)}$$

Кількість елементів вибірки, що потрапили в кожен інтервал (n) вхідного та вихідного тестування:

| | вхідн. тест. | вихідн. тест. |
|---|---|---|
| *1* | $n_1 = 9$ | $n_1 = 3$ |
| *2* | $n_2 = 15$ | $n_2 = 5$ |
| *3* | $n_3 = 7$ | $n_3 = 7$ |
| *4* | $n_4 = 19$ | $n_4 = 13$ |
| *5* | $n_5 = 7$ | $n_5 = 13$ |
| *6* | $n_6 = 10$ | $n_6 = 16$ |
| *7* | $n_7 = 5$ | $n_7 = 15$ |
| *8* | $n_8 = 9$ | $n_8 = 9$ |

Таким чином, відносна частота потрапляння випадкової величини в кожен інтервал становить:

Вхідне та вихідне тестування:

| | вхідн. тест. | вихідн. тест. |
|---|---|---|
| *1* | *0,111111* | *0,037037* |
| *2* | *0,185185* | *0,061728* |
| *3* | *0,08642* | *0,08642* |
| *4* | *0,234568* | *0,160494* |
| *5* | *0,08642* | *0,160494* |
| *6* | *0,123457* | *0,197531* |
| *7* | *0,061728* | *0,185185* |
| *8* | *0,111111* | *0,111111* |

5. Елементам вибірки, які потрапили в $i^{й}$ інтервал, присвоюємо значення:

Вхідне та вихідне тестування:

| | вхідн. тест. | вихідн. тест. |
|---|---|---|
| *1* | *5,00* | *9,00* |
| *2* | *6,50* | *11,18* |
| *3* | *8,00* | *13,36* |
| *4* | *9,50* | *15,54* |
| *5* | *10,99* | *17,72* |
| *6* | *12,49* | *19,90* |
| *7* | *13,99* | *22,08* |
| *8* | *15,49* | *24,26* |
| *9* | *16,99* | *26,24* |

Дані варіаційних рядів зводимо в таблицю 3.11 (вхідний тест) і таблицю 3.12 (вихідний тест).

*Таблиця 3.11*

**Даних варіаційних рядів вхідного тесту**

| i | $(u_{i-1};u)$ | $u_i$ | $n_i$ | $P_i$ |
|---|---|---|---|---|
| 1 | (4,25; 5,75) | 5,00 | 9 | 0,111111 |
| 2 | (5,75; 7,25) | 6,50 | 15 | 0,185185 |
| 3 | (7,25; 8,75) | 8,00 | 7 | 0,08642 |
| 4 | (8,75; 10,25) | 9,50 | 19 | 0,234568 |
| 5 | (10,25; 11,74) | 10,99 | 7 | 0,08642 |
| 6 | (11,74; 13,24) | 12,49 | 10 | 0,123457 |
| 7 | (13,24; 14,74) | 13,99 | 5 | 0,061728 |
| 8 | (14,74; 16,24) | 15,49 | 9 | 0,111111 |
| K=8 | | | 81 | 1,000 |

*Таблиця 3.12*

**Даних варіаційних рядів вихідного тесту**

| i | $(u_{i-1}; u)$ | $u_i$ | $n_i$ | $P_i$ |
|---|---|---|---|---|
| 1 | (7,9; 10,09) | 9,00 | 3 | 0,037037 |
| 2 | (10,09; 12,27) | 11,18 | 5 | 0,061728 |
| 3 | (12,27; 14,45) | 13,36 | 7 | 0,08642 |
| 4 | (14,45; 16,63) | 15,54 | 13 | 0,160494 |
| 5 | (16,63; 18,81) | 17,72 | 13 | 0,160494 |
| 6 | (18,81; 20,99) | 19,90 | 16 | 0,197531 |
| 7 | (20,99; 23,17) | 22,08 | 15 | 0,185185 |
| 8 | (23,17; 25,35) | 24,26 | 9 | 0,111111 |
| K = 8 | | | 81 | 1,000 |

6. Варіаційний ряд представимо у вигляді графіка-гістограми (рис.5) ,або емпіричного, вибіркового розподілу ймовірності, на якому вздовж осі ординат відкладаємо $P_1/h_i$, а вздовж осі абсцис – $u_{i.}$.

Отримаємо:

Вхідне тестування:

$P_1/h_i = 0,111111/1,5 = 0,0741;$
$P_2/h_i = 0,185185/1,5 = 0,1235;$
$P_3/h_i = 0,08642/1,5 = 0,0576;$
$P_4/h_i = 0,234568/ 1,5 = 0,1564;$
$P_5/h_i = 0,08642/1,5 = 0,0576;$
$P_6/h_i = 0,123457/1,5 = 0,0823;$
$P_7/h_i = 0,061728/1,5 = 0,0412;$
$P_8/h_i = 0,111111/1,5 = 0,0741.$

Вихідне тестування:

$P_1/h_2 = 0,037037/2,18 = 0,0170;$
$P_2/h_i = 0,061728/2,18 = 0,0283;$
$P_3/h_i = 0,08642/2,18 = 0,0396;$
$P_4/h_i = 0,160494/2,18 = 0,0736;$
$P_5/h_i = 0,160494/2,18 = 0,0736;$
$P_6/h_i = 0,197531/2,18 = 0,0906;$
$P_7/h_i = 0,185185/2,18 = 0,0849;$
$P_8/h_i = 0,111111/2,18 = 0,0510.$

Вихідне і вхідне тестування:

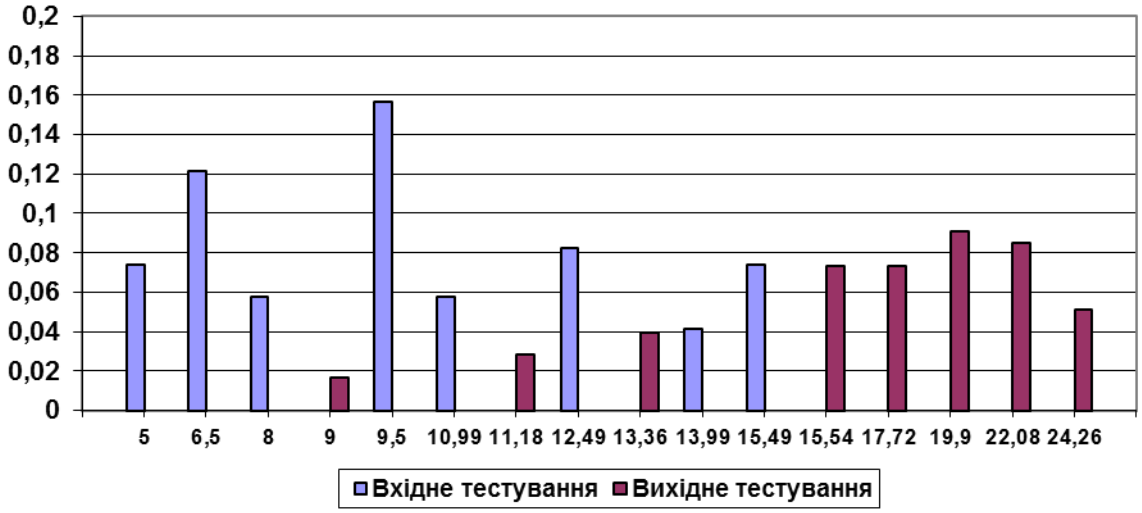


*Рис. 5. Графік-гістограма вибіркового розподілу ймовірності вхідного і вихідного тестування*

7. Після побудови варіаційного ряду розраховується оцінка математичного сподівання істинного значення величини:

$$\bar{u} = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{k} u_i^* n_i = \sum_{i=1}^{k} u_i^* P_i \qquad (5)$$

Для вхідного тестування:

$$\bar{a} = 5{,}00 \cdot 0{,}111111 + 6{,}50 \cdot 0{,}185185 + 8{,}00 \cdot 0{,}08645 + 9{,}50 \cdot 0{,}234568 + 10{,}99 \cdot 0{,}08642 +$$
$$+ 12{,}49 \cdot 0{,}123457 + 13{,}99 \cdot 0{,}061728 + 15{,}49 \cdot 0{,}111111 = 9{,}754945$$

Для вихідного тестування:

$$\bar{b} = 9{,}00 \cdot 0{,}037037 + 11{,}18 \cdot 0{,}061728 + 13{,}36 \cdot 0{,}08642 + 15{,}54 \cdot 0{,}160494 + 17{,}72 \cdot 0{,}160494 +$$
$$+ 19{,}90 \cdot 0{,}197531 + 22{,}08 \cdot 0{,}185185 + 24{,}26 \cdot 0{,}111111 = 18{,}23068$$

8. При обчисленні оцінки дисперсії, або середнього квадратичного відхилення, величину ū беремо з тією ж кількістю знаків, що й величину $u_i$. Оцінка дисперсії становить:

$$S^2 = \frac{1}{n-1}\sum_{i=1}^{k} n_i (u_i^* - \bar{u})^2 = \frac{n}{n-1}\sum_{i=1}^{k} (u_i^* - \bar{u})^2 P_i \qquad (6)$$

Отримаємо:

Для вхідного тестування:

$$S^2 = \frac{81}{80}[(8 - 9{,}754945)^2 \cdot 0{,}111111 + (9{,}50 - 9{,}754945)^2 \cdot 0{,}185185 + (11{,}00 - 9{,}754945)^2 \cdot 0{,}08642 +$$
$$+ (12{,}54 - 9{,}754945)^2 \cdot 0{,}234568 + (13{,}99 - 9{,}754945)^2 \cdot 0{,}08642 + (15{,}49 - 9{,}754945)^2 \cdot 0{,}123457 +$$
$$+ (16{,}99 - 9{,}754945)^2 \cdot 0{,}061728 + (18{,}49 - 9{,}754945)^2 \cdot 0{,}111111 = 10{,}7125$$

Для вихідного тестування:

$$S^2 = \frac{81}{80}[(9{,}0 - 18{,}23068)^2 \cdot 0{,}037037 + (11{,}18 - 18{,}23068)^2 \cdot 0{,}061728 + (13{,}36 - 18{,}23068)^2 \cdot 0{,}08642 +$$
$$+ (15{,}54 - 18{,}23068)^2 \cdot 0{,}160494 + (17{,}72 - 18{,}23068)^2 \cdot 0{,}160494 + (19{,}90 - 18{,}23068)^2 \cdot 0{,}197531 +$$
$$+ (22{,}08 - 18{,}23068)^2 \cdot 0{,}185185 + (24{,}26 - 18{,}23068)^2 \cdot 0{,}111111] = 17{,}01961$$

9. Після підрахунку оцінок дисперсії здійснимо перевірку ступеня їх точності та надійності. Для цього знаходимо такі числа *Δū,* при яких довірчий інтервал *(ū-Δū; ū+Δū)* покриє невідому справжню величину варіаційного ряду *ū* з досить високою ймовірністю *P*. , тобто визначимо довірчий інтервал з довірчою ймовірністю.

Вважаючи, що вихідні величини випадкові і мають нормальний розподіл, можна побудувати довірчий інтервал для отримання оцінок математичного очікування $m_i$ оцінюваного в даному випадку за допомогою середньої арифметичної величини $\bar{u}$, і дисперсії генеральної сукупності, яка оцінюється за допомогою дисперсії вибірки $S^2$.

Побудова довірчого інтервалу для математичного сподівання $m_i$ засноване на визначенні за таблицями розподілу Стьюдента, при якості ступенів свободи υ = n-1 =81 – 1 = 80 і рівні значущості q такого числа tqυ при якому інтервал

$$(\bar{u} - t_{qv}\frac{S}{\sqrt{n}}; \bar{u} + t_{qv}\frac{S}{\sqrt{n}})$$

стане довірчим інтервалом, відповідний довірчої ймовірності,

$$P = 1 - \frac{q}{100}$$

де $q$ - рівень значимості дійсного значення величини, що обирається в межах (*1 ... 5)% ; v = n-1* - число ступенів свободи.

Побудова довірчого інтервалу для генеральної сукупності $\sigma_x^2$ заснований на тому, що величина

$$\frac{(n-1)S^2}{\sigma_x^2}$$

розподіляється за критерієм К.Пірсона за законом $\chi^2$ ($x_i$ - квадрат) розподілу по с *v = n-1=80* ступенями свободи.

Таким чином, для

$\bar{a} = 9.754945;$ $S^2 = 10{,}7125;$ $S = 3{,}27$

$\bar{b} = 18{,}23068;$ $S^2 = 17{,}01961;$ $S = 4{,}13$

побудуємо довірчий інтервал для математичного очікування ($m_i$) з точністю 95%. За таблицями Стьюдента для v=80 и q = 100-95 = 5%, значення $t_{q,v} = 1{,}66$, а довірчий інтервал складе

$$(9{,}754945-1{,}66\cdot\frac{3{,}27}{\sqrt{81}},\qquad 9{,}754945+1{,}66\frac{3{,}27}{\sqrt{81}})$$

або (9,15; 10,36);

$$(18{,}23068-1{,}66\cdot\frac{4{,}13}{\sqrt{81}},\qquad 18{,}23068+1{,}66\frac{4{,}13}{\sqrt{81}})$$

або (17,47; 18,99)

10. Визначимо при $q =$ 5%, або 95% довірчий інтервал для дисперсії $\sigma_u^2$, вважаючи, що величина $\frac{(n-1)S^2}{\sigma_u^2}$ розподіляється за законом $\chi^2$ розподілу за Пірсоном з $v = n-1=80$ ступенями свободи.

Це обумовлено тим, що в ряді випадків необхідно визначати не середнє значення оцінюваної величини, а дробове - тобто окремих результатів оцінки щодо цього середньої величини, яка характеризується величиною дисперсії розподілу. При цьому довірчий інтервал для $\sigma_u^2$ складе:

$$\left[\frac{(n-1)S^2}{\chi_2^2};\frac{(n-1)S^2}{\chi_1^2}\right]$$

Значення $\chi_2^2$ і $\chi_1^2$ знаходимо за таблицями К. Пірсона при рівнях значущості та ймовірності

$P_1 = 1-0{,}5\frac{q}{100}$ $P_2 = 0{,}5\frac{q}{100}$ т.е.

$P_1 = 1-0{,}5\frac{5}{100} = 0{,}975$ $P_2 = 0{,}025$

З таблиць К. Пірсона:

$\chi_1^2 = 0{,}699\cdot 80 = 52{,}92;$ $\chi_2^2 = 1{,}355\cdot 80 = 108{,}40,$

Або

для вхідного тестування

$$\left[\frac{(n-1)S^2}{\chi_2^2};\frac{(n-1)S^2}{\chi_1^2}\right]=\left[\frac{80\cdot 10{,}7125}{108{,}40};\frac{80\cdot 10{,}7125}{52{,}92}\right]= [7{,}91; 15{,}33]$$

для вихідного тестування

$$\left[\frac{(n-1)S^2}{\chi_2^2};\frac{(n-1)S^2}{\chi_1^2}\right]=\left[\frac{80\cdot 17{,}01961}{108{,}40};\frac{80\cdot 17{,}01961}{52{,}92}\right]=[12{,}56;24{,}35],$$

тобто інтервал дисперсії складає:

по вхідному тестування:

$$7{,}91<\ \sigma_u^2\ <15{,}33$$

$$2{,}81<\ \sigma_u\ <3{,}91$$

по вихідному тестуванню

$$12{,}56<\ \sigma_u^2\ <24{,}35$$

$$3{,}54<\ \sigma_u\ <4{,}93$$

11. Визначаючи оцінки математичного сподівання за допомогою середньої арифметичної, а дисперсію генеральної сукупності - дисперсією вибірки, ми керувалися гіпотезою про те, що випадкова величина підпорядковується нормальному закону розподілу по Лапласу. Тому на даному етапі необхідно здійснити перевірку статистичної гіпотези щодо значень генеральних статистичних характеристик і генеральних розподілів імовірності.

Перевіримо «нуль» гіпотезу, або про рівність нулю математичного очікування ($m_i$) дійсної величини з 5% рівнем її значущості, якщо при обробці вибірки з n=81 їх значеннями отримано:

$$\bar{a}=9{,}754945;\qquad S=3{,}27,$$
$$\bar{b}=18{,}23068;\qquad S=4{,}13.$$

В якості критерію, при перевірці «нуль» гіпотези, вибираємо t критерій Стьюдента

$$t = \sqrt{n}\left(\frac{\bar{u} - c}{S}\right),$$

де $c=0$ , при перевірці «нуль» гіпотези.

Отримаємо: для вхідного тестування

$$t = \sqrt{n}\left(\frac{\bar{a} - 0}{S}\right) = \sqrt{81}\left(\frac{9{,}754945}{3{,}27}\right) = 26{,}82;$$

для вихідного тестування

$$t = \sqrt{n}\left(\frac{\bar{b} - 0}{S}\right) = \sqrt{81}\left(\frac{18{,}23068}{4{,}13}\right) = 39{,}77;$$

який значно перевершує його критичне значення t=1,66, яке знайдено за табличним даними К. Пірсоном де $\nu = 80$.

Тому, відповідно до правила прийняття рішення нульова гіпотеза відхиляється на рівні значущості 0,05 і приймається альтернативна гіпотеза, що дозволяє дійти висновку про те, що лексика з можливої для вживання природньо може стати вільно вживаною за умови організації процесу навчання за експериментальною методикою.

## Висновки з розділу 3

У третьому розділі описано експериментальну перевірку ефективності методики формування англомовного потенційного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення. Підведемо підсумки.

1. Експериментальна перевірка моделі формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів передбачала реалізацію таких етапів експерименту: констатувального (проведення перед-експериментального зрізу з метою встановлення рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення, а також підготовка експериментальних матеріалів); формувального (проведення експериментального навчання за експериментальною моделлю формування потенційного англомовного

словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення з використанням розробленої системи вправ з метою перевірки дієвості цієї моделі); прикінцевого (проведення післяекспериментального зрізу з метою встановлення підсумкового рівня сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення).

2. Для визначення рівнів сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів було виділено такі критерії:

1) критерій – конструктивний, полягав у визначенні здібності студента трансформувати лексику номінативної групи в деривативну згідно з правилами словотворення;

2) критерій – інтроспективний, полягав у визначенні здібності студента розуміти (семантизувати) лексику ідіоматичної групи, за допомогою актів мислення та внутрішнього досвіду;

3) критерій – креативний, полягав у здатності самостійно усно відтворювати текст, який був прослуханий, в усному непідготовленому і писемному підготовленому мовленні.

Перший критерій з показниками розвиненості словотворчих умінь, що визначалася кількістю правильно утворених дериватів, другий критерій з показниками розвиненості аудитивних умінь, що визначалася здатністю усно й письмово відобразити інформацію новинного повідомлення засобом тестування, тобто вибору з трьох речень кожної групи одного, що відповідає змісту почутого, третій критерій з показниками розвиненості інтепретаційних умінь, що визначалися обсягом індивідуального висловлювання студента з використанням лексики деривативної і ідіоматичної груп та розширенням інформації й вираженням власної думки в усному непідготовленому висловлюванні (шляхом відповідей на ключові питання).

Критеріальний підхід до діагностики рівня розвитку умінь семантизації та вживання лексики потенційного англомовного словника у процесі вивчення за практичним курсом дозволив цілеспрямовано, конкретно визначити рівень їх розвитку у кожного студента, що дозволило

індивідуально і диференційовано підійти до управління виховним процесом.

3. За результатами констатувального етапу, переважна більшість студентів, а саме 75 учасників експерименту, що складало (46%) від загальної кількості учасників, знаходилася на середньому рівні сформованості умінь за усіма трьома критеріями.

4. На прикінцевому етапі експерименту було виявлено істотні зміни у рівнях сформованості потенційного англомовного словника майбутніх філологів. Одержані в процесі експерименту дані засвідчили істотну перевагу студентів експериментальної групи над контрольною, виражену в значному прирості досліджуваних знань і умінь, що в числовому вираженні становило: відносний приріст умінь за першим критерієм стосовно початкового контролю становив в експериментальній групі – 17% (у контрольній – 6%), за другим критерієм в експериментальній групі – 14% (у контрольній – 0%) та за третім критерієм в експериментальній групі – 13% (у контрольній – 0%).

5. Для оцінки вирогідності та надійності одержаних під час єксперементу даних і обгрунтування зроблених висновків було використано статистичну оцінку єксперементальних даних, з використанням розроблених матиматичною статистикою даних.

Відтак, ці експериментальні дані підтвердили гіпотезу дослідження і дозволили дійти висновку про те, що розроблена методична система формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення є ефективною й майбутні філологи зможуть підвищити свій рівень володіння активним словниковим запасом та удосконалити навички самостійного інтуїтивного семантизування потенційної лексики за умови організації процесу навчання згідно з методичними рекомендаціями до розробленої системи вправ.

Основні результати другого розділу опубліковано в працях автора [130, 132,133].

# ВИСНОВКИ

У висновках викладено результати дослідження, основні з них такі.

1. Уточнено сутність потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення, який містить номінативну, дериативну й ідіоматичну групи слів; ґрунтується на незнайомих лексичних одиницях, які самостійно семантизуються на основі знань правил словотворення, мовної та контекстуальної здогадки, а також на основі особистих лінгвістичних здібностей розуміння обставин щойно сприйнятої на слух англомовної інформації.

Проведено ретроспективний аналіз методів формування потенційного словника у вітчизняній і зарубіжній педагогіці, який засвідчив переваги та недоліки проаналізованих методів. Недоліками виявилися: відсутність обґрунтованої структури потенційного словника; недооцінка значущості цілеспрямованого засвоєння слів потенційного словника; відсутність вправ, спрямованих на засвоєння способів семантизації незнайомої лексики; недостатня увага до розвитку продуктивних вмінь використання лексики потенційного словника; ототожнення методів формування потенційного і пасивного словника, що ускладнювало формування навичок самостійної семантизації мовних явищ, які вживаються в різних видах мовленнєвої діяльності; недостатня активізація лексики потенційного словника для можливості її переходу в активний словниковий запас студентів.

2. Визначено лінгвозмістову характеристику новинних повідомлень ЗМІ як джерела структурування потенційного англомовного словника, яка полягає у поступовій заміні нормативної англійської мови її експресивним еквівалентом, що виражається у вживанні синонімічних повторень, гіпербол, метафор, епітетів, порівнянь, крилатих виразів значно поповнючи ідіоматичну складову словника для повідомлень ЗМІ.

3. Встановлено психологічні особливості сприймання на слух повідомлень ЗМІ, якими є: аналіз і синтез звукового складу слова; співвіднесення комплексу звуків в значущі лексичні елементи, а потім їх

об'єднання в смислові блоки, що вимовляються. Під час сприймання повідомлень ЗМІ на слух інтенсифікується розумова активність студентів за рахунок зіставлення відеоряду й аудіотексту, аналізу асоціацій, які виникають на підставі минулого досвіду, логічних умовиводів у межах смислового змісту, що, в свою чергу, стимулює мотивоване висловлювання.

Виявлено лінгвістичні особливості мовлення, що ускладнюють сприймання новинних повідомлень. *Фонетичні:* погіршення якості звуків через швидкий темп мовлення новинних повідомлень; відсутність розчленування потоку мовлення та його паузування; змінювання вимови знайомих слів під впливом асимілятивних явищ; вплив індивідуальних голосових характеристик дикторів на розуміння. *Лексичні*: наявність слів, що подібні за формою та звучанням, але різні за значенням; реалії; скорочення; експресивна лексика; лексичні засоби виразності; незнайома лексика; іноземні запозичення. *Граматичні:* редуковані граматичні форми; нестандартні синтаксичні конструкції; порушення нормативного порядку слів у реченні. Запропоновано шляхи подолання цих труднощів шляхом: попереднього домовленнєвого етапу вивчення мовних явищ, притаманних аудіомовленню ЗМІ; набуття досвіду сприймання навчальних текстів найбільш актуальної тематики з повідомлень ЗМІ, їх переказ та аналіз; сприймання автентичних текстів в послідовності зниження рівня їх адаптованості.

4. Обґрунтовано і спроектовано лінгводидактичну модель, згідно з якою процес формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів відбувається за трьома етапами: *лінгво-комунікативний етап* спрямований на набуття знань номінативної, деривативної, ідіоматичної лексики, характерної для повідомлень ЗМІ; формування навичок її вживання у словосполученнях та реченнях, а також розвиток вмінь сприймання на слух коротких навчальних аудіо повідомлень ЗМІ; *умовно-комунікативний етап* націлений на розвиток умінь сприймання на слух адаптованих автентичних аудіотекстів ЗМІ; *реально-комунікативний етап* спримований на розвиток

вмінь сприймання на слух неадаптованих автентичних новинних сюжетів, а також вмінь узагальненого і детального викладу прослуханої інформації в інтерпретованому вигляді.

5. Досягненню цілей кожного з трьох етапів навчання сприяло виконання відповідних до них трьох блоків вправ. Щодо реалізації цілей першого етапу, це були вправи на набуття знань номінативної, деривативної й ідіоматичної лексики, формування мовних та мовленнєвих навичок вживання такої лексики в навчальному тексті. Щодо реалізації цілей другого етапу, це були вправи на розвиток умінь сприймання на слух адаптованих автентичних аудіотекстів, заснованих на вивченій лексиці і правилах словотворення. Щодо реалізації цілей третього етапу, це були вправи на розвиток умінь сприймання на слух неадаптованих автентичних новинних сюжетів, а також узагальненого і детального викладу прослуханої інформації в інтерпретованому вигляді.

Ефективність експериментальної методики формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення визначено за такими критеріями: *конструктивний* (словотворчі уміння); *інтроспективний* (аудитивні уміння, уміння самостійної семантизації); *креативний* (інтерпретаційні уміння).

Показником результативності навчання стало значне підвищення рівня сформованості потенційного англомовного словника студентів ЕГ порівняно зі студентами КГ. Так, відносний приріст професійних знань респондентів після проведення експериментального навчання порівняно з констатувальним етапом становив за першим критерієм в ЕГ 17%, у КГ – 6%, за другим критерієм в ЕГ – 14%, в КГ приросту знань не відбулося; за третім критерієм в ЕГ – 13%, у студентів КГ позитивних зрушень не зафіксовано.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективу подальших наукових розробок вбачаємо в розробці методики формування потенційного словника студентів інших спеціальностей з урахуванням їхньої специфіки та інших іноземних мов.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ


1. Агибалов А.К. Вероятностная организация внутреннего лексикона человека: дис. канд. филол. наук / А. К. Агибалов. – Л. : СПб., 1995. – 196с.
2. Александрова О.В. Современный английский язык для филологов. / О.В. Александрова. – М. : Филол. фак. МГУ, 1998. – 222 с.
3. Алексеев П. В., Панин А. В. Теория познания и диалектика / П. В. Алексеев, А. В. Панин. М. : Высшая школа, 1991. – 382 с.
4. Андреев В. И. Педагогика творчества саморазвития. Инновационный курс / В. И. Андреев. Кн. 2. – Казань : Издательство Казанского университета, 1998. – 317 с.
5. Андреев А. Л. Политическая психология / Андрей Леонидович Андреев. Москва: Весь мир, 2002. - 240 с.
6. Аракин В.Д. Сравнительная типология английского и русского языков: Учебн. пособие для студентов пед. ин-тов по спец / Владимир Дмитриевич Аракин. „Иностр. яз.” – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1989. – 254 с.
7. Арана Л. Восприятие как вероятностный процесс / Л. Арана – М. : Вопросы психологии, 1961. – № 5. – С. 47 – 62.
8. Арапов М. В. Пассивный словарь / М. В. Арапов // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – С. 461.
9. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам: Учебное пособие / В.А. Артемов – М. : Просвещение, 1969. – 279 с.
10. Андрієнко В.О. Математична статистика для психологів: навчальний посібник / В.О. Андрієнко. – Одеса : Астропринт, 1999. – 232 с.
11. Аткинсон Р. Человеческая память и процесс обучения: Пер. с англ. / Р. Аткинсон. - М. : Прогресс, 1980. - 528 с.

12. Аткинсон Р., Шифрин Р. Человеческая память: система памяти и процессы управления // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В.Я. Романов. – М. : ЧеРо, 2000. – С.517– 546.
13. Ачкасова Н.Г. Совершенствование устной речи учащихся старших классов средней школы: автореф. дисс. канд. пед. наук / Н.Г. Ачкасова. - Ленинград, 1977. – 25 с.
14. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова // – М. : Советская энциклопедия, 1966. – 607 с.
15. Ахманова О. С. Современные лингвистические теории и методика преподавания языка / Ольга Сергеевна Ахманова // Рус. яз. за рубежом. - 1967. - № 1. - С. 9-13.
16. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Юрий Константинович Бабанский. – М. : Просвещение, 1985. – 208с.
17. Бабанский Ю. К. Педагогика: [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов] / Юрий Константинович Бабанский. – М. : Просвещение, 1988. – 479 с.
18. Баграмова Н.В. О принципах отбора и организации лингвострановедческого материала при обучении второму иностранному языку / Н. В. Баграмова // Проблемы методики преподавания второго иностранного языка в качестве специальности. – Владимир : ВГПИ, 1988. – С.11–18.
19. Балли Ш. Французская стилистика / Бали Шарли. - Перевод с франц. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1961. – 394 с.
20. Безденежных М. Л. Формирование и расширение потенциального словарного запаса учащихся старших классов при обучении немецкому языку : автореф. дисс. канд. пед. наук / М.Л. Безденежных. – М.:1969. – 33с.
21. Беляев Б.В. Психологические основы усвоения лексики иностранного языка / Борис Васильевич Беляев. – М. : Просвещение, 1964. – 136 с.

22. Бергман Н.А. К вопросу о закреплении языковых знаний по иностранному языку: Дис. канд. пед. наук / Н.А. Бергман. – М. : 1946. – 340с.
23. Берман И. М. Методика обучения иностранным языкам в неязыковых вузах / Иосиф Моисеевич Берман. – М. : Высшая школа, 1970. – 232 с.
24. Бех П. О. Концепція викладання іноземних мов в Україні / Бех П. О., Биркун Л. В. // Іноземні мови. - 1996. –N2. – С.3–8.
25. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / Владимир Павлович Беспалько. - М. : Педагогика,1989. – 190 с.
26. Бибикова Л. В. Реализация интеркультурного подхода в обучении иностранным языкам / Л.В. Бибикова // Прикладная филология в сфере инженерного образования. Т. 1: Методология и методика языкового обучения в техническом вузе / под ред. Е. Г. Новиковой. – Томск : Нортхэмптон, 2004. С. 170–175.
27. Бігич О. Б. Як зрозуміти співрозмовника? // Готуймося до Євро – 2012 : Спілкуймося англійською ! : Навчальний посібник / Оксана Борисівна Бігіч // – К. : Ленвіт, 2012. – С. 38–46.
28. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні / Оксана Борисівна Бігіч // Іноземні мови. – 2012. - № 2.– С.19-30.
29. Бим И.Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе: Проблемы и перспективы / Ирина Леонидовна Бим. – М. : Просвещение, 1988. – 256 с.
30. Бим И.Л. Обучение иностранным языкам: поиск новых путей / Ирина Леонидовна Бим // Иностр. яз. в школе М. – 1989. – № 1. – С. 19-26.
31. Блонский П.П. Память и мышление / Павел Петрович Блонский // – Питер – СПб., 2001. – 288 с.
32. Блонский П.П. Основные предположения генетической теории памяти / Павел Петрович Блонский // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. – М .: ЧеРо, 2000. –С. 380–389.

33. Богуш А. М. Методика обучения детей русскому языку в дошкольных учреждениях / Алла Михайлівна Богуш. – К. : Вища школа, 1991. – 221 с.
34. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і практика / Алла Михайлівна Богуш. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – 216 с.
35. Боднар С. В. Методика использования языковых и неязыковых средств коммуникации в обучении детей английскому языку детей старшего дошкольного возраста: автореф. дис. … к. пед. н.: 13.00.02 / Светлана Викторовна Боднар // Південноукраїнський держ. ун-т ім.К.Д.Ушинського. – Одесса, 1996. – 21 с.
36. Божович Л.И. Проблема развития мотивационной среды / Лидия Ильинична Божович // Изучение мотивации поведения детей и подростков. – М. : Просвещение, 1972. – 141 с.
37. Большая советская энциклопедия / Гл. ред. В.Г. Панов. – М. : «Сов. энциклопедия», 1984. – Т. 17. – С. 195-196.
38. Большой психологический словарь / Мещеряков Б., Зинченко В. – Петербург: Прайм-Еврознак, 2003. – 838 с.
39. Бонк Н. А. Учебник английского языка / Бонк Н. А., Котий Г. А., Лукьянова Н. А. – М. : Высш. шк., 1959. – 456 с.
40. Бордовская Н.И., Реан А.А. Педагогика / Н.И. Бордовская, А.А. Реан // Учебник для вузов СПб : Издательство "Питер", 2000. – С. 99-121.
41. Боровко З. И. О понимании устных сообщений на английском языке, содержащих неизученную лексику: автореф. дис.... канд. пед. наук / З.И. Боровко. – М. : 1971. –22 с.
42. Бухбиндер В.А., Розанов Е.Д. О целостности и структуре текста / В. А. Бухбиндер, Е. Д. Розанов // Вопросы языкознания. – 1975. – №6. – С. 73–86.
43. Бухбиндер В.А. О системе упражнений. – В кн.: Обучение иностранному языку как речевой деятельности в средней школе / Вольф Абрамович Бухбиндер // Под ред. А.А.Миролюбова. – М. : НИИ содержания и методов обучения АПН СССР, 1977. – С. 22-30.

44. Бухбиндер В.А. Очерки методики обучения устной речи на иностранных языках / Вольф Абрамович Бухбиндер. – К. : Вища школа, Изд-во при Киев. ун-те, 1980. – 247 с.
45. Вайебурд М. Л. Обучение учащихся средних школ пониманию незнакомой лексики по контексту / М. Л. Вайсбурд // Ученые записки МОГИ им. Н.К. Крупской.Тр. каф. иностр. яз. – М., 1959. - Т. 19, вып. 4. – С. 37–51.
46. Вдовіна Т.О. Методика навчання майбутніх учителів іноземної мови читання англійських художніх текстів: автореф. дис. … к. пед. н.: 13.00.02 / Т.О. Вдовіна // Київський нац. лінгвіст. ун-т. – Київ, 2003. – 20 с.
47. Веккер Л. М. Мир психической реальности: структура, процессы и механизмымм / Лев Маркович Веккер // М. : Смысл, 1998. – С. 250-305.
48. Вікович Р. І. Методичні рекомендації щодо навчання студентів мовних спеціальностей аудіювання англомовних теленовин для студентів факультету іноземних мов / Р. І. Вікович. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2010. – 44 с.
49. Витлин Ж. Л. Навыки и умения в психологии и методике обучения иностранным языкам / Ж.Л. Витлин // Иностр. яз. в школе. – 1999. – № 1. – С. 87– 92.
50. Витлин Ж. Л. Зарубежная культура как компонент современной профессиональной культуры преподавателей иностранного языка / Ж.Л. Витлин // Современная зарубежная культура в обучении иностранным языкам : сб. материалов науч. – практ. конф. СПб., 1993. – С. 9–20.
51. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования / Лев Семенович Выготский. – М. : АПН РСФСР, 1956. – 519 с.
52. Выготский Л. С. Мышление и речь / Лев Семенович Выготский. – М. : АТС, 2008. – 672 с.

53. Выготский Л.С., Лурия А.Р. Культурное развитие специальных функций: память /Лев Семенович Выготский, Александр Романович Лурия // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. - М.: ЧеРо, 2000. – С.406–419.
54. Гальперин П.Я. Введение в психологию: Учебное пособие для вузов / Петр Яковлевич Гальперин. – М. : Книжный дом Университет, 1999. – 332с.
55. Гальперин П.Я. Умственное действие - основа формирования мысли и образа / Петр Яковлевич Гальперин // Вопросы психологии. - 1957. - № 6. - С. 58-69.
56. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка / И.Р.Гальперин. – М. : Просвещение, 1958. – 459 с.
57. Гальперин П.Я. Четыре лекции по психологии: Учебное пособие для студентов вузов / Петр Яковлевич Гальперин. – М. : Книжный дом „Университет”, 2000. – С. 93-105.
58. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: Учебное пособие для студентов лингвистических университетов и факультетов иностранных языков высших педагогических учебных заведений / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М.: Изд. центр „Академия”, 2004. – 336 с.
59. Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролюбов А.А. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник / Н.И. Гез, М.В. Ляховицкий, А.А. Миролюбов. – М. : Высшая школа, 1982. – 373 с.
60. Гинзбург Б.М. Потенциальный словарный запас учащихся восьмилетней школы для чтения текстов и пути его формирования : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения : германские языки” / Б. М. Гинзбург. – М., 1968. – 17 с.

61. Голуб Б.А. Основы общей дидактики. Учеб. пособие для студ. педвузов / Б.А. Голуб. – М. : Туманит, изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 96 с.
62. Гончар И. А. Речевые ситуации как основа учебных сюжетных видеофильмов : дис. … канд. пед. наук / И.А. Гончар. СПб., – 1996. – 184 с.
63. Гончаренко С.У. Методика як наука / С.У. Гончаренко. – Хмельницький: Вид-во ГПК, 2000. – 30 с.
64. Громова Е.А. Эмоциональная память и ее механизмы / Е.А. Громова. –М. : Наука, 1980. – С. 70-90.
65. Гребенюк Т.Б. Дидактика и педагогическая психология: Учеб. пособие для студ. педагогического факультета / Т.Б. Гребенюк. – Калининград, КГУ, 1996. – С.5–16.
66. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм Гумбольдт. – М : Прогресс, 1986. – 171 с.
67. Гурвич П.Б. Проблема определения неподготовленной речи и ее значение для преподавания иностранного языка / Перси Борисович Гурвич // Основы обучения устной речи на языковых факультетах. – М. Ияш., 1972. – Ч. 1. – С. 48-60.
68. Гурвич П.Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков / Перси Борисович Гурвич. – Владимир: Владим. гос. пед. ин-т, 1980. – 103 с.
69. Давыдов В.В. Деятельность: теория, методология, проблемы / Василий Васильевич Давыдов. – М.: Педагогика, 1990. – С. 23- 41.
70. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и неопределенность / Александр Николаевич Дахин // Новосебирск : Педагогика, 2003. – №4. – С.21–26.
71. Демьяненко М.Я., Лазаренко К.А., Кисла С.В. Основы общей методики обучения иностранным языкам / М.Я. Демьяненко, К.А. Лазаренко, С.В. Кисла // Изд-е 2-е. – К. : Вища школа, 1984. – С. 90–120.

72. Дерябин А. Телевизионные новости как коммуникативное событие / Андрей Дерябин // Журнал Дискурс. – Новосибирск, 1998. – № 7. – С. 60-63.
73. Дидактика современной школы: Пособие для учителей / Б.С.Кобзарь, Г.Ф.Кумарина и др. / Под ред. Онищука В.А. – К. : Радянська школа, 1987. – 351 с.
74. Джерапова Н. Б. Отбор и методический анализ словообразовательного минимума для чтения неспециальной литературы на. английском языке: дис. ...канд. пед. наук / Н.Б. Джепарова. – М., 1977. –173 с.
75. Добровольська Л. С. Розвиток іншомовних умінь старшокласників у процесі вивчення освітніх курсів англійською мовою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання» (германські мови) / Л. С. Добровольська. – К., 2007. – 20 с.
76. Егорова Т.В. Некоторые особенности памяти и конкретного мышления младших школьников с пониженной обучаемостью / Т.В. Егорова. – М. Педагогика, 1973. – С. 25–42.
77. Елисеева В.В. Лексикология английского языка: Учебн. пособие для вузов / В.В. Елисеева. – СПб. : СПбГУ, 2003. – 244 с.
78. Елухина Н.В. Обучение слушанию иноязычной речи / Н.В. Елухина // Иностранные языки в школе. 1996. № 5. С. 13-15.
79. Жане П. Забывание в связи с последовательной сменой различных сознаний / Пьер Мария Феликс Жане // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. – М.: ЧеРо, 2000. – С.76–129.
80. Жане П. Эволюция памяти и понятие времени / Пьер Мария Феликс Жане // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. – М. : ЧеРо, 2000. – С.371–379.
81. Жинкин Н.И. Механизмы речи / Николай Иванович Жинкин. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1958. – 370 с.

82. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации / Николай Иванович Жинкин. – М. : Наука, 1982. – 157 с.
83. Жинкин Н.И. Психология киновосприятия // Кинематограф сегодня / Н.И. Жинкин. – Сб. – Вып.2. – М. : Искусство, 1971. – С.214-254.
84. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Наук. ред. укр. в-ня С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
85. Запорожец А. В. Избранные психологические труды: В 2-х т. / Александр Владимирович. – М. : Педагогика, 1986. Т. 1: Психологическое развитие ребенка. — 1986. — 316 с.
86. Завьялова Е.К. Адаптация психологической субъективной оценки памяти / Е.К. Завьялова // Физиология человека. – 1985: Спб. - Т. 15. - № 15.
87. Зейгарник Б.В. Воспроизведение незавершенных и завершенных действий / Блюма Вульфовна Зейгарник // Хрестоматия по общей психологии. Психология памяти. - М. : ЧеРо , 1979 - http://www.klex.ru/bj3.
88. Зимняя И.А. Подход к экспериментальному исследованию взаимодействия видов речевой деятельности при обучении иностранному языку / И. А. Зимняя // Вопросы обучения основным видам речевой деятельности в неязыковом вузе: Науч. тр.- М. : МГПИИЯ им. М. Тореза, 1977. - Вып.121. - С. 15-28.
89. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И.А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1985. – 160 с.
90. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И.А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1991. – 222 с.
91. Зимняя И.А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека / И.А. Зимняя // - М. : Высшее образование сегодня. № 11. 2005. – С. 14–20.

92. Зинченко П. И. Непроизвольное запоминание / П. И. Зинченко [Под редакцией В. П. Зинченко и Б. Г. Мещерякова]. – М.: Изд-во «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. – 130 с.
93. Зинченко В.П. Память в экспериментальной и когнитивной психологии. / В.П. Зинченко. – СПб.: Питер, 2002. –320 с.
94. Зинченко В.П. Гетерогенез творческого акта: слово, образ и действие в «котле cogito» / В.П. Зинченко // Современный когнитивный подход: философия и когнитивные науки. М.: Канон. 2008. – С. 375-434.
95. Кара-Мурза Е.С. Рекламный дискурс и рекламный функциональный стиль как рабочие понятия лингвосемиотики рекламы / Е.С. Кара-Мурза // Стилистика сегодня и завтра: медиатекст в прагматическом, риторическом и лингвокультурологическом аспектах. Международная научная конференция. Тезисы. – М. – 2010. МГУ, факультет журналистики. –
С.41-43.
96. Караулов Ю.Н. Словарь русских политических метафор / Ю.В. Караулов. – М.: Ромовский и партнеры, 1994. – 330 с.
97. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения на иностранном языке / Г.А. Китайгородская. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 100 с.
98. Кибрик А.Е., Ложкина А.А. 0 психолингвистических единицах хранения информации при восприятии сообщения (на материале эксперимента с повторяемостью) / А.Е. Кибрик, А.А.Ложкина. – "Научно-техническая информация", сер.2, 1969. – С.7-10.
99. Ковбасюк Т.М., Михайлова И.С. Формирование потенциального словаря / Т.М. Ковбасюк, И.С. Михайлова // Очерки методики обучения чтению на иностранных языках. – Киев: Вища школа. – 1977. – С. 129–138 с.

100. Колкер Я. М. Практическая методика обучения иностранному языку: [учеб. пособие] / Я. М. Колкер, Е. С. Устинова, Т. М. Еналиева. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 264 с.
101. Колкова М.К. Обучение контекстуальной догадке о значении слова при чтении иноязычных текстов (в неязыковом вузе): автореф. дис.... канд. пед.наук / М.К. Колкова. – Л., 1973. –25 с.
102. Комарова Э.П. Обучение самостоятельному преодолению лексических трудностей при чтении: (На материале англ. яз. в неяз. вузах): автореф. дис. ...канд. пед, наук / Э.П. Комарова. – М., 1982. – 18 с.
103. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови // Перекл. та адаптація Л.В.Біркун. – Oxford University Press, 1998. – 48 с.
104. Королева Т.М. Основные принципы обучения английского языка как иностранного / Т.М. Королева // Наука і освіта. – № 5-6. – 2003. – С. 12-17.
105. Краевский В. В. Методология педагогики: Пособие для педагогов-исследователей / В.В. Краевский. – Чебоксары: Изд-во Чуваш, ун-та, 2001. – 244 с.
106. Краткий психологический словарь/ Сост. Л.А. Карпенко; под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. – М.: Политиздат, 1985. – 431 с.
107. Креленштейн Н.С. Вероятностное прогнозирование речи и обучение чтению на иностранном языке / Н.С. Креленштейн // Лингво-методичеекие основы преподавания иностранных языков : – М. : Наука. –1979. – С. 6–8.
108. Креленштейн Н.С. Обучение пассивной лексике иностранного языка: Методика и лингвистика / Н.С. Креленштейн. – М.: Наука, 1981. – 217 с.
109. Крупник К.И. Какие неизученные слова могут понять учащиеся при чтении текста? / К.И. Крупник //Иностр. яз. в высш. шк. - 1968. -№4. - С. 110-113.

110. Крупник К.И. Некоторые вопросы потенциального словаря для чтения и аудирования иноязычной речи / К.И. Крупник // Теоретические и экспериментальные исследования в области обучения иноязычной речевой деятельности: Сб. ст. /М. : МГПИИЯ им. М. Тореза, - 1977. - Вып. 117. – С. 171-188.
111. Крутецкий В. А Психология: Учебник для учащихся пед. училищ / В.А. Крутецкий. — М. : Просвещение, 1980.—352 с.
112. Кывырялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кывырялг. – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.
113. Лапидус Б.А. К проблеме функциональной дифференциации языкового материала /Б.А. Лапидус // Иностр. яз. в высш. шк. -1974. - Ш 8. - С. 16-25.
114. Лапидус Б.А. Обучение второму иностранному языку как специальности / Б.А. Лапидус. – М.: Высш. школа, 1980. – 173 с.
115. Лапп Д. Улучшаем память в любом возрасте / Д. Лапп // Пер. с фр. - СПб.: Питер, 2002. - 224 с.
116. Левашов А. С. Обучение прогнозированию при чтении на иностранном языке (англ. язык, неязыковой вуз): автореф. дис.... канд. пед. наук / А.С. Левашов. – М., 1983. – 25 с.
117. Леонтьев А.А. Мыслительные процессы в усвоении иностранного язык / Алексей Алексеевич Леонтьев // Иностр. яз. в шк. – 1975. – № 5. – С. 72– 76.
118. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность / А.А. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1964. – 214 с.
119. Леонтьев А. А. Психофизиологические механизмы речи / А.А. Леонтьев // Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка. — М., 1970. — С. 314-370.
120. Леонтьев А.А. Основы теории речевой деятельности / А.А. Леонтьев. – М.: Наука, 1974. – 368 с.

121. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М. : МГУ, 1972. – 575 с.
122. Леонтьев А.Н. Логическая и механическая память / А.Н. Леонтьев // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. - М.: ЧеРо, 2000. - С.626-652.
123. Леонтьев А.Н. Развитие высших форм запоминания / А.Н. Леонтьев // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. - М.: ЧеРо, 2000. - С.420-436.
124. Леонтьев А.Н. Стадия элементарной сенсорной психики / А.Н. Леонтьев // Общая психология. Тексты: В 3 т. Изд.2. Т.1. Введение / Отв. ред. В.В. Петухов. М. : Психология, Генезис, 2001. - С. 349–360.
125. Леонтьев А.Н. Стадия интеллекта / А.Н. Леонтьев // Общая психология. Тексты: В 3 т. Изд.2. М. : Психология, Генезис, 2001. – С. 223-243.
126. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности / Исаак Яковлевич Лернер. – М. : Знание, 1980. – 96 с.
127. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения / Исаак Яковлевич Лернер. – М. : Педагогика, 1981. – 184 с.
128. Лещенко Ю.Е. Становление лексикона билингва [Текст] : дис. … канд. филол. наук : 10.02.19 / Е.Ю. Лещенко ; Пермск. гос. пед. ун-т. – Пермь, 2006. – 210 с.
129. Лингвистический Энциклопедический Словарь / под ред. М.В. Арапова. – М. : Изд. «Советск. Энциклопедия», 1990. –369с.
130. Логвіна С. А. До проблеми трактування поняття «іншомовний потенційний словник» / С. А. Логвіна // Вісник Черкаського університету. – Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 176. – С. 88–92.
131. Логвіна С. А. До питання виявлення та способів подолання лексичних труднощів, які виникають при слуховому сприйманні повідомлень ЗМІ / С. А. Логвіна // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Вип. LVI. – – Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. – С. 189–193.

132. Логвіна С. А. Педагогічна модель процесу формування потенційного англомовного словника / С. А. Логвіна // Науково- практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – Наука і Освіта / Педагогіка. – Одеса. – 2011. – № 5/CI. – С. 24–29.
133. Логвина С. А. Психолингвистические концепции процесса восприятия масс-медиа сообщений / С. А. Логвина // Инновации в науке / Гуманитарные науки. – Электронное специализированое издание. – Новосибирск. – 2013. – № 1. – С. 81–90. – Режим доступа: http://sibac.info и http://elibrary.ru
134. Логвіна С. А. Дидактичні принципи формування потенційного англомовного словника студентів / С. А. Логвіна, Е. М. Сахно // Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – Наука і Освіта / Педагогіка. – Одеса. – 2012. – № 1/CVII. – С. 32–35.
135. Логвіна С.А. Реалізація дидактичних принципів у процесі формування потенційного англомовного словника студентів немовних вишів / С. А. Логвіна, Е. М. Сахно // Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі (Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції: 16 березня 2012 р.). – Київ, 2012. – С.188-191.
136. Логвіна С. А. Синергія видів мовленнєвої діяльності у навчальному процесі [Електронний ресурс] / Світлана Андріївна Логвіна // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / голов. ред. Діденко О. В. - 2013. - Вип. 5. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_5_17.pdf.
137. Логвіна С.А. До проблеми ідіоматичного характеру мови ЗМІ / С. А. Логвіна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук ; редкол.: Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон [та ін.]. – Тернопіль, 2013. – № 2. – С. 150-155.

138. Логвина С. А. Практический курс формирования потенциального словаря для студентов филологических специальностей педагогических университетов в двух частях: «политика», «экономика» / Р. Ю. Мартынова, С. А. Логвина // – Одесса. - 2010.- С.153.
139. Логвина С.А. Практический курс формирования потенциального словаря для студентов филологических специальностей педагогических университетов в двух частях: «светская хроника», «мировые катаклизмы» /Мартынова Р.Ю., Логвина С.А.// – Одесса.- 2010.-С.146.
140. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика / А.Ф. Лосев. –М.: ООО "Издательство АСТ",2000. – 880с. – С.106–108.
141. Лурия А.Р. Внимание и память. Материалы к курсу лекций по общей психологии / Александр Романович Лурия. – М. : Изд-во МГУ, 1975. – 104 с.
142. Лурия А.Р. Маленькая книжка о большой памяти / А.Р. Лурия // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. –М. : ЧеРо, 2000. – С.149–165.
143. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков : учеб. пособие для филол. фак. вузов / М.В. Ляховицкий. - Москва : Высшая школа, 1981. – 159 с.
144. Маркина М.И. Обучение языковой и контекстуальной догадке при чтении в процессе профессиональной подготовки учителя иностранного языка средней школы: (на материале фр. яз.); дис. ... канд. пед. наук / М.И. Маркина. – Л., 1987. – 202с.
145. Мартынова Р.Ю. Системно-комунікативний метод навчання іноземних мов / Раиса Юрьевна Мартынова // Наука і освіта. – 1999. – № 3. – С. 37-44.
146. Мартынова Р.Ю. Цели обучения иностранным языкам на современном этапе / Раиса Юрьевна Мартынова. – Одесса: ЮНЦ АПН Украины, 2002. – 111 с.

147. Мартинова Р.Ю. Компоненти змісту навчання іноземних мов і послідовність їх засвоєння. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: Зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України / АПН України. – Ч. 1 / Раиса Юрьевна Мартынова. – Харків: „ОВС”, 2002. – С. 338-350.
148. Мартынова Р.Ю. Взаимосвязь теории и практики в процессе приобретения иноязычных лингвистических знаний // Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського: Зб. наук. пр. – Вип. 1-2 / Р.Ю. Мартынова. – Одеса, 2002. – С. 25-33.
149. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: Монографія / Р.Ю. Мартынова. – К. : Вища школа, 2004. – 454 с.
150. Мильруд Р.П. Введение в лингвистику: Уч. пособие для пед. вузов / Р.П. Мильруд. – М.: Дрофа, 2005. – 234 с.
151. Миньяр-Белоручев Р.К. Методика обучения французскому языку: Учеб. пособие для ин-тов по спец, 2103 "Иностр. яз."/ Р.К. Миньяр-Белоручев. – М. : Просвещение 1990. –224 с.
152. Миньяр-Белоручев Р.К Общая теория перевода и устный перевод / Рюрик Константинович Миньяр - Белоручев. — М. : Воениздат, 1980. — 237 с.
153. Миролюбов А.А. Предисловие. – В кн.: Очерки методики обучения устной речи на иностранных языках /Александр Александрович Миролюбов // Под ред. В.А.Бухбиндера. – К.: Вища школа, Изд-во при Киев. ун-те, 1980. – С. 3-6.
154. Михайлин А.С. Обучение контекстуальной догадке на материале английских газет на 1У курсе языкового факультета: Дис. ... канд. пед. наук / А.С. Михайлин. – Л.,1980. –203 с.
155. Мокреева Н.Г. Обучение пониманию неизученных слов при чтении на французском языке (в стар. кл. сред, шк.): дисс... канд. пед. наук./ Н.Г. Мокреева. – М.,1970. - 212 с.

156. Морозова И.Д. Обучение иноязычной речи: Учебное пособие. Ивановский гос. ун-т. / И.Д. Морозова. – Иваново, 1998. - 32 с.
157. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. Заведений / Роберт Семенович Немов. – М.: Гуманит. изд. центр Владос, 1999. – Кн. 1. Общие основы психологии. – 688 с.
158. Ніколаєва С. Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції (на матеріалі англійської мови)/ С. Ю. Ніколаєва – К.: ІЗМН, 1996. – 312 с.
159. Норман Д. Память и научение / Дональд Норман // Пер. с англ. Н.Ю. Алексеенко; Под ред. П.В. Симонова. - М.: Мир, 1985. - 159 с.
160. Носонович Е.В., Мильруд Р.П. Критерии содержательной аутентичности учебного текста / Е.В. Носонович, Р.П. Мильруд // Иностр. яз. в школе. 1999. № 2. С. 6–12.
161. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті / Указ Президента України від 17 квітня 2002 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc .
162. Общая методика обучения иностранным языкам / Под ред. А.А.Миролюбова, И.В.Рахманова, В.С.Цетлин. – М.: Просвещение, 1967. – 503 с.
163. Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия / Сост. Леонтьев А.А. – М. : Рус. яз., 1991. – 360 с.
164. Оконь В. Введение в общую дидактику. Пер. с польского / Винценты Оконь. – М. : Высшая школа, 1990. – 383с.
165. Основные направления в методике преподавания иностранных языков в XIX –XX вв. / Под ред. И.В.Рахманова. – М.: Педагогика, 1972. – 318 с.
166. Орлов Г.А. Современная английская речь: Учебн. пособие для вузов по спец. „Англ. яз. и лит-ра”/ Г.А Орлов. – М.: Высшая школа, 1991. – 240с.
167. Палмер Г. Устный метод обучения иностранным языкам. – 2-е изд. / Гарольд Палмер. – М. : Учпедиз, 1961. – 165 с.

168. Павел В.К. Лексическая номинация (на материале молдавских народных говоров) Текст / В.К. Павел. – Кишинев: Штиинца, 1983. 231с.
169. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению/ Ефим Израилевич Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 360с.
170. Петровский А.В. Общая психология / А.В. Петровский. – М.: Просвещение, 1986. – 464 с.
171. Педагогічний словник / [За ред. дійсного члена АПН України Ярмаченко Н. Д.]. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516с.
172. Педагогическая энциклопедия. – М., 1965. – С. 15-17.
173. Петращук О.П. Теоретичні основи тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи (на матеріалі англійської мови): Автореф. дис. … д. пед. н.: 13.00.02 / Київський нац. лінгвіст. ун-т. / О.П. Петращук. – К., 2000. – 38 с.
174. Пидкасистый П.И. Фридман Л.М., Гарунов М.Г. Психолого-дидактический справочник преподавателей высшей школы / П.И. Пидкасистый, Л.М. Фридман, М.Г. Гарунов. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 354 с.
175. Плеханова М. В. Формирование межкультурной компетенции на основе использования аутентичных видеоматериалов при обучении иноязычному общению студентов технических вузов : дис. ... канд. пед. наук / М.В. Плеханова. – Томск, 2006. – 228с.
176. Поддубная Н.Г. Своеобразие процессов непроизвольной памяти у первоклассников с ЗПР //Дефектология. / Н.Г. Поддубная. – 1980. - № 4. – С. 31-36.
177. Платон. Комментарий к диалогам Платона // Платон. Диалоги. - М.: Мысль, 1986. - С. 506-584.
178. Платонов К.К. Обобщение характеристик как метод социально-психологического изучения личности / К.К.Платонов. – М.: МГУ, 1975. – 120 с.

179. Плахотник В.М. Теоретичні основи навчання іноземних мов на початковому етапі в середній школі: Дидактико-методичний аспект: дис. ... д. пед. н. у формі наукової доповіді. – 13.00.02. – Київськ. наук. дослід. ін-т педагогіки. / М.В. Плахотник. – К., 1992. – 52 с.
180. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс.: Учебник для студ. пед. вузов; В 2 кн. / И.П. Подласый. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
181. Политологический энциклопедический словарь. Учеб. пособ. /Р. Г. Григорян, А. В. Гришин; Г. И. Демин и др.; Под ред. В. Ф. Халипова. – М.: Высш. шк., 1995. – С. 152.
182. Полушина Л. П. Текстовка учебника как основа формирования социокультурной компетенции : дис. … канд. пед. наук / Л.П. Полушина. – М., 1995.
183. Практическая методика обучения иностранному языку [учеб. пособ.] / Я. М. Колкер, Е. С. Устинова, Т. М. Еналиева. – М.: Издательский центр «Академика», 2000. – 264 с.
184. Професійна освіта: словник: [Уклад. С. У. Гончаренко та ін.]; [За ред.Н. Г. Ничкало]. – К.: Вища школа, 2000. – С. 122–129.
185. Педагогическая єнциклопедия / Под ред. В.Г. Панова//. – М.: Изд-во «БОЛЬШАЯ РОССИЙСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ», 1993. – Т.1 – С. 732.
186. Прохоров А.М. Советский энциклопедический словарь / А.М. Прохоров. – М.: Изд-во „Советская энциклопедия”, 1986. – 502 с.
187. Прусаков Н.Н. Трудности при обучении аудированию иноязычного звучащего текста / Н.Н. Прусаков // Иностранные языки в школе. – 1994. №6. С. 6-7
188. Психологический словарь: - [ под ред. Б. Г. Мещерякова В. П. Зинченко] – М.: АСТ, 2003 - 672 с.
189. Психофизиологические закономерности восприятия и памяти: Сб. статей / Отв. ред. А.Н. Лебедев. – М.: Наука, 1985. – 224 с.

190. Рахманов И.В. Методика обучения немецкому языку в 8–10 классах / И.В. Рахманов. – М. : Издательство Академии Педагогических Наук, 1956. – 260 с.
191. Рахманов И.В. Обучение устной речи на иностранном языке: Учеб. пособие. – Библиотека преподавателя / И.В. Рахманов. – М.: Высш. шк., 1980. – 120 с.
192. Рогова Г. В. Цели и задачи обучения иностранным языкам/ Г. В. Рогова // Иностранные языки в школе. – 1974. – №4. – С. 70–76.
193. Роговин М.С. Проблемы теории памяти / М.С. Роговин. - М. : ЛКИ, 2007. – 192 с.
194. Родионова И.Ю. Комплекс упражнений для формирования пассивного словарного запаса при чтении аутентичных текстов (английский язык как вторая специальность) : дисс... канд. пед. наук / И. Ю. Родионова. – СПб., 1997. – 248 с.
195. Розанов Е.Д. Об обучении синтетическому (беспереводному) чтению на старшей ступени/ Е.Д. Розанов // Иностр. яз. в шк. – 1966. – № 1. – С. 2–11.
196. Розен Е.В. Общая и профессиональная лексика при обучении устной немецкой речи / Е.В. Розен. – М.: Высшая школа, –1984. – 79 с.
197. Розенталь Д.Э. Язык и стиль средств массовой информации и пропаганды / Д.Э. Розенталь. – М.: МГУ, 1980:19 – 256 с.
198. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Изд-во четвертое / С.Л. Рубинштейн. – Спб. : Питер, 2002. – 720 с.
199. Сайгушева Н.А. Методика работы над пассивным словарем в неязыковом вузе.: Автореф. дис. ., канд. пед. наук / Н.А. Сайгушева. –М., 1979. - 25 с.
200. Сафонова В. В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В.В. Сафонова // Иностр. яз. в школе. 2001. № 3. С. 17–24.
201. Семенчук Ю.О. Формування англомовної Компетенції У студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання.: автореф. дис… канд. пед. наук / Ю.О. Семенчук. – К., 2007. – 25 с.

202. Скалкин В.Л. Основы обучения иноязычной устной речи / В.Л. Скалкин. – М. : Русский язык, 1981. – 248 с.
203. Скляренко Н.К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) / Н.К.Скляренко // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С. 5-9.
204. Смирнов А.А. Произвольное и непроизвольное запоминание / А.А. Смирнов // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я.Романов. - М.: ЧеРо, 2000. - С.476-486.
205. Современная дидактика: теория – практике / Под ред. И.Я.Лернера, И.К.Жукова, Л.Г.Лаптева, В.А.Сластенина. – М., 2002. – С. 164–179.
206. Соколов А.Н. Внутренняя речь и мышление / А. Н. Соколов. – М.: Прогресс, 1969. – 341 с.
207. Соколов Е. Н., Незлина Н. И. Долговременная память, нейрогенез и сигнал новизны / Е.Н. Соколов, Н.И. Незлина // Журнал высшей нервной деятельности им. И. П. Павлова. 2004. Т. 53. № 4. С. 451—463.
208. Советский Энциклопедический Словарь.(стр.1058) / Под ред. А.М.Прохорова, 4–е изд. испр. и дополн. – М.: Советск. Энциклопедия, 1990. –1635с.
209. Соловьева Н. Г. Обучение устной речи с использованием аутентичных материалов культурно-страноведческого характера : дис. … канд. пед. наук / Н.Г. Соловьева. – Томск, 1997. – С.57-93.
210. Солсо Р. Модели памяти / Р. Солсо // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. - М.: ЧеРо, 2000. - С.547-563.
211. Словарь активного усвоения лексики английского языка. – М.: Рус. яз. Лонгман, 1988. – 710 с.
212. Словарь лингвистических терминов (стр.343) /Под ред. О.С Ахманова – М. : Изд. «КомКнига», 2005. – 576с.
213. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Под ред. Азимова Э.Г., Щукина А.Н. Изд-во «Златоуст», 1999. – 472 с.

214. Словарь-справочник слов иностранного происхождения. (стр.223) / Под ред. Г.Э. Розенталь, М.А. Теленкова.-М.: Просвещение,1985. – 399 с.
215. Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию / Фердинанд де Сосюр. – М.: Прогресс, 1977. – 289 с.
216. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н.Ф. Талызина. – М.: МГУ, 1975. – 343 с.
217. Тализина Н.Ф. Педагогическая психология / Н.Ф. Талызина. – М.: Научная книга, 1998. – С. 106-107.
218. Тарнопольский О.Б. Англійська мова в Україні: якого варіанта навчати? / О.Б. Тарнапольский // Іноземні мови. – 2003. – № 2. – С. 3-6.
219. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения: Учебное пособие / О.Б. Тарнопольский. – К.: Ленвит, 2004. – 192 с.
220. Тарнопольский О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому навчальному закладі освіти: Навчальний посібник / Олег Борисович Тарнопольский. – К. : Фірма „Інкос”, 2006. – 248 с.
221. Толковый словарь русского языка (онлайн версия) / С.И. Ожегов совместно с Н.Ю. Шведовой. Режим доступа: http://www.ozhegov.org
222. Усата В.В. Навчання розуміння предикативних мовних одиниць у процесі читання англійського газетного тексту.: автореф. дис. .„ канд. пед. наук / В.В. Усата. –К.,1998 - 219 с.
223. Философский энциклопедический словарь / [Гл. ред. Л. Ф. Ильячев и др]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 848 с.
224. Философский словарь / Под ред. Фролова И.Т. – 5-е изд.–М.: Политиздат, 1987. – 590 с.
225. Философский Энциклопедический Словарь(стр.17)( под гл. ред. Л.Ф. Ильченко, П.Н. Федосеев, Ф.М. Ковалев, В.Г. Панов). – М.: Советск. Энциклопедия,1983. – 840 с.

226. Фицула М.М. Процес навчання, його структура, методологія / М.М. Фицула // Педагогика: Навч. пособник для студ. вищ. пед. навч. закладів освіти. – Тернопіль, 1997. – С. 106-166.
227. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / Софья Кирилловна Фоломкина. – М.: Высшая школа, 1987. – 207 с.
228. Фрейд З. Забывание впечатлений и намерений / З. Фрейд // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. – М. : Ч.Р., 2000. - С.134-148.
229. Фрейд З. Забывание иностранных слов / З. Фрейд // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. – М. : ЧеРо, 2000. - С.130-133.
230. Фрейд З. Заметки о "вечном блокноте" / З. Фрейд // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. - М.: ЧеРо, 2000. - С.27-32.
231. Харлов Г.А. Психологические закономерности системного обучения иноязычному лексическому материалу / Григорий Александрович Харлов // Новые исследования в психологии. – М., 1990. – № 1 (3). – С.25-28.
232. Харлов Г.А. Основы системного обучения иноязычному лексическому материалу при чтении текстов в неязыковом вузе: автореф. дис… д. пед. н.: 13.00.02 / Одеський гос. пед. инст-т им. К.Д.Ушинского / Г.А. Харлов. – Одесса, 1991. – 38 с.
233. Херманн Д. Язык памяти / Д. Херманн. – М.: Эксмо-Пресс, 2002. – 256с.
234. Цвик В. Л. Телевизионные новости России [Текст] : учебное пособие / В. Л. Цвик, Я. В. Назарова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 173 с.
235. Цетлин В.С. Знания, умения, навыки в обучении иностранным языкам и общая методика обучения иностранным языкам / Сост. Леонтьев А.А. – М.: Русский язык, 1991. – С. 38-43.
236. Шамов А. Н. Система взаимосвязанного обучения лексическим навыкам устной речи и чтения на среднем этапе общеобразовательной школы (на

материале немецкого языка): Дисс. . канд. пед. наук/13.00.02 / А.Н. Шамов. – Н. Новгород, 1999. – 262 с.

237. Шапкина А.Н. Расширение потенциального словарного запаса на основе многозначности для чтения текстов на французском языке: (Стар, этап сред, шк.): автореф. дис. .,, канд. пед. наук / А.Н. Шапкина. - Киев, 1980. - 22 с.
238. Шатилов С.Ф. Совершенствование методики обучения иностранному языку в средней школе: Меж вуз. сб. науч. Трудов / Сергей Филиппович Шатилов. – Л., 1989. – 139 с.
239. Штульман Э. А. Основы эксперимента в методике обучения иностранным языкам / Э.А. Штульман. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1971. – 144 с.
240. Щерба Л.В. Преподавание иностранных языков в средней школе / Лев Владимирович Щерба. – В кн.: Общие вопросы методики. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1947. – 96 с.
241. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Л.В. Щерба. – Л.: Наука. Ленингр. отд-ние, 1974. – 380 с.
242. Щукин, А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: учеб. пособие для преп. и студ. / А.Н. Щукин. – М.: Филоматис, 2004. – 416 с.
243. Шехтер М.С. Зрительное опознание / М.С.Шехтер. М.: Педагогика, 1981. – 264 с.
244. Шехтер М.С. Психологические проблемы узнавания / М.С. Шехтер. – М.: Просвещение, 1967. - 220с.
245. Штофф В. А. Моделирование и философия / В. А. Штофф. – М.: Знание, 1986. – 152 с.
246. Энциклопедический словарь. [ Под ред. Ф.А.Брокгауз, И.А.Эфрон]: – С. – Петербург, 1998. – Т. 9. – 501 с.
247. Antsama GA. et ai. Talks about art for English speech practice [Пособие по развитию навыков устной речи: (Беседы об искусстве): Учеб. пособие дляпед. интов но спец. 2103 "Иностр. яз." / Г.А. Антрушина, О.В. Афанасьева, Т.С.Самохина]. - М. : Просвещение, 1987. -127 с.

248. Beck I. L. & M.G.McKeown. Conditions of vocabulary acquisition. In R. Barr, M. Kamil, P. Mosenthal & P.D. Pearson (Eds.), Handbook of Reading Research, Vol. 2, White Plains,NY: Longman, 1991. - 789–814.
249. Brown H.D. Teaching by Principles: An Interactive approach to Language Pedagogy. – USA: Simon & Shuster Company/A Viacom Company, 1994. – 463 p.
250. Carroll J.B., Devies P., Richman B. The American heritage word frequency book. - Boston: Houghton Mifflin, 1971. - LEV, 856 p.
251. Danielson D. (ed.). E.reading in EngUsh. - New York: Prennce Hall be, 1980.-XIV.242.
252. Eckstrand L.H. Age and length of residence as variables related to the adjustment of migrant children with special reference to second language learning:Papers presented at AHA. - Stuttgart: Verlag, 1975.-XXIV, 325 p.
253. Eggert Br. Der psychotogische Ziisommenhang in der Didaktik des neusprachlichen Refomunterrichts. - Berlin: Verl. von Reiither&Reichard, 1904. -XXU85S.
254. Faueett L. A study of English word-values statistically determined from the latest extensive word-coimts. - Tokio: Matsumxira Sanshocto, 1932, - XXVII, 208 p.
255. Flagstad Ch.B. Psychologic der Sprachpadogogik Versuche zu einer Darstelhmg der Prinzipien des frerndsprachlichen Unterrichts aixf Gnmd derphychologischen Natur der Sprache. - Leipzig; Berlin: B.G. Teuhner, 1913. - XXVIH, 370 S.
256. Fries Ch. Teaching and learning English as a foreign language. -Ann Arbor:Univ. of Michigan press, 1947. - 153 p.
257. Gairns R., Redman S. Working with words: A quide to teaching and. learning vocabulary. - Cambridge: Cambridge imiv. press. - 1993, - VICE, 200 p.

258. Horn E. A basic writing vocabulary: 10000 words most commonly used in writing. - Iowa City: Univ. of lova City; Chaptel HIII: College of education, 1926.- 225p.-(Serl,N4).
259. Hense H.R. The psychology of foreign language study. - Carolina: Carolina univ. press, 1931. - VIII, 128 p.
260. Kastner U. Feies Schreiben in der Fremdsprache: Prozesse und ihre Didaktik; Untersuchung zur Textproduktion im fremdsprachlichen Deutschunterricht auf dem Hintergrund neuropsychologischer Theorien. – Bochum: AKS – Verlag, 1997. – 265 S.
261. Krumm H.-J. Schreibforschung und Schreibforderung im forgeschritteneren Deutsch als Fremdsprache – Unterricht. // H.-J. Krumm (Hg.). Erfahrungen beim Schreiben in der Fremdsprache Deutsch: Untersuchungen zum Schreibprozess und zur Schreibforderung im Unterricht mit Studierenden. – Insbruk, Wien, Munchen: Studien – Verlag, 2000 – S. 7–16.
262. Lado R. Language testing: The conctmction and use of foreign language tests: A teacher's book. - London: Longmans, 1962. - XXIV, 389 p.
263. Laudan 1. Progress and its pijblems: Toward a theory of scientific growth. – L., 1977. –257 p.
264. Lompscher I. und Kolektiv: Theoretische und experimentelle Untersuchungen zur Entwicklung geistiger Fahigkeiten. Berlin, Volk und Wissen Volkseigener Verlag, 1972. – 124 p.
265. Longman dictionary of contemporary English. - 3d ed- - London: Longman dictionaries, 1995. - XXII, 1668 18 p. - (Longman corpus network).
266. Lorge I. The semantic count of the 570 commonest words. - New York: McGraw-Hill, 1949. - XXVII, 342 p.
267. Nation I.S.P. Teaching vocabulary: Vocabulary: Strategies and Techniques. Boston: Heinle Cengage Learning, 2008. - 222 pages.
268. Palmer H. E. The scientific study and teaching of languages. - London: Oxford univ. press, 1968. - XII, 236 p.
269. Peyroutet C. La pratique de l'expression ecrite.– P.: Nathan, 1991.– 160 p.

270. Poegier X. Une pedagogic de integration. Competences et integration desacquis dans lenseignement X. Poegier. Bruxelle Edition de Bocck Umversile,2001. – 400 p.
271. Richards J.C. Language teaching and applied linguistics. - London: Longman, 1992. - 423 p.
272. Seredina C.G.et at. Idiomatic practice in oral English [Идиоматика в английской речи: Пособие для студентов пед. ин-тов по спец, 2103 "Иностр.яз."- 2-е изд., перераб. / Середина К.Г., Томдянович А.К., Краснянская И.А.]. - Л. : Просвещение, 197L - 272 с.
273. Schmitz D. Handbuch des kreativen Schreibens. Fur den Unterricht in der Sekundarstufe1. – Donauworhn: Auer Verlag GmbH, 2001. – 144 S.
274. Seal B. Vocabulary learning and teaching. In M. Celce-Murcia (Ed.) Teaching English as a Second or Foreign Language .Boston, MA: Heinle & Heinle Publishers, 1991.- P.296-311.
275. Thornbury S. How to teach vocabulary. Harlow, U.K.: Longman, 2002.- 234 p.
276. Vermeer A. Breadth and depth of vocabulary in relation to L1/L2 acquisition and frequency of input. Applied Psycholinguistics, 22, 2001, 217-234p.
277. West M. General service list of English words: With semantic frequencies and supplementary word-list for writing of popular science and technology. - London; Longmans, 1959. - XIV, 588 p.

# ДОДАТОК А

## Приклади вправ, що використовувалися під час констатувального експерименту

**1. Complete the following texts with the correct derivative of the word in bold.**

Huntington belonged to a group of social scientists who showed his 1(dismiss) *dismissive* attitude to the postwar 2(assume) *assumption* that ethnic and 3(culture) *cultural* differences were of declining salience under conditions of rapid modernization and economic 4 (irrigate) *irrigation* within societies and Cold War 5(ideology) *ideological* competitions between the capitalist and communist models. Interestingly, Huntington had earlier refuted the 6(evitable) *inevitability* of cultural clash.

Elections are considered stolen when a regime 7 (hind) *hinders* an opposition victory through blatant manipulation of the vote count or through the annulment of the 8 (election)*electoral* results on the ground. In Serbia, it was only after such stolen elections had 9 (fundament) *fundamentally* transformed the political setting that mass 10 (dismiss) *dismissal* of total 11(refute) *refutation* became successful. This forces a surprised 12 (autocrat) *autocratic* regime bent on staying in power 13(rig) *to rig* the vote count or annul the results altogether.

The main fear they have is that anything other than a course of 14 (neutral) *neutrality* by individual countries could very easily foment further 15 (blood shed) *bloodshed* against civilians in an 16 (attempt) *attempt* to control protests, display power, and cultivate fear. President Obama has so far done an 17 (excellence) *excellent* job calling for maintaining of 18 (neutral) *neutrality,* but it is concerning that 19 (variety) *various* members of congress want to take a more 20 (hard line) *hard-line* stance, and are haranguing the president for not having done so.

Were the elections refuted? Probably. It is more than likely that the21(high) *higher* 22(vote) *voter* turn-out for this election came in favor of change. This was not true in the 9th Presidential Elections, four years ago, where an 23(know) *unknown*, conservative, Tehrani mayor, Ahmadinejad, broke the silence and was 'challenged' by the highly 24 (controversy) *controversial* cleric-turned-businessman, Rafsanjani.

25 (harangue) *Haranguing* the regime, the election was mostly boycotted or dismissed by many reformists minded 26(vote*) voters*, and the aspect of its '27(rig)*rigging* results' by way of the candidates having been hand-picked the Guardian Council (as is policy), was full of 28(dismiss)*dismission* in Western-language press .

But from the point of view of promoting more normal 29(relate) *relations* between the United States and Iran, avoiding a hard-line 30 (militant) *military* conflict, and bringing stability to the region, the truth as to the more narrow question of whether the election was 31(procedure) *procedurally* rigged may be relevant. If in fact the election was not stolen, and Washington (and Europe) tiptoed around it pretending that it was, this can contribute to a worsening of relations. It will give further 32(ammunition) *ammunition* to hard-liners in Iran, who are portraying the whole 33(rise) *uprising* as a conspiracy organized by the West.

Anti-Aristide protests in January 2004 led to 34(violate) *violent* coup in Haiti, causing several deaths. In February, a revolt broke out in the city of Gonaïves, which was soon under 35(rebellion) *rebel* control. Thousands of people found

freedom by fleeing into the mountains. A 36(mediate) *mediation* team of diplomats presented a plan to 37(reduction)*reduce* Aristide's power while allowing him to remain in office until the end of his 38(constitution) *constitutional* term.

Many political organizations and writers, as well as Aristide himself and his 39(ally) *allies*, have suggested that the 40(coup) *coup* was in fact a foreign controlled coup d'état. U.S. officials blame the crisis on armed gangs in the poor neighborhoods, not the official abuses and atrocities, nor the unconstitutional 41(oust) *ouster* of the 42(election) *elected* president. Many protests were organized to 43(restoration) *restore* Haiti's constitutionally elected government to power.

Several of the protests resulted in 44(violate) *violence* and deaths. In the midst of the 45(go) *ongoing* controversy and violence, however, the interim government planned 46(legislate) *legislative* and executive elections. After being postponed several times, these were held in February 2006. The elections were won by René Préval, who had a strong 47(follow) *following* among the poor, with 51% of the votes. Préval took office in May 2006 and is the 48(currently) *current* president of Haiti.

In former Banana Republics, in their post-transition to 49(democrat) *democracy* phases, you'll often have a Junta Party. It's an 50(opposite) *opposition* party whose main goal isn't to get 51(election) *elected* so much as to maintain the legacy of the former junta regime, defend its record of service to the state and most of all keep its 52(form) *former* leaders from being put on trial or shipped off to the Hague.

Former President Bill Clinton arrived in the United States Wednesday morning after a 53(drama) *dramatic* 20-hour visit to North Korea, in which he won the freedom of two American journalists, opened a 54(diploma) *diplomatic* channel to North Korea's 55(recluse) *reclusive* government and dined with the North's 56(ill) *ailing* leader, Kim Jong-il. The private plane carrying Mr. Clinton and the journalists, Laura Ling, 32, and Euna Lee, 36, landed at 5:50 a.m. Pacific Daylight Time at Bob Hope Airport in Burbank, just outside Los Angeles.

The British court said 57(effect) *effectively* that it is not 58 (libel) *libelous* to tell the truth about a fanatic extremist. It is not libelous to denounce him in strong terms. 59(extreme) *Extremists* may not use the court as a club to stifle 60(denounce) *denunciations* of their behavior and writings by those who are 61 (vehement) *vehemently* critical of their views. It is one of the bizarre twists of the political scene in Israel that a David Irving Trial of sorts is taking place there at the moment. It is a trial that bears many 62 (similar) *similarities* to the actual David Irving Trial in Britain.

About 130 people remained 63(hospital) *hospitalized*, many in critical condition, with 64(injure) *injuries* from the early Saturday blaze, which was sparked by 65(stage) *onstage* fireworks that shot into the 66(decorate) *decorative* twig ceiling in the night club. The federal Investigative Committee said the club owner had been detained along with the club's 67(execute) *executive* director, its artistic director and a businessman hired to install pyrotechnics. The committee did not provide their names. The committee's website said the four were suspected of negligence and violating fire-safety rules.

**2. Listen to the text. For questions 1-5 choose the questions (a, b, c) which you think fits best according to the text.**

Afghan President Hamid Karzai on Thursday warned Western observers not to "delegitimize" the results of his country's presidential election, which has been marred by allegations of refutation. In the presidential race there were only 18 candidates in the run for this seat. In an interview with CNN's ," Karzai gave a dismissal to all the claims and harangued the Afghanistan's two electoral bodies. His chief rival, former Foreign Minister Abdullah Abdullah, has spoken out he has "no doubt" Karzai and his allies exercised the authority to rig the vote in the incumbent's favor. Karzai told reporters earlier on the eve that he believes "firmly" that the election was not rigged, and made a harangue to the "overwhelmingly negative" portrayal of the vote by international news outlets. Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence did not wreck the

election altogether after Taliban militants threatened to disrupt it and launched sporadic attacks across the country on the morning of the poll, which scared many people away and led to poor turnout increasing the chance of a run-off.

1.

a) Presidential election was marred by allegations of refutation.

b) Presidential election, was marred by allegations of being hard- lined.

c) Parliament election was marred by allegations of refutation.

2.

a) Karzai gave a dismissal to all the claims.

b) Karzai proved all the claims.

c) CNN gave a dismissal to all the claims.

3.

a) Former Foreign Minister approve the President who exercised the authority to rig the vote.

b) Former Foreign Minister accused the President of exercising the authority to rig the vote.

c) Former Foreign Minister didn't mention the President to exercise the authority to rig the vote.

4.

a) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence wrecked the election.

b) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that military violence did not wreck the election.

c) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence did not wreck the election.

5.

a) This election had high turnout.

b) This election had poor turnout.

c) This election had no turnout.

**3. Listen to text and answer the questions expressing your own attitude.**

Zelaya was removed from office by a military-backed coup June 28, but he continues to be recognised by the international community as the country's legitimate leader. The government set up after the coup is headed by Micheletti, who was next in line under presidential succession rules. On the eve Venezuelan President Hugo Chavez - a close ally of Zelaya - said in Caracas "Congratulations, you have done something heroic that will go down in the history of Honduras and Latin America." Hugo Chavez's counterpart Costa Rican President Oscar Arias - acting as mediator in the Honduran crisis - had drafted a proposal, known as the San Jose Accord, to end the standoff, but it has been rejected by the interim Honduran government. It calls for Zelaya ouster to be restored to power as president to head a government of national reconciliation until his constitutional term ends in January.

1. When Did the coup take place?
2. Is Zelaya recognized by the international community as the country's legitimate leader.?
3. Who is the close ally of Zelaya?

## ДОДАТОК Б

### Приклади вправ для 1 зрізу формувального експерименту

**1. Complete the following texts with the correct derivative of the word in bold.**

As a historical 1(compare) *comparison*, in 1990, nearly one in four borrowers 2(default) *defaulted* on their federal loans when default rates set an all-time high of 22.4 percent. The rate dropped to record low of 4.5 percent in 2003. Schools with 3 (excess) *excessive* default rates may lose 4(eligible) *eligibility* from one or more 5(federation) *federal* student aid programs.

If only you can understand the factors that cause the stock market to rise and fall, then you can be a very good stock 6(trade) *trader*. Unfortunately, there are thousands of factors which only add up to create more 7(confuse) *confusion* to millions of 8(invest) *investors*. Corporate 9(earn) *earnings*, corporate news, political news, and general market sentiment will all move the market. From these, the factors to do with 10(economy) *economics* are the most significant influence on long-term market performance.

11(investI) *nvestigations* of socio-economic gradients in mental health services use in Canada have used different measures of socio-economic status and have shown 12(conflict) *conflicting* results. We explored the relationships between education level, income level and mental health services use among people with a mental 13(ill) **illness** using data from the Canadian Community Health Survey.

Six months after the U.K. government scrambled to launch new 14(bail out) *bailout* measures for Britain's 15(founder) *foundering* banks and economy, several of those efforts are 16(languish) *languishing* with few 17(take) *takers*. In January, for example, the British government created a 18(guaranty) *guarantee* program meant to revive the 19(dormant) *dormant* market for asset-backed securities.

There was a long 20(over due) *overdue* but welcome boost for savers this week after a host of new 21(save*) savings* accounts hit the market, all 22(pay) *paying* rates close to those being offered before the 23(credit) *credit* crunch struck. One of them has been launched by a name that will be new to many: the Islamic Bank of Britain (IBB). It has come up with a 24(table top) *table-topping* two-year fixed-rate bond 25(pay) *paying* the equivalent of 4.5% gross.

**2. Listen to the text. Answer the questions 1-7 to make your interpretation more detailed.**

United Nations secretary general Ban Ki-moon's has failed to make headway with the reclusive military regime, which has weathered 38 different UN resolutions since cracking down on pro- democracy street protestors in 1988. He failed to win the release of detained pro-democracy leader Aung San Suu Kyi from Myanmar's intransigent military rulers. Allegedly Ban made the unusual move of publicly criticizing the junta on its home turf, expressing his "deep disappointment" and denouncing the junta's poor human- rights record to a crowd of assembled diplomats, aid workers and government officials. Many critics said it was bad timing for outreach only days after the junta flouted international appeals that Suu Kyi be cleared of the latest charges.

1. What springs to mind when you hear the word ‘military regime’?
2. Are you concerned about what is happening in Myanmar?
3. What do you think of pro-democracy leader Aung San Suu Kyi?
4. What three adjectives would you use to describe situation in Myanmar?
5. Do you understand opposition who detained pro-democracy leader?
6. What do you think of Aung San Suu Kyi being detained?
7. Do you believe the international mediation will help to find peaceful solution?

A new study of 401(k) plans has revealed that black and Hispanic workers save significantly less for retirement and tap into their accounts more frequently than white and Asian employees. The study of 3 million 401(k) plans at more than 50 large companies concludes that unless some bailout measures are made to encourage more saving by some minority groups, they run the risk of retiring into poverty. It shows 66 percent of black employees and 65 percent of Hispanic workers participate in their company’s 401(k) plan while 77 percent of white workers and 76 percent of Asians enroll. Black and Hispanic workers also contribute at much lower levels, the study shows. Among those who save, white employees contributed 7.9 percent of income, compared with Hispanic workers, who contributed 6.3 percent and black workers, 6 percent. Lower contribution rates means black and Hispanic workers have lower account balances at all pay levels. To boost savings rates among minority workers the study authors recommend to modify loan requirements to decrease the likelihood of default by extending the amount of time a departing employee has to pay off a loan.

1. What springs to mind when you hear “401(k) plans”?
2. Are you concerned about what is happening with unemployment rate now ?
3. What do you think of savings? Do you do any?
4. What three adjectives would you use to describe the saving rates under the race and ethnicity? 5. Do you understand government which boosts savings rates among minority workers?
6. What do you think of the default?

7. Do you believe the extension of the amount of time a departing employee has to pay off a loan may change the situation?

Saying that the severity of the crime warranted prison time, Rup sentenced Rios to 6-8 years and an additional five years probation. Rios also pleaded guilty to two counts of assault and battery with a dangerous weapon, assault and battery, malicious destruction of property under $250 and possession of cocaine. Rup ordered him to stay away from Bardsley during his probation, complete a program for batterers and undergo mental health counseling. The co-stars of "Jon & Kate Plus 8" and the parents of sextuplets and twins, Jon and Kate Gosselin of Lower Heidelberg

Township, announced their split on Monday's episode of their TLC reality series. The TLC network had promised a major on- air announcement from the couple, whose increasingly troubled 10-year marriage has dominated the series in recent weeks and fueled a storm of tabloid coverage.

1. What springs to mind when you hear the word 'stay-away order'?
2. Are you concerned about what is happening with Jon and Kate Gosselin?
3. What do you think of probation program?
4. What three adjectives would you use to assault?
5. Do you understand tabloids that fuel storm?
6. What do you think of Kate Gosselin being TV celebrity?
7. Do you believe the court decision will help to find peaceful solution?

**3. Listen to texts and answer the questions expressing your own attitude.**

President Obama used his weekly radio address to boost administrative actions to expand automatic enrollment in employer-sponsored retirement plans, convert tax refunds into savings bonds, and allow employees to accept certain forms of compensation using deposits into retirement account. Auto- enrollment is the practice of "making it easier" for employees to participate in an employer-

sponsored retirement plan by making it harder for them not to participate. Most auto-enrollment plans also feature automatic increases the likelihood that "make it easier" for enrolled participants to increase their retirement contributions by doing it for them. Studies in peer reviewed journals have found that workers suffer from cognitive biases that lead them to accept default options even when they are not in the individuals' economic incoms. The data show that participation rates in employer-sponsored retirement plans are much higher when the employees are automatically enrolled in the program than when they are required to elect to participate.

1. What springs first to your mind when you hear the words…….? 2. What consequences would it have for the world? 3. Who is the most at fault in ……..? 4. What advice would you have for ……..? 5. What do you know about…..? 6. How would you feel about being ……?

Trevor Delaney (AP Personal Finance Editor): A new study of 401(k) Plans has revealed that black and Hispanic workers receive significantly less the retirement and tap into their accounts more frequently than white and Asian employees. The study by Herod Associates and Aerial Investments shows that 66% of black employees and 65% of Hispanic workers participate in their companies' 401(k) Plan, while 77% of white workers and 76% of Asians enroll. The study also recommends several policy changes to do saving rates among minority workers. The first is to encourage employers to voluntarily collect and report 401(k) Plan dated by race and ethnicity. This will highlight we have got to exist among the workers. The second is to modify 401(k) Plan loan requirements to decrease the likelihood of default like standing the amount of time the departing employees have to pay back a loan. The third is to design 401(k) Plans in a way that benefits abroad the worst employee base including the automatic enrollment with high default contribution rates and periodic contribution increases.

1. What springs first to your mind when you hear the words…….? 2. What consequences would it have for the world? 3. Who is the most at fault in ……..? 4. What advice would you have for ……..? 5. What do you know about…..? 6. How would you feel about being ……?

2009 is back on top again in the 4th month, although not to a huge degree. The $695m earned was barely ahead of the $683m took in 2006. The top grossing film, by far, is Fast and Furious, which rocked an amazing $70m weekend, more than the third film in the series took in total. The $155m final tally wasn't a show of great legs, but was the biggest for the series. Vin Diesel has another lease on his career. The weekend of the first public appearance is key, though. The previous high for the month was way down at $42m, for Anger Management. That flick had the box office muscle of Adam Sandler behind it, while Fast and Furious just had cars. Never underestimate the draw of mechanical toys. The other key story was the Hannah Montana flick. The $32m first public appearance was good for 5th best in April of all time. The $79m finish wasn't anything to write home about, but was respectable enough and adds another data point to a growing trend that tween and teen girls are a growing force at the box office, one that (as we'll see later in the year) cannot be ignored.

1. What springs first to your mind when you hear the words…….? 2. What consequences would it have for the world? 3. Who is the most at fault in ……..? 4. What advice would you have for ……..? 5. What do you know about…..? 6. How would you feel about being ……?

## ДОДАТОК В

### Приклади вправ для 2 зрізу формувального експерименту

**1. Complete the following texts with the correct derivative of the word in bold.**

And as new 1(product) *productive* activities outside these areas arise, firms will install the best technology 2(able) *available*. This technology will, in general, be more capital-intensive than before, and so we will need to surpass the 3(recession) *pre-recession* level of output before the demand for labor will return to its previous level. In addition, firms typically reorganize their job 4(assign) *assignments* after layoffs and discover that the same work can be performed with fewer workers and this, too, can slow the5(recover) *recovery* period for employment relative to output.

A little-known state 6(employ) *unemployment* compensation program is experiencing a 7(urgent) *resurgence* as an alternative to layoffs and to full

unemployment benefits. In 18 states, employers can reduce hours for a group of workers so they all can stay on the job. The workers receive 8(part) *partial* unemployment 9(sure) *insurance* benefits for days they're idle. States with such programs have seen spikes in employer interest and use D.C.-based 10(no profit) *nonprofit* that advocates for economic security programs.

The extra weeks of benefits and the premium $25 per week for each unemployed person in Louisiana 11(actual) *actually* make it more difficult to attract employees from the ranks of the unemployed, even if they have the experience to work at his company. But the longer period of 12(emerge) *emergency* unemployment 13(compensate) *compensation* and the premium $25 per week reduces the 14(different) *difference* between what that individual receives in unemployment benefits and the compensation any company can afford to pay him.

A report in Reuters on Monday ("Wall street braced for grim views from industrials" by Scott Malone) noted, "15(invest) *Investors* expect many US industrials to follow the lead of 3M, which on Monday set a profit target for next year that was about 12 percent lower than 16(analyses) *analysts* had forecast. What will be on their mind is how General Electric, United Technologies and other 17(manufactory) *manufacturers* plan to ride out the deepening global 18(recess) *recession.*

And this is only the 19(begin) *beginning*. The planned massive 20(structure) *restructuring* of the US auto industry—with or without a loan from Washington—will involve tens of thousands of job losses at the Big Three alone, and these losses will ripple throughout the economy. One analyst predicted that 21(deal) *dealerships* across the country would shed up to 100,000 jobs in 22(respond) *response* to the decline in sales at General Motors.

Faced with a 23(deficit) *deficit* this year of more than $50 billion, the 24(govern) *government* has launched a review of public assets, such as Crown 25(corporate) *corporations* and real estate. The Jan. 27 budget assumes the government will be able to save as much as $4 billion by the end of March 2010 by selling such assets.

**2. Listen to the text. Answer the questions 1-7 to make your interpretation more detailed.**

This was a busy week for layoff and unemployment reports. Leah Fried of the United Electrical Workers of America accused the bank of forcing the company to close by cutting off loan and then refusing to guarantee premiums on its last checks. Workers occupy idled factory. The national economic crisis continues to affect El Paso, with another plant closing in the Sun City. As many of us plan our Christmas and New Year celebrations, some employees in the food industry are thinking about what they'll do when they're out of work in less than two months. In short, they're planning for unemployment. Just weeks before Christmas, more than 100 local City workers have been laid off. The Boston Globe reports that Houghton Mifflin Harcourt Publishing Co., will cut jobs after combining several units. It added that total unemployment of more than two million could not be ruled out. Worthington Industries Inc. said to stay afloat it will close a metal framing plant and idle two others as it cuts more than 10 percent of its steel processing work force, moves that could cost more than 300 jobs. If it gets worse they'll have to sell their assets.

1. What springs to mind when you hear "unemployment rate"?
2. Are you concerned about what is happening with layoffs now?
3. What do you think of idled factories and plants ?
4. What three adjectives would you use to describe the assets?
5. Do you understand government which give loans to save economy?
6. What do you think of premiums?
7. Do you believe the situation with layoffs will get improved next year?

In related news, Jennifer Aniston is hosting a Haiti benefit for the organization Americares. As the punch line of this charity event a screening for the film The Last Station will be featured. She also volunteered for George Clooney's telethon and personally donated $500,000 to various causes benefiting Haiti. The video of

Lindsay Lohan's photoshoot with Muse Magazine, full of unbelievable twists and turns that could reveal some Lindsay's secrets, has been released. The footage description notes that this photo shoot took place at the Chateau Marmot. This would explain why Lindsay was seen entering the place with Petey on October 30th. Maybe she told the truth when she claimed that "My photo shoots consist of work and only work." Don King, the inevitable, is free to reapply for a promoter's license in New Jersey now that he has beaten the Federal rap for insurance fraud in typically emphatic style. Tyson may be suing him civilly - make that most uncivilly - but the Electrified One still speaks for Holyfield. Once the formalities are over, Tyson will come ranting, raging and roaring back into legalized rampage in the first fortnight of November.

1. What springs to mind when you hear the word 'charity'?
2. Are you concerned about how charity events are being held?
3. What do you think of hosting any event?
4. What three adjectives would you use to footage?
5. Do you understand tabloids that highlight the twists and turns of celebrities' lives?
6. What do you think of legalized rampage?
7. Do you believe Lindsay Lohan's footage can have positive effect?

Five American soldiers were killed Monday by a roadside blast in the northern city of Mosul, described as one of al-Qaeda in Iraq's last strongholds, just days after a house explosion and suicide attack killed as many as 60 people there. Insurgents in a nearby mosque opened fire on other soldiers in the patrol after the roadside bombing, prompting a fierce gunbattle as U.S. and Iraqi troops secured the area, the military said. Iraqi soldiers entered the mosque but the gunmen had already fled, according to the statement. Iraqi army reinforcements have moved into position near the city, 225 miles northwest of Baghdad, ahead of a planned offensive announced by Iraqi Prime Minister Nouri al-Maliki. Monday's deaths raised to at least 36 the number of American troop deaths reported this month, an

increase from the 23 recorded in December in one of the lowest monthly totals since the war started in March. However, influential members of al-Sadr's movement said Monday they have urged the anti-U.S. Shiite cleric to follow through with threats not to extend the cease-fire when it expires next month, a move that could jeopardize the recent security gains.

1. What springs to mind when you hear the word 'ceasefire'?
2. Are you concerned about how troops secure the area?
3. What do you think of insurgents' deeds?
4. What three adjectives would you use to blast?
5. Do you understand insurgents ?
6. What do you think of the ceasefire?
7. Do you believe the government and insurgent will ever come to deal?

**3. Listen to texts and answer the questions expressing your own attitude.**

FedEx is bracing for another round of belt tightening. The shipping giant has announced plans to idle ,jobs and wages to cut. The latest financial numbers from FedEx show a 75 percent drop in profits which is forcing the company to react by slashing a billion dollars in expenses to stay alive. But, a University of Memphis economics professor said the cuts could lay the foundation for a stronger future. Three months ago, Smith acknowledged a reality many didn't want to hear - the economic downturn was hitting the shipping giant head on. The company answered with hiring freezes, pay cuts, no raises and by laying off about 1,400 workers. Thursday morning, FedEx announced that profits were down 75 percent from a year ago and more job cuts are eminent. "In the long run, FedEx has to be competitive if it will be profitable and if it's not profitable, it's not good for Memphis," he said. "They've taken it on themselves to solve their own problems. They didn't go to the government to ask for a loan. That's a model companies around the world can take."

1. How does FedEx react to economic crisis?
2. Did FedEx do any layoffs?

3 What can you say about FedEx profits in comparison with the last year?

4. What hopes do they have for future?
5. Is FedEx going to use governmental loans?
6. “Economic downturn” what is it?

Hollywood’s hottest properties, Brad Pitt and Angelina Jolie are on the verge of a break up once again. The tabloid is fuelling a firestorm on Brangelina split. Not until recently, the pair aka Brangelina, had decided to split. For sometime now, as the insiders claims and assaults, the couple have been fighting over every tits and bits, until they finally reached the breaking point, hope it wont’t get to stay-away order. Brad and Angie can’t see each other eye to eye. He has been desperately trying to hold back the family together but he’s given up. Every time he tries to talk to Angie, she’s cold to him and assaultive. What’s more, Angelina Jolie has started taking up her hubby’s whereabouts seriously. She pleaded hiring a private detective to keep a track on her other half - where he goes when speeds off on his motorcycle. She suspects Brad’s checking out with another woman. When Brad returns home at night, she checks his pockets for phone numbers and sniffs his clothes. That’s more than an evidence to support Brad and Angelina breakup. Well, despite the tabloid coverage of Brangelina split creating ripples on the web, the couple continues to endure their relationship in public, which is apparently delicate to vilify.

1. What relations do they (Brad Pitt and Angelina Jolie) have now?
2. Does tabloid help in their split?
3. Who is desperately trying to hold back the family together?
4. Do they have adultery problem in the family?
5. Does she suspect Brad’s checking out with another woman?
6. Who hired private detective and why?

James Cameron's 'Avatar' is all set to beat Titanic at the box office. The 20th Century Fox sci-fi spectacle is number 1 in the US for the first public appearance in a row with 36 million dollars. The flick lifted its domestic gross to 552.8 million dollars, according to studio estimates. Avatar raised its worldwide total to 1.841 billion-that is just 2 million dollars shy of first place behind Cameron's last movie, the 1997 shipwreck epic 'Titanic', at 1.843 billion dollars. "It defies all superlatives," Chris Aronson spoke on behalf of head of distribution for Fox, as saying. 'Avatar' surpassed 'The Dark Knight' on Saturday to become the second highest grossing film in the US. Avatar is dominating at a time where it has no big summer blockbusters to compete with it. It's perfectly poised to keep breaking all these records," said Paul Dergarabedian, box office analyst for Hollywood. com.

1. Who is the producer of 'Avatar'?
2. Name one more well-known flick of this producer?
3. How much did it take in for the first public appearance?
4. Why is it called top grossing film?
5. Does it have any competitors ?
6. How do you understand the expression "blockbuster film"?

## ДОДАТОК Г
## Розшифровка текстів ЗМІ повідомлень

***POLITICS***

**Text № 1** There is political uncertainty in Iran following the elections on June the 12th. Thousands of people have turned out and clashed with security forces in the capital Teheran. Police arrested up to 100 members of Iran's opposition party. The rioters and those arrested harangued the election was rigged. Opposition candidate Mir-Hossein Mousavi has dismissed the fairness of the hard-line presidential poll. Mr. Mousavi called the election results a "dangerous charade". He called for his followers to resist a government which he said was based on «refutation and

dictatorship». One of those arrested is Mohammad Reza Khatami, the brother of former president Mohammad Khatami. The street clashes are the largest seen on the ground in Iran since the 1979 Islamic Revolution.

**Text № 2** Afghan President Hamid Karzai on Thursday warned Western observers not to "delegitimize" the results of his country's presidential election, which has been marred by allegations of refutation. In the presidential race there were only 18 candidates in the run for this seat. In an interview with CNN's ," Karzai gave a dismissal to all the claims and harangued the Afghanistan's two electoral bodies. His chief rival, former Foreign Minister Abdullah Abdullah, has spoken out he has "no doubt" Karzai and his allies exercised the authority to rig the vote in the incumbent's favor. Karzai told reporters earlier on the eve that he believes "firmly" that the election was not rigged, and made a harangue to the "overwhelmingly negative" portrayal of the vote by international news outlets. Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence did not wreck the election altogether after Taliban militants threatened to disrupt it and launched sporadic attacks across the country on the morning of the poll, which scared many people away and led to poor turnout increasing the chance of a run-off.

**Text № 3** Julia Pace (The Associated Press):: President Barack Obama is breaking his silence under disputed elections in Iran, calling the situation troubling.

Barack Obama: There appears to be a sense on the part of people who are so hopeful and so engaged and so committed to democracy who now feel betrayed.

Julia Pace (The Associated Press): Obama tiptoed around the refuted results but hoped the Iranian people that the world is watching.

Barack Obama: We in the US don't want to make any decisions for the Iranians but we do believe that Iranian people and their voices should be heard and respected.

Julia Pace (The Associated Press): Iranian hard-line President Mahmoud Ahmadinejad won a long fight victory of the reformist candidate Mahmud Mir Hussein Moussavi. But Mussavi says the vote was rigged and Iran supreme leader has called for an investigation. Given the tense relationship between the US and Iran analysts say the White House must try it carefully as the crafts are response.

Susan Maloney (Brookings Institution): On this point the Obama administration is simply waiting to see what happens on the ground in Iran before it responses, I think it have had the situation.

Julia Pace (The Associated Press): The big question is how will the election results impact the president plans to change the course of US- Iranian relationship. The White House's signaling that Obama still plans to move forward afterwards to engage Tigiran after three decades of a stagnate.

Barack Obama: We will continue to per se a tough direct dialogue between our two countries and we'll see where it takes us.

Julia Pace (The Associated Press): Regardless of the results many say the massive voter turn out in Iran and large protests on the streets could be the start of a shift in Iranian politics.

Susan Maloney: This is a very important moment in Iranian history, one that will, I think, at some point down in the future be a turning point for the development of democratic movement in Iran.

Julia Pace (The Associated Press): Ahmadinejad has accused the international media of launching a psychological war against Iran and insists – the election was real and fair. Julie Pace. The Associated Press. The White House.

**Text № 4** Zelaya was removed from office by a military-backed coup June 28, but he continues to be recognised by the international community as the country's legitimate leader. The government set up after the coup is headed by Micheletti, who was next in line under presidential succession rules. On the eve Venezuelan President Hugo Chavez - a close ally of Zelaya - said in Caracas "Congratulations, you have done something heroic that will go down in the history of Honduras and Latin America." Hugo Chavez's counterpart Costa Rican President Oscar Arias - acting as mediator in the Honduran crisis - had drafted a proposal, known as the San Jose Accord, to end the standoff, but it has been rejected by the interim Honduran government. It calls for Zelaya ouster to be restored to power as president to head a government of national reconciliation until his constitutional term ends in January.

**Text № 5** Ousted President Manuel Zelaya said he will head to Nicaragua's northern border Thursday and cross over into Honduras the next day after internationally mediating talks failed to restore him to power. Zelaya , who was toppled and flown out of the country in a June 28 military coup, said US-backed talks mediated by Costa Rican counterpart, President Oscar Arias failed because "the coup leaders totally refuse to reinstate me." In Costa Rica, talks on resolving the standoff generated by the coup headed toward failure on the eve of Wednesday when the interim government of Roberto Micheletti indicated it would reject Arias' final proposal for resolving the crisis. "The mediation had only one goal: to enforce the mandate of the OAS and restore the constitutional order in Honduras with the restitution of President Manuel Zelaya to power ," Moncada said.

**Text № 6**

Speaker 1: Optimism from the UN on resolving the crisis in Honduras. It's nearly two weeks now since President Manuel Zelaya was ousted. The first round of talks ended without a solution. Now more negotiations are planned.

Speaker 2: We may be very close to a solution of the restitution of President Zelaya who has not gain victory and if it actually happens.

Speaker 1: In Honduras Mr. Zelaya supporters burned tires and blocked roads in protest to the coup. This crisis erupted last month after President Zelaya moved to change the constitution. His opponents accused him of seeking rules indefinitely. He was forced to stop office at that point and flee the country. He tried to return last week, but was turned back at the airport. Despite international mediation the

two sides are still far apart. So far it'll effect that they'll refuse to meet face to face at talks in Costa Rica on Friday. Both Mr. Zelaya and the man who replaced him Roberto Micheletti have now left the country. Talks will continue but at a lower level. The Venezuelan President Hugo Chavez would rather they didn't. Venezuela suspended it's oil delivery to Honduras. Mr. Chavez has made declare he is going to recognize any future government emerging from the military clue. He's a key item of this ally. His dismissal of the talks will do little for the chances of success. Alex Peeve. BBC News.

**Text № 7** The UN Secretary General left Myanmar empty-handed from his two-day visit after the ruling junta snubbed his attempts to visit detained pro-democracy icon- Aung San Suu Kyi. Ban departed with a stern rebuke for the military ruler, saying the reclusive general had missed an opportunity to show the junta's commitment to flouting democratic reform and to holding free elections in 2010. Allegedly his failure to extract even the smallest concession from the iron-fisted military plays into the hands of critics, who urged him against visiting while Aung San Suu Kyi faces an internationally-condemned trial. Ban had hoped to secure her release and that of Myanmar's estimated 2,100 political prisoners. Critics have denounced the junta policies of using her trial as an excuse to keep her locked up for next year's polls. They also say the elections are sham designed to entrench the generals' power.

**Text № 8** Lawyers for Aung San Suu Kyi, Myanmar's detained opposition leader, have urged they will file an appeal next week against the criminal conviction that extended her house arrest by another 18 months. Early this month a Myanmar district court found her guilty of violating the terms of her detention by sheltering an uninvited American visitor after he swam to her lakeside home. The detention order prevents Aung San Suu Kyi from contesting in general election's planned by reclusive Myanmar's military junta government for next year. Nyan Win, one of the lawyers, said they met Aung San Suu Kyi, 64, for two hours on Thursday afternoon to finalize details of her appeal which allegedly will be submitted to the Divisional Court in Yangon early next week. Aung San Suu Kyi has been detained for about 14 of the past 20 years for her political activities but this year was the first time she faced criminal charges. Her party, the National League for Democracy, swept elections in 1990 but the results were flouted by the military, which has ruled Myanmar since 1962.

**Text № 9** Senator Jim Webb's visit to Myanmar is the first member of the US Congress in more than a decade. And he appeared to make some headway with the military regime. His offer says he wants the release of American prisoner John Yettaw who in a bazaar incident in May secretly swam to the lakeside house of the Democracy Leader Aung San Suu Kyi . The 53 year old Missouri man thought he was on a mission from God to save Suu Kyi , but he ended up inadvertently extending her house arrest. Her house arrest for her pro-democracy activities had been expected to be over at the end of May, but Yettaw's visit gave the ruling military junta a pretext, will be a minor found but anyway to keep her detained

through a general election plan for next year. Suu Kyi was sentenced to an additional 18 months of house arrest and Yeattaw was sentenced to 7 years of hard labor. Suu Kyi has been detained for 14 of the past 20 years. Meantime, Webb's offer says Yetah will fly out with him on a military plane to Bang Hock. The Senator also secured to have a visit with Suu Kyi. They met for 40 minutes. Webb says he requested that Suu Kyi be released during the meeting with the junta leader. It's the first time that Reclusive General has met with the senior US official. The visit, particularly the meetings with senior officials and Suu Kyi , was unusual because of the poor state of relations between Myanmar, also known as Burma, and the US. Many critics said it was bad timing for outreach, only days after the junta flouted international appeals that Suu Kyi be cleared of the latest charges. A true criticism from activists who say it confirms legitimacy and a brutal regime. Myanmar has been under military rule since 1962. Sandy Cosel. Associated Press.

***ECONOMY***

**Text № 1** American households, in particular were shown to spend larger percentages of their incomes paying credit card and other high interest rate debt, heading closer to foreclosure bankruptcy while enriching lenders. The study of 3 million 401(k) plan participators at more than 50 large companies concludes that unless some significant bailout measures are made for boosting more saving by some minority groups, they run the risk of retiring into poverty. The default rate on commercial mortgages held by U.S. banks will rise to 5.4 percent in 2011, the highest since at least 1992, as banks anticipate more losses amid falling rents, according to Real Estate Econometrics. The property research firm increased its likelihood default rates for 2009 to 2011 amid declining occupancies and incomes at hotels, shopping malls and office buildings. Defaults will rise to 4.2 percent this year and 5.3 percent next year before peaking at 5.4 percent in 2011, the New York- based firm said. Previously, it estimated rates of 4.1 percent this year, 5.2 percent next year and 5.3 percent in 2011.

**Text № 2** President Obama used his weekly radio address to boost administrative actions to expand automatic enrollment in employer-sponsored retirement plans, convert tax refunds into savings bonds, and allow employees to accept certain forms of compensation using deposits into retirement account. Auto- enrollment is the practice of "making it easier" for employees to participate in an employer-sponsored retirement plan by making it harder for them not to participate. Most auto-enrollment plans also feature automatic increases the likelihood that "make it easier" for enrolled participants to increase their retirement contributions by doing it for them. Studies in peer reviewed journals have found that workers suffer from cognitive biases that lead them to accept default options even when they are not in the individuals' economic incoms. The data show that participation rates in employer-sponsored retirement plans are much higher when the employees are automatically enrolled in the program than when they are required to elect to participate.

**Text № 3**

Trevor Delaney (AP Personal Finance Editor): A new study of 401(k) Plans has revealed that black and Hispanic workers receive significantly less the retirement and tap into their accounts more frequently than white and Asian employees. The study by Herod Associates and Aerial Investments shows that 66% of black employees and 65% of Hispanic workers participate in their companies' 401(k) Plan, while 77% of white workers and 76% of Asians enroll. The study also recommends several policy changes to do saving rates among minority workers. The first is to encourage employers to voluntarily collect and report 401(k) Plan dated by race and ethnicity. This will highlight we have got to exist among the workers. The second is to modify 401(k) Plan loan requirements to decrease the likelihood of default like standing the amount of time the departing employees have to pay back a loan. The third is to design 401(k) Plans in a way that benefits abroad the worst employee base including the automatic enrollment with high default contribution rates and periodic contribution increases.

**Text № 4** While Alcoa Inc (AA.N) executives expect aluminum markets to remain sluggish for 2009, they do expect an 11 percent increase in demand growth for the second half, not including replenishment of very low inventory levels throughout the supply chains of retailers and its end users. "Our consumption outlook has slightly improved. A few weeks ago we had a blockbuster improvement of our forecasts for Chinese demand and now think it will be 4 percent for the year," said Kleinfeld. For the second half, however, the company sees demand growing by 11 percent over the first half with increases in every region which attempers, "driven by emerging markets growth which has already started in places like China, stabilization in the western world ,stock and commodity levels at low levels," he said. "The claim that we're seeing here is not expected to be driven by replenishment of low stocks. But we believe that will kick in," the executive added. On the supply side, Kleinfeld said he has upbeat expectations the aluminum market surplus to shrink by year end, with smelter curtailments fully implemented and demand starting to pick up.

**Text № 5** New York, July 30 (DPA) US stocks fell Wednesday amid fresh commodity fears, which overshadowed an upbeat report on the US economy from the Federal Reserve. Energy and metals manufacturers declined as the price of crude oil dropped 5.8 percent to $63.35 per barrel in New York trading. The price was led lower by a report of a surprising increase in US oil stockpiles. The US central bank said that economic activity is beginning to stabilize in most regions. Only its regional bank in Minneapolis, Minnesota, said its local economy was still contracting. President Barack Obama in a North Carolina speech said the US was witnessing the "beginning of the end" of its worst recession in decades. The US currency rose against the euro to 71.18 euro cents from 70.59 euro cents on Tuesday. The dollar climbed against the Japanese currency to 95.06 yen from 94.65 yen.

**Text № 6** Investors have shown a greater appetite for risk putting money back in the banking industrial stocks and commodities. Better-than-expected results from aluminum maker Alcoa still hopes for more upbeat corporate reports to come, but

on settling economic reports may have attempered any enthusiasm. National jobless claims fell to the lowest level since early January, continuing claims jump to a record high. And retailers reported generally weaker monthly sales, with apparel sellers taking some of the biggest hits. The Dow Industrials average rose 5 points to 8,183. The S&P 500 added 3 points to 883. The NASDAQ gained 5, the finish is 1,753. Despite the small games many investors remain highly skeptical. There is plenty of evidence on end that suggest any rebounding growth could be feeble taking longer than investors originally thought. Mark Hemric. The Associative Press.

**Text № 7**

US rules out new economic package to stimulate the US economy despite a sharp rise in unemployment. The cuts have been from a variety of sectors: financial, manufacturing, construction and retail. Many companies are trying to ride out an economic storm that is battering its stock value and forcing it to take painful steps, including likely layoffs and idling of the plants, to stay afloat. To not include unemployment insurance benefits paid to a worker who is laid off because a temporary road closure limits access to a business when calculating how high an insurance premium the firm should be charged. Now banks are having to sell their hard assets—in some cases, extremely valuable hard assets that have been passed down from generation to generation. By January 2010, the state will likely need a loan to continue payments. The only other time that happened was in 1983. Virginia's unemployment rate peaked in January 1983 at 7.8 percent, according to The Associated Press.

**Text № 8** OBAMA's speech: And productivity is surging. Companies are reporting profits. The stock market is up. But despite the progress we've made, many businesses are still skittish about hiring. Some are still digging themselves out of the losses they incurred over the past year. Many have figured out how to squeeze more productivity out of fewer workers, and that cost-cutting has become embedded in their operations and in their culture. But we cannot hang back and hope for the best when we've seen the kinds of job layoffs and plants idling that we've seen over the last year. I am not interested in taking a wait-and-see approach when it comes to creating jobs. What I'm interested in is taking action right now to help businesses create jobs right now, in the near term. And that's why we made more credit available to small banks that provide loans to small businesses. That's why we provided tax relief to help small businesses stay afloat and proposed raising SBA loan limits to rule out their further deterioration. That's why using all out assets we created the cash-for- clunkers program and made sure the Recovery Act included investments that would start saving and creating jobs this year. So welcome. Thank you for participating. We are going to maximize the productivity of this effort over the next several hours. And I will be returning back with you so that I can get a report on what kinds of ideas seem to make the most sense. Thank you very much, everybody.

**Text № 9** AP Money Minute. It's the first good news on unemployment in 15 months. Employers troubled back on layoffs in July cutting just 247,000 jobs and

bumping the unemployment rate down to 9,4%. It was better than expected showing a strong signal that the recession is finally easing. AIG has reported its first quarterly profits since 2007. The government only ensures said it earned more than $1,8 billion doing the quarter that compares with close to $5,5 billion loss from a year earlier. AIG is in the process of selling assets to repay the government loan package worth up to $182,5 billion. Disney Land hotel workers have overwhelmingly rejected a contract offer from the Walt Disney Company in a dispute over health care premiums. A union spokeswoman said it's 2,100 members at the Paradise Piers, Disney Land and Grand California Hotels have not ruled out a strike. The union has been without a contract for 18 months. Andy Wilmalendy with AP Money Minute.

***SOCIAL AFFAIRS***

**Text № 1** The soul diva pleaded guilty Wednesday to assaulting a theatre manager who asked her to leave a family Christmas show starring Mickey Rooney because she had too much to drink. The singer, whose scrapes with the law often overshadow her music, was given a fine and a warning to stay away of trouble by a judge and was put in place. The 26-year-old singer admitted charges of disorder and common assault during a Dec. 19 performance of the pantomime "Cinderella," in which 89-year-old Rooney played the heroine's father, Baron Hardup. The petite singer had earlier admitted drinking five vodka and cola drinks before the show and mass media fueled the disorder firestorm. Prosecution lawyer Julian Vickery said Winehouse had been "raising her voice in the spirit of the pantomime" during the show at Milton Keynes Theater. She "accepted in interview that some members of the audience may have found her disorderly," and one had asked her to be quiet, he said her behavior was inconsistent.

**Text № 2**

Feb. 10. Authorities last week charged Rachel J. Lee with felony burglary for break-ins at the homes of Patridge, Lohan and Hilton and the court ruling was put in place. Police have accused her of being the group's mastermind and selecting celebrity targets. Such behavior is assaultive for celebrities.

**Text № 3** AP Showbiz Minute. Chris Brown pleaded guilty to assaulting Rihanna in a Los Angeles Court on Monday. He'll stay out of jail, but he's facing 6 months of community service which means he'll clean graffiti and pick up trash. Rihanna faced the court separately when she was told a stay-away order had been put in place. This requires that Brown and Rihanna stay at least 50 yards from each other accept to industry events when the distance is reduced to 10. Celebrity parents John and Kate Gosselin say they plan to divorce after 10 years of marriage. The parents of 8 children and costars of "Jon & Kate Plus Eight" spoke of their decision to separate during Monday, for more details see reality series. The couple's increasingly troubled mar- riage has dominated the series in recent weeks as well as fueling a fire storm of tabloid coverage. Matthew McConaughey has announced he and his girlfriend Camila Alves are expecting another baby.

Speaking at a volunteering event in San Francisco on Monday he shared the good news. Matthew McConaughey: And we just let some people know today that we got another one in her womb, three months old now. Come on! This is Hillary Fox with AP Showbiz Minute.

**Text № 4**

Dirty Dancing film star Patrick Swayze has died aged 57, his publicist says. Annett Wolf said that the US actor, who had been battling pancreatic cancer for nearly two years, died with family at his side on Monday. Swayze was diagnosed with advanced stage four pancreatic cancer in January last year. The actor had been starring in US TV show The Beast since being diagnosed with the disease. He had also planned to write a memoir with his wife. "Patrick Swayze passed away peacefully today with family at his side after facing the challenges of his illness for the last 20 months," said Annett Wolf on behalf of the family. Jennifer Grey, who co-starred with Swayze in Dirty Dancing which became an iconic flick that grossed $170 million worldwide and launched the careers of Jennifer Grey and Patrick Swayze, said in a farewell statement: "Patrick was a rare and beautiful combination of raw masculinity and amazing grace. Gorgeous, strong and bouncing, he was a real cowboy with a tender heart." Demi Moore has also paid tribute to her co-star in the hit 2009 is back on top again in the 4th month, although not to a huge degree flick Ghost, saying: "Patrick you are loved by so many and your light will forever shine in all of our lives." She added: "I love and will miss you Patrick."

**Text № 5** The $695m earned was barely ahead of the $683m took in 2006. The top grossing film, by far, is Fast and Furious, which rocked an amazing $70m weekend, more than the third film in the series took in total. The $155m final tally wasn't a show of great legs, but was the biggest for the series. Vin Diesel has another lease on his career. The weekend of the first public appearance is key, though. The previous high for the month was way down at $42m, for Anger Management. That flick had the box office muscle of Adam Sandler behind it, while Fast and Furious just had cars. Never underestimate the draw of mechanical toys. The other key story was the Hannah Montana flick. The $32m first public appearance was good for 5th best in April of all time. The $79m finish wasn't anything to write home about, but was respectable enough and adds another data point to a growing trend that tween and teen girls are a growing force at the box office, one that (as we'll see later in the year) cannot be ignored.  Unit 2

**Text № 6**

AP Showbiz Minute. Michael Jackson's life and career was celebrated at Sunday's BET Awards. Stars including Sierra, Jenny Fox and Neo paid tribute to the king of pop taking to the stage to perform some of his classic hits. Michael's sister Jennet made her first public appearance since his death on Thursday to speak on behalf of the Jacksons. Jennet Jackson: To you Michael is an icon, to us Michael is family. And he will forever live in all of our hearts. Farrah Fawcett's funeral service will

be held on Tuesday in Los Angeles. Church authorities say the private service is going to be at the Cathedral of Our Lady of the Angels in Downtown Alley. The 62 year-old actress died last Thursday after a long battle with cancer. Alien robots have transformed into box of the superstars. "Transformers: Revenge of the Fallen" took in $ 112 million in the first weekends and $ 201,2 millions on Wednesday, that's according to studio estimates. The action flick starring Shia LaBeouf and Megan Fox is well on the way to become top grossing movie. This is Hillary Fox with AP Showbiz Minute.

**Text № 7**

Girls Gone Wild founder Joe Francis finds himself again at the center of courtroom drama. A Florida judge wants footage to be turned over to the court so he can watch Girls Gone Wild footage at the center of a lawsuit filed last year. The judge needs to watch the Girls Gone Wild footage in order to decide on the defendant's motion to dismiss the lawsuit and wrap this case up for good. Last year, four women filed a suit claiming they were ages 13 to 17 years old when they were filmed in stages indecently or engaged in vulgar rampage activity by Francis' company. All twists and turns can be clearly seen on video. The plaintiffs are now adults. Francis' attorneys want the case thrown out and the women's attorneys want him to pay. U.S. District Judge Richard Smoak recently ordered all relevant videos be handed to him so he can make a final ruling on the motion by Francis' lawyers. Under the deal he was required to pay $250,000 in restitution to the Internal Revenue Service under the plea deal.

**Text № 8**

This holiday season's movies wrapped up. There's something for everyone at the movies this holiday season, from a musical with Daniel Day-Lewis to James Cameron's first feature since "Titanic." Robert Downey Jr. and Jude Law battle evil with punches and punch lines. Rollicking fight scenes. Sexual innuendo. Witty repartee. Mystery. The new trailer for Sherlock Holmes has it all. In the upcoming flick, directed Guy Ritchie, Robert Downey Jr. plays Holmes as a brilliant, feisty – and ripped – detective on a mission to save England from his nemesis played by Mark Strong. SUSAN Boyle stunned passengers in a VIP lounge at Heathrow as she flew off the handle - dancing around and crooning into a MOP. Her rampageous behavior was finally ended by a BA official - who sat with the Scots spinster until she boarded her flight to Chicago. Brittany Murphy's husband Simon Monjack reportedly will become a suer against Warner Bros. According to The Daily Beast, Monjack blames the studio for his wife's death. He claims the devastation she felt over losing a role in the Happy Feet sequel caused her to have a heart attack. TMZ breaks news Michael Jackson is dead; does that also spell the death of traditional media showbiz coverage? It's now confirmed that the celebrity Web site TMZ managed the scoop of a lifetime, breaking news an hour before anyone that the King of Pop, Michael Jackson, was dead.

**Text № 9**

AP Showbiz Minute. Jay Leno was back on the "Tonight Show" with a joke on Monday night. He returned after time of ill with punch lines about swine flu and

his spell in hospital. Leno cancelled two recordings of this program last Thursday leaving NBC to show reruns. It was the first time that the channel had to cover for the host since he started in 1992. Snoop Dogg testified in a civil trial on Monday, noting to jurors that he didn't hit a man with a brass-knuckle microphone during one of his 2005 concerts. Richard Monroe Jr. claims he was seriously injured then and is suing Snoop Dogg for $ 22 million. "Lost" reaches its 100 episode on Wednesday. The hit show famous for keeping its twists and turns top-secret is heading towards a 2hour season on May 13. And "Lost" is said to wrap up for good after only one more series with the executive producer Damon Lindelof already promising an enormously satisfying ending for fans. This is Hillary Fox with AP Showbiz Minute.

# ДОДАДОК Д

*Таблиця 3.2*

## Результати діагностичного зрізу з виявлення знань у студентів за конструктивним критерієм

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| І | 1 | 1 | 67 | 12 | 18% | середній | 0,18 |
| | | 2 | 67 | 11 | 16% | середній | 0,16 |
| | | 3 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 4 | 67 | 3 | 4% | низький | 0,04 |
| | | 5 | 67 | 11 | 16% | середній | 0,16 |
| | | 6 | 67 | 12 | 18% | середній | 0,18 |
| | | 7 | 67 | 37 | 55% | достатній | 0,55 |
| | | 8 | 67 | 22 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 9 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 10 | 67 | 41 | 61% | достатній | 0,61 |
| | | 11 | 67 | 52 | 78% | достатній | 0,78 |
| | | 12 | 67 | 8 | 12% | середній | 0,12 |
| | | 13 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |

**УСЬОГО:**

| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | | КК |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 3 | 23,1% | 6 | 46,2% | 4 | 30,8% | 0 | 0% | 0,29 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| І | 2 | 1 | 67 | 21 | 31% | середній | 0,31 |
| | | 2 | 67 | 12 | 18% | середній | 0,18 |
| | | 3 | 67 | 27 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 4 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 5 | 67 | 42 | 63% | достатній | 0,63 |
| | | 6 | 67 | 46 | 69% | достатній | 0,69 |
| | | 7 | 67 | 10 | 15% | середній | 0,15 |
| | | 8 | 67 | 52 | 78% | достатній | 0,78 |
| | | 9 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 10 | 67 | 28 | 42% | середній | 0,42 |
| | | 11 | 67 | 44 | 66% | достатній | 0,66 |
| | | 12 | 67 | 8 | 12% | середній | 0,12 |
| | | 13 | 67 | 12 | 18% | середній | 0,18 |

**УСЬОГО:**

| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | | КК |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 0 | 0,0% | 8 | 61,5% | 5 | 38,5% | 0 | 0% | 0,41 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у | у | | |

| | | | | числах | відсотках | умінь | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| I | 3 | 1 | 67 | 23 | 34% | середній | 0,34 |
| | | 2 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 3 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 4 | 67 | 25 | 37% | середній | 0,37 |
| | | 5 | 67 | 11 | 16% | середній | 0,16 |
| | | 6 | 67 | 10 | 15% | середній | 0,15 |
| | | 7 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 8 | 67 | 48 | 72% | достатній | 0,72 |
| | | 9 | 67 | 4 | 6% | низький | 0,06 |
| | | 10 | 67 | 47 | 70% | достатній | 0,70 |
| | | 11 | 67 | 37 | 55% | достатній | 0,55 |
| | | 12 | 67 | 4 | 6% | низький | 0,06 |
| | | 13 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 14 | 67 | 7 | 10% | середній | 0,10 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | КК |
| 4 | 28,6% | 5 | 35,7% | 5 | 35,7% | 0 0% | 0,32 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| I | 4 | 1 | 67 | 22 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 2 | 67 | 45 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 3 | 67 | 57 | 85% | високий | 0,85 |
| | | 4 | 67 | 60 | 90% | високий | 0,90 |
| | | 5 | 67 | 27 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 6 | 67 | 32 | 48% | середній | 0,48 |
| | | 7 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 8 | 67 | 16 | 24% | середній | 0,24 |
| | | 9 | 67 | 12 | 18% | середній | 0,18 |
| | | 10 | 67 | 10 | 15% | середній | 0,15 |
| | | 11 | 67 | 11 | 16% | середній | 0,16 |
| | | 12 | 67 | 19 | 28% | середній | 0,28 |
| | | 13 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 14 | 67 | 38 | 57% | достатній | 0,57 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| Нульовий | | Середній | | Достатній | | Високий | КК |
| 1 | 7,1% | 8 | 57,1% | 3 | 21,4% | 2 14% | 0,41 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| II | 1 | 1 | 67 | 19 | 28% | середній | 0,28 |
| | | 2 | 67 | 7 | 10% | середній | 0,10 |
| | | 3 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 4 | 67 | 3 | 4% | низький | 0,04 |
| | | 5 | 67 | 19 | 28% | середній | 0,28 |
| | | 6 | 67 | 5 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 7 | 67 | 27 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 8 | 67 | 5 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 9 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 10 | 67 | 32 | 48% | середній | 0,48 |
| | | 11 | 67 | 37 | 55% | достатній | 0,55 |
| | | 12 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 13 | 67 | 18 | 27% | середній | 0,27 |

**УСЬОГО:**

| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | | КК |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 7 | 53,8% | 2 | 15,4% | 0 | 0% | 0,26 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| II | 2 | 1 | 67 | 25 | 37% | середній | 0,37 |
| | | 2 | 67 | 27 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 3 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 4 | 67 | 36 | 54% | достатній | 0,54 |
| | | 5 | 67 | 32 | 48% | середній | 0,48 |
| | | 6 | 67 | 7 | 10% | середній | 0,10 |
| | | 7 | 67 | 22 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 8 | 67 | 29 | 43% | середній | 0,43 |
| | | 9 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 10 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 11 | 67 | 23 | 34% | середній | 0,34 |
| | | 12 | 67 | 32 | 48% | середній | 0,48 |
| | | 13 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |

**УСЬОГО:**

| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | | КК |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 7,7% | 9 | 69,2% | 3 | 23,1% | 0 | 0% | 0,37 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| II | 3 | 1 | 67 | 12 | 18% | середній | 0,18 |
| | | 2 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 3 | 67 | 23 | 34% | середній | 0,34 |
| | | 4 | 67 | 27 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 5 | 67 | 31 | 46% | середній | 0,46 |
| | | 6 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 7 | 67 | 29 | 43% | середній | 0,43 |
| | | 8 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 9 | 67 | 31 | 46% | середній | 0,46 |
| | | 10 | 67 | 38 | 57% | достатній | 0,57 |
| | | 11 | 67 | 29 | 43% | середній | 0,43 |
| | | 12 | 67 | 5 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 13 | 67 | 29 | 43% | середній | 0,43 |
| | | 14 | 67 | 31 | 46% | середній | 0,46 |

**УСЬОГО:**

| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | | КК |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2 | 14,3% | 10 | 71,4% | 2 | 14,3% | 0 | 0% | 0,36 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| II | 4 | 1 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 2 | 67 | 22 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 3 | 67 | 26 | 39% | середній | 0,39 |
| | | 4 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 5 | 67 | 21 | 31% | середній | 0,31 |
| | | 6 | 67 | 19 | 28% | середній | 0,28 |
| | | 7 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 8 | 67 | 18 | 27% | середній | 0,27 |
| | | 9 | 67 | 29 | 43% | середній | 0,43 |
| | | 10 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 11 | 67 | 19 | 28% | середній | 0,28 |
| | | 12 | 67 | 4 | 6% | низький | 0,06 |
| | | 13 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 14 | 67 | 18 | 27% | середній | 0,27 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | КК |
| 4 | 28,6% | 10 | 71,4% | 0 | 0,0% | 0 0% | 0,24 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| III | 1 | 1 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 2 | 67 | 27 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 3 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 4 | 67 | 3 | 4% | низький | 0,04 |
| | | 5 | 67 | 26 | 39% | середній | 0,39 |
| | | 6 | 67 | 23 | 34% | середній | 0,34 |
| | | 7 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 8 | 67 | 5 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 9 | 67 | 20 | 30% | середній | 0,30 |
| | | 10 | 67 | 21 | 31% | середній | 0,31 |
| | | 11 | 67 | 18 | 27% | середній | 0,27 |
| | | 12 | 67 | 19 | 28% | середній | 0,28 |
| | | 13 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | КК |
| 5 | 38,5% | 8 | 61,5% | 0 | 0,0% | 0 0% | 0,23 |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| III | 2 | 1 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 2 | 67 | 22 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 3 | 67 | 45 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 4 | 67 | 23 | 34% | середній | 0,34 |
| | | 5 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 6 | 67 | 5 | 7% | низький | 0,07 |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 7 | 67 | 19 | 28% | середній | 0,28 |
| | | 8 | 67 | 23 | 34% | середній | 0,34 |
| | | 9 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 10 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 11 | 67 | 23 | 34% | середній | 0,34 |
| | | 12 | 67 | 28 | 42% | середній | 0,42 |
| | | 13 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | КК |
| 1 | 7,7% | 7 | 53,8% | 5 | 38,5% | 0 0% | 0,39 |
| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| III | 3 | 1 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 2 | 67 | 28 | 42% | середній | 0,42 |
| | | 3 | 67 | 5 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 4 | 67 | 16 | 24% | середній | 0,24 |
| | | 5 | 67 | 21 | 31% | середній | 0,31 |
| | | 6 | 67 | 28 | 42% | середній | 0,42 |
| | | 7 | 67 | 26 | 39% | середній | 0,39 |
| | | 8 | 67 | 38 | 57% | достатній | 0,57 |
| | | 9 | 67 | 37 | 55% | достатній | 0,55 |
| | | 10 | 67 | 41 | 61% | достатній | 0,61 |
| | | 11 | 67 | 29 | 43% | середній | 0,43 |
| | | 12 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| | | 13 | 67 | 29 | 43% | середній | 0,43 |
| | | 14 | 67 | 34 | 51% | достатній | 0,51 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | КК |
| 1 | 7,1% | 7 | 50,0% | 6 | 42,9% | 0 0% | 0,43 |
| Виш | Група | Учні | Загальна кількість слів | З них правильно трансформовано | | Рівень становлення словотворчих умінь | КУ |
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| III | 4 | 1 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 2 | 67 | 17 | 25% | середній | 0,25 |
| | | 3 | 67 | 15 | 22% | середній | 0,22 |
| | | 4 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 5 | 67 | 21 | 31% | середній | 0,31 |
| | | 6 | 67 | 27 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 7 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 8 | 67 | 1 | 1% | низький | 0,01 |
| | | 9 | 67 | 1 | 1% | низький | 0,01 |
| | | 10 | 67 | 27 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 11 | 67 | 32 | 48% | середній | 0,48 |
| | | 12 | 67 | 4 | 6% | низький | 0,06 |
| | | 13 | 67 | 6 | 9% | низький | 0,09 |
| | | 14 | 67 | 37 | 55% | достатній | 0,55 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | кк |
| 6 | 42,9% | 7 | 50,0% | 1 | 7,1% | 0 0% | 0,23 |

**РАЗОМ:**

| Низький | | Середній | | Достатній | | Високий | | КК |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 32 | 19,8% | 92 | 56,8% | 36 | 22,2% | 2 | 1% | 0,24 |

## ДОДАДОК Є

*Таблиця 3.3*

### Результати діагностичного зрізу з виявлення знань у студентів за інтроспективним критерієм

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| І | 1 | 1 | 15 | 2 | 13% | середній | 0,13 |
| | | 2 | 15 | 1 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 3 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 4 | 15 | 3 | 20% | середній | 0,20 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 7 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 8 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 9 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 13 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |

**УСЬОГО:**

| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | | **КК, %** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **1** | **7,7%** | **8** | **61,5%** | **4** | **30,8%** | **0** | **0%** | **42%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| І | 2 | 1 | 15 | 14 | 93% | високий | 0,93 |
| | | 2 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 3 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 4 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 7 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 8 | 15 | 1 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 9 | 15 | 9 | 60% | достатній | 0,60 |
| | | 10 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 11 | 15 | 13 | 87% | високий | 0,87 |
| | | 12 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 13 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |

**УСЬОГО:**

| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | | **КК, %** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **1** | **7,7%** | **4** | **30,8%** | **4** | **30,8%** | **4** | **31%** | **59%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| I | 3 | 1 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 2 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 3 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 4 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 7 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 8 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 9 | 15 | 9 | 60% | достатній | 0,60 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 4 | 27% | середній | 0,27 |
| | | 13 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 14 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | **КК, %** |
| **0** | **0,0%** | **8** | **57,1%** | **6** | **42,9%** | **0 0%** | **50%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| I | 4 | 1 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 2 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 3 | 15 | 1 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 4 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 7 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 8 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 9 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 4 | 27% | середній | 0,27 |
| | | 13 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 14 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | **КК, %** |
| **1** | **7,1%** | **5** | **35,7%** | **5** | **35,7%** | **3 21%** | **55%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| II | 1 | 1 | 15 | 9 | 60% | достатній | 0,60 |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 2 | 15 | 1 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 3 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 4 | 15 | 3 | 20% | середній | 0,20 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 7 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 8 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 9 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 13 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |

**УСЬОГО:**

| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | | **КК, %** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **1** | **7,7%** | **7** | **53,8%** | **5** | **38,5%** | **0** | **0%** | **46%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| II | 2 | 1 | 15 | 15 | 100% | високий | 1,00 |
| | | 2 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 3 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 4 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 5 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 6 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 7 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 8 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 9 | 15 | 9 | 60% | достатній | 0,60 |
| | | 10 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 11 | 15 | 13 | 87% | високий | 0,87 |
| | | 12 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 13 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |

**УСЬОГО:**

| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | | **КК, %** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **0** | **0,0%** | **4** | **30,8%** | **3** | **23,1%** | **6** | **46%** | **66%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| II | 3 | 1 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 2 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 3 | 15 | 13 | 87% | високий | 0,87 |
| | | 4 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 7 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 8 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 9 | 15 | 9 | 60% | достатній | 0,60 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 4 | 27% | середній | 0,27 |
| | | 13 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 14 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | **КК, %** |
| **0** | **0,0%** | **4** | **28,6%** | **6** | **42,9%** | **4 29%** | **61%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| II | 4 | 1 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 2 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 3 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 4 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 7 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 8 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 9 | 15 | 9 | 60% | достатній | 0,60 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 4 | 27% | середній | 0,27 |
| | | 13 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 14 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | **КК, %** |
| **0** | **0,0%** | **6** | **42,9%** | **6** | **42,9%** | **2 14%** | **55%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| III | 1 | 1 | 15 | 2 | 13% | середній | 0,13 |
| | | 2 | 15 | 1 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 3 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 4 | 15 | 3 | 20% | середній | 0,20 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 7 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 8 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 9 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 13 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | **КК, %** |
| **1** | **7,7%** | **7** | **53,8%** | **5** | **38,5%** | **0 0%** | **43%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| III | 2 | 1 | 15 | 14 | 93% | високий | 0,93 |
| | | 2 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 3 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 4 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |
| | | 7 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 8 | 15 | 4 | 27% | середній | 0,27 |
| | | 9 | 15 | 9 | 60% | достатній | 0,60 |
| | | 10 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 11 | 15 | 13 | 87% | високий | 0,87 |
| | | 12 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 13 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |

**УСЬОГО:**

| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | | **КК, %** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **0** | **0,0%** | **5** | **38,5%** | **4** | **30,8%** | **4** | **31%** | **61%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | в числах | у процентах | | |
| III | 3 | 1 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 2 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 3 | 15 | 1 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 4 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 7 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 8 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| | | 9 | 15 | 9 | 60% | достатній | 0,60 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 13 | 87% | високий | 0,87 |
| | | 13 | 15 | 12 | 80% | високий | 0,80 |
| | | 14 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |

**УСЬОГО:**

| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | | **КК, %** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **1** | **7,1%** | **3** | **21,4%** | **6** | **42,9%** | **4** | **29%** | **60%** |

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість речень | З них правильно семантизованих | | Рівень становлення аудитивних умінь | КУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | | |
| III | 4 | 1 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 2 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 3 | 15 | 5 | 33% | середній | 0,33 |

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 4 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 5 | 15 | 11 | 73% | достатній | 0,73 |
| | | 6 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 7 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 8 | 15 | 1 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 9 | 15 | 1 | 7% | низький | 0,07 |
| | | 10 | 15 | 10 | 67% | достатній | 0,67 |
| | | 11 | 15 | 7 | 47% | середній | 0,47 |
| | | 12 | 15 | 4 | 27% | середній | 0,27 |
| | | 13 | 15 | 6 | 40% | середній | 0,40 |
| | | 14 | 15 | 8 | 53% | достатній | 0,53 |
| **УСЬОГО:** | | | | | | | |
| **Низький** | | **Середній** | | **Достатній** | | **Високий** | **КК, %** |
| **2** | **14,3%** | **8** | **57,1%** | **4** | **28,6%** | **0** **0%** | **42%** |

# ДОДАТОК Ж

*Таблиця 3.4*

## Результати діагностичного зрізу з виявлення знань у студентів за креативним критерієм

| Виш | Група | Учні | Загальна кількість питань | З них правильно розкритих | | Рівень становлення інтерпретаційних умінь | | КУ | КК |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | у числах | у відсотках | рецептивних | репродуктивних | | |
| I | 1 | 5 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 9 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 10 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 12 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,58 |
| | 2 | 1 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 2 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 5 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 7 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 9 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 11 | 3 | 3 | 100% | високий | високий | 1,00 | |
| | | 12 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 13 | 3 | 1 | 33% | середній | високий | 0,33 | |
| | | | | | | | | | 0,67 |
| | 3 | 5 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 6 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 8 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 9 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 10 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 14 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,61 |
| | 4 | 2 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 4 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 5 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 6 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 8 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 10 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 14 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,67 |
| II | 1 | 1 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 5 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 9 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 10 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 13 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,53 |
| | 2 | 1 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 2 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 5 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 7 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 8 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 9 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 11 | 3 | 1 | 33% | середній | високий | 0,33 | |
| | | 12 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 13 | 3 | 1 | 33% | середній | високий | 0,33 | |
| | | | | | | | | | 0,63 |
| | 3 | 1 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 3 | 3 | 1 | 33% | середній | високий | 0,33 | |
| | | 4 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 5 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 6 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 8 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 9 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 10 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 13 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 14 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,63 |
| | 4 | 2 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 3 | 3 | 1 | 33% | середній | високий | 0,33 | |
| | | 5 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 6 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 8 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 9 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 10 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 14 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,67 |
| III | 1 | 5 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 6 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 9 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 10 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 12 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,60 |
| | 2 | 1 | 3 | 3 | 100% | високий | високий | 1,00 | |
| | | 2 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 5 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 7 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 9 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 11 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 12 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 13 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,67 |
| | 3 | 1 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 2 | 3 | 1 | 33% | середній | високий | 0,33 | |
| | | 5 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 6 | 3 | 3 | 100% | високий | достатній | 1,00 | |
| | | 8 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 9 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 10 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 12 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 13 | 3 | 2 | 67% | достатній | високий | 0,67 | |
| | | 14 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,67 |
| | 4 | 5 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | 6 | 3 | 1 | 33% | середній | достатній | 0,33 | |
| | | 10 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 14 | 3 | 2 | 67% | достатній | достатній | 0,67 | |
| | | | | | | | | | 0,58 |

# ДОДАТОК З

*Таблиця 3.6*

## Результати першого діагностичного зрізу з виявлення рівня розвитку іншомовних мовленнєвих умінь сприймати автентичне мовлення на слух у студентів старших курсів експериментальних і контрольних груп

| вниз | вища уч-ів | загальна кількість завдань для перевірки рівня розвитку інш мовл умінь за І критерієм | з них правильно трансформованих | | рівень становлення словотворчих умінь за І критерієм | загальна кількість завдань для перевірки рівня розвитку інш мовл умінь за ІІ критерієм | з них правильно семантизованих | | рівень становлення аудитивних умінь за ІІ критерієм | загальна кількість завдань для перевірки рівня розвитку інш мовл умінь за ІІІ критерієм | з них правильно розкритих | | рівень становлення інтерпретаційних умінь за ІІІ критерієм |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | у числах | у % | | | у числах | у % | | | у числах | у % | |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
| | Е 1-1 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | Е 1-2 | 25 | 2 | 8% | низ. | 21 | 1 | 5% | низ. | 18 | 1 | 6% | низ. |
| | Е 1-3 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | Е 1-4 | 25 | 10 | 40% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | Е 1-5 | 25 | 19 | 76% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 12 | 67% | дост. |
| | Е 1-6 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 16 | 76% | дост. | 18 | 12 | 67% | дост. |
| | Е 1-7 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 16 | 76% | дост. | 18 | 13 | 72% | дост. |
| | Е 1-8 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 14 | 78% | дост. |
| | Е 1-9 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 1 | 5% | низ. | 18 | 1 | 6% | низ. |
| | Е 1-10 | 25 | 18 | 72% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | Е 1-11 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | Е 1-12 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | Е 1-13 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,59 |
| високий | | ∑відп. |
| 2 | 15% | 192 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 5 | 38,5% | 0,47 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 127 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 9 | 69,2% | 0,49 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 114 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| К 2-1 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| К 2-2 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| К 2-3 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| К 2-4 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 5 | 24% | сер. | 18 | 4 | 22% | сер. |
| К 2-5 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| К 2-6 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| К 2-7 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| К 2-8 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| К 2-9 | 25 | 7 | 28% | сер. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| К 2-10 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| К 2-11 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| К 2-12 | 25 | 10 | 40% | сер. | 21 | 7 | 33% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |
| К 2-13 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 8 | 61,5% | 0,54 |
| високий | | ∑відп. |
| 1 | 8% | 174 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 0,46 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 125 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 3 | 23,1% | 0,42 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 99 |

| вуз | № подгруппы и фамилии уч-ся в шифрованном виде | общее кол-во заданий для проверки уровня становления рецептивных умений | из них правильно выполненных | | уровень становления рецептивных умений | общее кол-во зада-ний для проверки уровня становления репродук-тивных умений | из них правильно выполненных | | уровень становления репродуктивных умений | общее кол-во зада-ний для проверки уровня становления продук-тивных умений | из них правильно выполненных в числах /процентах | | уровень становления продуктивных умений |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | в числах | в %% | | | в числах | в %% | | | в числах | в %% | |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
| | Е 1-1 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | Е 1-2 | 25 | 2 | 8% | низ. | 21 | 1 | 5% | низ. | 18 | 1 | 6% | низ. |
| | Е 1-3 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | Е 1-4 | 25 | 10 | 40% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | Е 1-5 | 25 | 19 | 76% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 12 | 67% | дост. |
| | Е 1-6 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 16 | 76% | дост. | 18 | 12 | 67% | дост. |
| | Е 1-7 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 16 | 76% | дост. | 18 | 13 | 72% | дост. |
| | Е 1-8 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 14 | 78% | дост. |
| | Е 1-9 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 1 | 5% | низ. | 18 | 1 | 6% | низ. |
| | Е 1-10 | 25 | 18 | 72% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | Е 1-11 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | Е 1-12 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | Е 1-13 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |
| | | достедній | | кк | | достедній | | кк | | достедній | | кк | |
| | | 7 | 53,8% | 0,59 | | 5 | 38,5% | 0,47 | | 9 | 69,2% | 0,49 | |
| | | високий | | ∑відп. | | високий | | ∑відп. | | високий | | ∑відп. | |
| | | 2 | 15% | 192 | | 0 | 0% | 127 | | 0 | 0% | 114 | |
| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
| | К 2-1 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| | К 2-2 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | К 2-3 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| | К 2-4 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 5 | 24% | сер. | 18 | 4 | 22% | сер. |
| | К 2-5 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 2-6 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | К 2-7 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 2-8 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | К 2-9 | 25 | 7 | 28% | сер. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | К 2-10 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 2-11 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | К 2-12 | 25 | 10 | 40% | сер. | 21 | 7 | 33% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |
| | К 2-13 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | | достедній | | кк | | достедній | | кк | | достедній | | кк | |
| | | 8 | 61,5% | 0,54 | | 4 | 30,8% | 0,46 | | 3 | 23,1% | 0,42 | |
| | | високий | | ∑відп. | | високий | | ∑відп. | | високий | | ∑відп. | |
| | | 1 | 8% | 174 | | 0 | 0% | 125 | | 0 | 0% | 99 | |
| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
| I | Е 3-1 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | Е 3-2 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | Е 3-3 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |
| | Е 3-4 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | Е 3-5 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 12 | 67% | дост. |
| | Е 3-6 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | Е 3-7 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | Е 3-8 | 25 | 17 | 68% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | Е 3-9 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | Е 3-10 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | Е 3-11 | 25 | 11 | 44% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| | Е 3-12 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | Е 3-13 | 25 | 18 | 72% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | Е 3-14 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 14 | 78% | дост. |
| | | достатній | | кк | | достатній | | кк | | достатній | | кк | |
| | | 6 | 46,2% | 0,63 | | 8 | 61,5% | 0,59 | | 6 | 46,2% | 0,49 | |
| | | високий | | ∑відп. | | високий | | ∑відп. | | високий | | ∑відп. | |

| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | К 2-1 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 2-2 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 2-3 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | К 2-4 | 25 | 17 | 68% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | К 2-5 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| | К 2-6 | 25 | 11 | 44% | сер. | 21 | 7 | 33% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |
| | К 2-7 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 2-8 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | К 2-9 | 25 | 17 | 68% | дост. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | К 2-10 | 25 | 18 | 72% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | К 2-11 | 25 | 18 | 72% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | К 2-12 | 25 | 10 | 40% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 2-13 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,65 |
| високий | | ∑відп. |
| 3 | 23% | 210 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,50 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 137 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 0,44 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 104 |

| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| II | К 3-1 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 3-2 | 25 | 17 | 68% | дост. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 3-3 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | К 3-4 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| | К 3-5 | 25 | 11 | 44% | сер. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | К 3-6 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | К 3-7 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 4 | 22% | сер. |
| | К 3-8 | 25 | 18 | 72% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | К 3-9 | 25 | 11 | 44% | сер. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | К 3-10 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | К 3-11 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | К 3-12 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| | К 3-13 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | К 3-14 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 8 | 61,5% | 0,55 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 191 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,49 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 145 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 5 | 38,5% | 0,45 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 114 |

| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Е 4-1 | 25 | 17 | 68% | дост. | 21 | 15 | 71% | дост. | 18 | 13 | 72% | дост. |
| | Е 4-2 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | Е 4-3 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 15 | 71% | дост. | 18 | 12 | 67% | дост. |
| | Е 4-4 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| | Е 4-5 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 16 | 89% | вис. |
| | Е 4-6 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | Е 4-7 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | Е 4-8 | 25 | 17 | 68% | дост. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| | Е 4-9 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 16 | 76% | дост. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| | Е 4-10 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | Е 4-11 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | Е 4-12 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| | Е 4-13 | 25 | 11 | 44% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| | Е 4-14 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | дост. | 18 | 13 | 72% | дост. |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 5 | 38,5% | 0,65 |
| високий | | ∑відп. |
| 4 | 31% | 226 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,60 |
| високий | | ∑відп. |
| 1 | 8% | 176 |

| достатній | | кк |
|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 0,57 |
| високий | | ∑відп. |
| 2 | 15% | 144 |

| | | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Е 1-10 | 25 | 18 | 72% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| Е 1-11 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| Е 1-12 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| Е 1-13 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,59 |
| високий | | ∑відп. |
| 2 | 15% | 192 |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 5 | 38,5% | 0,47 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 127 |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 9 | 69,2% | 0,49 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 114 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| К 2-1 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| К 2-2 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| К 2-3 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| К 2-4 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 5 | 24% | сер. | 18 | 4 | 22% | сер. |
| К 2-5 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| К 2-6 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| К 2-7 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| К 2-8 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| К 2-9 | 25 | 7 | 28% | сер. | 21 | 8 | 38% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| К 2-10 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| К 2-11 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| К 2-12 | 25 | 10 | 40% | сер. | 21 | 7 | 33% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |
| К 2-13 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 10 | 48% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 8 | 61,5% | 0,54 |
| високий | | ∑відп. |
| 1 | 8% | 174 |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 0,46 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 125 |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 3 | 23,1% | 0,42 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 99 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| I Е 3-1 | 25 | 15 | 60% | дост. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| Е 3-2 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| Е 3-3 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 5 | 28% | сер. |
| Е 3-4 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| Е 3-5 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 12 | 67% | дост. |
| Е 3-6 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| Е 3-7 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| Е 3-8 | 25 | 17 | 68% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| Е 3-9 | 25 | 16 | 64% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| Е 3-10 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| Е 3-11 | 25 | 11 | 44% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 6 | 33% | сер. |
| Е 3-12 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| Е 3-13 | 25 | 18 | 72% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 9 | 50% | дост. |
| Е 3-14 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 14 | 78% | дост. |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,63 |
| високий | | ∑відп. |
| 3 | 23% | 221 |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 8 | 61,5% | 0,59 |
| високий | | ∑відп. |
| 1 | 8% | 173 |

| достедній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,49 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 123 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| К 4-1 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| К 4-2 | 25 | 10 | 40% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| К 4-3 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 12 | 57% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| К 4-4 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 11 | 52% | дост. | 18 | 11 | 61% | дост. |
| К 4-5 | 25 | 13 | 52% | дост. | 21 | 14 | 67% | дост. | 18 | 4 | 22% | сер. |
| К 4-6 | 25 | 14 | 56% | дост. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 7 | 39% | сер. |
| К 4-7 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 8 | 44% | сер. |
| К 4-8 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 13 | 62% | дост. | 18 | 10 | 56% | дост. |
| К 4-9 | 25 | 12 | 48% | сер. | 21 | 9 | 43% | сер. | 18 | 6 | 33% | сер. |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Е 4-1 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| Е 4-2 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 10 | 48% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| Е 4-3 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| Е 4-4 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| Е 4-5 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| Е 4-6 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 13 | 62% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| Е 4-7 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| Е 4-8 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| Е 4-9 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 14 | 67% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| Е 4-10 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 13 | 62% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| Е 4-11 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 13 | 62% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| Е 4-12 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| Е 4-13 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| Е 4-14 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 10 | 76,9% | 0,61 |
| високий | | ∑відп. |
| 1 | 8% | 215 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 9 | 69,2% | 0,56 |
| високий | | ∑відп. |
| 0 | 0% | 166 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 0,52 |
| високий | | ∑відп. |
| 1 | 8% | 131 |

# ДОДАТОК І

*Таблиця 3.8*

**Результати другого діагностичного зрізу з виявлення рівня розвитку іншомовних мовленнєвих умінь сприймати автентичне мовлення в майбутніх філологів експериментальних і контрольних груп**

| вид | № групи та прізв. уч-нів у шифр. вигляді | загальна кількість завдань для перевірки рівня розвитку інш мовл умінь за І критерієм | з них правильно трансформовано | | рівень становлення словотворчих умінь за І критерієм | загальна кількість завдань для перевірки рівня розвитку інш. мовл. умінь за ІІ критерієм | з них правильно семантизованих | | рівень становлення аудитивних умінь за ІІ критерієм | загальна кількість завдань для перевірки рівня розвитку інш мовл умінь за ІІІ критерієм | з них правильно інтерпритованих | | рівень становлення інтерпритаційних умінь за ІІІ критерієм |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | у числах | у % | | | у числах | у % | | | у числах | у % | |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
| | Е 1-1 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| | Е 1-2 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| | Е 1-3 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 7 | 33% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | Е 1-4 | 25 | 10 | 40% | низ. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | Е 1-5 | 25 | 10 | 40% | низ. | 21 | 13 | 62% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| | Е 1-6 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| | Е 1-7 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 16 | 89% | вис. |
| | Е 1-8 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| | Е 1-9 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 10 | 48% | низ. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | Е 1-10 | 25 | 16 | 64% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| | Е 1-11 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| | Е 1-12 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| | Е 1-13 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 3 | 23,1% | 0,72 |
| високий | | ∑відпов. |
| 8 | 62% | 233 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 10 | 76,9% | 0,63 |
| високий | | ∑відпов. |
| 1 | 8% | 172 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,61 |
| високий | | ∑відпов. |
| 3 | 23% | 143 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| К 2-1 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-2 | 25 | 16 | 64% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-3 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| К 2-4 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-5 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-6 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-7 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| К 2-8 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| К 2-9 | 25 | 16 | 64% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-10 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| К 2-11 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| К 2-12 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-13 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 5 | 28% | низ. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 8 | 61,5% | 0,62 |
| високий | | ∑відпов. |
| 2 | 15% | 198 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,49 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 133 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 1 | 7,7% | 0,42 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 98 |

| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| I | Е 3-1 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 19 | 90% | вис. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| | Е 3-2 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| | Е 3-3 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | Е 3-4 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | Е 3-5 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| | Е 3-6 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| | Е 3-7 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| | Е 3-8 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | Е 3-9 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| | Е 3-10 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| | Е 3-11 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| | Е 3-12 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | Е 3-13 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| | Е 3-14 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 16 | 89% | вис. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 3 | 23,1% | 0,81 |
| високий | | ∑відпов. |
| 9 | 69% | 283 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 9 | 69,2% | 0,75 |
| високий | | ∑відпов. |
| 3 | 23% | 221 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,67 |
| високий | | ∑відпов. |
| 3 | 23% | 170 |

| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | К 4-1 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 4-2 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| | К 4-3 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | К 4-4 | 25 | 16 | 64% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 6 | 33% | низ. |
| | К 4-5 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 4-6 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| | К 4-7 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| | К 4-8 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 14 | 67% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | К 4-9 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 4-10 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | К 4-11 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | К 4-12 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 7 | 33% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 4-13 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 6 | 33% | низ. |
| | К 4-14 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 10 | 48% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 8 | 61,5% | 0,69 |
| високий | | ∑відпов. |
| 5 | 38% | 243 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 8 | 61,5% | 0,54 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 158 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,46 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 116 |

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Е 1-1 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 19 | 90% | вис. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| | Е 1-2 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| | Е 1-3 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| | Е 1-4 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 19 | 90% | вис. | 18 | 17 | 94% | вис. |
| | Е 1-5 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 7 | 33% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | Е 1-6 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| | Е 1-7 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 16 | 89% | вис. |
| | Е 1-8 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | Е 1-9 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| | Е 1-10 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | Е 1-11 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| | Е 1-12 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 14 | 67% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | Е 1-13 | 25 | 18 | 72% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 2 | 15,4% | 0,83 |
| високий | | ∑відпов. |
| 10 | 77% | 270 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,73 |
| високий | | ∑відпов. |
| 5 | 38% | 198 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 5 | 38,5% | 0,67 |
| високий | | ∑відпов. |
| 4 | 31% | 157 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| К 2-1 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| К 2-2 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| К 2-3 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-4 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 10 | 48% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-5 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 7 | 33% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-6 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-7 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| К 2-8 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-9 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| К 2-10 | 25 | 18 | 72% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| К 2-11 | 25 | 16 | 64% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 11 | 61% | сер. |
| К 2-12 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-13 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 11 | 61% | сер. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 11 | 84,6% | 0,65 |
| високий | | ∑відпов. |
| 1 | 8% | 211 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,53 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 144 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,50 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 117 |

| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| II | К 3-1 | 25 | 16 | 64% | сер. | 21 | 13 | 62% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | К 3-2 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 11 | 61% | сер. |
| | К 3-3 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 7 | 33% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-4 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-5 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 10 | 48% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | К 3-6 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 6 | 33% | низ. |
| | К 3-7 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 10 | 48% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-8 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-9 | 25 | 11 | 44% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | К 3-10 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-11 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 13 | 62% | сер. | 18 | 10 | 56% | сер. |
| | К 3-12 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-13 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | К 3-14 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 10 | 76,9% | 0,60 |
| високий | | ∑відпов. |
| 2 | 15% | 210 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 3 | 23,1% | 0,48 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 141 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 2 | 15,4% | 0,45 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 113 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Е 4-1 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| Е 4-2 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 7 | 33% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| Е 4-3 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| Е 4-4 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| Е 4-5 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 19 | 90% | вис. | 18 | 17 | 94% | вис. |
| Е 4-6 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 11 | 61% | сер. |
| Е 4-7 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| Е 4-8 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| Е 4-9 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 19 | 90% | вис. | 18 | 17 | 94% | вис. |
| Е 4-10 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| Е 4-11 | 25 | 18 | 72% | сер. | 21 | 14 | 67% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| Е 4-12 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 13 | 62% | сер. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| Е 4-13 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| Е 4-14 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 16 | 89% | вис. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 0,80 |
| високий | | ∑відпов. |
| 8 | 62% | 279 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,69 |
| високий | | ∑відпов. |
| 4 | 31% | 203 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 5 | 38,5% | 0,68 |
| високий | | ∑відпов. |
| 4 | 31% | 171 |

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Е 1-1 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 16 | 89% | вис. |
| | Е 1-2 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | Е 1-3 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| | Е 1-4 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 19 | 90% | вис. | 18 | 17 | 94% | вис. |
| | Е 1-5 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | Е 1-6 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 19 | 90% | вис. | 18 | 17 | 94% | вис. |
| | Е 1-7 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 14 | 67% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| | Е 1-8 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| | Е 1-9 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | Е 1-10 | 25 | 18 | 72% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| | Е 1-11 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| | Е 1-12 | 25 | 24 | 96% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 16 | 89% | вис. |
| | Е 1-13 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 13 | 72% | сер. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 0,82 |
| високий | | ∑відпов. |
| 8 | 62% | 265 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,73 |
| високий | | ∑відпов. |
| 5 | 38% | 200 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,72 |
| високий | | ∑відпов. |
| 4 | 31% | 169 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| К 1-1 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 14 | 67% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-2 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 7 | 33% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-3 | 25 | 16 | 64% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| К 2-4 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| К 2-5 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-6 | 25 | 11 | 44% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| К 2-7 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-8 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-9 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 5 | 28% | низ. |
| К 2-10 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| К 2-11 | 25 | 14 | 56% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| К 2-12 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 5 | 28% | низ. |
| К 2-13 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 13 | 62% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 9 | 69,2% | 0,62 |
| високий | | ∑відпов. |
| 2 | 15% | 202 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 7 | 53,8% | 0,55 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 150 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 1 | 7,7% | 0,41 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 95 |

| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| III | К 3-1 | 25 | 18 | 72% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | К 3-2 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 7 | 33% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-3 | 25 | 15 | 60% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | К 3-4 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 6 | 33% | низ. |
| | К 3-5 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 10 | 48% | низ. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | К 3-6 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 11 | 61% | сер. |
| | К 3-7 | 25 | 18 | 72% | сер. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-8 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | К 3-9 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-10 | 25 | 18 | 72% | сер. | 21 | 12 | 57% | сер. | 18 | 9 | 50% | сер. |
| | К 3-11 | 25 | 18 | 72% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| | К 3-12 | 25 | 12 | 48% | низ. | 21 | 9 | 43% | низ. | 18 | 11 | 61% | сер. |
| | К 3-13 | 25 | 13 | 52% | сер. | 21 | 11 | 52% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| | К 3-14 | 25 | 17 | 68% | сер. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 10 | 76,9% | 0,65 |
| високий | | ∑відпов. |
| 1 | 8% | 227 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 5 | 38,5% | 0,51 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 149 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,49 |
| високий | | ∑відпов. |
| 0 | 0% | 124 |

| 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Е 4-1 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 18 | 86% | вис. | 18 | 17 | 94% | вис. |
| Е 4-2 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| Е 4-3 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 7 | 39% | низ. |
| Е 4-4 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| Е 4-5 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 14 | 67% | сер. | 18 | 12 | 67% | сер. |
| Е 4-6 | 25 | 20 | 80% | вис. | 21 | 16 | 76% | сер. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| Е 4-7 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| Е 4-8 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| Е 4-9 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 15 | 83% | вис. |
| Е 4-10 | 25 | 21 | 84% | вис. | 21 | 17 | 81% | вис. | 18 | 13 | 72% | сер. |
| Е 4-11 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 8 | 38% | низ. | 18 | 8 | 44% | низ. |
| Е 4-12 | 25 | 23 | 92% | вис. | 21 | 19 | 90% | вис. | 18 | 17 | 94% | вис. |
| Е 4-13 | 25 | 19 | 76% | сер. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 14 | 78% | сер. |
| Е 4-14 | 25 | 22 | 88% | вис. | 21 | 15 | 71% | сер. | 18 | 13 | 72% | сер. |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 4 | 30,8% | 0,83 |
| високий | | ∑відпов. |
| 9 | 69% | 291 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,72 |
| високий | | ∑відпов. |
| 5 | 38% | 211 |

| середній | | кк |
|---|---|---|
| 6 | 46,2% | 0,68 |
| високий | | ∑відпов. |
| 3 | 23% | 172 |

# ДОДАТОК К

**Таблица № 1**

**Сводная таблица распространенных моделей производных форм**

| Модель | Класс произ-вод-ного | Значение, придаваемое компонентами | Пример |
|---|---|---|---|
| **1** | **2** | **3** | **4** |
| V+er | N | а) лицо, деятель, род деятельности которого выявляется из значения основы | Carter- возчик; writer- писец, переписчик, писатель |
| N+ er | N | б) указывает на принадлежность к определенной местности | hosteler (студент живущий в общежитии), New Yorker (житель Нью-Йорка) |
| Num+er | N | в) человек такого возраста, на который указывает словопроизводящая основа | fifteeners and sixteeners (юноши пятнадцати и шестнадцати лет), forty-niner (сорокадевятилетний человек). |
| V+prep.+er | N | г) для обобщения значения | onlooker (зритель, наблюдатель) - to look on (смотреть); comer by (прохожий) - to come by (проходить мимо) |
| V+ er | N | д) современные жаргонизмы | bounder (невоспитанный, шумливый человек) - to bound (прыгать, скакать); crammer (репетитор, натаскивающий к экзамену) - to cram (вбивать в голову, втолковывать, натаскивать к экзамену) |
| V+ or | N | а) чаще всего это физические, химические, технические и другие термины, относящихся к сфере науки и техники | generator (генератор) - to generate (генерировать, подражать); indicator (ин-дикатор) - to indicate (указывать, показывать); |
| V+ ee | N | а) называющих лиц, которые являются объектом юридического или административного мероприятия | donnee (получающий подарок); appellee (обвиняемый, ответчик); assignee (уполномоченный (букв, назначенный) |
| | N | б) со значением 'передавать, вручать или вверять что-л. кому-л. | to trust (доверять, вверять, поручать попечению) - trustee (лицо, которому доверено, поручено управление; попечитель, |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | | | опекун); to legate (завещать) - legatee (наследник); to promise (обещать) - promisee (лицо, которому дают обещание) |
| | N | в) новообразования с элементом сленга | telephonee (тот, кому звонят по телефону); quizzee (участвующий в опросе); selectee (призывник); amputee (человек с ампутированной ногой). |
| N+ ist | N | а) орудия труда (названия машин, музыкальных инструментов и т. п. | motor (мотор) - motorist (моторист), machine (машина) - machinist (машинист) |
| | N | б) люди различных отраслей трудовой деятельности (науки, культуры, литературы, искусства и т. п.). | technology (технология) - technologist (технолог), geology (геология) - geologist (геолог) |
| | N | в) известные в истории имена лиц, авторов различных учений, теорий, направлений в науке, определенных взглядов и т. п. | Darwin (Дарвин) - Darwinist (дарвинист), Pushkin (Пушкин) - Pushkinist (пушкинист) |
| | N | г) политические и научные течения | socialism (социализм) - socialist (социалист), defeatism (пораженчество) - defeatist (пораженец) |
| Adj.+ist | N | д) принадлежность к научному или политическому течению, указанному в основе | controversial (спорный, дискуссионный) - controversialist (спорщик, полемист), transcendental (трансцендентальный) - transcendentalist (сторонник трансцендентальной философии) |
| N+ *man* | N | а) лицо или действующее лицо, связанное с предметом, орудием и т. п., обозначенным основой | iceman (альпинист; мороженщик); logman (лесоруб); penman (писец, писатель, каллиграф) |
| Adj.+man | N | б) лицо, проживающее в определенной местности (стране, острове и т. п.), на которую указывает основа | Frenchman (француз), Irishman (ирландец), Manxman (уроженец острова Мэн) |
| V.+man | N | в) лицо, выполняющего то действие, на которое указывает основа | passman (получающий диплом или степень без отличия), pitchman (подающий мяч, уличный торговец (амер.)). |
| Adj.+ness | N | а) слова, характеризующие предмет с точки зрения его качества, признака, свойства, | adroit (ловкий, проворный, искусный) - adroitness |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | N | состояния и т. д.<br><br>б) новообразования | (ловкость, проворство, искусность, находчивость); mad (безумный, бешенный, сумасшедший - madness (сумасшествие, безумие, бешенство)<br><br>Spanishness (the state, condition, or quality of being Spanish); half-awakedness (полусонное состояние, полузабытье) (the state of being half-awaked); worthwhileness (the state of being worthwhile); reasonableness - (корректность, разумность) (the state of being reasonable) |
| N+ship<br><br>N+ man +ship | N<br><br>N | а) значение состояния или качества (с собирательным оттенком)<br><br>б) значение мастерства, ловкости, умения, искусства | authorship 'авторство' (state or quality of being an author), directorship 'директорство' (state of being a director)<br><br>horsemanship (искусство верховой езды), drafpenmanship (искусство письма, чистописание), ropemanship (искусство хождения по канату, искусство альпинистов) |
| N+ hood | N<br><br>N<br><br>N | а)значение состояния, положения или отношения того лица, на которое указывает основа<br><br>б) лиц, в их отношении к возрастным особенностям<br><br>в) лиц, в их отношении к общественному, состоянию, положению (значение сана, звания, должности): priesthood (сан или должность священника, духовенство, священство | parenthood (отцовство, материнство); orphanhood (сиротство)<br><br>babyhood (младенчество); boyhood (отрочество); manhood (возмужалость, зрелый возраст, мужественность, мужское население страны);<br><br>beggarhood (положение нищего); ladyhood (звание, положение леди) |
| N+ful | N | а)количество чего-либо, помещающееся в чем-либо | moutithful - кусок; глоток; небольшое количество |
| Adj.+y | Adj | а) степень качества прилагательного | Pale- paly бледноватый, без румянца; blue-bluey – голубоватый; |

| | | | |
|---|---|---|---|
| N +ed | Adj | а)признак чего-либо, обладание чем-либо (чаще всего встречается в разного рода описаниях) | curtained-занаве-шенный; hatted - в шапке; freckled - веснушчатый |
| Adj +ish | Adj | неполная степень качества, выраженного основой прилагательного | largish – большеватый; whitish-беловатый |
| N +ly | Adj | периодически повторяющийся | monthly - ежемесячный; weekly - еженедельный; New Yearly-из года вгод |
| Adj+ en | V | а)процесс перехода в состояние, которое выражено основой прилагательного или существительного | deep-глубокий to deepen - углубляться; to loosen - ослаблять распускать |
| counter+ V | N | а)действие, противоположное другому действию | counter+ to claim= counterclaim –встречная жалоба; |
| trans+ Adj | Adj | а) по другую сторону, через, за пределы чего-либо | transborder – пересекающий границу; transhuman-превышающий человеческие возможности; |
| sub+ N<br><br><br><br><br><br>sub+ Adj | Adj<br><br>N<br><br>N<br><br>Adj | а) расположение ниже чего-либо<br><br>б) подчиненный, рангом ниже<br><br>в) более мелкое подразделение<br><br>г) меньшая интенсивность; | subsurface- под поверхностью; subway-подземный переход;<br><br>submanager - зам. Директора<br><br>subgroup-подгруппа; subbank-подразделение банка;<br><br>subtotal-почти полный |
| fore+ N<br><br><br><br>fore+ V | N<br><br><br><br>V | а) расположение впереди чего-либо<br><br>б) предшествование во времени<br><br>в) заблаговременность какого-либо действия | forearm – предплечье;<br><br>forerunner – предшественник; foreknowledge-предвидение;<br><br>forego-предшествовать; foretell-предсказывать; |

1.2.

## Таблица моделей сложных и сложносоставных слов

| Модель | Класс производного | Значения, придаваемые компонентами | Пример |
|---|---|---|---|
| **1** | **2** | **3** | **4** |
| **N + N** | **N**<br>**conv.**<br>**V.** | а) первый компонент может означать субъект,<br>объект:<br>место:<br>время:<br>цель:<br>средство, инструмент:<br>нечто содержащееся во втором компоненте: | sunrise, earthquake;<br>dog-show;<br>garden-party, air-mail;<br>nightmare;<br>flagstaff;<br>gunshot;<br>stone-fruit |
| **Adj + N** | **N** | первый компонент утрачивает свое прямое вещественное значение, в результате этого значение сложного слова «обособляется» от значения параллельного, материально совпадающего словосочетания | blackboard, pussycat, green-room |
| **V + N** | **N** | при этом отношения между глаголом и существительным являются объектными, многие из этих слов имеют пежоративное значение , а некоторые являются кличками | scaldrag, scrapegut<br>findfault, fillbelly |
| **Gerund + N** | **N** | | sleeping car, writing table, sleeping car - a car for sleeping, car to sleep in |
| ***N + prep + N*** | **N** | | mother-in-law, man-of-war |
| ***N (V) + prep + N (V)*** | ***V*** | | bread-and-butter, come-and-go |
| **N + linking vowel +N** | **N** | | handicraft, handiwork |

**1.3.**

**Таблица моделей производных слов, образованных путем конверсии**

| Слово-образец | Способ конверсии | Перевод |
|---|---|---|
| **rescue** | двучленная: Vt- N<br>*Vt*<br>*N* | спасать<br>спасение |
| **mistake** | трехчленная: Vt-Vi-N:<br>*Vt*<br>*Vi*<br>*N* | неправильно понять что-либо, ошибочно принять одно за другое<br>ошибаться<br>ошибка |
| **trim** | четырехчленная: Vt- Vi-Adj- N:<br>*Vt*<br>*Vi*<br>*Adj*<br>*N* | приводить в порядок, подрезать<br>приспосабливаться<br>аккуратный, в хорошем состоянии<br>порядок |
| **right** | пятичленная: Adj-Adv- N- Vt- Vi:<br>*Adj*<br>*Adv*<br>*N*<br>*Vt*<br>*Vi* | прямой<br>прямо<br>право<br>выпрямлять<br>выпрямляться |
| **round** | шестичленная: Adj -N- Adv- Prep- Vt-Vi:<br>*Adj* | круглый<br>круг |

| | | |
|---|---|---|
| | *N*<br>*Adv*<br>*Prep*<br>*Vt*<br>*Vi* | кругом<br>вокруг<br>округлять<br>округляться |

## ДОДАТОК Л

## СЛОВАРЬ-МИНИМУМ
## (за темами політика та економіка)
## A

**afloat [ə'fləut]-** на плаву, при деньгах
**allegedly [ə'leʤ ɪ dlɪ ]-** будто бы, якобы; по утверждению, как утверждают (обычно голословно)
**ally['ælaɪ ]** - друг, союзник, сторонник
**assets ['aset]-** актив (ресурс, который контролируется компанией в результате прошлых событий и от которого компания ожидает экономической выгоды в будущем)
**attempere [ə'tempə]-** ослаблять, смягчать, умерять, успокаивать

## B

**bailout measures ['beɪ laut]-** аварийный, срочный, неотложный
**blockbuster trade-** мегасделка
**boost [bu:st]** помогать, поддерживать; рекламировать

## C

**call for -** обязывать, требовать
**claims** -заявки на пособие по безработице
**commodities** -товары
**counterpart['kauntəpɑ  t]-** коллега, человек, находящийся на аналогичной должности
**coup[ku:] -** военный переворот, путч
**crude [kru:d]-** непереработанная нефть, натуральный, неочищенный
**cutting** ['kʌ tɪ ŋ] сокращение; уменьшение; снижение

## D

**default [dɪ 'fɔ :lt]-** значение по умолчанию, невыполнение (обязательств) , несоблюдение (правил)
**denounce [dɪ 'naun(t)s]-** обвинять, ставить в вину, осуждать
**dismiss** [dɪ s'mɪ s] – отвергать
**detain [dɪ 'teɪ n]-** задерживать, арестовывать; брать под стражу

## E

**enroll [en'rōl]-** вносить в список; регистрировать
**flee[fli:] -** убегать, спасаться бегством
**flout [flaut]-** презирать; попирать; не подчиняться

## H

**harangue** [hə 'ræŋ ] - произносить публич
ную агрессивную речь
**hard-line** [hɑ d'laɪ n] - придерживающийся жёсткой линии; неуступчивый, бескомпромиссный

**I**

**idle ['aɪ dl]-** останавливать, приводить в неработающее состояние
**income ['ɪ nkʌ m]-** доход, приход, прибыль; заработок

**J**

**junta ['ʧ ʌ ntə]-** хунта, военное правительство (пришедшее к власти в результате переворота)

**L**

**layoff ['leɪ ɔ f]-** увольнение (из-за остановки производства)
**likelihood ['laɪ klɪ hud]-** вероятность, правдоподобие
**loan [ləun]-** заём, ссуда

**M**

**mediation[midɪ 'eɪ ʃ (ə)n]** - посредничество, ходатайство, заступничество

**O**

**on the eve-** на кануне
**on the ground** - на месте
**oust [aust]**- выгонять; вытеснять; устранять

**P**

**participate [pɑ  'ʧ sɪ peɪ t]-** участвовать, принимать участие
**premium ['pri:mɪ əm]-** награда; вознаграждение; премия; надбавка

**R**

**reclusive [rɪ 'klu:sɪ v]-** затворнический, отшельнический
**refuted** [rɪ 'fju:tɪ d]–опровергнутый, ложный
**resolution [rez(ə)'lu:ʃ (ə)n]-** твёрдое решение, намерение
**restore to power-** восстановить в занимаемой должности
**retailer ['ri:teɪ lə]-** розничный торговец
**rigged** [rɪ gd] - мошеннический; манипулируемый
**rule out-** вычёркивать, исключать (возможность чего-л.)

**S**

**significant [sɪ g'nɪ fɪ kənt]-** достоверный, многозначительный; выразительный
**stocks [stɔ ks] -**государственные ценные бумаги

**T**

**turn-out -** явка, выпуск

**U**

**upbeat ['ʌ pbi:t]-** оптимистичный
**urge [ɜ :ʤ ]-** настаивать

## ДОДАТОК М
## Методика аналіза вірогіднісної вибіркової величини – результатів оцінювання професійних знань, отриманих під час проведення формувального етапу експерименту

Статистичний аналіз або оцінка параметрів розподілу розпочинається з перетворення вибірки експериментальних даних до виду варіаційного ряду. Якщо в результаті експерименту отримано вибірку будь-якої величини у вигляді масиву значень, наприклад: $u_{мін}, u_1, u_2, u_3, \ldots\ldots u_{макс}$, то:

- для побудови інтервального варіаційного ряду необхідно визначити величину інтервалу щодо вибірки,
- встановити повну шкалу інтервалів,
- відповідно до обраної шкали інтервалів згрупувати значення вибірки.

Для визначення оптимального розміру інтервалу $h$, або такого, при якому побудований інтервальний ряд не був би дуже громіздким і водночас дозволяв би виявити характерні риси явища, що вивчається, можна використовувати формулу Стерджеса:

$$h=(u_{макс}- u_{мін})/(1 + 3{,}322\ell gn),$$

де $u_{макс}, u_{мін}$ – найбільше та найменше значення в ряді вибірки; $n$ – загальна кількість елементів вибірки.

Якщо $h$ дрібне число, то воно округляється до найближчого цілого числа, або до найближчої простої дробі.

За початок першого інтервалу приймається величина $u_{мін} – h/2$.

В цьому разі, якщо $a_i$ початок $i^{-ого}$ інтервалу, то інтервальний варіаційний ряд становить $a_1 = u_{мін} – h/2; a_2= a_1 + h; a_3 = a_2 + h$ і т.п.

Побудова інтервалів продовжується до того часу, поки початок наступного за порядком інтервалу не буде рівним або більшим ніж $u_{макс}$.

- Визначення кількості елементів вибірки $n_i$ які попали у кожний з напівінтервалів $(u_{i-1}, u_i)$ та відносну частоту влучення несподіваної величини до відповідного напівінтервалу $P_i = n_i / n$.
- Варіаційний ряд оформлюють у вигляді таблиці, причому елементам вибірки, які влучили до $i^{-ого}$ інтервалу, приписують значення $u^*_i = (u_{i-1} + u_i)/2$

Таблиця 3.8

Розподіл вірогідності варіаційного ряду

| $i$ | $(u_{i-1}, u_i)$ | $u^*_i$ | $n_i$ | $P_i$ |
|---|---|---|---|---|

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| *1* | $(u_{мін}, u_1)$ | $u^*_i$ | $n_1$ | $P_1$ |
| *2* | $(u_1, u_2)$ | $u^*_2$ | $n_2$ | $P_2$ |
| *3* | $(u_2, u_3)$ | $u^*_3$ | $n_3$ | $P_3$ |
| *4* | $(u_3, u_4)$ | $u^*_4$ | $n_4$ | $P_4$ |
| *5* | $(u_4, u_5)$ | $u^*_5$ | $n_5$ | $P_5$ |
| *к* | | | $\Sigma = n$ | $\Sigma = 1$ |

- Варіаційний ряд надають у вигляді графіка – гістограми, мал.3.3, а саме емпіричного або вибіркового розподілу вірогідності, на якому по осі ординат відкладають значення $P_i / h_i$ , а по осі абсцис - $u^*_i$. Для всієї кількості елементів вибірки $n^*_i$, які потрапили до інтервалу $h$, вірогідність $P_i$ вважається однаковою, а тому гістограму складено з прямокутників.

Після побудови варіаційного ряду розраховується оцінка математичного очікування істинного значення величини

$$\bar{u} = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{k} u_i^* n_i = \sum_{i=1}^{k} u_i^* P_i$$

При обчисленні оцінки дисперсії або середнього квадратичного відхилення, величину $\bar{u}$ беруть з тією ж кількістю знаків, що і величину $u_i$. Оцінка дисперсії становить

$$S^2 = \frac{1}{n-1}\sum_{i=1}^{k} n_i (u_i^* - \bar{u})^2 = \frac{n}{n-1}\sum_{i=1}^{k} (u_i^* - \bar{u})^2 P_i \quad ,$$

або для першого інтервалу

$$S_1^2 = \frac{n}{n-1}\left(u_1^* - \bar{u}\right)^2 P_1 .$$

Після підрахунку оцінок дисперсії необхідно здійснити перевірку ступені їх точності та надійності. Для цього знаходять такі числа $\Delta\bar{u}$, при яких довірчий інтервал $(\bar{u}-\Delta\bar{u};\ \bar{u}+\Delta\bar{u})$ покриватиме невідоме дійсне значення величини варіаційного ряду $\bar{u}$ з достатньо великою вірогідністю $P$. Такий інтервал має назву довірчого з довірчою вірогідністю $P$.

Вважаючи, що вихідна раптова величина $u_i$ має нормальний закон розподілу, можна побудувати довірчий інтервал для отримання оцінок математичного очікування $m_i$ оцінюваного в цьому разі за допомогою середньої арифметичної величини $\bar{u}$, та для дисперсії генеральної сукупності, оцінюваної за допомогою дисперсії вибірки $S^2$.

Побудову довірчого інтервалу для математичного очікування $m_i$ засновано на визначені по таблицям розподілу Стьюдента такого числа $t_{qv}$ при якому інтервал $(\bar{u} - t_{qv}\frac{S}{\sqrt{n}}; \bar{u} + t_{qv}\frac{S}{\sqrt{n}})$ буде довірчим інтервалом, який відповідає довірчій вірогідності $P = 1 - \frac{q}{100}$, де *q*- рівень значимості дійсного значення величини, який обирається у межах (1...5)%; *v=n-1* – число степенів свободи.

Побудову довірчого інтервалу щодо дисперсій генеральної сукупності $\sigma_x^2$ засновано на тому, що величина

$$\frac{(n-1)S^2}{\sigma_x^2}$$

розподіляється за законом $\chi^2$ (хі – квадрат) розподілу за Пірсоном з *v = n-1* ступенями свободи. Це обумовлено тим, що у деяких випадках потрібно визначати не середнє значення вимірюваної величини, а дрібне – окремих вимірювань відносно цієї середньої величини, яка характеризується величиною дисперсії розподілу. При цьому довірчий інтервал для $\sigma_x^2$ дорівнює $\left[\frac{(n-1)S^2}{\chi_2^2}; \frac{(n-1)S^2}{\chi_1^2}\right]$.

Значення $\chi_2^2$ та $\chi_1^2$ знаходять за табличними даними для відомої ступені свободи *v = n-1* та, розрахованими за наданим значенням рівня значущості, вірогідностям

$$P_1 = 1 - 0{,}5\frac{q}{100} \text{ та } P_2 = 0{,}5\frac{q}{100}.$$

Визначаючи оцінки математичного очікування за допомогою середньої арифметичної, а дисперсію генеральної сукупності – дисперсією вибірки, ми приймаємо гіпотезу про те, що випадкова величина підпорядковується нормальному закону розподілу. Тому необхідно здійснити перевірку статистичної гіпотези відносно значень генеральних статистичних характеристик та генеральних розподілів вірогідності.

Перевірку гіпотези проводять шляхом порівняння деяких статистичних показників – критеріїв перевірки, розрахованих за даними вибірки, із значеннями цих показників, визначених теоретичним шляхом за умови, що гіпотеза, яка перевіряється дійсна.

Для критеріїв перевірки обираємо належні рівні значущості *(q=10 %, 5 %, 2 % і т.п.)*, що відповідають випадкам, які при проведенні досліджень вважаються практично неймовірними. У подальшому визначається область застосованого критерію, вірогідність влучання у яку в разі - якщо гіпотеза дійсна, в точності дорівнює рівню значущості.

Якщо значення критерію належить області допустимих значень, можна вважати, що дані вибірки не суперечать гіпотезі.

Перевірку гіпотези про тотожність математичного очікування $(m_i)$ наданому значенню $(\bar{u})$, або - «нуль» гіпотези, виконують наступним чином. Розглянуті раніше методи перевірки побудовані на передумові, що форма закону розподілу раптової величини відома та поширюється вона лише на значення параметрів цього закону. Однак в ряді випадків сам вигляд цього закону нормального розподілу є гіпотетичним і потребує перевірки. З'являється потреба в критерії перевірки (за даними вибірки) гіпотези про те, що надана величина $u_i$ підчиняється закону розподілу $F(x)$ . Якщо такий критерій для винятку, який розглядається перевищує належну встановлену норму, то гіпотеза трактується, якщо ні - зворотне. В разі такого критерію приймається критерій Пірсона $(\chi^2)$.

Якщо за даними вибірки побудовано варіаційний ряд з кількістю елементів $n_i$ які потрапили до $i^{-ого}$ напівінтервалу, а вірогідність влучання величини $u_i$ до $i^{-ого}$ напівінтервалу, обчислена з використанням гіпотетичного розподілу - $P_i$, то критерій Пірсона формується так:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^{k} \frac{(n_i - n\tilde{P}_i)^2}{n\tilde{P}_i} \quad .$$

Критерій $\chi^2$ має $\nu = k-\ell-1$ степенів свободи, де $\ell$ - кількість параметрів що оцінюються у зоні їх розподілу. Наприклад, якщо дотримується закон

нормального розподілу випадкової величини та здійснюється оцінка її дисперсії і математичного очікування $\ell=2$.

Передостанній етап статистичної обробки результатів експерименту це вирівнювання емпіричного розподілу вірогідності за допомогою закону нормального розподілу. Оскільки вибірка не суперечить гіпотезі про нормальний розподіл випадкової величини, то доцільно виразити гістограму розподілу за допомогою функції густини вірогідностей закону нормального розподілу:

$$f(x)=\frac{1}{\sqrt{2\pi}}\frac{1}{S}e^{\frac{-(u-\overline{u})^2}{2S^2}}=\frac{1}{S}\left[\frac{1}{\sqrt{2\pi}}e^{\frac{-(u-\overline{u})^2}{2S^2}}\right],$$

де величина в дужках табульована.

На заключному етапі статистичної обробки здійснюється розрахунок необхідного об'єму елементів вибірки *(n)* для отримання ступеня оцінки математичного очікування з потрібною точністю $\delta$ від 1% до 10% з довірчою вірогідністю $P=0,95$, якщо відома оцінка дисперсії $S^2$ обчислена за однією вибіркою малого об'єму і за однією генеральною сукупністю. Так за даними довірчої вірогідності $P$ знаходять $\Phi_o(t)=P/2$. Величину $t$ , яка відповідає цьому значенню $\Phi_o(t)$, знаходять за таблицею. Необхідний об'єм вибірки становить $n=\frac{t^2S^2}{\delta^2}$ . Отримані значення зводять до таблиці $(\delta,\Delta\overline{u},n)$,за результатами якої будують графік залежності $n(\delta)$ і за ним визначають потрібну кількість елементів вибірки.

## ДОДАДОК Н

**Зразок системи вправ із формування потенційного англомовного**

**словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення**

## Part One: ”Politics”

**UNIT 1, Lesson 1**

| | | | |
|---|---|---|---|
| refuted | rigged | on the | turn-out |
| dismiss | harangue | hard-line | call for |

1. Read the new words and word combinations with the translation and write them down into the vocabulary.
   1. **refuted** [rɪ ’fju:tɪ d] - опровергнутый, ложный
   2. **rigged** [rɪ gd] - мошеннический; манипулируемый
   3. **on the ground** - на месте
   4. **turn-out** - явка, выпуск
   5. **dismiss** [dɪ s’mɪ s] - отвергать
   6. **harangue** [hɪ ’ræŋ] - произносить публичную агрессивную речь
   7. **hard-line** [hɪ ɪ d’laɪ n] - придерживающийся жёсткой линии; неуступчивый, бескомпромиссный
   8. **call for** - обязывать, требовать
2. Read the sentences and answer the questions.

1. In the days leading up to NASA’s crashing of two halves of a space probe into the moon, doubters turned to the Internet to express their fears. Scientists and astronomers were quick to step forward ***to refute*** any rumors and quell concerns that the lunar bombing would have negative effects on the Earth. Did Scientists refute any rumors about moon negative effects on the Earth?
2. Mikhail Gorbachev condemned elections in Russia as a “mockery” of democracy yesterday and accused the Kremlin of ballot ***rigging***. The last leader of the Soviet Union called for a grassroots campaign to restore democracy, saying that people had lost faith in elections. How did Gorbachev call elections in Russia accusing the Kremlin of ballot ***rigging?***

3. This notion that the Obama administration is spreading about there being no partner for success achieved ***on the ground*** is patently false. What's unconscionable is that while the Obama administration has been busy battering Karzai, the Taliban continues to wrought destruction on Afghan leaders, villages and families. Was the success achieved on the ground?
4. Recalling the record-low ***turnouts*** in last month's primary and runoff, Mr. Speiller exhorts Bloomberg volunteers to shift into overdrive. "Our efforts have been and will continue to be the most expansive and effective grass-roots operation this city has ever seen," he said in a blog post dated Friday. Was the turnout high?
5. Secretary of State Hillary Clinton wrapped up three days of campaigning for war in Pakistan by exasperatingly declaring that "we're not getting through" to the Pakistanis. It seems her talks not only convinced few people, but her smug, ***dismissed*** attitude likely cemented Pakistani attitudes about America's designs on their nation. How did Hillary Clinton's dismissive attitude influence Pakistan-American relations?
6. Anti-terrorism police on Thursday arrested one of Britain's most controversial Muslim figures, Jamaica-born Abu Izzadeen, who was watched by millions on television last year who ***harangued*** British Secretary John Reid at a public meeting. Where did Abu Izzadeen harangued British Secretary?
7. Palestinians are literally launching dozens of rockets every single day, deeper and deeper into Israel, deliberately trying to maim and murder as many civilians as possible, and yet if an Israeli leader wants to fight back with only the one arm tied behind his back instead of both, polite society and the media and liberals all label him a ***"hardliner."*** Why Israeli leader is labeled as hardliner?
8. Rep. Keith Ellison read a statement condemning the actions of four Republican House members who are ***calling for*** an investigation of Muslim interns in Congress to determine whether it was placing staff and interns in

key Congressional offices who they fear are acting as “spies.” Why Republican House members are **calling for** an investigation?

**3. Read aloud and write down the sentences with the help of substitution tables.**

| | | |
|---|---|---|
| Hardliner<br>The opposition<br>The government<br>Country leader<br>Turnout | was<br>call for<br>dismissed<br>refuted<br>harangued<br>ruled<br>appeared | the results.<br>rigged election.<br>investigation.<br>the claims.<br>military regime.<br>record-high.<br>peaceful solution.<br>the accusation.<br>the country.<br>a million man march. |

**4. Read the sentences opening the brackets.**

1. Many Iranians (на месте) have tried to force the government to nullify the results.
2. Raila Odinga accused the government of (мошенничестве) the election
3. Despite the rain there was good (явка).
4. The opposition party (отклонили) the election and called for a million man march.
5. Violent protesters are claiming that the results were (ложные).
6. Canada has (призывать) a peacefull solution to the crisis.
7. Ban Ki-moon's has failed to make headway with the reclusive (жесткий) regime.
8. Judge Sotomayor spent most of Tuesday being (агрессивно обсуждать) by Republicans.

**5. Translate the sentences into English and make short stories with the words in bold from each paragraph.**

1. Предложить серию экспериментов, позволяющую доказать или ***опровергнуть*** эту гипотезу. Попытаться добиться ***опровержения*** через обращение к редакции в суд. В ряде случаев тесты могут давать ***ложный*** результат.
2. Громкий ***мошеннический*** скандал еще с одним госпредприятием. В период кризиса количество случаев ***мошенничества*** в сфере пласти-ковых карт при использовании банкоматов увеличилось примерно в 1,5 раза. Скандал вокруг ***манипулирования*** результатами футбольных матчей в Европе набирает все больших оборотов.
3. С такой проблемой надо разбираться ***на месте***. И ***на местах*** своими силами пытались решать этот конфликт. Решить проблему автолюбитель и инспектор договорились ***на месте***.
4. ***Явка*** на президентских выборах в семи регионах достигла 90 процентов или превысила этот показатель. При этом Блодер заверил, что ***явка*** на митинг будет исключительно добровольной. По официальной версии это произошло из-за того, что у всех солисток возникли семейные проблемы, но ходят слухи, что ***явка*** на концерты была очень высокой.
5. Беларусь неукоснительно соблюдает международные договоренности, ***отвергая*** силовые методы как инструмент внешней политики. Вам не следует ***отвергать*** эти факты. Он ведет себя как ***отвергнутый*** обществом человек, хотя, в действительности, он не в чем не виноват.
6. В последнеевремя стало модно ***произноситьагрессивные публичные речи*** в адрес своих оппонентов. На одной из таких встреч была ***произнесена публичная речь*** с агрессивным содержанием. Когда-то его ***ругали*** за то, что его музыка носит оттенок грубости.
7. Особая нарвская безапелляционная и ***бескомпромиссная*** политика наносит большой вред. Президент своей официальной властью начал ***бескомпромиссную*** борьбу против буддизма. А потом к власти пришел

очень жестокий и ***бескомпромиссный*** тиран.

8. Митингующие в Черкесске продолжают ***требовать*** разделить республику на Карачай и Черкесию. Граждане могут ***требовать*** компенсацию от авиакомпаний за задержку рейса. Граждан страны не собираются ***обязывать*** к участию в выборах.

**6. Read the text and answer the questions.**

Since the close of polling late Friday, and the hasty confirmation of Mahmoud Ahmedinejad's second term in office, protests have broken out across Iran. President Barack Obama is breaking his silence under disputed elections in Iran, he tiptoed around the ***refuted*** results but hoped the situation would be settled out ***on the ground*** in Iran. Iranian hard line President Mahmoud Ahmadinejad won a long fight victory of the reformist candidate Mahmud Mir Hussein Moussavi. But Mussavi, ***dismissed*** the results, ***harangued*** the vote was ***rigged*** and Iran supreme leader has ***call for*** an investigation. The massive voter turn out in Iran and large protests on the streets could be the start of a shift in Iranian politics.

1. What springs to mind when you hear the word 'election'?
2. Are you concerned about what is happening in Iran?
3. What do you think of Mahmoud Ahmadinejad?
4. What three adjectives would you use to describe Iran?
5. Do you understand people who clash with police in the streets?
6. What do you think of the arrest of 100 members of Iran's opposition?
7. Do you believe the Iranian election was free and fair?
8. Do you think Ahmadinejad's government is "based on lies and dictatorship"?
9. Are you surprised at what has happened in Iran?

**7. Listen to the training text №1 and answer the questions. Retell the text, using the questions as a plan.**

1. When Did the Election take place?
2. Was the turn-out high?
3. Who harangued the election results?
4. Did Mr. Mousavi accept the results?
5. Can it be called the Islamic Revolution?

8. **Read the words and word combinations in 1 min. Cover the left side of the exercise and translate the words and word combinations in 1 min.**

| | |
|---|---|
| 1. the hasty confirmation | 1. стремительное подтверждение |
| 2. second term in office | 2. второй срок на должности |
| 3. dismissed the results | 3. не принимать результаты |
| 4. people have clashed with security forces | 4. люди столкнулись с войсками структуры безопасности |
| 5. he tiptoed around the refuted results | 5. он аккуратно обходил вопрос фальсифицированных результатов |
| 6. has cast doubts on the fairness of the presidential poll | 6. выразить сомнение относительно честности президентских выборов |
| 7. harangued the vote was rigged | 7. агрессивно заявлять, что голосование было мошенническим |
| 8. the situation would be settled out on the ground | 8. ситуация разрешится на месте |
| 9. the rioters and those arrested claim the election was rigged. | 9. бастующие и те, кто был арестован, заявляют, что выборы были фальсифицированы |
| 10. the massive voter turn out in iran and large protests on the streets could be the start of a shift in iranian politics. | 10. высокая явка и большое количество протестов на улицах ирана могут стать началом изменений в иранской политике. |

**[9.] Be ready for the dictation-translation of the lexical material from the ex.8.**

**[10.] Make up mass-media massage using words and word combinations from lesson 1.**

1. **Look through the word combinations and sentences from ex. 8, cover the left side of the exercise and translate these word combinations and sentences into English.**
2. **Write down and read aloud one sentence with each word combination from ex.8 and offer your groupmate to repeat it.**
3. **Read and remember!**

В английском языке практически от каждого значимого слова могут образовываться производные слова следующими способами:

- способом **словообразования** посредством суффиксации и префиксации. Например: *hard-line* (бескомпромиссный) *hardliner* (жестокий правитель); *rig* (мошенничать) – *unrig* (разоблачать); *natural* (естественный) - *naturally* (естественно); to cover (покрывать) - to discover (открывать).

- способом **словосложения**. Например: *rig* (мошенничать) *rig-builder* (вышкомонтажник); *hard* (тяжелый) *line* (линия) – *hardlne* (бескомпромиссный); *hand* (рука) + *book* (книга)- *handbook* (справочник)

- способом **конверсии.** Например: *'export* (экспорт) *to ex'port* (экспортировать); *'progress* (прогресс) – *to pro'gress* (прогрессировать).

- способом **субстантивации**. Например: *to refute* (v.) (опровергать) – *refutation* (n.) (опровержение); *to dismiss* (v.) (отвергать) – *dismission* (n.) (увольнение);

- способом **адъективации.** Например: *to refute* (v.) (опровергать) - *refutable* (adj.) (ложный); *to dismiss* (v.) (отвергать) – *dismissive* (adj.) ( пренебрежительный); *emotion (n.)* (эмоция) - *emotional* adj.) (эмоциональный).

Способы образования производных слов определяются правилами словообразования. В каждом отдельном случае, только словарная работа может дать исчерпывающие производные формы.

4. **Transform the words from the active vocabulary to get as much derivatives as possible with the help of: a) word formation; b)word combination; c)conversion; d) abbreviation; e)adjectivation; f)substantivation.**

For example: announce- announcement(n.) - announced(adj.)-unannounced-announcer (n.)

5. **Read aloud and write down the sentences with the help of substitution tables.**

| | | |
|---|---|---|
| He | wants to refute | the other person's argument. |
| Rigging results | Is | unacceptable. |
| Refutation | refuted | the argument. |
| The candidate | were | mean. |
| His dismissive behavior | insulted | rigged. |
| The whole elections | haranguing | unfair. |
| His dismissal | ruled | everyone. |
| Stop | | the country. |
| Hard-liner | | me. |

6. **Open the brackets and read sentences in English.**

1. When you (***опровергать***) an argument, you respond to it - you argue against it.
2. I intend to present Kant's (***опровержение***) of the ontological argument as confronted by Hegel's critique of Kant's (***опровержение***).
3. The current reform is doing nothing to (***разоружать***) it.
4. The (***разоблачающие***) thing is something I do for the sheer pleasure.
5. In most cases a (***увольнение***) is presumed to be unfair unless the employer can show that there were fair grounds for the dismissal.
6. His tough talk, dour tone and (***пренебрежительное***) attitude toward those who would disagree with him undoubtedly plays well among true-believers.
7. Please stop (***говорить прилюдно в агрессивной манере***) me so I can breathe freely again.
8. He's been planning this (***негативную общественную речь***) for years!

9. Many experts argued that this was a reaction to the (***бескомпромиссный***) Bush Administration's policy.

**7. Fill in the gaps with the appropriate word(s).**

1. The essay of …… should challenge another argument by establishing that its claims, evidence and inferences are flawed and unacceptable. (the act of determining that something is false)

2. Anthony feels the need to remain so tight lipped on this- and advocate to tell lie upon lie of largely …… fact. (capable of being denied or contradicted)

3. The Kerala Government today ordered a probe into the alleged …… in selection of winners in the ongoing school youth festival here. (falsification)

4. It shows favoritism and is a way of ……. the results. (intentional deception resulting in injury to another person)

5. Understand the issues around …… staff and how to manage the process fairly and correctly. (the end the employment)

6. An opinionated …… aimed at educational system. (a loud, forceful, or angry speech)

7. I would like to forewarn all readers that this is a very …… stance because of how much weight this issue holds with me. (uncompromising, single-minded, inflexible,)

8. Obama picks pro-Israel …… for top post. (a conservative who is uncompromising)

**8. Translate the sentences into English and make short stories with the words in bold from each paragraph.**

1. Если **ложь** на краткий срок и может быть полезна, то с течением времени она неизбежно оказывается вредна. Мнение, что

**неопровергнутый** факт разрушает теорию – ложно. Когда я попросил **опровергнуть,** вы сказали что не желаете **опровергать** это.

**2.** Иранский парламент утвердил бюджет информационной кампании, направленной на «**разоблачение** нарушений прав человека со стороны США и Великобритании». В одном из муниципальных округов обнаружилась **подтасовка** результатов выборов. Он **добился обманным путем** присвоения ему ученых степеней кандидата и доктора физико-математических наук.

**3.** В Чечне наблюдается высокая **явка** избирателей. Мэр распорядился провести в городских районах комплекс мер, которые могли бы обеспечить **массовость участия** горожан в региональных выборах. Обеспечение **высокой активности** граждан на выборах 14 марта стало главной задачей.

**4.** В Кабмине обещают доработать **отвергнутый** бюджет за 2 недели. Владимир Воронин призвал оппозицию не **отвергать** проект соглашения между Молдовой и Приднестровьем. Конечно, для каждого из двоих участников **отвержение** является ударом.

**5.** Европейский депутат усомнился в праве оппозиции **ругать** Лукашенко. Он может **нелестно отзываться** о ней на людях, желая избежать подозрений в связи с ней. Он внимательно выслушал даже **не лестную ему речь.**

**6.** Им необходимо действовать жестко, **бескомпромиссно,** возможно, силовыми методами. Одной из основных черт ее характера называют б**ескомпромиссность.** Сильный и **жестокий** лидер, подмявший все под себя, не терпящий никакой оппозиции.

**9. Read the texts and discuss them.**

Huntington belonged to a group of social scientists who showed his ***dismissive*** attitude to the postwar assumption that ethnic and cultural differences were of declining salience under conditions of rapid modernization and economic ***irrigation*** within societies and Cold War ideological competitions between the capitalist and communist models. Interestingly, Huntington had earlier ***refuted*** the inevitability of cultural clash.

Elections are considered stolen when a regime hinders an opposition victory through blatant ***manipulation*** of the vote count or through the annulment of the electoral results ***on the ground***. In Serbia, it was only after such stolen elections had fundamentally transformed the political setting that mass ***dismissal*** of total ***refutation*** became successful. This forces a surprised autocratic regime bent on staying in power ***to rig*** the vote count or annul the results altogether.

The main fear they have is that anything other than a course of neutrality by individual countries could very easily foment further bloodshed against civilians in an attempt to control protests, display power, and cultivate fear. President Obama has so far done an excellent job ***calling for*** maintaining of neutrality, but it is concerning that various members of congress want to take a more ***hard-line*** stance, and are ***haranguing*** the president for not having done so.

**10.Listen to the training text №2 and do the following task: put «o» sign in front of the sentence which is true according the text. Discuss the text.**

1.

a) Presidential election was marred by allegations of refutation.

b) Presidential election, was marred by allegations of being hard- lined.

c) Parliament election was marred by allegations of refutation. 2.

a) Karzai gave a dismissal to all the claims.

b) Karzai proved all the claims.

c) CNN gave a dismissal to all the claims.

3.

a) Former Foreign Minister approve the President who exercised the authority to rig the vote.

b) Former Foreign Minister accused the President of exercising the authority to rig the vote.

c) Former Foreign Minister didn't mention the President to exercise the authority to rig the vote.

4.

a) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence wrecked the election.

b) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that military violence did not wreck the election.

c) Western and Afghan officials have breathed a sigh of relief that hard lined violence did not wreck the election.

5.

a) This election had high turnout.

b) This election had poor turnout.

c) This election had no turnout.

**11. Read the following words and word combinations in 1 min. Cover the left side of the exercise and translate the words and word combinations in 1 min.**

| | |
|---|---|
| 1. irrefutable evidence | 1. неопровержимое факт |
| 2. dispute between refuter of paradox and paradox defender. | 2. спор между человеком отрицающим и защищающим парадокс. |
| 3. to unrig a ship | 3. разгрузить корабль |
| 4. rigging their economic growth numbers | 4. фальсифицируя цифры их экономического роста |
| 5. Israel has a similarly dismissive attitude toward the Palestinians. | 5. У Израиля такое же пренебрежительное отношение и к |

| | |
|---|---|
| | Палестинцам. |
| 6. voter turnout rates | 6. показатели явки на выборах |
| 7. Islamic cleric harasses families of soldiers killed in Afghanistan with haranguing phone calls and letters. | 7. Исламские духовные лица запугивают семьи убитых в Афганистане солдат звонками и письмами агрессивного содержания. |
| 8. Arizona sheriff is known for his hard-line immigration enforcement. | 8. Шериф Аризоны известен своими бескомпромиссной политикой эмиграции. |
| 9. Thousands of people are marching through central London calling for action on climate change. | 9. Тысячи людей своими демонстрациями в центре Лондона призывают кдействиям по приостановлению изменений климата. |
| 10. His documentary sources are irrefutably wrong. | 10. Его документальные источники неопровержимо ошибочны. |

**[12.] Be ready for the dictation-translation of the lexical material from the ex.11.**

**[13.] Make up mass-media massage using words and word combinations from lessons 1 and 2.**

## UNIT 1, Lesson 3

1. **Look through the word combinations and sentences from ex.11, cover the left side of the exercise and translate these word combinations and sentences into English.**
2. **Write down and read aloud one sentence with each word combination from ex.11 and offer your groupmate to repeat it.**
3. **Read the sentences in bold and choose one of three offered items of translations to each sentence.**

   1. ***President is breaking his silence under disputed elections in Iran.***

   a) Президент заговорил о выборах в Иране.

   b) Президент осветил проблему выборов в Иране.

   c) После долгого молчания Президент заговорил о выборах в Иране.

   2. ***Political leaders tiptoed around the refuted results.***

   a) Политические лидеры ходили на цыпочках вокруг опровержения результатов.

   b) Политические лидеры ходили вокруг да около опровергнутых результатов.

   c) Политические лидеры никак не осмеливались говорить о опровергнутых результатах.

   3. ***Prime minister won a long fight victory.***

   a) Премьер министр победил.

   b) Премьер министр одержал долгожданную победу.

   c) Премьер министр шел к этой победе очень долго.

   4. ***The big question is how will the election results impact the presidential plans.***

   a) Основной вопрос в том, как результаты выборов отразятся на планах президента.

   b) Большая проблема в том, как результаты выборов отразятся на планах президента.

c) Большой вопрос в том, как результаты выборов отразятся на планах президента.

5. ***Defeated candidate has accused the international media of launching a psychological war against Iran.***

a) Проигравший кандидат обвинил международные масс-медиа в разжигании психологической войны против Ирана.
b) Проигравший кандидат обвинил международные масс-медиа в провоцировании психологической войны против Ирана.
c) Проигравший кандидат обвинил международные масс-медиа в формировании психологической войны против Ирана.

**4. а) Read and match words from column I with the synonyms from column II .б) Read and match the words from column III with the antonyms from column IV**

| I | II |
|---|---|
| declaim | refute |
| manipulate | rigged |
| disproved | on the ground |
| attendance | turn out |
| militant | dismiss |
| reject | harangue |
| on site | call for |
| claim | hard-line |

| III | IV |
|---|---|
| flexible | refute |
| on the distance | rigged |
| reply | on the ground |
| accept | turn out |
| true | dismiss |
| absence | harangue |
| praise | call for |
| prove | hard-line |

**5. Read the sentences using synonyms instead of words in brackets.**

1. She (**rejected)** the allegations of malpractice.
2. Reclusive Gen. Augusto Pinochet killed all who flouted the **(violent)** regime.
3. The principal launched into his usual **(angry speech)** about standards of behavior.
4. He claimed the election was **(dishonest**).
5. He is waiting to see what happens (**on the spot)** without international interference.
6. She just (**refused to accept)** my suggestion as unrealistic.
7. Farmers **(ask strongly and publicly)** larger government subsidies.
8. Despite of a **(a lot of people voting)** a December vote resulted in the Re-election.

**6. Read the sentences using antonyms instead of words in bold.**

1. Iran's ***flexible*** regime fires ambassadors and diplomats.
2. The insurance industry will on Thursday add its voice ***to reply for*** more action to halt climate change.
3. What really happened ***on the distance*** in Nevada.
4. Voter ***absence*** was considered high.
5. Judge Sam R. Cummings ***accepted*** all claims of negligence and infliction of emotional distress against all defendants.
6. Under the scathing criticism of the opposition the pent-up fury of the original speaker vented itself into a fiery ***praise***.
7. Fake results, ***true*** exams and toppers who can't say a sentence.
8. Resolution can always be used to either confirm or refute a sentence.

**7.Read the text below and decide which of four words best fits each space. Translate sentences into your mothertongue.**

For example: Since the close of (1) polling late Friday - С того момента, как закрылись избирательные участки в пятницу…. Since the close of (1) … late Friday, and the hasty confirmation of Mahmoud Ahmedinejad's second (2) … in office, protests have broken out across Iran. President Barack Obama is (3) … his silence under disputed elections in Iran, he tiptoed (4) … the refuted results but hoped the situation would be settled out on the ground in Iran. Iranian hard line President Mahmoud Ahmadinejad won a long fight victory of the reformist candidate Mahmud Mir Hussein Moussavi. But Mussavi, dismissed the results, harangued the (5) … was rigged and Iran supreme leader has called for an investigation. The massive voter turn out in Iran and large protests on the streets could be the start of a shift in Iranian politics.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 1. | calling | Polling | falling | pole in |
| 2. | term | Tern | firm | germ |
| 3. | breaking | break in | cracking | draping |
| 4. | round | around | arouse | amount |
| 5. | vow | note | vote | code |

**8.Read the sentences, match the idioms on the left with the appropriate definitions on the right.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1. | Famous people are always ***in the public eye***, and are followed by reporters wherever they go. | a. | to continue, to keep doing something as before |

| | | | |
|---|---|---|---|
| 2 | The first witness at the trial ***cast doubts on*** the testimony of the main witness. | b. | start talking, discussing |
| 3. | ***Broke the silence*** under disputed elections in Kenya. | c. | attempt to promote/ sell/ advance someone or something |
| 4. | We were permitted to ***carry on with*** the party after we talked to the apartment manager. | d. | well known (esp. by media) |
| 5. | The city ***made a pitch*** for more money from other levels of government to help build a new sports stadium. | e. | to cause someone or something to be doubted |

**9.Read the sentences and fill in the gaps with the appropriate phrasal verb presented below. Translate the sentences into your mothertongue.**

Call for call on carry on deal with tiptoe around

1. Kenya is …… a peaceful solution to the elections. (*ask strongly and publicly*)
2. Professor Tanzer …… Tim to make the situation clear. (*invite someone to speak in a meeting*)
3. Please, …… I didn't mean to interrupt you. (*continue doing smth*.)
4. The state would ……. any opposition. (*manage*)
5. Obama …… refuted results. (be overcautious)

**10. Read the text and answer the questions.**

Were the elections refuted? Probably. It is more than likely that the higher voter turn-out for this election came in favor of change. This was not true in the 9th Presidential Elections, four years ago, where an unknown,

conservative, Tehrani mayor, Ahmadinejad, broke the silence and was 'challenged' by the highly controversial cleric-turned-businessman, Rafsanjani. Haranguing the regime, the election was mostly boycotted or dismissed by many reformists minded voters, and the aspect of its 'rigging results' by way of the candidates having been hand-picked the Guardian Council (as is policy), was full of dismission in Western-language press .

But from the point of view of promoting more normal relations between the United States and Iran, avoiding a hard-line military conflict, and bringing stability to the region, the truth as to the more narrow question of whether the election was procedurally rigged may be relevant. If in fact the election was not stolen, and Washington (and Europe) tiptoed around it pretending that it was, this can contribute to a worsening of relations. It will give further ammunition to hard-liners in Iran, who are portraying the whole uprising as a conspiracy organized by the West.

1. Who were the opponents in four year ago election?
2. Was previous election supported by reformists?
3. Did western Press comprehensively highlight the 9th Presidential Elections?
4. According to the United States were the elections rigged?
5. What are the relationships between the United States and Iran?

**11.Listen to the authentic text №3 and give your own interpretation of it following the question-plan.**

1. What springs first to your mind when you hear the words.....….?
2. What consequences would it have for the world?
3. Who is the most at fault in ……..?
4. What advice would you have for ……..?
5. What do you know about…..?

6. How would you feel about being ……?
7. What three adjectives would you use to describe……?

**For Example: Authentic text**

Computers are major technological breakthrough of the twentieth century. Their benefits are numerous yet much can be said against them.

The main disadvantage of computers is that staring at a screen for long period of time can be damaging to the eyes, and sitting on a chair for hours is certainly not healthy. Secondly, computers distract from social interaction such as conversation.

However, the advantages of computers are numerous, such as the undeniable educational benefits, especially to children. Moreover, computers can be fun with a seemingly endless variety of games which can be played on them.

To sum up, there are strong arguments both for and against the use of computers. Yet, despite the health problems, risk to jobs and lack of personal interaction, it seems that as long as use of computers is regulated, the benefits computers provide to education and business are invaluable.

## Interpretation

The first thing that springs to my mind when I hear any information about the computers is major technological breakthrough of the twentieth century. There is no doubt that computers made life easier in many spheres all over the world. Business can also benefit from using computers.

It's easy for students to learn on computers because things seem more exciting and interesting when you see them on a screen rather than in book. There are also lots of games you can play too

and you can become so interested in them that you don't want to do your homework. But you can become unfriendly because you don't want to go out. So try to spend more time with your real friends but not virtual.

Finally, I think computers are good because they help people a lot and statistics say that this is true. So it's very smart, compact and timesaving device.

**12. After listening to the authentic text read the following sentences and correct mistakes if there are any.**

| | | |
|---|---|---|
| a. | There have been fights between people and the police in Iran. | |
| b. | Police arrested 100 supporters of the ruling party in Iran. | |
| c. | The main opposition leader asked his followers to accept the results. | |
| d. | The last time there were big street clashes in Iran was 30 years ago. | |
| e. | Mahmoud Ahmadinejad won't work until everyone knows the results. | |
| f. | Mr. Ahmadinejad won the election by a tiny margin. | |
| g. | Not all world leaders were happy that Mr. Ahmadinejad won. | |
| h. | President Obama wants to continue talks with Ahmadinejad. | |

**13. Write down the exposition in English or your mothertongue, under your teacher's decision.**

# ДОДАДОК Р
# Акти про впровадження результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО
54030, м. Миколаїв, вул. Нікольська, 24, тел. (0512) 37-88-38, факс (0512) 37-88-15, office@mdu.edu.ua, www.mdu.edu.ua

від 22.03 2011 р. № 01/369
від _____ на №_____

**АКТ**
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
***Логвіної Світлани Андріївни***
з теми **"Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення"**
у навчальний процес Миколаївського національного університету
імені В.О.Сухомлинського

Інтеграція України до Європейського Співтовариства Держав передбачає не тільки її стратегічну, політичну та економічну взаємодії з відповідними структурами країн співдружності, але й взаємопов'язаний і взаємообумовлений гуманітарний розвиток, провідне місце в якому посідає міжнародна мова. Одним із засобів вдосконалення іншомовних мовленнєвих можливостей студентів, є формування в учнів іншомовного потенційного словника, який, за певних умов навчання, може значно розширити їх можливості читання автентичної професійної літератури, говоріння з носіями мови та письмового ділового спілкування. З цією метою в Миколаївському національному університеті ім. В.О. Сухомлинського на факультеті іноземної філології у 2009 – 2010 навчальному році було здійснено впровадження науково-дослідної роботи Логвіної С.А., аспірантки кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського з теми «Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення».

Запропонована методика навчання характеризується професійною спрямованістю матеріалів, що орієнтують студентів на підвищення рівня професійної компетенції, необхідної для роботи спеціаліста у нових соціальних умовах на науковій основі із використанням інформаційних джерел іноземною мовою. Опрацьована методична система сприяла високій продуктивності іншомовної діяльності студентів, на базі розвинутих в процесі навчання лінгвістичних здібностей.

В експериментальному навчанні взяли участь студенти 4 та 5 курсів факультету іноземної філології.

Актуальність запровадженої методики не викликає сумніву, оскільки методологічно правильно сформований потенціальній словник являє собою цілісний комплекс знань у мовній галузі, що забезпечує самовизначення, розвиток і саморозвиток особистості в професійній іншомовній комунікації.

Проректор М.В.Клименко

Декан факультету іноземної філології В.В. Баркасі

Зав.кафедри англійської філології Т.П.Мироненко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА
СПОРТУ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ
**РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД**
**КРИМСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. Ялта)**
**98635, Україна,**
**Автономна Республіка Крим,**
**м. Ялта, вул. Севастопольська, 2**
**тел./факс: 32-30-13**
**office@cshi.crimea.edu**

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ,
МОЛОДЕЖИ И СПОРТА УКРАИНЫ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ, МОЛОДЕЖИ
И СПОРТА АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКИ КРЫМ
**РЕСПУБЛИКАНСКОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ**
**КРЫМСКИЙ ГУМАНИТАРНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (г. Ялта)**
**98635, Украина,**
**Автономная Республика Крым,**
**г. Ялта, ул. Севастопольская, 2**
**тел./факс: 32-30-13**
**office@cshi.crimea.edu**

« 28 » 03 2011 г. № 126

**АКТ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС**

результатів дисертаційного дослідження ***Логвіної Світлани Андріївни*** з теми «Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення»

У сучасному світі глобалізація є домінуючим чинником розвитку світової спільноти. Вона характеризується зростаючою роллю знань, переходом світового співтовариства від індустріальної до інформаційної стадії розвитку. Глобалізація у сфері вищої освіти є об'єктивною реальністю, що вимагає універсалізації змісту освіти і має суттєвий вплив на модернізацію методів навчання іноземним мовам.

З метою підвищення ефективності навчання студентів-філологів в Євпаторійському інституті соціальних наук РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) у 2009-2010 навчальному році було здійснено впровадження науково-дослідної роботи С. А. Логвіної, аспірантки кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з теми «Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення».

Серед переваг запропонованої системи навчання особливої уваги заслуговує система вправ, яка розроблена на базі аудіо / відео матеріалів відомих світових каналів, та націлена на: вивчення номінативної лексики та аудіювання навчальних текстів першого рівня складності з їх подальшим переказом; створення похідних форм та аудіювання навчальних текстів другого рівня складності з їх подальшим обговоренням; а також на вивчення асоціативної лексики та аудіювання автентичних текстів з їх подальшою інтерпретацією. Методична основа курсу реалізується в процесі навчання за системно-комунікативним методом.

В експериментальному навчанні взяли участь студенти 4 і 5 курсів кафедри іноземних мов Євпаторійського інституту соціальних наук. Використання результатів наукових досліджень С. А. Логвіної сприяло підвищенню рівня сформованості іншомовного потенційного словника і вдосконаленню іншомовних мовленнєвих умінь студентів, що підтвердило ефективність розробленої автором методики та доцільність її впровадження у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів. Результати впровадження у навчальний процес наукових досліджень С. А. Логвіної обговорено й затверджено на засіданні кафедри іноземних мов РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) (протокол № 8 від 2 березня 2011 р.).

Директор Євпаторійського інституту соціальних наук,
завідувач кафедри педагогіки та психології,
кандидат педагогічних наук, доцент М. Ю. Прокоф'єва

Заступник директора Євпаторійського інституту
соціальних наук з наукової роботи,
кандидат психологічних наук, доцент В. І. Фадєєв

Завідувач кафедри іноземних мов,
кандидат педагогічних наук, доцент О. І. Каменський

Підпис О. І. Каменського
засвідчую
Начальник відділу кадрів
« 28 » 03 2011 р.

УКРАЇНА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**Державний заклад**

**"ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**імені. К. Д. УШИНСЬКОГО"**

65020, м .Одеса, вул. Старопортофранківська, 26. Тел.: (048) 723-40-98, факс: (048) 732-51-03

E-mail: pdpu@pdpu.edu.ua

від 29.03.11 № 733

на № _____ від _____

# АКТ
## про впровадження результатів дисертаційної роботи

***Логвіної Світлани Андріївни***

на тему "Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення"

**у навчальний процес**

Члени комісії у складі проректора з наукової роботи, професора І.Г. Захарченко, декан інституту мов світу М.І. Панькова склали цей акт про те, що у 2009 – 2010 навчальному році було здійснено впровадження науково-дослідної роботи Логвіної С.А., аспірантки кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського з теми «Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення».

- теоретичні основи роботи представлені у двох розділах, особливої уваги заслуговує: професійна спрямованість матеріалів, що орієнтують студентів на підвищення рівня професійної компетенції; процес поетапного формування потенційного англомовного словника для сприймання автентичного мовлення; та система вправ, яка розроблена на базі аудіо\відео матеріалів відомих світових каналів;
- експериментальні методи дослідження є обґрунтованими, достатньо аналітичними та ефективними; ця методична система сприяла високій

продуктивності вдосконалення іншомовних мовленнєвих можливостей студентів в формуванні у учнів іншомовного потенційного словника, і, тим самим, значно розширило їх можливості читання автентичної професійної літератури , говоріння з носіями мови та письмового ділового спілкування.

Запровадження розробленої методики є актуальним, оскільки оволодіння та застосування лексикою є одними з основних завдань процесу навчання іноземних мов.

Проректор з наукової роботи,
професор І.Г. Захарченко

Декан інституту мов світу М.І.Паньков

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

95007, м. Сімферополь, проспект Академіка Вернадського, 4
Тел. (0652)51-64-98 Факс (0652) 517135 E-mail: rector@tnu.crimea.ua http://www.tnu.crimea.ua

20.01.2011 № 92-06.07187

**АКТ**

**про впровадження результатів дисертаційної роботи**

***Логвіної Світлани Андріївни***

на тему "Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення"
**у навчальний процес**

Зрослі вимоги до професійної підготовленості випускників філологічних факультетів зумовлюють необхідність інтенсифікації та раціоналізації процесу навчання англійської мови як основної спеціальності, за рахунок максимального використання автентичних матеріалів. З цією метою в Таврійському Національному університеті ім. В. І. Вернадського у 2009 – 2010 навчальному році було здійснено впровадження науково-дослідної роботи Логвіної С.А., аспірантки кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського з теми «Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення».

Навчання, що проводилося за запропонованою методикою довело ефективність процесу поетапного формування потенційного англомовного словника для сприймання автентичного мовлення, яке відбувалося за трьома етапами: лінгвокомунікативним, оцінювально-аудитивним і інтерпретаційним. Ця методична система сприяла високій продуктивності іншомовної діяльності на базі розвинутих в процесі навчання лінгвістичних здібностей та високому рівню творчого мислення, що забезпечує процеси сприйняття, структурування, декодування іншомовної інформації професійного характеру.

В експериментальному навчанні взяли участь студенти 4-5 курсів факультету англійської філології.

Запровадження розробленої методики є актуальним оскільки одним із засобів вдосконалення іншомовних мовленнєвих можливостей студентів є формування у учнів іншомовного потенційного словника, який, за певних умов навчання, може розширити можливості читання автентичної професійної літератури, говоріння з носіями мови та письмового ділового спілкування.

Проректор з наукової роботи
д.х.н., проф. В.Ф. Шульгін

Декан факультету
іноземної філології д.ф.н., проф. О.Д. Петренко